10
2-D
27
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
10
3 G
5

Paj. 5. di Lug.no

IVSTINI

EX TROGI POMPEII, HISTORIIS EXTENSIS, LIBRI XLIIII.

*

HIS ACCESSIT, EX SEXTO AVRELIO VICTORE, De vita & moribus Romanorum Imperatorum, Epitome.

Omnia quàm diligentiſſimè ex variorum exemplarium collatione caſtigata.

BIBLIOTECA ROM VITTORIO EM

VENETIIS, Apud Simonem Cornettum, & Fratres.

Ad inſtantiam Alexandri Vecchij. 1593.

DE VTILITATE LEGENDAE HISTORIAE

[redacted]

LECTORI.

SI QVAM certa habet ad vitam documenta hiſtoria, tam ea ſit excerpere & vſurpare cuiuis expeditum, mortalibus omnibus rectà proximaque in vberrimos & fructuoſiſſimos hiſtoriæ campos ſine mora irrumpendum iudicaremus. Quid enim vel iucundius vel vtilius cogitari poteſt, quàm in humanæ vitæ theatro, quod illa partibus omnibus mirè inſtructam habet, ſedentem, periculis aliorum, ſine ſuo periculo, cautum ſapientemquè fieri: exempla capere omnigena, quæ ad vſum tuum vtiliter qualibet in re traducas: cumquè maximorum hominum de ſummis rebus maximis conſilijs interfueris, id quod cupidiſſimè homines auemus, eorundem etiam euētibus intereſſe: & quod per anguſtiam vitæ hominum impoſſibile ſit alioqui, ſecula tota memoria cōiungere: maximorum imperiorum auſpicia, progreſſus, & finem videre: malorum, ſeu priuatorum, ſeu publicorum cauſas liquidè cognoſcere: in omni ardua magnaquè re, qui ante te periclitetur, qui in diſcrimine te præcedat, habere: nec vſquam experimento certo deſtitui: ac ut in ſumma dicam, è retroactis

(quod propriè ſapiẽtis viri officium eſt) futura ſcienter in omnes euentus proſpicere: præſentia iudicare? Sed enim cum tanto inſtructiores accedere deceat, quanto fructibus vberioribus grauior hiſtoria eſt, & fœcundior: cumque difficultas ſit eadem & de ſua, & de aliorum vita rectè iudicandi: nec alienam quiſquam, quantumuis perſpicaces hic ſimus, intueri rectè poſſit, qui non poteſt ſuam vtrunque intelligitur, & ſummam hic difficultatem verſari, & multò antequam huc accedamus, non ſolum prudẽtia quadam ciuili tinctos, ſed vitæ totius certo propoſito firmatos eſſe oportere: ni fluctuare animis, & miſerè ſpectris vitæ inanibus circunduci perpetuò velimus. Quemadmodum enim in ampliſſimo, maximeque multiplici, & omnigenis cupedijs referto conuiuio fit, vt quanquam aliud alijs, paucis eadem, ſua cuique, voracibus omnia probentur, ac prout quiſq; palato eſt, ſic præſenti lautitia afficiatur: tamen & modus ſit aliquis, quem poſuit natura, & alimenti genus certum ſimplexque & incorruptum maximè, maximè corporibus idoneum: à quorum alterutro quiſquis diſcedit, & vltra vel modum, vel iudicium naturæ ſibi indulget, incommodi plus ex iſtis voluptatibus, quàm voluptatis reportet. Sic in illa totius vitæ humanæ diuerſitate, quanquam mille ſpecies, mille propoſita ſunt, ac qualiter eſt animo quiſque & iudicio comparatus, ſic de vita vel ſua vel aliena ſentiat: tamen vnica virtutis veræ callis eſt, quam qui ſcienter tenet, rectè vita ſolus vtitur: cæteri quemadmodum illi in cœna dubia, cum omnia imitent,

quid potiſſimum ſequantur, quò tendant, nec in ſua ipſius, nec in aliena inuenire vita poſſunt vnquam. At ſi quicquam eſt natura datum homini, quo cum rectè uti contràve liceat, hac uti circunſpectiſſimè decebat. Quotus autem quiſque eſt obſecro, qui in omnia dicta, facta, vel ſua, vel aliena, regula virtutis adhibita, cautius quàm in cibos poſitos animaduertat, quíque ſe in iſto quidem negotio non ſatis putet doctum? Qua quidem in re mirum eſt quàm ſe fallant homines, dum hiſtoriam putant eſſe quæ doceat legentem: quum ea materiam diſcendi tantum ſuppeditans, ſic, quemadmodum conuiuium illud, talem vnicuique præbeat vſum, qualiter ipſus eſt animo affectus. Alios igitur ſuauitate lectionis abduci videmus, & voluptatem ſecutos, fructus illos pulcherrimos amittere. Iis ex omni hiſtoria nō amplius quæritur, quàm quod ad citharæ cantum otia fallentibus, ſcilicet moleſtiam temporis diſcutiunt, maiori cum moleſtia mox conflictaturi. Nulla enim voluptas eſt, quæ non reſpicit virtutem. Alios fulgens gloriæ ſpecies tantum ſollicitat, ac (quæ cæteris in rebus animi flexibilitas eſt) in omnem eminentem & excelſam imaginem fruſtra transformat, obliti, non aliò glorioſa exempla ſcriptoribus poſita, quàm vt, virtutem ſecuti gloriam ipſi quoque (ſi nulla offeratur) contemnere: ſin comes addatur, non inſolentibus animis perferre queamus. Ac cum ad ſimilem gloriam aſpirare, ſine ſimili virtute, nemo niſi ſtultus inſtituat: pleroſque tamen videmus, tantum quia præclaras res legerūt, arduum quiddam ſapere, multum ſi-

bi arrogare, tragœdis iſtis ſimiles, qui perſonarum quas ampliſſimas præferebant, etiam poſito habitu mores imitātur. Sunt etiam, atque hi nō pauci, quos noua miraquè ſola oblectant, plebeijs animis homines, qui imperatorum more perſæpe pluris purpuram quàm virum, emblemata quàm opus ipſum faciunt. Adeo miram vim in animis legentium hiſtoria exercet. Iam cum excitare ſocordiam humanam, & aduerſus pericula communire, vel maximè propoſitum hiſtoriæ ſit: & exemplorum (quibus ad ſuadendum nihil potentius eſt) vis eò maximè tendat: ſecuritate hominum, nihil ad ſe aliena pericula pertinere credentium, fit, vt ſurda iacenteque aure memorabiliſſimæ res audiantur leganturque. Denique ſunt etiam, qui, quod minime putes, in illam ipſam ſeueriotis lectionis partem delinquant: quaſi non vt geſtæ ſunt, ſed vt geri oportebat res, ſic ſcribi quoque debeat. Igitur ex illa ſecuritate partim, partim crapula lectionis promiſcuæ, & temerariæ, fit, velut & humoribus corruptis, vt quędam iudicij cachexia, & opinionis, quam de vita rectiſſimam & ſanam eſſe maximè decebat, dyſcraſia, lubricumque vitæ propoſitum contrahatur: ac vt intemperantibus nil proficit alimentum, ſic ad nos lectionis vtilitas prorſus veniat nulla. Vides, arbitror, quonam pacto legendi hiſtoriam, & vitam cuiuſque ſuam inſpiciendi, ratio ſit propemodum par. Ac prima quidem hæc difficultas eſt, iudicij noſtri peruerſitas inquam: quæ facit, ut non quà maximam ex ſeſe vim habere exempla decet, ſed quà maxime inclinat, propenderque animus,

impellamur. Eſt verò & illa non minor, quòd res geſtas ſic ſcriptores apponunt, vt non ſolum gratiam aliquam captent; ſed palatum ipſi quoque ſuum ſecuti, ac veluti ſtructores quidam, iudicium ſuum interponentes, vltro quędam laudibus tollant, ac quicquid videtur ipſis, nobis quoque ſectandum putent. Quod quidem ſi facerent ſimpliciter, conſentire, diſſentireve facilius ſit. Nūc quemadmodum coqui gulam ſæpius, quam commodum heri ſpectāt, ita lectorem et hiſtoricus, vtinā non magna ex parte captaret. Igitur bifariam iam, & noſtro iudicio, & præiudicio ſcriptorū, perſæpe circunducimur, vt qui non nudas res ſcribant: interpres enim geſtarum rerum hiſtoricus eſt, cuius iudicium ſi vitio laborat, perinde fit; vt cum vinum ex ſeſe generoſum & nobile, grauěolentiam vel è vaſe contrahit, vel alioqui lenocinio deprauatur: quæ res vel impoſtura, vel inſcitia maxima eſt, & intoleranda. Videre vno tantum exemplo licet, quid interſit iudicium ſcriptoris. Prophanus conſilio & induſtrię hominum magnatum rerū euēta tribuens, quanquam mentiri ſe tot euentibus expertus, in meram ſtultitiam conijcit homines; vt quorum omnis notitia vix oculis ſubiectarum rerū conſiderationi ſufficiens, vis autem & robur non longè vermiculos ſupergrediens: ab vno ſiquique ſucceſſu, terrarum orbis adminiſtrationem arroget ſibi. Sed initiatus ille ſecus: humano conſilio geri res quidem, ſed diuino moderari docens; & ſtultitia liberat homines & ſuperſtitione, malo non minore. Per cætera quid inter ſe generibus officiorum diſtent, debet eſ-

ſe bonis quidem (quorum ſacra omnia ſtudia ſunt) non ignotum. Hæc primum eò moneo, vt cum cenſeam id genus autores, vel propter immenſam exemplorum innumerabilium vim, quam maximè legendos, etiam hoc iuuenes cogitent, quàm velint circunſpectè ſoliciteque legi, propoſitis tantis, vel fructibus, vel periculis. Perinde enim euenit, ſi quis vel hiſtoriam obiter adeundam, vel vitam ipſam temere, & citra exactam officiorum omnium conſeruationem tranſigendam ducat; quod ruſticis, qui cum vicinæ vrbis populatione, pharmacopolium quoddam inſtructiſſimum diriperent, & ſuauitate bellariorum aromatumque, in quæ primum inciderant illecti, cæteraque generis eiuſdem rati, omnia haurirent, ſorberent, vorarent, glutirent, alij correpti morbo, alij phreneſi, plerique exanimati ſint, nemo non miris modis affectus, riſus exercitu toto obortus. Atque enim commodis, incommodis, vt vita, ſic vitæ imago hiſtoria ſcatet: in vſu tantum vitæ, ſi-ta vi-tę, prudentia totius eſt. Vale, & his bene fruere.

IVSTINI HISTORICI CLARISSIMI, IN TROGI POMPEII,

HISTORIAS EXORDIVM,

Ad Antoninum Imperatorem.

QVVM multi ex Romanis, etiam Conſularis dignitatis viri, res Romanas Græco, peregrinoq; ſermone in hiſtoriam contuliſſent, ſeu æmulatione gloriæ, ſeu varietate & nouitate operis delectatus, vir priſcæ eloquentiæ Trogus Pompeius, Græcas, & totius orbis hiſtorias Latino ſermone compoſuit: vt cùm noſtra Græcè, Græca quoq; noſtra lingua legi poſſent, prorſus rem magnam & animi, & corporis aggreſſus. Nam cùm pleriſq; autoribus, ſingulorũ regum vel populorũ res geſtas ſcribentibus, opus ſuũ ardui laboris videatur, nonne Pompeius nobis Herculea audacia orbem terrarũ aggreſſus videri debet, cuius libris omniũ ſeculorum, regum, nationũ, populorumq; res geſtæ continẽtur? Et quæ hiſtorici Græcorũ, prout commodum cuiq; fuit, inter ſe gregatim occupauerunt, omiſſis quę ſine fructu erãt, ea omnia Pompeius diuiſa tẽporibus, & ſerie rerũ congeſta, cõpoſuit. Horum igitur quatuor & quadraginta voluminum (nam totidem edidit) per otium, quo in vrbe verſabatur, cognitione quæq; digna excerpſi. Sed omiſſis his quę nec cognoſcendi voluptate iucunda,

nec exemplo erant neceſſaria, breue veluti corpuſculum horum feci: vt haberent & qui Græca didiciſſent, quo admonerentur; & qui non didiciſſent, quo inſtruerentur. Quod ad te, Imperator Antonine, non tam cognoſcendi, quàm emendandi cauſſa tranſmiſi: ſimul vt otij mei, cuius & Cato reddendam rationem putat, apud te ratio conſtaret. Sufficit enim mihi in hoc tempore iudicium tuum, apud poſteros, cum obtrectationis inuidia deceſſerit, induſtriæ teſtimonium habituro.

INDEX EORVM

QVAE HOC IN LIBRO ſcitu digna videbantur.

A

ABderitę fugati à ranis & muribus 76
Aborigenes primi cultores Italiæ 156
Abrogatus mos immolandorum hominum 90
Abydus 18
Acarnani ſoli Græcis nō miſerunt auxilia contra Troianos 115
Achæi cum Nabide Belligerantur 113
Achæorum inter ſe conſpiratio, fides, potentia. ibid.
Adriani memoria 173
Adriaticum mare unde dicatur 91
Adulteria grauiſſimè apud Parthos punita 150
Aeacidas rex Moloſſ. 75
Aeacidarum maxima pars intra trigeſimum annum mortua 65
Aeacidarum gens originem habet ab Hercule 51
Aegeades unde dicti 37
Aegæus pater Theſei rex Athenienſium 12
Aegyptus magna impenſa regum munita 8
Aegyptus horreum populi Romani 163
Aegyptij ſuperſtitioſi 6
Aegypti feracitas 8
Aegypti cōmoditates, quòd ad temperiem aeris pertinet 8
Aemilius leges Macedonib. dedit 130
Aeneas venit in Italiam 156
Aeneas pugnans contra Mezentium occubuit 157
Aeolus Siciliā olī tenuit 24
Aeolides inſulæ 24
Aerarium Romæ in templo Saturni 156
Aetnę montis incendium 24
Aetoli libertatem amiſerunt 126
Afri Carthaginienſibus ſtipendium remittunt 90
Africani egregia vox 126
Africani moderatio in recepto filio 125
Agathocles bis exul 97
Agathocles Siciliæ tyrannus ex humili genere factus ib.
Agathocles nauibus incēſis ſpem fugę ſuſtulit 101

Aga-

Agatocl mortuus eſt 103
Ageſilaus claudus altero pede 33
Agis rex Lacedæm. 57
Alcibiades ſponte Elidem in exilium proficiſcitur 27
Alcibiades forma mores 27
Alcibiades dux ad reatum vocatus 26
Alcibiades vxorem Agidis cognouerat 27
Alcibiades denuo in exilium proficiſcitur 28
Alcibiades chamæleon appellatus 27
Alcibiades ab exilio reuocatus 28
Alexander ab Athenienſib. duces & oratores petit. 15
Alexander Perſis iugum ſeruitutis impoſuit 56
Alexander Statyram filiam Darij regis in matrimonium recepit 63
Alexander adorari voluit, ut Deus 54. 60
Alexander Iouis Hammonis ſe filium mentitur 54
Alexander cæſar 54
Alexander 23. ann. natus 66
Alexander rex Epiri Antigonum regno exuit 112
Alexander Magnus in omnibus parte maior 48
Alexander autor paternæ cædis ibid.
Alexander inedia mori decreuerat 64
Alexander vinoſus & iracundus 48
Alexander rex Epiri occiditur 58
Alexander vulneratur 53. 36
Alexander in luxuriam lapſus 59
Alexander ex Cydno flumine morbum contraxit 53
Alexādri corpus ad Hammonem delatum 68
Alexandria ab Alex. ſuper Tanaiam extructa 60
Alexandria in Aegypto condita ab Alexandro 55
Amazones durauerunt uſq; ad ætatem Alexandri Magni 11
Amazones unde dictæ 10
Amazones oēs intereunt 10
Amazones generatas ſe Marte dicunt ibi.
Amazonum origo ibid.
Amilco ſucedit hamilcari 90
Amilco ſibijſi mortem conſciuit 91
Amphictyon rex Athenas Mineruæ dicauit 12
Anaxarchus philoſophus in comitatu Alex. 64
Anaxilai iuſtitia 25
Annibal veneno ſumpto interijt 129
Annibal dux immaturæ adhuc

?huc ætatis 117
Annibal ad Antiochum confugit 123
Annibal xvj annos immoratus Italiæ 140
Annibal per ſerpentes victoriam procurauit 129
Annibalis parſimonia, continentia ibi.
Annibalis factum ad abolendam inuidiam nimiarum diuitiarum ibi.
Annibalianus Cæſar ibid.
Antigonus occiditur a Sandrococto 78
Antigonus proiecit a ſe diadema 116
Antigoni bellum cum Perdicca 70
Antiochus à Parthis interficitur 145
Antiochus victus & exul occiditur 78
Antiochus victus à Romanis 126
Antiochus inuiſus Annibali 124
Antiochus donat Africano filium 126
Antiochia condita à Seleuco 78
Antipater Theſſalonicē, matrem occidit 79
Antoninus philoſoph. 175
Antoninus Pius Cæſar 174
Apollo vltus ſe contra Brennum 109
Apologus de cane 158
Appius Claudius turbaui pacem cum Pyrrho 85
Apum, & mellis, & coaguli vſum Ariſtæus primis inuenit 71
Aquila in auſpicijs quid ſignificet 104
Arabes imbelles
Aratio inuenta ab Athenienſibus 12
Arbactus præpoſitus Medis 2
Arbactus rex ibid.
Arbatomius rex Sidoniæ cō ſtituitur ab Alexandro ex infimo fortunæ gradu 54
Archidamus dux Lacedæmōniorum vulneratur 34
Argonautæ 153
Argonautarum nauig 128
Argyraſpides victi ab Antigono 72
Argyraſpides Alex. 61
Arideus filius Philippi regnat Macedonib. 68
Ariſtides 19
Ariſtotimus tyrannus Epirorum, & eius ſententia 60
Ariſtonicus vincitur à Perpēna Conſule 136
Ariſtoteles Alexandri præceptor 66
Armeniæ magnitudo atque deſcriptio 153
Armenius Iaſonis comes ibidem 14

Aſcanius patri Aeneæ ſucceſſit 156
Arſaces omnes reges Parthorum dicti 151
Arſacides in victum Ptolemæum clemens 143
Arſinoe in exilium abit 105
Artabanus Xerxem occidit: qui & ab Artaxerxe occiſus 20
Artaxerxes CXV. filios habuit 48
Artemiſia regina 17
Arybas Epirotis leges conſcripſit 84
Aſia cauſa multorum bellorum 114
Aſia redacta in poteſtatẽ populi Romani 135
Aſiæ fertilitas 142
Aſſyrij poſtea Syrij dicti sũt, quandiu tenuerint imperium 2
Aſtyages ex rege fit præfectus Hyrcanorum
Aſtyages rex
Athenæ oculus Græciæ 0
Athenæ patria cõmunis eloquentiæ 31
Athenienſes bellum cum Antipatro gerunt 69
Athenienſes ab omnibus odio habiti 27
Athenienſes vini, olei, lanificij vſum docuerunt 12
Athenienſes & Megarenſes de Salamina cõtendũt maximis cladibus 13
Athenienſium ſimultas cum Dorienſibus ibid.
Athis Cranai filia Athenis nomen dedit ibid.
Attalus mortuus morbo quẽ ex ſole contraxit 132
Attali parricidia & varia ſtudia 135
Attilio decretum bellũ contra Antiochum 125
Auguſtus Cæſar vnde 163
Auguſtus libidinoſus ibi.
Auguſti egregia dicta ibid.
Auguſti interijt Nolæ 165
Auguſtus Vitellius 168
Aurelianus Cæſar 181
Aurelianus aurata veſte, & gemmis, primus ferè vſus ibidem.
Aurum omnium malorum rerum materia 21
Aurũ Tholoſanum vnde in prouerbium abierit 128
Auri contemptus apud Parthos 150
Auri contemptus apud Scythas 9
Aureo hamo piſcari 9.164

B

Babylon condita a Semiramide. 2
Bactriani libertatem & omnia amittunt 152
Baicen vrbem Alexander cõdidit

didit 63
Batti qui appellentur 71
Belgius dux Gallorum 106
Bergonum à Gallis conditum 94
Beronice ſtuprum vltra 113
Beronic. dolo trucidata ibid.
Beſſus ab Alexandro datur fratri Darij excruciandus 60
Biberius Mero dictus Tiberius 165
Bibili fluuio tingunt Hiſpani ferrum ibid.
Bomilcar Pœnus cruci ſuffixus 100
Brennus inuaſit Delphicum templum 108
Brennus infeliciter pugnans cōtra Delphos, vitam pugione finiuit 109
Brennus dux Gallorum 107
Brixia a Gallis condita 94
Brundusium Aetoli condiderunt 58
Brutij deleuerunt, Alexandrum regem Epiri 102
Brutij vnde dicti ibidem
Bucephalas vrbs ab Alexandro condita 62
Byrſa vrbs à corio 88
Byzantiū à quo conditū 44

C

CAepio Ro conſul aurū Tholoſanū abſtulit 128
Caligula unde dictus 166
Calimandri fides in Demetrium 144
Calliſthenes philoſophus miſerabili ſupplicio ab Alexandro affectus 77
Calliſthenes philoſophus in exercitu Alexandri fuit, ad prodendas res geſtas memoriæ 61
Calliſthenes interfectus, qđ adorare Alexandrum noluit 61
Camarit 6
Cambyſes Apis templum diruit iubet 6
Cambyſes ex obſcura gente natus 2
Cambyſis exercitus apud tēplum Hammonis deletus eſt arenarum molibus 6
Candaules rex Lydorum 5
Cappadoces victi à Perdicca res ſuas cum ædificijs incenderunt 70
Caput bubulū inuētū in fundamento Carthaginis 88
Caracalla Cæſar 178
Caranus capris ducib. Ediſſam occupat 37
Caranus primus rex Macedoniæ ibi.
Carthago ante Romam conditam 72.ann. 83
Carthaginienſes homines ſacrificant ibid.
Carthaginienſes ſuis literis Græcis

Græcis interdicunt 94
Carthaginienſes cum Siculis belligerantur 25
Carus Cæſar 182
Caſſander Alexandrum cum matre Arſine interficit. 76
Caſſandri domus penitus deleta 80
Caſſandriam fugit. 79
Caſtor & Pollux Locrēſibus aderant 92
Cauſa bellorum Athenienſium, & Lacedæmoniorū 18
Cecrops rex Athenienſium biformis 12
Ceraunos filius Clearchi 82
Cereris ſacra initiorum 27
Charybdis 24
Chreſtus occiſus ab Antiocho 141
Chion & Leonides in Clearchum conſpirant 82
Chiræus campus Apollinis 104
Chreſtologi 176
Cimon vicit Xerxem nauali & terreſtri pugna 19
Cimonis pietas erga patrem Milciadem ibi.
Claudius Cæſar 165
Clearchus exul Heraclienſium 81
Clearchi ſæuitia in Heracliēſes 81
Cleomenes Spartanus ſponte exulat 117
Cleopatra filia Philippi Alexandro regi Epiri nubit 46
Cleophis regina concubitu Alexandri redemit regnū 61
Clytus ab Alexandro in conuiuio interfectus 60
Cocceius Nerua 171
Codomanus præficitur Armenijs 49
Codrus vltimus rex Athenienſium 13
Codri ſumma pietas in patriam 13
Commodus Cæſar 176
Comum à Gallis conditum 44
Compenſatio morbum, Lycurgi inſtitutum 21
Conon noluit Artaxerxem adorare 34
Conon Cypro exulat 33
Conſilia interficiendi patris. 48
Conſtantinopoli. 188
Conſtantinopolis deinde dicta. 44
Conſtans Cæſar 185
Conſtantinus Cæſar 184
Conſtantius Cæſar 186
Conſtantius 186
Conuiuiorum ſatietatem ludis interpollat. 59
Cōuiuari publicè ſolū Lacedæmonij 21

Cor-

Corinthus diruitur 131
Cornelius martyr 179
Craſſus cum exercitu ab Horode interfectus. 136
Craſſus infeliciter pugnat cõtra Ariſtonicum 136
Critias & Hippolocus cadunt 13
Crœſus rex Lydorum 4
Crœſus capitur ibid.
Creſiphontem tranſgredi capitale fuit ferrè Romanis Imperatoribus 182
Cyclopes olim in Sicilia. 25
Cyneas legatus Pyrrhi 85
Cynegiri fortitudo 14
Cypriç virgines dotem vulgato corpore quæreb. 87
Cyrene condita ab Ariſtæo. 71
Cyricœnus Gryphinam interfecit 147
Cyrus regnauit annis triginta 6
Cyrus Scythis bellũ infert. 5
Cyrus infert bellum Medis. 4
Cyrus nutritus à cane 3
Cyrus interficitur 32
Cyrus cum omni exercitu à Scythis interfectus. 9
Cyrus cõpedibus aureis vinctus à fratre 32
Cyrus à patre Dario præficitur Lydiæ 29

D

Daci ex Getis 128
Damaſcus ciuitas Syriæ 134
Dardanis immortale odium erat cũ Macedonibus. 119
Darius contra Lanthinum Scytham 12
Darius contra Athenienſes. 11.27
Darius à ſuis aureis compedibus vinctus 57
Darius offert filiæ nuptias Alexandro cum dote. 55
Darius rex moritur 57.14
Darius equi beneficio rex creatur 7
Darius turpi fuga ſubmotus à Scythia. 9
Darius Aſiam & Macedoniã domuit 12
Darij mater, vxor, duæq; filiæ captæ 53
Darij filij certant de imperio 14
Darij forma digna imperio. 7
Darius magna clade ab Alexandro fuſus 56
Decius Cæſar 179
Deidamia Æacidę filia 75
Delphici templi deſcriptio. 107
Delus pro ærario Græciæ. 23
Demaratus rex Laced. 15
Demetrius occiditur 113
Demetrius rex Epiri decedit, relicto filio Philippo. 116
Demetrius dedidit ſe Seleuco 80

Demetrius Antigoni regnũ ab Alexandro recipit. 112
Demetrius contra Parthos dimicans capitur. 133
Demetrius pudore obtinuit, quod iure defenſionis nũquam potuiſſet. 76
Demetrius filius a patre occiditur. ibid.
Demophoon filius Theſei. 12
Demoſthenes ſeipſum interficit. 26
Demoſthenes corruptus a Perſis. 50
Demoſthenes in exilium Megaras actus. 69
Deſperatio addit animos 93
Deucalion quare reparaſſe hominum genus vulgò ſit creditus. 12
Diadumenus Cæſar. 177
Didius Iulianus Cæſar. 176
Dido pro dea culta fuit. 88
Dido ſeipſam interficit. ibid.
Dij vltores parricidij. 113
Diluuium tempore Amphictryonis 12
Dindimeus Iupiter ſpoliatus ab Antiocho. 127
Diocletianus Cæſar. 182
Diocletianus imperium detrectauit. ibid.
Diocles filius Piſiſtrati interficitur. 13
Dionyſius Corinthi ludum peruit. 96
Dionyſius tyrannus inſidijs interficitur. 94
Dionyſius, Siciliam occupat. 91
Dionyſij perfidia. 95
Dionyſius exul. ibid.
Dionyſij parricidia. 94
Diræ vltrices quare. 177
Diſſenſio inter Cyrum & Artaxerxem filios Darij de regno. 32
Domitianus. 171
Domitius Nero matrem ſtupro contaminat. 167

E

Epaminonda vulneratur. 35
Epaminondæ magna eruditio. ibid.
Epaminondæ inuito honores ingeſti. ibid.
Epaminondæ mors remp. labefactauit. ibid.
Epaminondæ paupertas. ibi.
Epeus equum Troianum fabricauit. 92
Epheſus ab Amazonibus cõdita eſt. 10
Epheſtion decedit chariſſimus Alexandro. 64
Epigoni. 59
Epiri origo. 84
Epirotæ qui Pyrrhidæ ante. ibid.
Equæ vento concipiunt. 161
Equi pernices in Hiſpa. ibid.
Erichtheus. 12
Euagoræ ducis Lacedæmonio-

niorũ inſolẽtia poſt victoriam de Athenienſibus. 30
Euãder in Italiam venit. 156
Eucratides a filio interficitur. 152
Eumenes victus ab Antigono. 72
Europus in Europa regnauit. 37
Eurydices parricidium. 39
Eurymedon dux Athenienſium. 26

F

Fabianus martyr. 179
Fabricius Lucinus pacẽ cum Pyrrho fecit 85
Fatua vxor Fauni. 156
Fama omnia in maius extollit. 17
Famæ velocitas. 18
Fatuari qui dicantur. 156
Faunus rex Italiæ. ibid.
Fauſtulus regius paſt. 157
Florianus Cæſar. 181
Fauor hominum eò quò ſe fortuna inclinat. 27
Flaminius Macedones vicit, 121
Flaminius Nabidem duobus prælijs fudit. 123
Flaminia Scythica quo defluant. 9
Fœminæ apud Parthos aſpectu virorũ interdicũtur. 150
Frugalitas parens virtutum.
Furtum grauiſſimum ſcelus habetur. 9

G

Galerius Maximianus Cæſar. 183
Galerius Armentarius Cæſar. 183
Galerius Maximinus Cæſar. ibid.
Galienus Cæſar. 180
Galleci Græci. 161
Gallia ſemper mercenarios milites ſuppeditauit. 110
Gallus Cæſar. 179
Galli vnde manſuetiorẽ cultum didicerint. 158
Galli inceperunt habere vineas. 182
Galli vincũt Macedonas. 106
Galli boni augures. ibi.
Galli quomodo Romam peruenerint. ibid.
Galli ab Antigono fuſi. 112
Galli Antigonum fugant. 109
Gallorum nefaria parricidia, 106
Gallorũ mira fœcunditas. 110
Gallogræcia vnde dicta ibid.
Gargoris ſæuitia in nepotem 161
Gargoris mellis vſum inuenit. ibid.
Geryon quamobrem tricorpor dictus. 162
Gladium amittere ignominioſum 130
Gobryæ forte factum. 6
Gordianus Cæſar. 144
Gordius nodus ab Alexandro

 dio

dro ſolutus 53
Gordij nodi origo & cauſa. ibid.
Gordium vrbs inter Phrygias 52
Græcia loquax in laudibus ſuis 14
Gratianus Cæſar 189
Gryphus propter naſum. 146
Gryphina filia Ptolemæi. ibi.
Gyges 5
Gylippus dux Lacedæmoniorum 26
Gynæcocratumeni dicti, qui ab Amazonibus vincerentur 10

H

HAbis primus docuit boues aratro iungere, & ſerere. 162
Hamilcar nefariè occiſus eſt à Carthaginienſibus. 97
Hamilcar interficitur bello Sicilienſi 90
Hanno miſerè affectus ſupplicio 96
Hanno Carthaginienſiū imperium affectat ibid.
Harpagus 2
Harpos vrbs à Diomede condita 91
Haſtæ quamobrem dentur dijs 157
Haſtæ pro diademate regibus ibid.
Helenus Priami filius 83
Heliogabalus Varius quare dictus 178
Heluius Pertinax Cæſ. 170
Heraclea vrbs à Bœotijs cōdita 80
Heraclea regnum tyrannorum 82
Hercules xij. ſtipendia Euriſtro debebat 10
Hercules de Amazonib. triūphat ibid.
Hercules & Liber primi reges Orientis 153
Herculis ſagittæ fatum Troiæ 92
Herculea audacia 1
Herclydes 33
Hercymon rex Aegypti. ibid.
Heroum filij noxæ 177
Hierbas rex Maurita 88
Hierax cognomen Antiochi 114
Hierotimos ſexcentos filios habuit 148
Hieroconis deſcriptio 135
Hiero rex Siciliæ 104
Hiero ab apibus alitus. ibid.
Hippias tyrannus Atheniēſium occiditur. 14
Hippias alter filius Piſiſtrati in exilium agitur ibi.
Hippolyte à Theſeo ducitur in vxorem 11
Hiſpaniæ deſcriptio 160
Hiſpanorum mores & ingenia ibid.
Homines quò plus habent, eò maiora cupiunt 33

He-

Homines nihil contra Deos poſſunt 17

I

IAſon in Oriente pro Deo habitus 153
Iaſonis nauigatio pro vellere aureo ibid.
Iberia dicta Hiſpania ab Ibero amne 160
Indiæ nemo bellum præter Semiramidem & Alexandrum Magnum intulit 2
Inter pares ſemper diſcordia 80
Inuidia ſuperatur magnitudine rerum geſtarum 1
Iones victi nauali prælio à Dario 12
Ioſeph Aegyptum à fame aſſeruit 134
Ioſeph venditus à fratribus. ibid.
Ioſeph magus egregius ibid.
Ioſeph intelligentiam ſomniorum inuenit ibid.
Iouinianus Imperator 188
Iphicrates Athenienſis 65
Iſrael x filios habuit 134
Iſtriorum origo 128
Italia Saturnia dicta 165
Italia fons Romanorum virium 124
Iudæ eoſdem reges & ſacerdotes habent 134
Iudæis quare cum reliquis non communicent ibid.
Iudæorum potentia & origo ibid.

L

LAcedæmonij vincuntur ab Athenienſibus 23
Lacedæmonij victi à Conone 34
Lacedæmoniorum reſpublica qualis 32
Lacus Aſphaltites 2
Lamachus occiditur à Gilippo 26
Lampedo regina Amazon. 10
Laodice quinque filios parricidio tollit 136
Laodomiæ interitus 116
Latini ab Aenea duce conditi 91
Lauinia vxor Aeneæ 156
Leonidæ fortitudo mors 15
Leonatus ab Athenienſibus interficitur 70
Leoſthenes dux Athenienſiũ occiſus 69
Lex obliuionis lata ab Athenienſibus 23
Lex ædificatoria à Traiano 173
Libertas Græciæ concidit, Occidentis regnis exurgentibus 119
Lichorias præfectus Archæorum 127
Literæ templum habuerunt Athenis 12
Liuius notatus à Trogo. 145
Lucani autores brutiorũ 102
Lucanorum mores ibid.

Lupercus, qui & Pan & Lycæus. 156
Licurgus Spartanorum dux. 117
Licurgus in exilio volens moritur. 21
Licurgi leges. 20
Licurgi moderatio in reſpuẽdo regno. ibid.
Lydus cauponatur, prouerbium. 15
Lyſander dux Lacedæmoniorum. 29
Lyſander ęmulus Ageſilai 34
Lyſias Syracuſanus orator. 31
Lyſimachus Agathoclem filium ueneno interfecit. 82
Lyſimachus qualis. 77
Lyſimachus Antipatrum generum ſuum interficit. 79
Lyſimachus obiectus eſt fero leoni. 77
Lyſimachia à Lyſimacho cõdita, euerſa. 82

M

Macedonia redacta in ditionem populi Romani. 136
Macedoniæ nomina. 37
Macedonum xxx. reges fuere. 136
Machæus dux Carthaginienſis in exilium actus. 88
Machæus Carthalum filium cruci ſuffixit. 89
Machæus parricidij pœnas ſoluit. ibid.
Mago Carthaginienſium Imperator. 89
Magi interficiuntur. 6
Magna Græcia quæ. 91
Marathonij campi. 14
Mare mortuum, cuiusque natura. 135
M. Antonius Cæſar. 175
M. Lepidus miſſus tutor in Ægyptum. 128
M. Regulus. 132
M. Catonis ſumma fortitudo. 136
Mardonius uincitur. 18
Marthelia regina Amazonũ 10
Maſſilia condita à Phocenſibus. 159
Maſſilienſes aurum conferunt ad explendum pondus Gallis. ibid.
Maſſilienſium inſtituta. ibid.
Mater Darij ſe interfecit. 65
Matrimonij ornamenta pudicitia, non ueſtes. 93
Matthæas rex Scytharum. 44
Maxentij mors. 183
Maximinus Cæſar. 178
Medea vrbs à Medea vxore Iaſonis. 154
Mediolanum à Gallis conditum. 94
Medi regnauerunt CCCL. annis. 4
Medorum regnum à Medo conſtitutum 154
Menias Thebanorum princeps.

ceps. 31
Meretrices regiæ in Ægypto omnia moderabantur. 120
Mergidem fratrem Cambyſes interficit. 6
Meſſenij per inſidias expugnantur. 11
Metallorum felix Hiſpania. 160
Midas rex ab Orpheo ſacris initiatus. 52
Milciades dux. 14
Minium prouenit vberrimè in Hiſpania. 161
Miſeros non decent conuitia. 73
Mithridates Scythas perdomuit, antea contra ſummos Imperatores inuictos 137
Mithridates fraude capitur à Clearcho. 181
Mithridates geſſit diu bella cum Romanis. 136
Mithridates Magnus, Parthicus 154
Mithridatis parricidia. 138
Mons Palatinus. 156
Morum vitia ſub vmbra eloquentiæ latent. 127
Moſes, filius Ioſeph, pulcherrimus fuit. 34
Moſes montem Syneum occupat. ibid.
Multa ſilenda in matrimonio. 5
Mumius feliciter pugnat contra Acheos. 131
Mycitho ſeruo committitur filius Anaxilai regis. 25

N

Nabis tyrannus Lacedæmoniorum. 121
Natura ad iocorum patientiam animalia creauit. 8
Neoptolemus ab Eumene occiditur. 71
Nerones dicti fortes lingua Sabina 119
Niceas Athenienſis capitur à Lacedæmonibus. 29
Ninus filius muliebri ingenio. 2
Ninus primus intulit bellum finitimis 1
Ninus totū Oriētē vicit. ibid.
N[illegible]æ Bacchus cultus. 61
Noctua in auſpiciis quid portendat. 104
Numitor ab Amulio interfectus. 154

O

Ochus rex Perſarum. 49
Octauius Perſeum cū duobus filijs cepit. 136
Olympias vxor Philippi rearguis con[illegible]. 47
Olympias repudiata à Philippo 54
Olympias filia Neoptolemi. 84
Olympias à Caſſandro interfecta. 75
Olympiadis fortitudo in mor-

morte ibid.
Olynthus à Mardonio expugnatur 18
Ophellas rex Cirenaum 100
Opilius Macrinus Cæſar. 177
Opobalſamum Iudæos ditauit 135
Oropaſtes Orthanes 6
Otho Saluius 168
Otij rationem Cato reddendam cenſet 1
Otrera filia Marteſiæ virgo 11
Ouidius relegatur ab Augusto 165

P

PAmpacius tertius rex Parthorum 151
Parricidij nulla iuſta cauſa eſſe poteſt 79
Parmenion & hilothas ab Alexandro interfecti 60
Parnaſus mons 107
Parſimonia & labore creſcũt res 86
Parthiæ in cõmodũ cęlũ. 149
Parthenij qui ſint dicti 22
Parthi Pompeianarum partium fuere 154
Parthi ſinguli multas vxores habent 150
Parthi ſimulantes fugam pugnant 149
Parthorum bella cum Romanis 154
Parthorum reges eſſe parricidas ſolenne eſt ibid.
Parthorum cultus corporis. 150
Parthorum reges ab Andragora 59
Parthor. orig. & nomen 149
Patriæ conſpectus vires miniſtrat 36
Pauſanias affectat regnum. 19
Pauſanias damnatur ibid.
Pauſanias Philippum interfecit 46
Penaxagoras filius Sigilli miſſus in auxilium Amazonibus 11
Pentheſilea apud Troian. ibi.
Perdiccæ animi magnitudo. 68
Pericles agros ſuos dono reipublicæ dat 24
Pericles dux Athenienſiũ. 23
Perſæ reges ſuos adorant 34
Perſæ vnum deum habent Solem 7
Perſarum reges occuluntur. 6
Perſarum regni finis ſub Codomano 49
Pertinax fortunæ pila 176
Peruſini ab Acheis 91
Phalanthi erga ſuos amor. 22
Philippus Macedo Olympiada vxorem ducit 40
Philippus medicus Alexandri 53
Philippus regnauit annis triginta quinque 47
Philippus Macedo iunxit ſe

Anni-

Annibali 119
Philippus Demetrij pater, morbo deceſſit 128
Philippus Cæſar 179
Philippi ſcelera 41. 43
Philippi bellum contra Olynthios 42
Philomenes Thebanos vincit 41
Philopater Ptolemæus dictus per ironiam 117
Philopœmenes Acheorũ dux capitur 123
Phocenſes templum Apollinis occupant, ac pœnas luunt violatæ religionis. 41
Pœnix viſus in Aegypto. 167
Phrahartis parricidia, & congreſſus cum Antonio. 155
Pietas Helemati in patriam. 111
Pileum ſumere quid ſit. 168
Piſæ vnde 91
Piſiſtratus regna Athenis annis xxxiiij. 13
Piſiſtratus Megarenſes deleuit ibid.
Plino 10
Pœni canina carne veſcebantur 89
Polyperchon occiditur 71
Pons in Danubio conſtructus à Conſtantino 184
Popilius Antiochum virga circunſcripſit 131
Populus Ro. hæres fuit inſtitutus ab Attalo 135
Porus rex Indorum 92
POTESTAS FATO DATVR 176
Principum ſcelera cur iuuat noſſe 166
Priuata beneficia à publicis ſunt ſegregata 125
Probus Cæſar ob præclariſſimam vocem interfectus à militibus 181
Prompalus ex ſordibus rex, 132
Pruſias Nicomedis filiũ ſtudet interficere, ſed præuentus interficitur à filio. ibid.
Ptolemæus moritur 80
Ptolemæus ab Alexandro prouectus liberaliſſimè 68
Ptolemæus Pyrrhi filius funditus vicit Antigonum. 110
Ptolemęus interficitur à Spartanis 111
Ptolemæus obeſus & ſtultus. 131
Ptolemæus Eurydicem vxorem interficit 120
Ptolemæus victus & obtruncatus à Gallis 106
Ptolemęi moderatio erga Demetrium 76
Ptolemæi Ægyptij mollitia. 120
Ptolemæi ſæuitia, & parricidia 105. 143
Pugnantibus qualis animus

geſſe debeat. 123
Pygmalion Sichæum occidit. 87
Pyreneus mons. 160
Pyrrhus Tarentinis contra Romanos auxilium tulit. 83
Pyrrhus inſidijs Oreſtis interfectus. ibid.
Pyrrhus Macedoniæ regnum occupat. 79
Pyrrhus victus à Lyſimacho 80
Pyrrhus primus elephantos in Italia adduxit. 85
Pyrrhus rex Siciliæ appellatur. ibi.
Pyrrhus Antigonum oppugnans Argis ſaxo è muro iactato occiditur. 110
Pyrrhi liberalitas in remittendis captiuis. 85
Pythagoras Samius vbi diſciplinas ſuas hauſerit. 93
Pythagoras Crotonienſes à luxuria reuocauit. ibid.
Pythagoras Metaponti deceſſit. 93
Pythagoræ domus pro templo. ibid.

Q

QVintilius Cæſar. 180

R

REges quales olim. 1
Regum arbitraria pro legibus erant. ibid.
Religiones quãtũ poſſint. 52
Rhea virgo Veſtalis 157
Rheginum vnde appellatur. 24
Rhetia à Rheto duce Tuſcorum. 94
Roma caput totius orbis. 260
Roma Gallis capta. 106
Roma condita à Romulo. 157
Roma, vrbs regum viſa Cyneæ. 85
Romani reſpuerunt munera Pyrrhi. ibid.
Romani Carthaginienſium auxilio noluerunt contra Pyrrhum vti. 85
Romani lupa aliti lupinos animos habuerunt. 142
Romani non niſi ſuis armis vinci poſſunt. 124
Romani Annibalem inſidijs volebant tollit. 122
Romani orti ab Ilienſibus 212
Romanis datur tutela Alexandri regis Ægypti. 105
Romulus & Remus aliti à lupa. 157
Romulus & Remus mater genit. ibi.
Roxane à Caſſandro interfecta cum filio. 76
Roxane vxor Alexandri Magni. 67

S

SAbbatũ vnde Iudæis tantæ

religioſum. 134
Sacrificantes aut iurãtes aras tenens. 105
Salluſtius notatus à Trogo. 139
Salamina vbi condita. 161
Sandrocotius ex humili ge- nere ad maieſtatem regni oraculo impulſus. 78
Sardanapalus vltimus rex Aſ ſyriorum. 2
Sardanapali mors virilis ibi.
Saturnalia quomodo Romæ acta. 136
Satyrus tyrannidem inuidit Heracleæ. 82
Scipio Africanus eo anno mortuus, quo Annibal & Philopœmenes. 129
Scipiones vincere Pœnos aſ ſueti. 123
Scholpythus. 10
Scordici quidam Galli apud Danubiũ appellantur. 128
Scylla & Charybdis. 28
Scythę ebrietate vincuntur. 5
Scythæ Bactrianum & Parthicum regnum condide- runt. 9
Scythæ ſeruis verbera inten- tant, quos vincere armis non poterant. 10
Scythæ Aſiam vectigalem fe- cerunt. ibi.
Scythæ Parthorum fines po- pulantur. 152
Scytharum gens antiquiſſ. 8
Scythia editior alijs terris. ib.
Seditionis autores ab Ale- xandro interfecti. 70
Seleucus ad ludibrium for- tunæ natus. 114
Seleucus à matre interfici- tur. 145
Seleucus à Ptolemæo inter- ficitur. 85
Seleucus Antiochi filius. 78
Seleucus equo præcipitatus interijt. ibid.
Seleuci filij & nepotes corã in femore habebant. ibid.
Seleuci geſta. ibid.
Semiramis ſexum mentita. 1
Senibus maximus honos La cedæmone. 21
Senibus maximè vſus eſt Ale xander in militia. 57
Septentrionalis regio aptiſſi- ma ad videndum. 8
Septimius Seuerus Cæſ. 177
Sepultura Parthorum lania- tus auium aut canum eſt. 150
Sergius Galba 168
Serui cuiuſdam patiẽtia. 60
Serui apud Parthos militant 150
Seruorum Tyriorum faci- nus qui & ab Alexandro ſuſpenſi. 86
Seruile bellum in Scythia. 11
Seruitus nulla ſub Saturno. 156
Seuerus Alexander Cæſ. 178

Sexus

Sexus muliebris iniurijs bel-
licaret. 147
Sicania olim Sicilia 25
Sicilia ſulphure & bitumine
abundat 24
Siciliæ deſcriptio ibid.
Sidon à piſcium vbertate 86
Signum deditionis apud Græ-
cos quale 36
Sigillus rex Scytharum 11
Siluanus Cæſar. 186
Solis & Stellarum defectio,
quid portendat 99
Solon ſimulans dementiam,
Athenienſes ad ſuſcipien-
dum bellum hortatur 13
Solon vir iuſtus leges Atticas
conſcribit ibid.
Somni Aſtyagis 2
Sophocles dux Athenienſium
ſcriptor tragœdiarum. 23
Sopyri facinus memorabi-
le 7
Sortis humanæ varietas in
Xerxe 18
Soſthenes Macedones à Gal-
lis defendit 107
Sparcon nutrix Cyri 3
Spartani Alexandri Magni ar-
ma contempſerunt 116
Spartanarum mulierum for-
titudo 110
Spartanorum vrbs ſine muro
antè, cœpta eſt muro cir-
cundari 74
Strate rex Tyriorum 86
Sulpitius conſul contra Per-
ſeum pugnauit 130
Sybares ſeruus præficitur à
Cyro Perſis
Syracuſanorum bellum cum
Catanenſibus 25
Syria à Pompeio in prouin-
ciæ formã redacta eſt. 149
Syrij reges ortum à Semira-
mide habent 134

T.

TAcitus Cæſar. 181
Tanais rex Scythiæ 2
Tarentini à Lacedæmonibus
profecti 91
Tectoſagi omne aurũ in lacũ
Tholoſenſes coijciunt 128
Tectoſagi in Pannonia con-
ſedere ibid.
Terræmotus maximus ĩ Hel-
leſponto 82
Terræmotus inter ĩſulas The-
ramenẽ & Theraſiam. 121
Terræmotu in Syria perierũt
170.mil.hominem. 148
Thaleſtris Amazonum regi-
na concubitum Alexandri
regis petit 11.59.134
Thebis dij geniti 51
Themiſcyrei campi 10
Themiſtoclis victoria de Xer
xe 17
Themiſtoclis indoles 14
Theodoſius Cæſar 189
Theodotus rex appellatus.
151
Theramenes interficitur 31
Theſeus rex Athenienſiũ. 12

Theſ-

Theſſalus medicus venenum Alexandro dedit 64
Thraſibulus feliciter contra tyrannos pugnauit 31
Thuſci pulſci ſedibus à Gallis 94
Tigranes rex Armeniæ 139
Tigranes à Lucullo vict⁹ 149
Tigri fluuius Armeniæ 154
Tineæ & ſorices aulici qui dicti ſint à Conſtantino. 184
Titanes vbi bellum geſſerint 161
Titus Veſpeſianus 169
Thomyris Scytharum regina 5
Traianus HERBA PARIETARIA dictus, ob multos titulos, à Conſtantino. 185
Traianus Imperator. 172
Tridentum à Gallis 94
Trinacria olim dicta Sicilia. 25
Triptolemus ſationem frumenti inuenit 21
Trogus hiſtorias totius mundi conſcripſit 1
Trogi 44. libri ibid.
Trogi eloquentia ibid.
Trogi maiores q̃ fuerũt. 159
Turnus interijt 156
Tympanum ſignum pugnæ apud Parthos 150
Tympana & tripudia inſtrumenta luxuriæ 120
Tyranni Atheniẽſes profecti Eleuſim in exilium 32
Tyranni Athenienſes interfecti ibid.
Tyrus vrbs ante cladem Troianam 86
Tyrij capiuntur ab Alexandro cum vrbe 54
Tyrij Vticam in Africa condunt 68
Tyriorum origo à Phœnicibus 86
Tyſſafernes Lydiæ præfectus 27
Tyrtæus poeta carminibus Lacedęmonios ad bellum accendit 22
Tyrtæus claudus fuit ibid.

V

Valerianus Cæſar 179
Valerius Leuinus cum Pyrrho congreſſus 84
Valerij Leuini geſta in Græcia 119
Veneti à Troianis 91
Ventidius Parthos maximo prælio fudit 154
Vergilius amatus ab Auguſto 164
Verona, à Gallis condita 94
Virius Gallus Cæſar 179
Veſpaſianus Cæſar 168
Veſtis vna permiſſa tantum Lacedæmonibus 21
Veterum verecundia in regio nomine aſſumendo 77
Vexores rex Aegypti 1
Vexores primus bellum Scythis intulit 9

Vicen-

Vincentia, a Gallis. 94
Victoria ferro quæritur. 56
Virgines ſine dote nubere. 21
Vni mammæ dictæ Amazones. 10
Vxores adhiberi conuiuijs apud Perſas, habetur pignus hoſpitij. 38
Vxores ſæpe maritos opportunè monendo iuuant. 187

X

Xerxes rex cōſtituitur. 15
Xerxes apud Thermopylas malè acceptus a Leonida Spartano. 15
Xerxes ſuſtulit tēpla Aſiæ. 16
Xerxes Athenas incedit. 17
Xerxes cum alijs bellum gerit. ibid.
Xerxes primus Iudæos honoruit. 18
Xerxis exercitus toti orbi graui. 15

Z

Zopyrium bellū Scythis intulit. 58
Zoroaſtres artem magicam inuenit. 1

F I N I S.

L E C T O R I.

Quantunque in Monarchijs & annorum ratione conſtituendæ vehementer varient autores, tamen vt hiſtoriæ ſeries, atque ordo facilius a pueris poſſet percipi, adnotauimus partim ex Euſebio, partim ex Beroſo & Metaſthene ea tantum, quæ ad planiorem paulo & explicationem Iuſtini lectionem conducere videbantur.

PRIMA MONARCHIA

Aſſyriorum, in qua reges fuerunt.

Ninus Iouis Beli filius regnauit primus	annis 52
Semiramis Nini vxor 2.	annis 42
Zames Nineas Semiramidis filius 3.	annis 38
Arius 4.	annis 30
Aralius 5.	annis 40
Baleus Xerxes 6.	annis 30
Armatrites 7.	annis 38
Belochus Baal ſacerdos 8.	annis 35
Baleus 9.	annis 52
Altadas 10.	annis 32
Mamitus 11.	annis 30
Mancaleus 12.	annis 30
Sterus, ſeu Pherus 13.	annis 20
Mamelus 14.	annis 30
Sparetus 15.	annis 40
Aſcatades 16.	annis 40
Amynthas 17.	annis 45
Belochus 18.	annis 25
Bellopares 19.	annis 30

Lam-

Lamprides 20. annis 32
Soſares 21. annis 20
Lampares 22. annis 30
Panyas 23. annis 45
Soſarmus 24. annis 19
Mitreus 25. annis 27
Tautanes 26. annis 32
Tauteus 27. annis 40
Tineus 28. annis 30
Dercilus 29. annis 40
Eupalus 30. annis 38
Laoſthenes 31. annis 45
Pyriciades 32. annis 30
Ophrateus 33. annis 20
Ophrataneus 34. annis 50
Ocraſapes 35. annis 42
Sardanapalus 36. & poſtremus. annis 20

Durauit hoc Aſſyriorum imperium an. MCCCXXXIX.

Secundæ Monarchiæ, Medorum reges.

Arbaces 1. annis 28
Mandanes 2. annis 50
Soſarmon 3. annis 30
Articarmines 4. annis 50
Arbianes 5. annis 22
Arceus 6. annis 40
Artines 7. annis 22
Aſtibares 8. annis 40
Aſtyages 9. annis 30

Stetit Medorum regnum annis CCC. minus VIII.

Tertia Monarchia Perſarum, habuit reges XIII.

Cyrus primus imperauit annis 30
Cambyſes 2. annis 7 menſibus 5
Patizites, & Smerdis, fratres Magi, 3. menſibus 7
Darius 4. annis 36
Xerxes 5. annis 20
Artabanus præfectus, qui Xerxem occidit, menſib. 7
Artaxerxes Longimanus 7. annis 40
Xerxes 8. menſibus 2
Sogdianus 9. menſibus 8
Darius nothus 10. annis 19
Artaxerxes Mnemon 11. annis 40
Artaxerxes Ochus 12. annis 26
Arſes 13. annis 4
Darius Arſami filius, quem Iuſtinus Condomanū dicit appellatum, annis ſex imperauit.

Durauit Perſarum imperium annis CCXXX. & menſibus V.

Quarta Monarchia Alexandri, ſeu Macedonum.

Eſt autem rerum potius Alexander annis XII. Poſt quem inter principes regna ſunt diuiſa.

MACE-

MACEDONVM.

Arideus	an.7	Meleagrus	menſibus 2
Caſſander	an.18	Antipater	anno 1
Antipater & Alexander annis	4	Soſthenes	an.2
Demetrius	an.6	Antigonus Gonatas	36
Pyrrhus	menſibus 6	Demetrius	an.10
Lyſimachus	an.5	Antigonus	an.15
Ptolemæus anno	1	Philippus	an.42
		Perſeus vltimus Macedonũ rex	an.10

Summa annorum Macedonici regni CLIIII. anni, menſes VIII.

ASIÆ.		Seleucus Philopater	12
Antigonus	an.18	Antiochus Epiphanes	11
Demetrius	an.17	Antiochus Eupator	2
SYRIÆ.		Demetrius Soter	22
Seleucus Nicanor	an.32	Alexander	an.10
SYRIÆ & ASIÆ.		Demetrius	an.3
Antiochus Soter	an.43	Antiochus Sederes	9
Antiochus Theos	an.15	Demetrius iterum	4
Seleucus Gallinicus	20	Antiochus Gryphus.	12
Seleucus Ceraunus	an.3	Antiochus Cyricænus	18
Antiochus magus	36	Philippus	an.2

Durauit Syriæ regnum annis CCLXXXIX.

ÆGYPTI.

Ptolemæus Legi filius.	40	Ptolemæus Euergetes.	20
Ptolemæus Philadelphus annis	38	Ptolemæus Phiſcon, ſiue Soter	17
Ptolemæus Euergetes.	26	Ptolemæus Alexander	10
Ptolemæus Philopater.	17	Ptolemæus Latherus	8
Ptolemæus Epiphanes annis	24	Ptolemæus Dionyſius	30
		Cleopatra	an.22

Stetit Ægypti regnum poſt Alexandrum annis CCLXXXVIII

Alexandri Monarchia durauit annos CCC.

F I N I S.

IVSTINI HISTORICI IN TROGI POMPEII HISTORIAS.

LIBER PRIMVS.

PRINCIPIO *rerum, gentium, nationumq́ue Imperium penès reges erat: quos ad faſtigium huius maieſtatis non ambitio popularis, ſed ſpectata inter bonos moderatio prouehebat. Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum, pro legibus erant. Fines imperij tueri magis, quàm proferre, mos erat. Intra ſuam cuique patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus, rex Aſſyriorum, veterem, & quaſi auitum gentium morem noua imperij cupiditate mutauit. Hic primus intulit bella finitimis: & rudes adhuc ad reſiſtendum populos ad Libyæ terminos vſque perdomuit. Fuere quidem temporibus antiquiores, Vexores Rex Aegypti, & Scythiæ Rex Tanais: quorum alter in Pontum, alter vſque Aegyptum exceſſit. Sed louginqua, non finitima bella gerebant: nec*

Regum prima imperia

Prima monarchia Aſſyriorũ.

Imperium ſibi, ſed populis ſuis gloriam quærebant, contentiq; victoria, Imperio abſtinebant. Ninus magnitudinem quæſitæ dominationis continua poſſeſſione firmauit. Domitis igitur proximis, cùm acceſſione virium fortior ad alios tranſiret, & proxima quæque victoria inſtrumentum ſequentis eſſet, totius Orientis populos ſubegit. Poſtremum illi bellum cum Zoroaſtre, rege Bactrianorum fuit, qui primus dicitur artes magicas inueniſſe, & mundi principia, ſyderumque motus diligentiſſimè ſpectaſſe. Hoc occiſo, & ipſe deceſſit, relicto impubere adhuc filio Nino, ex vxore Semiramide. Hæc nec immaturo puero auſa tradere Imperium, nec ipſa Imperium palàm tractare, tot ac tantis gentibus vix patienter vni viro, nedum fœminæ pariturus, ſimulat ſe pro vxore Nini, filium pro fœmina, puerum. Nam & ſtatura vtrique mediocris, & vox pariter gracilis, ſigna formæ, lineamentorum æqualitas matri ac filio ſimilis. Igitur brachia ac crura velamentis, tiara caput tegit: & ne nouo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu & populum veſtiri iubet: quem morem veſtis exinde gens vniuerſa tenet. Sic primis initijs ſexum mentita puer credita eſt. Magnas deinde res geſſit: quarum amplitudine, vbi inuidiam ſuperatam putat, quæ ſit fatetur, quem ve ſimulaſſet. Nec hoc illi dignitatem regni ademit, ſed admirationem auxit, quòd mulier non fœminas modò virtute, ſed etiam viros anteiret. Hæc Ba-

Exinde ꝑ ī hūc uſq; dic.

bylòniam

*byloniam condidit, murumq́ue vrbis cocto latere circundedit arena, pice, bitumine interſtrato: quæ materia in illis locis paſſim è terra exæſtuat. Multa alia præclara huius reginæ fuere. Siquidem non contenta acquiſitos à viro regni terminos tueri, Aethiopiam quoque regno ſuo adiecit. Sed & Indiæ bellum intulit: quò præter illam & Alexandrum Magnum, nemo intrauit. * Ad poſtremum cùm concubitum filij petijſſet, ab eodem interfecta eſt duos & 40. annos poſt Ninum regno potita. Filius eius Ninus contentus elaborato à parentibus Imperio, belli ſtudia depoſuit, & veluti ſexum cum matre mutaſſet, rarò à uiris viſus, in fęminarum turba conſenuit. Poſteri quoque eius exempla ſequuti, reſponſa gentibus per internuntios dabant. Imperium Aſſyrij, qui poſtea Syrij dicti ſunt, annos M.CCC. tenuere. Poſtremus apud eos regnauit Sardanapalus, uir muliere corruptior. Ad hunc videndum (quod nemini ante eum permiſſum fuerat) præfectus ipſius, Medis præpoſitus, nomine * Arbactus, cùm admitti magna ambitione ægrè obtinuiſſet, inuenit eum inter ſcortorum greges purpuram colo ventem, & muliebri habitu, cùm mollitia corporis, & oculorum laſciuia omnes fæminas anteiret, penſa inter virgines partientem. Quibus uiſis, indignatus tali fęminæ tantum virorum ſubiectum, tractantiq́ue lanam, ferrum & arma portantes parere, progreſſus ad ſocios ſuos, quid vi-*

Lacum Aſphaltitē ītelligit, de quo Pli. lib.7.

At. Semiramis 42. annos regno potita.

Aſſyrij regnauerunt annos M. CCC.

Sardanapalus.

Arbaces

*minam malit eſſe, quàm virum. Fit igitur coniuratio: bellum Sardanapalo infertur: quo ille audito, non vt vir regnum defenſurus, ſed vt metu mortis mulieres ſolent, primo latebras circunſpicit, mox deinde cum paucis & incompoſitis, in bellum progreditur. Victus, in regiam ſe recipit, & extructa pyra, ſe & diuitias in incendium mittit, hoc ſolo imitatus virum. Poſt hæc ſtatuitur rex, interfector eius * Arbactus, qui præfectus Medorum fuerat. Is Imperium ab Aſſyrijs ad Medos transfert. Poſt multos deinde reges, per ordinem ſucceſſionis, regnum ad Aſtyagen deſcendit. Hic per ſomnium vidit ex naturalibus filiæ, quam vnicam habebat, vitem enatam, cuius palmite omnis Aſia obumbrabatur. Conſulti harioli, ex eadem filia nepotem ei futurum, cuius magnitudo prænuntietur, regnique ei amiſſionem portendi, reſponderunt. Hoc reſponſo perterritus, neque claro viro, neque ciui dedit filiam, ne paterna maternaq; nobilitas nepotis animum extolleret: ſed de gente obſcura tunc temporis Perſarum, Cambyſi mediocri viro, in matrimonium tradidit. Ac ne ſic quidem ſomnij metu depoſito, grauidam ad ſe filiam accerſit, vt ſub aui potiſſimum conſpectu fętus necaretur. Notus infans datur occidendus Harpago, regis omnium conſiliorum participi. Is veritus, ſi ad filiam mortuo rege ueniſſet imperium, eò quòd nullum Aſtyages uirilis ſexus genuerat, ne illa necati infantis ultionem, quam a patre non potuiſſet, a mi-*

Sardanapali mors virilis.

Arbaces,

Mādās ea dicta fuit, auctor Valerius Maximus.

niſtro exigeret, paſtori regij pecoris puerum exponendum tradidit. Fortè eodem tempore & ipſi paſtori filius natus erat. Eius igitur vxor audita regij infantis expoſitione, ſummis precib. rogat ſibi afferri oſtendique puerum: cuius precibus fatigatus paſtor, reuerſus in ſyluam, inuenit iuxta infantem canem fœminam, paruulo ubera præbentem, & à feris & alitibus defendentem. Motus etiam ipſe miſericordia, qua motam ipſam canem viderat, puerum defert ad ſtabulum, eadem cane anxie proſequente: quem vt in manum mulier accepit, veluti ad notam puer alluſit, tantusq; in illo vigor, & dulcis quidem blandientis riſus apparuit, vt paſtorem vxor vltro rogaret, quo ſuum partum pro illo exponeret; permitteretque ſibi, ſiue fortunæ ipſius, ſiue ſpei ſuę puerum nutrice. Atque ita permutata ſorte paruulorum, hic pro filio paſtoris educatur, ille pro nepote regis exponitur. Nutrici Spacon poſtea nomen fuit, quia canem Perſæ ſic vocant. Puer deinde cùm inter paſtores eſſet, Cyri nomen accepit. Mox rex inter ludentes ſorte delectus, cum per laſciuiam contumaces flagellis cecidiſſet, à parentibus puerorum querela eſt regi delata, indignantibus à ſeruo regio ingenuos homines ſeruilibus uerberibus affectos. Ille accerſito puero & interrogato, cùm nihil mutato vultu, feciſſe ſe vt regem reſpondiſſet: admiratus conſtantiam, in memoriam ſomnij reſponſique reuocatur. Atque ita cum & vultus & ſimilitudo, & expoſitionis tempus, &

paſtoris confeſſio conuenirent, nepotem agnouit. Et quoniam defunctus ſibi ſomnio videretur, agitato inter paſtores regno, animum, minacem duntaxat in illo fregit. Cæterum Harpago amico ſuo infeſtus, in ultionem ſeruati nepotis, filium eius interfecit, epulandumque patri tradidit. Sed Harpagus ad præſens tempus diſſimulato dolore, odium regis in uindictæ occaſionem diſtulit. Interiecto demum tempore cum adoleuiſſet Cyrus, dolore orbitatis admonitus, ſcribit ei, ut regulatus in Perſas ab auo fuerit, vt occidi eum paruulum auus iuſſerit, vt beneficio ſuo ſeruatus ſit, ut regẽ offenderit, in filium amiſerit. Hortatur exercitum paret, & pronam ad regnum via ingrediatur, Medorum tranſitionem pollicitus: epiſtolaque, quia palàm ferri nequibat, regis cuſtodibus omnem aditum obſidentibus, exenterato lepori inſeritur, lepuſque in Perſas Cyro ferendus, fido ſeruo traditur: addita ſunt retia, ut ſub ſpecie uenationis dolus lateret. Lectis ille epiſtolis, eandem viam ſomnio aggredi iuſſus eſt: ſed præmonitus, vt quem primum poſtera die obuium haberet, ſocium cœptis aſſumeret. Igitur antelucano tempore ruri iter ingreſſus, obuium habuit ſeruum de ergaſtulo cuiuſdam Medi, nomine Sybarem. Huius requiſita origine, ut in Perſis gentium audiuit, demptis compedibus, aſſumptoque comite, Perſepolim urbem regreditur. Ibi conuocato populo, iubet omnes præſtò cum ſecuribus eſſe, & ſyluam via circundatam excidere. Quòd cùm

ſtrenue effeciſſent eoſdem poſtera die apparatis epulis inuitat: deinde cum alacriores ipſo conuiuio factos videret, rogat, vt ſi conditio proponatur, vtrius vitæ ſortem legant, heſterni ne laboris, an præſentium epularum præſentium ad acclamauere omnes, ait: Heſterno ſimilem labori omnem vitam acturos, quoad Medis pereant: ſe ſecutos, hodiernis epulis: Lætis omnibus, Medis bellum infert, Aſtyages meriti in Harpago oblitus, ſummam belli eidem committit: qui exercitum acceptum ſtatim Cyro per deditionem tradidit, regis crudelitatem perfidia defectionis vlciſcitur. Quod vbi Aſtyages audiuit, contractis vndique auxilijs, ipſe in Perſas proficiſcitur? & repetito alacrius certamine, pugnãtibus ſuis partem exercitus à tergo ponit, & in tergiuerſantes ferro agi vt in hoſtes iubet; ac denuntiat ſuis, vi vicerint, non minus fortes etiam poſt terga inuenturos, quàm à frontibus viros: proinde uideant fugientibus hæc, an illa pugnantibus acies rumpenda ſit. Ingens poſt neceſſitatem pugnandi animus exercitui eius acceſſit. Pulſa itaque cum Perſarum acies paulatim cederet, matres & vxores eorum obuiam occurrunt: orant in prælium reuertantur: cunctantibus, ſublata veſte, obſcæna corporis oſtẽdunt, rogantes num in ueteros matrum uel vxorũ velint refugere? Hac repreſſi caſtigatione, in prælium redeunt: & facta impreſſione, quos fugiebant, fugere compellunt. In eo prælio Aſtyages capitur: cui Cyrus nihil aliud niſi regnum ab-

ſtulit, nepotemque in illo magis, quàm victorem ſe geſſit, eumque maxime genti Hyrcanorum præpoſuit: Nam ipſe reuerti in Medos voluit. Hic finis Medorum imperij fuit. Regnauerunt annis CCCL. In initio regni, Cyrus Cybarem, quem iuxta nocturnum viſum ergaſtulo liberauerat, comitemque ceptorum in omnibus rebus habuerat, Perſis prepoſuit: ſororemq́; ſuam ei in matrimonium dedit. Sed ciuitates Medorum, quæ tributariæ fuerant, mutato imperio, etiam conditionem ſuam mutatam arbitrantes, à Cyro defecerunt: quæ res multorum bellorum Cyro cauſſa & origo fuit. Domitis demum pleriſque cum aduerſus Babylonios bellum gereret, Babylonijs rex Lydorum Cræſus, cuius opes & diuitiæ inſignes ea tempeſtate erant, in auxilium venit: victusq́; iam de ſe ſolicitus, in regnum refugit. Cyrus quoque poſt victoriam, compoſitis in Babylonia rebus, bellum transfert in Lydiã. Ibi fortuna prioris prælij perculſum iam Cræſi exercitũ, nullo negotio fundit. Creſus ipſe capitur. Sed quanto bellum minoris periculi, tanto & mitior victoria fuit, Cræſo & uita, & patrimonij partes, & vrbs Barcæ conceſſa ſunt: in qua etſi non regiam vitam, tamen & proximam maieſtati regiæ degeret. Hęc clementia non minus victori, quàm victo vtilis fuit. Quippe ex vniuerſa Græcia, cognito quod illatũ Creſo bellum eſſet, auxilia velut ad commune extinguendũ incendium confluebant. Tantus Cræſi amor apud omnes vrbes erat, vt paſſurus Cyrus graue bellũ

Græciæ

Græciæ fuerit, ſi quid in Crœſum crudelius conſuluiſſet. Interiectio deinde tempore, occupato in alijs bellis Cyro, rebellauere Lydi: quibus iterum victis, arma & equi adempti, iuſſiq; cauponias, ludicras artes, & lenocinia exercere. Et ſic gens induſtria quondam potens, & manu ſtrenua, effœminata mollitie, luxuriaque, virtutem priſtinam perdidit, & quos ante Cyrum inuictos bella præſtiterant, in luxuriam lapſos otium ac deſidia ſuperauit. Fuere Lydi, multi ante Crœſum reges varijs caſibus memorabiles, nullus tamen fortunæ Candaulis comparandus: qui cum vxorem ſuam quam propter pulchritudinem nimiùm diligebat, omnibus prædicaret, non contentus voluptatum ſuarum tacita conſcientia, niſi etiam matrimonij reticenda publicaret, prorſus quaſi ſilentium damnum pulchritudinis eſſet: ad poſtremum vt affirmationi ſuæ fidem faceret. eam Gygi ſodali ſuo nudum demonſtrauit: Quo facto & amicum in adulterium vxoris illectum, hoſtem ſibi fecit, et uxorem ueluti tradito alij amore, à ſe alienauit. Nam breui poſt tempore cædes Candaulis nuptiarum præmium fuit. Vxor mariti ſanguine dotata, regnum viri, & ſe pariter adultero tradidit. Cyrus ſubacta Aſia, & vniuerſo Oriente in poteſtatem redacto, Scythis bellum iutulit. Erat autem eo tẽpore Scytharum regina Thomyris, quæ non muliebriter aduentu hoſtium territa, cum prohibere eos poſſet, vadum Araxis fluminis tranſigere permiſit, & ſibi feliciorem pugnam intra regni ſui

Arma adẽpta Lydis. Ea res nimirũ in prouerbiũ abijt, Lydus cauponatur.

Reticenda multas matrimonio.

termi-

terminos rata, & hoſtibus obiectu fluminis fugã difficiliorem. Itaq; Cyrus tranſiectis copijs, cum aliquantiſper in Scythiam proceſſiſſet, caſtrametatus eſt: Deinde poſtera die, cum ſimulato metu, & quaſi refugiens caſtra deſeruißet, vinum affatim, & ea quæ erant epulis neceſſaria, reliquit. Quòd cùm nunciatum reginæ eſſet, adoleſcentulum filium, ad inſequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. Cum ventum ad Cyri caſtra eſſet, ignarus res militaris adoleſcens, veluti ad epulas, non ad prælium veniſſet, omiſſis hoſtibus, inſuetos barbaros uino onerare ſe patitur: priusq́ue Scythę ebrietate, quàm bello vincuntur. Nam cognitis his, Cyrus reuerſus per noctē ſecuros opprimunt, omnesq́; Scythas cum reginæ filio interficit. Amiſſo tanto exercitu, & quod grauius dolendum, vnico filio, Thomyris orbitatis dolorem non in lacrymas effundit, ſed in vltionis ſolatia intendit: hoſteſq́ue recenti victoria exultantes, pari inſidiarum fraude circundedit. Quippe ſimulata diffidentia, propter vultus acceptum refugiens, Cyrum aduſq; anguſtias perduxit: Ibi compoſitis in montibus inſidijs, ducenta millia Perſarum cum ipſo rege trucidauit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quòd neque nuncius tantæ cladis quidem ſuperfluit. Caput Cyri amputatum in vtrem humano ſanguine repletum conijci regina iubet, cum hac exprobratione crudelitatis: SATIA TE SANGVINE, inquit, QVEM SITISTI,

Aliquã tiſper, ꝓ aliquantulum.

CVIVSQVE INSATIABILIS SEMPER FVISTI, *Cyrus regnauit annis xxx. non initio tantùm regni, ſed continuo totius temporis ſucceſſu, admirabiliter inſignis. Huic ſucceſſit filius Cambyſes, qui imperio patris Aegyptum adiecit, ſed offenſus ſuperſtitionibus Aegyptiorum, Apis, cæterorumq; deorum ædes dirui iubet. Ad Ammonis quoque nobiliſſimum templum expugnandum, exercitum mittit: qui tempeſtatibus & arenarum molibus oppreſſuss, interijt. Poſt hæc per quidem vidit fratrem ſuum* ✶*Mergidem regnaturum: quo ſomnio exterritus, non dubitauit poſt ſacrilegia etiam parricidium facere. Erat enim difficile ut parceret ſuis, qui cõtemptu religionis, graſſatus etiam contra Deos fuerat. Ad hoc tam crudele miniſteriũ Magnum quendam ex amicis delegit, nomine* ✶ *Comarim: interim ipſe gladio ſua ſponte euginato, in femore grauiter vulneratus occubuit: pœnaſque luit ſeu imperati parricidij, ſeu ſacrilegij perpetrati. Quo nuntio accepto, Magus ante famam amiſſi regis occupat facimus: proſtratoq; ✶ Mergide, cui regnum debebatur, fratrem ſuum ſubiecit ✶ Oropaſten. Erat enim oris & corporis lineamentis per ſimilis: ac nomine ſubeſſe dolum arbitrante, pro Mergide rex ✶ Oropaſtes conſtituitur. Quæ res eò occultior fuit, quòd apud Perſas perſona regis ſub ſpecie maieſtatis occultior. Igitur Magi ad fauorem populi conciliandum, tributa & militię vacationem in triennium remittunt: vt regnum*

Cyrus regnauit ann. 30.

Aegyptij ſuperſtitioſi.

✶ Smerdim.

Praxaſpem.

Smerde.
Smerdî.
Smerde.
Smerdis

*quod fraude quæſierant, indulgentia & largitionibus confirmarent: Quæ res ſuſpecta primo * Orthani viro nobili, & in cõiectura ſagaciſſimo fuit. Itaque per internuntios quærit à filia, quæ inter regias pellices erat, an Cyri regis filius rex eſſet. Et illa nec ſe ſcire ipſam ait, nec ex alia poſſe cognoſcere: quia ſingulæ ſeparatim recludantur. Tum pertractare dormiēti caput iubet: nam Mago Cambyſes aures vtraſque præciderat. Factus deinde per filiam certior, ſine auribus eſſe regem, optimatibus Perſarum rem indicat: & in cædem falſi regis impulſos ſacramento religionis obſtringit. Septem tantum conſcij fuere huius coniurationis, qui ex continenti, ne dato in pœnitentiam ſpatio, res per quenquam narraretur, occultato ſub veſte ferro, ad regiam pergunt. Ibi obuijs interfectis, ad Magos perueniunt: quibus ne ipſis quidem animus in auxilium ſuum defuit. Siquidem ſtricto ferro duos de coniuratis interficiunt. Ipſi tamen corripiuntur à pluribus: quorum alterum Gobryas amplexus Magum, cunctantibus ſocij, ne ipſum pro Mago transfoderent, quia res obſcuro loco gerebatur: vel per ſuum corpus adigi Mago ferrum iuſſit: fortuna tamen ita regente, illo incolumi Magus interficitur. Occiſis Magis, magna quidem gloria recuperati regni principiũ fuit: ſed multo maior in eo, ꝙ cũ de regno ambigerent, concordare potuerunt. Erant.n. & virtute et nobilitate ita pares, vt difficilem ex his populo electionē æqualitas faceret ipſi igitur viã inuenerũt,*

qua

*Otani

*qua de ſe iudicium religioni & fortunæ committerent. Pacti inter ſe ſunt, die ſtatuta oẽs equos ante regiam primo mane perducerent: & cuius equus ante ſolis ortum hinnitum primus edidiſſet, is rex eſſet. Nam & Solem vnum deum perſæ eſſe credunt: & equos eidẽ deo ſacratos ferunt. Erat inter coniuratos Darius Hyſtaſpis filius, cui de regno ſolicito, equi cuſtos ait, ſi ea res victoriam moraretur, nil negotij ſupereſſe: proinde nocte equam pridie ante conſtitutam diem ad eundem locum ducit, ibiq́ue equæ equum admittit, ratus ex voluptate Veneris futurum quod euenit. Poſtera die cum ad ſtatutam horam omnes veniſſent, Darij equus cognito loco ex deſiderio fœminæ hinnitum ſtatim edidit: & ſegnibus alijs felix auſpicium domino primus emiſit. Tanta moderatio cæteris fuit, vt audito auſpicio, confeſtim equis deſilierint, & Darium regem ſalutarint: populus quoque vniuerſus, ſecutus iudicium principũ, eundem conſtituit regem. Sic regnum Perſarum, ſeptem nobiliſſimorum virtute quæſitum, tam leui momento in vnum collatum eſt. Incredibile prorſus hoc tanta pietate geſſiſſe eos: quod vt eriperent a Magis, mori non recuſarint: quanquam præter formam, virtutemq́; hoc imperio dignam, * & cognatio Dario iuncta cum priſtinis regibus fuit. Principio igitur regni, Cyri regis filiam, regalibus nuptijs regnum firmaturus, in matrimonium recepit: vt non tam in extraneum tranſlatum, quàm in familiam Cyri reuerſum vi-*

* Forte legedũ eſt, Et cognatione Darius, iunctus cum.

deretur. Interiecto deinde tempore, cũ Aſſyrij deſciuiſſent, & Babyloniam occupaſſent, difficiliſq; urbis expugnatio eſſet, æſtuante rege, unus de interfectoribus Magorum, Zopyrus nomine, domi ſe verberibus lacerari toto corpore iubet: naſum & labia, & aures ſibi præcidit: atque ita regi inopinanti ſe offert. Attonitum, & quærentem Darium cauſas, autoremq; tam fedæ lacerationis,
firmato que.
*tacitus quo propoſito fecerit, edocet, * formatoq; in futurum conſilio, tranfugæ titulo Bayloniam proficiſcit. ibi oſtendit populo laniatum corpus.*
peritio- ne : vel ſortit.o- ne.
*Quæritur crudelitatem regis, a quo in regni * portione, non uirtute, ſed auſpicio: non iudicio hominum, ſed hinnitu equi ſuperatus ſit. Iubet illos ex amicis exemplum capere, quid hoſtibus cauendum ſit. Hortatur ne mænibus magis, quàm armis confidant, patianturque ſe commune bellum recentiore ira gerere. Nota nobilitas viri, pariter & virtus omnibus erat: nec de fide timebant, cuius veluti pignora, vulnera corporis, & iniuriæ notas habebant. Conſtituitur ergo dux omnium ſuffragio, & accepta parua manu, ſemel atque iterum cedentibus conſulto Perſis, ſecunda prælia fecit. Ad poſtremum vniuerſum ſibi creditum exercitum regi prodidit, vrbemque ipſam in poteſtatem eius redegit. Poſt hæc Darius rex bellum Scytis infert, quod ſequenti volumine referetur.*

IVSTINI
LIBER II.

IN relatione rerum à Scythis geſtarum, quæ ſatis amplæ magnificæq; fuerunt, principiũ ab origine repetendũ eſt. Nõ enim minus illuſtria initia, quàm imperiũ habuere: nec virorũ imperio magis, q̃ fœminarũ virtutibus clarueſcere. Quippe cũ ipſi Parthos, Bactrianosq; fœminæ aũt eorũ Amazonum regna condiderint, prorſus vt res geſtas uirorum mulierumq; conſiderantibus, incertum ſit vter apud eos ſexus illuſtrior fuerit. Scytharum gens antiquiſſima ſemper habita: quanquam inter Scythas & Aegyptos diu contentior de generis vetuſtate fuerit; Aegyptis prędicãtibus, initio rerum cum aliæ terræ nimio feruore ſolis arderent, aliæ rigereut frigoris immanitate, ita vt non modo generare homines, ſed aduerſus calorem vel frigus velamenta corporis inuenirentur, vel locorum vitia quæſitis arte remedijs mollirentur, Aegyptum ita temperatam ſemper fuiſſe, vt neque hyberna frigora, nec æſtiui ſolis ardores incolas eius premerent: Solum ita fæcundum, vt alimentorum nulla terra feracior ſit in vſus hominum. Iure igitur ibi primum homines natos videri debere, vbi educari facillime poſſent. Contra, Scythæ cæli temperamentum nullum eſſe vetuſtatis argumentum putabant. Quippe naturam cum primum incrementa

Herodotus eam contentionẽ de uetuſtate originis fuiſſe ſcribit inter Aegyptios & Phrygos.

*menta caloris & frigoris regionibus diſtinxerit, ſtatim ad locorum patientiam, animalia quoque generaſſe: ſed & arborum atque frugum pro regionum conditione, aptè genera variata. Et quantò Scythis ſit cœlum aſperius, quàm Aegyptijs, tantò & corpora & ingenia eſſe duriora. Cæterùm ſi mundi, quæ nunc partes ſunt, aliquando vnitas fuit: ſiue illuuies aquarum principio rerum terras obrutas tenuit: ſiue ignis, qui & mundum genuit, cuncta poſſedit: vtriuſque primordij Scythas origine præſtare. Nam ſi ignis prima poſſeſſio rerum fuit, qui paulatim extinctus, ſedem terris dedit, nullam prius quàm Septentrionalem partem, hyemis frigore ab igne ſecretam, adeò vt nunc quoque nullum magis rigeat frigoribus. Aegyptum verò, & totum Orientem tardiſſimè temperatum, quippe qui etiã nunc torrenti calore Solis exæſtuat. Quòd ſi oẽs quondam terræ ſummerſæ profundo fuerunt, profectò editiſſimam quoque partem decurrẽtibus aquis prius detectam, humillimo autem ſolo eandem aquam diutiſſime immoratam: Et quantò prior quæque pars terrarum ſiccata ſit, tantò prius animalia generare cœpiſſe. Porrò Scythiam adeò editiorem omnibus terris eſſe, vt cuncta flumina ibi nata in * Mæotida, tum deinde in Ponticum, & in Aegyptium mare decurrant. Aegyptum autem (quæ tot regum, tot ſeculorum cura impenſaque munita ſit, & aduerſus vim decurrentium aquarum tantis inſtructa molibus, tot foſſis conciſa,*

Mare Mœoticum.

ciſa, vt cum his arceantur, illis recipiantur aquę, nihilominus coli, niſi * *expulſo Nilo, non potuerit) nec poſſe videri hominum vetuſtate vltima, quę ſiue exaggerationibus regum, ſiue Nili trahentis limum, terrarum recentiſſima videatur. His igitur argumentis ſuperatis Aegyptijs, antiquiores ſemper Scythę viſi. Scythia in Orientem porrecta, includitur ab vno latere Ponto, & ab altero montibus Rhiphęis: à tergo Aſia &* * *Phaſi flumine: multum in longitudinem & latitudinem patet. Hominibus inter ſe fines nulli: neque enim agrum exercent, nec domus illis vlla, aut tectum, aut ſedes eſt, armenta & pecora ſemper paſcentibus, & per incultas ſolitudines errare ſolitis. Vxores liberosque ſecum in plauſtris vehunt quibus, corijs imbrium hyemisque cauſa tectis, pro domibus vtuntur. Iuſtitia gentis ingenijs culta, non legibus. Nullum ſcelus apud eos, furto grauius: quippe ſine tecto, munimentoque pecora & armenta habentibus, quid ſaluum eſſet, ſi furari liceret? Aurum & argentum perinde aſpernantur, ac reliqui mortales appetunt. Lacte & melle veſcuntur. Lanę ijs vſus ac veſtium ignotus, & quanquam continuis frigoribus vrantur, pellibus tamen ferinis aut murinis veſtiuntur. Hæc continentia illis morum quoque iuſtitiam dedit, nihil alienum concupiſcentibus. Quippe diuitiarum cupido ibi eſt, vbi & vſus. Atque vtinam reliquis mortalibus ſimilis moderatio, & abſtinentia alieni foret. Profectò non bello-*

* excluſo.

* Tanaï Nomades dicti à Geographis

Digreſſio per amplificationé.

B rum

rum tantum per omnia ſecula terris omnibus cõtinuaretur, neque plus hominum ferrum & arma, quàm naturalis fatorum conditio raperet. Prorſus vt admirabile videatur, hoc illis naturã dare, quod Græci longa ſapientum doctrina, præceptisq́ue philoſophorum conſequi nequeunt, cultosq́ue mores incultæ barbariæ collatione ſuperari. Tantò plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quantò in his cognitio virtutis. Imperium Aſię ter quęſiuere Scythę, ipſi perpetuò ab alieno imperio aut intacti, aut inuicti manſere. Darium regem Perſarum, turpia Scythia ſummouere fuga: Cyrum cum omni exercitu trucidarunt: Alexãdri Magni ducem Zæpyronam pari ratione cum copijs vniuerſis deleuerunt. Romanorum audiuere, non ſenſere arma. Mox Parthicum & Bactrianum imperium ipſi condiderunt. Gens & laboribus & bellis aſpera. Vires corporum immenſæ nihil parare, quod amittere timeant, nihil victores præter gloriam concupiſcunt. Primus Scythis bellum intulit Vexores rex Aegyptius, miſſis prius legatis, qui hoſtibus parendi legem dicerent. Sed Scythæ iam antea de aduentu regis a finitimis certiores facti legatis reſpondent: Miramur tam opulenti populi ducem, ſtolidè aduerſus inopes occupaſſe bellum, quod magis domi fuerit illi timendum, quòd belli certamen anceps, præmia victoriæ nulla, damna manifeſta ſint: Igitur non expectaturos Scythas, vt adſe veniatur, cum tantò*

*Zapyrona

Hoc erat aureo hamo piſcari, vt Auguſtus Cæſar dicere cõſueuerat.

ſibi

*ſibi in hoſte plura concupiſcenda ſint, ultroq; prodituros obuiam. Nec dictum res morata: quos cum tanta celeritate uenire rex didiciſſet, in fugam uertitur, & exercitu cum omni apparatu belli relicto, in regnum trepidus ſe recepit. Scytas ab Aegypto paludes prohibuere. Exinde reuerſi Aſiam perdomitam, uectigalem fecerunt, modico tributo magis in titulum imperij, quàm in uictoriæ præmium impoſito, quindecim annis pacandæ Aſiæ morati, vxorum flagitatione reuocantur, per legatos denunciatium, ni redeant, ſobolem ſe ex finitimis quæſituras, nec paſſuras vt in poſteritatem Scytharum genus per fœminas intercidat. His igitur Aſia per mille quingentos annos uectigalis fuit. Pendendi tributi finem Ninus Rex Aſſyriorum impoſuit. Sed apud Scythas medio tempore duo regij iuuenes, Plinos & * Scholpythus, per factionem optimatum domo pulſi, ingentem iuuentutem ſecum traxere, & in Cappadociæ ora, iuxta amnẽ Thermodoonta conſedere ſubiectosque Themiſcyreos campos occupauere. Ibi per multos tot annos ſpoliare finitimos conſueti, conſpiratione populorum per inſidias trucidantur. Horum vxores, cum uiderent exilio ſuo additam orbitatem, arma ſumpſere, finesque ſuos ſummouentes primò, mox inferentes bella, defendunt. Nubendi quoque finitimis animum omiſere, ſeruitutem, non matrimonium appellantes, ſingulare omnium ſeculorum exemplum. Auxere rempu-*

*Scholopythus. Meminit Themiſcyræ regionis Plin. li. 6.c.3.

Victi ab Amazonib. populi, vul

gò dicti ſunt Gynæcocratumeni id quod Plı. li.6. indicat.

*blicam ſine viris, iam etiã cum contemptu virorum ſe tuentur: Et ne feliciores aliæ alijs viderentur, viros qui domi remanſerant, interficiũt. Vltionem quoq; cæſorum coniugum excidio finitimorum conſequuntur. Tunc pace armis quæſita ne gens interiret, concubitum finitimorum ineunt. Si qui mares naſcerentur, inteficiebantur. Virgines in eũdem ipſum morem, non otio, neq; lanificio, ſed armis, equis, venationibus exercebant, inuſtis infantium dexteriorib. mammis, ne ſagittatum iactus impediretur, vnde Amazones dictæ ſunt. Duæ reginæ his fuere, Marthesia & Lampedo, quæ in duas partes agmine diuiſo, inclytæ iam opibus, vicibus gerebant bella, ſolicitè terminos alternis defendentes, & ne ſucceſſibus deeßet autoritas, generatas ſe Marte prædicabant. Itaq; maiore parte Europæ ſubacta, Aſiæ quoque nonnullas ciuitates occupauere. Ibi Epheſo, multisq; alijs vrbibus conditis partem exercitus cum ingenti præda domum remittunt. Reliquæ quę ad tuendum Aſiæ imperium remanſerant, * concurſu barbarorum cum * Marthesia regina interficiuntur. In cuius locum filia eius * Otrera regno ſuccedit Cui præter ſingularem belli induſtriam, eximia ſeruatæ in omne ęuum virginitatis admiratio fuit. Huius uirtute tantum additum glorię, & famæ Amazonibus eſt, vt Herculi rex cui xij. ſtipendia debebat, quaſi impoſſibile imperauerit, vt arma reginę Amazonum ſibi afferret. Igitur eò*

Vni mã mæ inde dictæ: Seruius in Verg.

Incurſu

*Marpeſia.

* Orithya habet Oroſi⁹ Rex. Euriſtheus.

profectus

*profectus longis nouem nauibus,comitante prin cipium Græciæ iuuentute,in opinantes aggreditur. Duæ ex quatuor tunc ſorores Amazonum regna tractabant,Antiope & * Otrera,quarum Otrera foris bellum gerebat. Igitur cum Hercules ad littus Amazonum applicuiſſet , infrequens multitudo cum Antiopa regina nihil hoſtile metuente,erat. Quare effectum eſt,vt paucæ repentino tumultu excitatæ, arma ſumerent, facilemque victoriam hoſtibus darent. Multæ itaq; cæſæ,captæque: In his duæ captæ,ſunt Antiopæ ſorores,Menalippe ab Hercule, Hippolyte à Theſeo. Sed Theſeus [illegible]tenta in præmium captiua eandam in matrimo[illegible]m aſſumit: ex ea genuit Hippolytum Hercule[illegible]ſt victoriam,Menalippen captiuam ſorori red[illegible]t,& precium arma reginę accepit. Atque it[illegible]mperio functus, ad regẽ reuertitur.Sed Otrera vbi competit bellum ſororibus illatũ & raptorem eſſe Athenienſiũ principem,hortatur comites in ultionem,fruſtraq; & Ponti ſinũ, & Aſiã domitam eſſe dicit,ſi Græcorum non tam bellis,quàm rapinis pateãt. Auxiliũ deinde à * Sigillo rege Scytharũ petit. Genus ſe Scytharum eſſe,cladem virorum neceſſitatem armorum be[illegible]li cauſas oſtendit: aſſecutasq; virtute ne ſegnio[illegible]s viris fęminas habere Scy hę viderentur. [illegible]otus ille domeſtica gloria,mittit cum ingenti e[illegible]uitatu filium Penaxagoram in auxilium. Sed ante præliũ diſſenſione orta,ab auxilijs deſertæ, bello ab Athenienſibus*

Ori-thyia.

Balteũ fuiſſe dicũt poetæ.

Sagillo

*bus vincuntur. Receptaculum tamen habuere caſtra ſociorum, quorum auxilijs intactæ ab alijs gentibus, in regnum reuertuntur. Poſt * Otreram, Pentheſilea regno potita eſt, cuius Troiano bello inter fortiſſimos viros, cum auxilium aduerſus Græcos ferret, magnæ uirtutis documenta extitere. Interfecta demum Pentheſilea, exercituque eius abſumpto, paucæ quæ remanſerant, ægre ſe aduerſus finitimos defendentes, vſq; ad tempora Alexandri Magni durauerunt. Harum * Minthia, ſiue Thaleſtris regina concubitu Alexandri per dies xiiij. ad ſobolem ex eo generandã obtẽto, reuerſa in regnum, breui poſt tempore cum omni Amazonum nomine intercidit. Scythæ autem tertia expeditione Aſiana, cũ annis vij. a cõiugibus et liberis abfuiſſent. ſeruili bello domi excipiuntur. Quippe cõiuges eorum longa expectatione uirorum feſſæ, nec iam teneri bello, ſed deletos ratæ, ſeruis ad cuſtodiam pecoris relictis nubunt: qui reuerſos cum victoria dominos, velut aduenas armati finibus prohibent. Quibus cum varia victoria fuiſſet, admonẽtur Scythæ mutare genus pugnæ, memores nõ cũ hoſtibus ſed cum ſeruis præliãdum, nec armorum, ſed dominorum iure vincendos: verbera in aciem non tela ferenda, omiſſoque ferro, virgas & flagella, cæteraq; ſeruilis metus paranda inſtrumenta. Probato omnes conſilio, inſtructi ſicut præceptum erat, poſtquàm ad hoſtes acceſſere, inopinãtibus verbera intentant, adeoque illos perturbant, ut quos fer-*

Orithiã.

*Minothæa.

ro

ro non poterant, metu verberum vincerent; fugamque non ut hoſtes uicti, ſed ut fugitiui ſerui capeſſerent: quicunq; capi potuerunt, ſupplicia crucibus luerunt. Mulieres quoque malè ſibi conſciæ, partim ferro, partim ſuſpendio uitam finierunt. Poſt hoc apud Scythas pax fuit, uſque ad tempora Lanthini regis. Huic Darius rex Perſarum, ſicut ſupra dictum eſt, cum filiæ eius nuptias non obtinuiſſet, bellum intulit, & armatis ſeptingentis millibus hominum Scythiam ingreſſus: non facientibus hoſtibus pugnę poteſtatem, metuens ne interrupto ponte Iſtri, reditus ſibi intercluderetur, amiſſis nonaginta millibus hominum trepidè refugit: quæ iactura abundante multitudine inter damna numerata non eſt. Inde Aſiam & Macedoniam domuit. Ionas quoque nauali prælio ſuperat. Demum cognito, quòd Athenienſes Ionijs auxilium contra ſe tuliſſent, omnem impetum belli in eos conuertit. Nunc quoniam ad bella Athenienſiũ uentũ eſt, quæ non modò ultra ſpẽ gerendi, uerumetiã ultra geſti fidem patrata ſunt, operaq; Atheniẽſiũ effectu maiora, quã uoto fuerunt: paucis uerbis origo repetenda eſt, quia non ut cæteræ gentes a ſordidis initijs ad ſumma creuere. Soli enim præterquàm incremento, etiam origine gloriantur. Quippe non aduenæ, neque paſſim collecta populi colluuies originem urbi dedit: ſed in eodem nati ſolo, quod incolunt: & quæ illis ſedes, eadem origo eſt. Primi lanificij & olei, & uini uſum docuere. Arare quoque & ſerere frumenta, glan-

Præter, quàm, pro nõ ſolum.

Vide Cic. pro L. Flacco.

de veſcentibus monſtrauerunt. Literæ certè, ac facundia, & hic ciuilis ordo diſciplinæ ueluti templum Athenas habent. Ante Deucalionis tēpora regē habuere Cecropem: quē, vt oēs antiquitas fabulata eſt, biformē prodidere, quia primus marem feminæ matrimonio iunxit. Huic ſucceſſit Cranaus, cuius filia Athis regioni nomen dedit. Poſt hunc Amphitryon regnauit, qui primus Mineruæ urbē ſacrauit, & nomen ciuitati Athenas dedit. Huius temporib. aquarum illuuies maiorem partem Græciæ abſumpſit. Superfuere quos refugia montium receperunt, aut ad regē Theſſaliæ Deucalionē ratib. uecti ſunt, à quo propterea genus hoīum conditum dicitur. Per ordinem deinde ſucceſſionis regnum ad Erichtheū deſcendit, ſub quo frumenti ſatio apud Eleuſin à Triptolemo reperta eſt, in cuius muneris honorē noctes initiorum ſacratæ. Tenuit & Aegeus Theſei pater, Athenis regnum, à quo per diuortium decedens Medea, propter adultā priuigni ætatē, Colchos cum Medo filio ex Aegeo ſuſcepto, conceſſit. Poſt Aegeū Theſeus, ac deinde poſt Theſeū filius Demophoon, qui auxilium Græcis aduerſus Troianos tulit, regnum poſſedit. Erant inter Athenienſes, & Dorienſes ſimultatum ueteres offenſæ, quas uindicaturi bello Dorienſes, de euentu belli oracula conſuluerunt. Reſponſum, ſuperiores fore, ni regē Athenienſiū occidiſſent. Cum uentum eſſet in prælium, militibus ante oīa, cuſtodia regis præcipitur. Athenienſibus eo tēpore rex Codrus erat, qui & reſponſo dei, & præceptis hoſtium

Interfecto Erichthonio, & Pandione.

ſtium cognitis, permutato regis habitu, pannoſus ſarmenta collo gerens, caſtra hoſtium ingreditur: ibi in turba obſiſtentium, à milite, quem falce aſtu uulnerauerat, interficitur. Cognito regis corpore, Dorienſes ſine prælio diſcedunt. Atq; ita Athenienſes uirtute ducis, pro ſalute patriæ morti ſe offerentis, bello liberantur. Poſt Codrum nemo Athenis regnauit: quod memoriæ nominis eius tributum eſt. Adminiſtratio Reipublicæ annuis magiſtratibus permiſſa eſt. Sed ciuitati nullæ leges tunc erant: quia libido regnum pro legibus habebatur. Eligitur itaq; Solon, uir iuſtitia inſignis, qui uelut nouam ciuitatem legibus conderet: qui tanto temperamento inter plebem Senatumque egit (cum ſi quid pro altero ordine, tuliſſet alteri diſpliciturũ uideretur) ut ab utriſq; parem gratiã traheret. Huius uiri inter multa egregia, iſtud memorabile fuit. Inter Athenienſes et Megarẽſes de proprietate Salaminæ inſulæ, propè uſq; ad interitũ armis dimicatũ fuerat. Poſt clades multas capitale eſſe apud Athenienſes cœpit, ſi quis legẽ de uẽdicãda inſula tuliſſet. Solicitus igitur Solõ, ne aut tacẽdo parũ Reipublicę cõſuleret aut cẽſendo periculũ ſibi afferret, ſubit dementiam ſimulat, cuius uenia nõ dicturus modo prohibita, ſed facturus erat. Deformis habitu, more uecordiũ in publicum euolat, factoq; concurſu hoĩum, quò magis cõſilium diſſimularet, inſolitis ſibi uerſib. ſuadere populo cœpit, quod uetabatur: omniumq; animos ita cœpit, ut exemplò bellum aduerſus Megarenſes decernere-

Carmina ſcripta ſunt apud Diogenẽ Laertium.

tur,

tur, inſulaque deuictis hoſtibus Athenienſium fieret. Interea Megarenſes memores illati ab Athenienſibus belli, & veriti ne fruſtra arma mouiſſe viderentur, matronas Athenienſium in Eleuſinis ſacris noctu oppreſſuri, naues conſcendunt. Qua re cognita, dux Athenienſium Piſiſtratus iuuentutem in inſidijs collocat, iuſſis matronis ſolito clamore, ac ſtrepitu, etiam in acceſſu hoſtium, ne intellectos ſe ſentiant, ſacra celebrare, egreſſosque nauibus Megarenſes inopinantes aggreſſus, deleuit, ac protinus claſſe captiua intermixtis mulieribus, ut ſpeciem captiuarum matronarum præberent, Megaram contendit. Illi cum & nauium formam, & petitam prædam agnoſcerent, obuij ad portum procedunt: quibus cæſis, Piſiſtratus paululum à capienda urbe abfuit. Ita Megarēſes ſuis dolis hoſti uictoriam dedere. Sed Piſiſtratus quaſi ſibi, non patriæ uiciſſet, tyrannidem per dolum occupat. Quippe uerberibus uoluntarijs domi affectus, laceratoque corpore in publicum progreditur, & aduocata concione, uulnera populo oſtendit, de credulitate principum, à quibus hoc ſe paſſum ſimulabat, queritur: adduntur uocibus lachrymæ, & inuidioſa oratione multitudo credula incenditur: amore plebis inuiſum ſe Senatui affirmat, obtinet ad cuſtodiam corporis ſui ſatellitum auxilium, per quos occupata tyrannide per annos xxxiiij. regnauit. Poſt cuius mortem Diocles, alter ex filijs, per vim ſtuprata uirgine, à fratre puellæ interficitur. Alter Hippias nomine, cum

imperium

imperium paternum teneret, interfectorem fratris comprehendi iubet: qui cum per tormenta conſcios cædis nominare cogeretur, omnes amicos tyranni nominauit: quibus interfectis, quærenti tyranno, an adhuc reliqui conſcij eſſent: nemo, ait, ſupereſt, quem amplius mori geſtiam, quàm ipſam tyrannum: qua voce eiuſdem tyranni ſe victorem, poſt vindictam pudicitiæ ſororis oſtendit. Huius virtute cum admonita ciuitas libertatis eſſet, tandem Hippias regno pulſus, in exilium agitur: qui profectus in Perſas, ducem ſe Dario, inferenti Athenienſibus bellum, ſicuti ſupra ſignificatum eſt, aduerſus patriam ſuam offert. Igitur Athenienſes audito Darij aduentu, auxilium a Lacedæmonijs ſocia tum ciuitate petierunt. Quos vbi viderunt quatridui teneri religione, non expectato auxilio, inſtructis decem millibus ciuiū, et Platæenſibus auxiliarijs mille, aduerſus ſexcenta millia hoſtium in campos Marathonios in prælium egrediuntur. Milciades & dux belli erat, et autor non expectādi auxilij, quē tanta fiducia ceperat, vt plus præſidij in celeritate, quàm in ſocijs duceret. Magna igitur currētibus in pugnam alacritas animorum fuit, adeò, vt cum mille paſſus inter duas acies eſſēt, citato curſu ante ictus ſagittarum ad hoſtem venirēt: nec audaciæ eius euentus defuit. Pugnatum eſt enim tāta virtute, vt hinc viros, inde pecudes putares. Victi Perſæ in naues confugerunt, ex quibus multæ ſuppreſſæ, multę captæ. In eo prælio

tan-

*tãta virtus ſingulorum fuit, vt cuius laus prima eßet, difficile iudicium videretur. Inter cæteros tamen Themiſtoclis adoleſcentis gloria emicuit, in quo iam tũc indoles futuræ imperatoriæ virtutis apparuit. Cynægiri quoque militis Athenienſis gloria magnus ſcriptorum laudibus celebrata eſt, qui poſt prælij innumeras cędes, cum fugientes hoſtes ad naues egißet, onuſtã nauem dextra manu tenuit: nec prius dimiſit, quàm manum amitteret. Tum quoq; amputata dextra, nauem ſiniſtra comprehendit: quam & ipſam cum amiſiſſet, ad poſtremum morſu nauẽ detinuit. Tantã in eo virtutẽ fuiſſe, vt nõ tot cędibus fatigatus, non ambabus manibus miſſis victus, ad poſtremum truncus & veluti rabida fera dẽtibus dimicauerit. Ducenta millia Perſæ eo prælio, ſine nauigio, amiſerũt. Cecidit et Hippias tyrannus Athenienſis, autor & cõcitator eius belli, dijs patrię vltoribus pęnas repetentibus. Interea, & Darius cum bellum reſtauraret, in ipſo apparatu decidit, relictis multis filijs, & in regno, & ante regnũ ſuſceptis. Ex his *Arthemenes maximus natu ętatis priuilegio, regnũ ſibi vindicabat: quod ius & ordo naſcendi, & natura ipſa gentibus dedit. Porrò Xerſes controuerſiã non de ordine, ſed de naſcendi felicitate adferebat. Nam * Arthemenem primum quidem Dario, ſed priuato prouenisse, ſe regi primũ natum. Fratres itaque ſuos qui antè geniti eßent priuato, priuatũ patrimonium, quod eo tempore Darius habuiſſet, non regnum*

Verbo ſam in laudib. ſuis Gręciam vocat Valer. Maxi. de Cynegiro.

Artobazanes.

Artobazanem.

gnum ſibi vendicare poſſe, ſe eſſe primum quem in * *regnum rex pater ſuſtulerit. Huc accedere, quòd* * *Arthemenes non patre tantum, ſed et matre priuatę adhuc fortunę, auo quoque materno priuato, creatus ſit: ſe verò & matre regina natũ, et patrem nõ niſi regẽ uidiſſe: auũ quoq; maternum Cyrum regem habuiſſe, nõ hęredem, ſed conditorem tanti regni. Itaque etſi ęquo iure vtrũq; fratrẽ pater reliquiſſet, materno ſe tamen iure & auito vincere. Hoc certamen cõcordi animo ad patruũ ſuũ* * *Anaphernem, veluti ad domeſticum iudicem deferunt, qui domi cogita cauſſa Xerſem prępoſuit: adeoq. fraterna contentio fuit, vt nec victor* * *exultauerit, nec victus indoluit, ipſoque litis tempore inuicem munera miſerint, & iucunda quoque inter ſe non ſolum credula conuiuia habuerint: iudicium quoque ipſum ſine arbitris, ſine conuitio fuerit. Tantò moderatius tum fratres inter ſe regna maxima diuidebant, quantò nũc exigua patrimonia partiuntur. Igitur Xerſes bellum à patre cæptum aduerſus Græciam, per quinquennium inſtruxit. Quod vbi primùm didicit Demaratus rex Lacedemoniorum qui apud Xerſem exulabat, amicior patrię poſt fugam, quàm regi poſt beneficia, ne inopinato bello opprimeretur, omnia in tabellis ligneis magiſtratibus perſcribit, eaſdẽmque cera ſuperinducta delet, ne aut ſcriptura ſine tegmine indicium daret, aut recens cera dolum proderet. Fido deinde ſeruo perferẽdas tradit iuſſo magiſtra-*

* regno.
* Artobazanes
Arthaphernẽ.
Inſultauerit.

giſtra-

*giſtratibus Spartanorum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone quæſtioni res diu fuit, quòd neque ſcriptum aliquid viderent, nec fruſtra miſſas ſuſpicarentur, tantoq; rem maiorem, quantò ſit occultior, putabant. Hærentibus in coniectura viris, ſoror regis Leonidæ conſilium ſcribẽtis inuenit. Eraſa igitur cera, belli conſilia deteguntur. Iam Xerſes ſeptingenta millia de regno armauerat, & trecenta millia de auxilijs parauerat: vt non immeritò proditum ſit, flumina ab exercitu eius ſiccata, Græciamq; omnem vix capere exercitũ eius potuiſſe. Naues quoq; decies centum millia numero habuiſſe dicitur. Huic tanto agmini dux defuit. Cæterùm ſi regem ſpectes, diuitias, non ducem laudes, quarum tanta copia in regno eius fuit, vt cũ flumina multitudine conſumerentur, opes tamen regiæ ſupereſſent. Ipſe autem primus in fuga, poſtremus in prælio ſemper viſus eſt: in periculis timidus, ſicubi metus abeſſet, inflatus. Deniq; ante experimentum belli, fiducia virium, veluti naturæ ipſius dominus, & mõtes in planum deducebat, & conuexa vallium æquabat, & quædam maria pontibus ſternebat, quædam ad nauigationis commodum per compendium ducebat: Cuius introitus in Græciam quàm terribilis, tam turpis ac fœdus diſceſſus fuit. Namque cum * Leonides rex Spartanorum cum quatuor millibus militum anguſtias Thermopylarum occupaſſet, Xerſes contemptu paucitatis, eos pugnam capeſſere iubet, quorum*

Equitũ verò quadrĩgẽtorũ milliũ habuit copias, autore Probo Emilio. M.eCC. habet Probus, quas ſecutę M. onerarię.

Leonidæ.

cognati

cognati Marathonia pugna interfecti fuerant: qui dum vlciſci ſuos quærunt, principium cladis fuere: ſuccedente deinde inutili turba, maior cædes editur. Triduo ibi cum dolore & indignatione Perſarum dimicatum: quarto die, cum nuntiatum eſſet Leonidę a viginti millibus hoſtium ſummum cacumen teneri, tunc hortatur ſocios recedant, & ſe ad meliora patriæ tempora reſeruent, ſibi cum Spartanis fortunam experiēdam: plura patriæ q̄ vitæ debere, cæteros ad præſidia Græciæ ſeruandos. Audito regis imperio diſceſſere cæteri, ſoli Lacedæmonij remanſerunt. Initio huius belli ſciſcitantibus Delphis oracula, reſpōſum fuerat, aut regi Spartanorum, aut vrbi cadendum. Et idcirco cùm rex Leonides in bellum proficiſceretur, ita ſuos firmauerat, ut ire ſe parato ad moriendum animo ſcirent. Anguſtias propterea occupauerat, vt cū paucis aut maiore gloria vinceret, aut minore damno reipublicæ caderet. Dimiſſis igitur ſocijs, hortatur Spartanos meminerint, qualitercunq; præliarentur, cadendum eſſe: cauerent, ne fortius manſiſſe, quàm dimicaſſe videantur: nec expectandum vt ab hoſte circunuenirētur, ſed cùm nox occaſionem daret, ſecuris & lætis ſuperueniendum, nuſquam victores honeſtius, quàm in caſtris hoſtium perituros. Nihil erat difficile perſuadere pſuaſis mori: ſtatim arma capiunt, & ſexcenti viri in caſtra quingentorum millium irrumpunt, ſtatimq; regis prætorium petunt, aut cum illo, aut ſi ipſi

oppreſſi

*oppreſſi eſſent, in ipſius potiſſimum ſede morituri. Tumultus totis caſtris oritur. Spartani poſteaquam regem non inueniunt, per omnia caſtra victores vagantur, cędunt, ſternuntque omnia: vt qui ſciant ſe pugnare non ſpe victorię, ſed in mortis vltione. Pręlium à principio noctis in maiorem partem diei tractum. Ad poſtremum non victi, ſed vincendo fatigati, inter ingentes ſtratorum hoſtium cateruas occiderunt. Xerſes duobus vulneribus terreſtri pręlio acceptis, experiri * Martis fortunam ſtatuit. Sed Athenienſium dux Themiſtocles, cùm animaduertiſſet Ionas, propter quos bellum Perſarum rex ſuſceperat, in auxilium regis claſſe veniſſe, ſolicitare eos in partes ſuas ſtatuit. Et cum colloquiendi copiam non haberet, quò applicaturi erant, ſymbolos proponi, & ſaxis proſcribi curat. Quę vos Iones dementia tenet? quod facinus agitatis? bellum inferre olim conditoribus veſtris, nuper etiam vindicibus cogitatis? An ideò mœnia veſtra condidimus, vt eſſent qui noſtra delerent? quid ſi non hęc & Dario prius, & nunc Xerſi belli cauſſa nobiſcum foret, quòd vos rebellantes non deſtituimus? quin vos in hęc noſtra caſtra ex iſta obſidione tranſitis? Aut ſi hoc parum tutum extat, vos commiſſo pręlio ite * ceſſum, inhibete remos, & à bello diſcedite. Ante naualis pręlij congreſſionem miſerat Xerſes quatuor millia armatorum Delphos, ad templum Apollinis diripiendum, prorſus quaſi non cum Grȩcis tantum, ſed cnm dijs immortalibus bellum gereret: quę*

*Maris.

*Ceſſim Suſtulit omnia Aſiæ tēpla, prę ter Epheſianæ Dianę. Solinus.

manus

manus tota imbribus, & fluminibus deleta eſt, vt intelligeret, QVANTO GRAVIOR OFFENSA DEORVM ESSET, TANTO NVLLA ESSE HOMINVM ADVERSVS DEOS VIRES. *Poſt hæc Theſpias, & Plateas, & Athenas hominibus vacuas incendit: & quoniam ferro non poterat in homines, in ædificia igne graſſatur. Namq; Athenienſes poſt pugnam Marathoniam, præmonente Themiſtocle, victoriam illam de Perſis, non finem, ſed cauſſam maioris belli fore, CC. naues fabricauerunt. Aduentante igitur Xerxe, conſulentibus Delphis oraculum, reſponſum fuerat, ſalutem muris ligeneis tuerentur. Themiſtocles nauium præſidium demonſtratum ratus, perſuadet omnibus, patriam municipes eſſe, non mœnia. ciuitatemque non in ædificijs, ſed in ciuibus poſitam. Melius itaque ſalutem nauibus, quàm vrbi commiſſuros: huius ſententiæ etiam Deum autorem eſſe. Probato conſilio, coniuges liberosq; cum pretioſiſſimis rebus abditis inſulis relicta vrbe demandant. Ipſi naues armati conſcendunt, exemplũ Athenienſium & aliæ vrbes imitatæ. Itaque cum adunata omnis ſociorum claſſis, & intenta in bellum nauale eſſet, anguſtiasque Salaminij freti, ne circumueniri a multitudine poſſent, occupaſſent, diſſenſio inter ciuitatum principes oritur: qui cũ deſerto bello ad ſua tuenda dilabi vellent; timens Themiſtocles, ne diſceſſu ſociorum vires minuerẽtur, per ſeruum fidum Xerxi nuntiat, vno in loco*

Patria municipos, nõ mœnia

eum contractam Græciam poſſe capere facillimè. Quòd ſi ciuitates quæ iam abire vellent, diſſipentur, maiore labore ei ſingulas conſectandas. Hoc dolo impellit regem ſignum pugnæ dare. Græci quoque aduentu hoſtium occupati, prælium collatis viribus capeſſunt. Interea rex velut ſpectator pugnæ cũ parte nauium in littore remanet. Arthemiſia autẽ regina Halicarnaſſi, quæ in auxiliũ Xerxi venerat, inter primores duces bellum acerrimè ciebat: Quippe vt in viro muliebrem timorẽ, ita in muliere uirilem audaciã cerneres. Cum anceps prælium eſſet, Iones iuxta præceptum Themiſtoclis, pugnæ ſe paulatim ſubtrahere cœperunt, quorum defectio animos cæteris fregit. Itaque circunſpiciens fugam pelluntur Perſæ, & mox prælio victi, in vertuntur. In qua trepidatione multę ſummerſæ naues, multæ captæ ſunt: plures tamen non minus ſæuitiam regis, quàm hoſtem timentes, demum dilabuntur. Hac clade perculſum, & dubium conſilij Xerxem Mardonius aggreditur. Hortatur ut in regnum abeat, ne quid ſeditionis moueat fama aduerſi belli, & in maius, ſicuti mos eſt, omnia extollens, ſibi C C C. millia armatorum lecta ex omnibus copijs relinquat, quà manu aut cum gloria eius perdomiturum ſe Græciam, aut ſi aliter euentus ferat, ſine eiuſdem infamia hoſtibus ceſſurum. Probato conſilio, Mardonio exercitus traditur, reliquas copias rex ipſe reducere in regnum parat. Sed Græci audita regis fuga, conſilium ineunt pontis interrumpendi: quem

*ille Abydo uelut victor maris fecerat, vt interclu ſo aditu, aut cum exercitu deleretur, aut deſperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed Themiſtocles timens, ne intercluſi hoſtes deſperationem in uirtutem uerterent, & iter quod aliter non pateret, ferro patefacerent, ſatis multos hoſtes in Græcia remanere dictitans, nec augeri numerum retinendo oportere, cum vincere conſilio cæteros non poſſet, eundem ſeruum ad Xerxem mittit, certioremque conſilij facit, & occupare tranſitum matura fuga iubet. Ille perculſus nuntio, tradit ducibus milites perducendos, ipſe cum paucis Abydon contendit. Vbi cum ſolutum pontem hybernis tempeſtatibus offendiſſet, piſcatoria ſcapha traiecit trepidus. Erat res ſpectaculo digna, & ad æſtimationem rerum humanæ ſortis varietate miranda, in exiguo latentem videre nauigio, quem paulò antè vix æquor omne capiebat: carentem etiam omni ſeruorum miniſterio, cuius * exercitus propter multitudinem, terræ graue erant. Nec pedæſtribus copijs, quas ducibus aſſignauerat, facilius iter fuit. Siquidem quotidiano labori (neque enim ulla eſt metuentibus quies) etiam fames acceſſerat. Multorum deinde dierum inopia contraxerat & peſtem, tantaque fœditas morientium fuit, vt uię cadaueribus implerentur, aliterque & beſtię eſcę illecebris ſolicitate, exercitum ſequerentur. Interim Mardonius Olynthum Grecia expugnat. Athenienſes quoque in ſpem pacis, amicitiamque regis ſolicitat, ſpondēs incen-*

exercitu.

ſæ eorum vrbis etiam in maius reſtitutionem. Poſteaquam nullo pretio libertatem vidit his venalem, incenſis quæ reædificare cęperant, copias in Bęotiam transfert. Eò & Græcorum exercitus, qui centum millium fuit, ſequutus eſt. Ibique prælium commiſſum, ſed fortuna regis cum duce mutata non eſt. Nam victus Mardonius, veluti ex naufragio cum paucis profugit, caſtra referta regalis opulentiæ capta. Vnde primum Græcos, diuiſo inter ſe auro Perſico, diuitiarum luxuria cępit. Eodem forte die quo Mardonij copię delетę ſunt, etiam nauali prelio in Aſia ſub monte Mycale aduerſus Perſas dimicatum eſt. Ibi ante congreſſionem, cum claſſes ex aduerſo ſtarent, fama ad utrunque exercitum venit, viciße Græcos, & Mardonij copias ocidione occidiſſe. Tantam famæ velocitaem fuiſſe, vt cum matutino tempore prælium in Bęotia commiſſum ſit, meridianis horis in Aſiam, per tot maria, & tantum ſpatij, tam breui horarum momento, de victoria nuntiatum ſit. Confecto bello, cum de præmijs ciuitatem ageretur, omnium iudicio Athenienſium virtus cæteris prælata. Inter duces quoque Themiſtocles princeps ciuitatum teſtimonio iudicatus, gloriam patriæ ſuæ auxit. Igitur Athenienſes aucti & præmijs belli, & gloria, vrbem ex integro condere moliuntur. Cum mœnia maiora complexi fuiſſent, ſuſpecti eſſe Lacedæmonijs cæpere, rectè reputantibus, quibus ruina vrbis tantum incrementi dediſſet, quantum ſit datura

munita

munita ciuitas. Mittunt ergo legatos, qui monerent, ne munimenta hoſtibus & receptacula futuri rurſus belli extruant. Themiſtocles ut vidit ſpei vrbis inuideri, non exiſtimans abrupte agendum, reſpondit legatis, ituros Lacedæmona, qui de ea re pariter cum illis conſulent. Sic dimiſſis Spartanis hortatur ſuos, vt opus maturent. Deinde ipſe interiecto tempore in legationem proficiſcitur, & nunc in itinere infirmitate ſimulata, nunc tarditatem collegarum accuſans, ſine quibus agi iure nihil poſſit, diem de die proferendo, ſpatium conſummando operi quærebat: cum interim nuntiatur Spartanis, opus Athenienſium maturari, propter quod denuo legatos mittunt ad inſpiciendam rem. Tum Themiſtocles per ſeruum magiſtratibus ſcribit Athenienſium, Lacedæmonum legatos vinciant, pignuſque teneant, ne in ſe grauius conſulabatur: addit deinde concionem Lacedæmoniorum, indicat permunitas Athenas eſſe; & poſſe illatum bellum non armis tantum, ſed etiam muris ſuſtinere, Si quid ob eam rem de ſe crudelius ſtatuerent, legatos eorum Athenis in hoc pignus retentos. Grauiter deinde caſtigat eos, quòd virtute, ſed imbecillitate ſociorum potentiam quærerent. Sic dimiſſus, ueluti triumphatis Spartanis, à ciuibus excipitur. Poſt hæc Spartani, ne vires otio corrumperent, & ut bis illatum à Perſis Græciæ bellum vlciſcerentur,

vltro fines eorum depopulantur? Ducem ſuo, ſociorumque exercitui diligunt Pauſaniam, qui pro ducatu regnum Græciæ affectans, proditionis præmium cum Xerxe, nuptias, filiæ eius paciſcitur, redditis captiuis, vt fides regit aliquo beneficio obſtringeretur. Scribit præterea Xerxi, quoſcunque ad ſe nuntios miſiſſet, interficeret, ne res loquacitate hominum proderetur. Sed dux Athenienſium Ariſtides belli ſocios electus, collegæ conatibus obuiam eundo, ſimul & in rem ſapienter conſulendo, proditionis conſilia diſcuſſit. Nec multò pòſt accuſatus Pauſanias damnatur. Igitur Xerxes cum proditionis dolum publicatum videret, ex integro bellum inſtituit. Græci quoque ducem inſtituunt Simonem Athenienſem, filium Milciadis, quo duce apud Marathonem pugnatum eſt, iuuenem cuius magnitudinem futuram pietatis documenta prodiderunt. Quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem coniectum, ibique defunctum, tranſlatis in ſe vinculis ad ſepulturam redemit. Nec in bello iudicium diligentium fefellit. Siquidem non inferior virtutibus patris, Xerxem terreſtri, naualique bello ſuperatum, trepidum ſe recipere in regnum coegit.

Congy-lus Cretenſis literas, p-tulit. Probus.

IV-

IVSTINI
LIBER III.

XErxes rex Perſarum terror antea gentium, bello in Græcia infeliciter geſto, etiam ſuis contemptui eſſe cæpit. Quippe Artabanus præfectus eius, deficiente quotidie regis maieſtate, in ſpem regni adductus, cum ſeptem robuſtiſſimis filijs regiam veſpri ingreditur: nam amicitiæ iure ſemper illi patebat: trucidatoque rege, voto ſuo obſiſtentes filios eius, dolo aggreditur, ſecurior de Artaxerxe puero admodum, fingit regem à Dario, qui erat adoleſcens, quo maturius regno potiretur, occiſum: impellit Artaxerxem parricidiũ parricidio vendicare. Cum uentum eſſet ad domum Darij, dormiens inuentus, quaſi ſomnum fingeret, interficitur. Deinde cum vnum ex regis filij ſceleri ſuo ſupereſſe Artabanus videret, metueretque de regno certamina principium, aſſumit in ſocietatem conſilij Baccabaſſum, præſenti ſtatu contentus, rem prodit Artaxerxi, vt pater eius occiſus ſit, ut frater falſa parricidij ſuſpicione oppreſſus, vt denique ipſi pararentur inſidiæ. His cognitis Artaxerxes veres Artabani numerum filiorum, in poſterum diem paratum eſſe exercitum, armatumque iubet, recogniturus & numerum militum, & in armis induſtriam ſingulorum. Itaque cum inter cæteros & ipſe Artabanus armatus aſſiſtere, lex ſimulat

Is Longimanus dictus fuit.

ſe breuiorem loricam habere, iubet Artabanum ſecum commutare: exeuntem ſe, ac nudatum gladio traiecit. Tum & filios eius corripi iubet: atque ita egregius adoleſcens, & cædem patris, & necem fratris, & ſe ab inſidijs Artabani vindicauit. Dum hæc in Perſis geruntur, interea Græcia omnis, ducibus Lacedæmonijs & Athenienſibus in duas diuiſa partes, ab externis bellus, velut in viſcera ſua arma conuertit. Fiunt igitur de vno populo duo corpora, & eorundem caſtrorum homines in duos hoſtiles exercitus diuiduntur. Hinc Lacedæmonij communia quondam ciuitatum auxilia ad vires ſuas trahebant. Inde Athenienſes & vetuſtate gentis, & geſtis rebus illuſtres, proprijs viribus confidebant. Atq; ita duo potentiſſimi Grgcig populi inſtitutis Solonis & Licurgi legibus pares, ex æmulatione uiriū in bellum ruebant. Namq; Lycurgus cùm fratri ſuo* Polibitæ Spartanorum regi ſucceſſiſſet, regnumque ſibi vendicare potuiſſet, Charilao filio eius, qui natus poſthumus fuerat, cum ad ætatem adultam veniſſet, regnum ſumma fide reſtituit, vt intelligerent omnes, quantò plus apud bonos pietatis iura, quàm omnes opes valerent. Medio igitur tempore dum infans conualeſcint, tutelamq; eius adminiſtrat, non habentibus Spartanis leges inſtituit, bona inuentione earum magis, quàm exēplo clarior. Siquidē nihil lege vlla in alios ſanxit, cuius non ipſe primus in ſe documenta daret. Populum in obſequia principium, principes ad iuſti-*

Generis

Polydectæ habet Plu.

Legumlatores, quid pſtare debeant.

tiam imperiorum firmauit. Parſimoniam omnibus ſuaſit, exiſtimans laborem militiæ aſſidua frugalitatis conſuetudine faciliorem fore. Emi ſingula non pecunia, ſed compenſatione mercium iuſſit: auri argentiq; vſum velut omnium ſcelerum materiam ſuſtulit: adminiſtrationem reipublicæ per ordines diuiſit. Regibus poteſtatem bellorũ, Magiſtratibus iudicia, & annuas ſucceſſiones, Senatui cuſtodiam legum, Populo ſublegendi Senatum, vel creandi quos vellet magiſtratus, poteſtatẽ permiſit. Fundos omniũ æqualiter inter omnes diuiſit, vt æquata patrimonia neminem potentiorem altero redderent. Conuiuari omnes publicè iuſſit, ne cuius diuitiæ, vel luxuria in occulto eſſẽt. Iuuenibts non amplius vna veſte vti toto anno miſſum, nec quenquam cultius quàm alterum pro gredi, nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam verteretur. Pueros puberes non in forum, ſed in agrum deduci pręcepit, vt primos annos non in luxuria, ſed in opere & in laboribus agerent. Nihil eos ſomni cauſſa ſubſternere, & uitam ſine pulmento degere, neq; prius in vrbẽ redire, quam uiri facti eſſent. Statuit virgines ſine dote nubere: iuſſit ut vxores eligeretur, non pecunia: ſeueriusq; matrimonia ſua viri coercerent, cũ nullis dotis frẽnis, tenerentur. Maximum honorem non diuitum & potentium, ſed pro gradu ętatis ſenum eſſe voluit. Nec ſanè vſquam terrarum locum honoratiorem ſenectus habet. Hęc quoniã primò, ſolutis antea moribus, dura videbantur

Monarchia. Oligarchia. Democratia.

Abijt hoc in prouerbium.

BIBLIOTECA NAZ.

In ſola Spartæ expedit ſeneſcere.

tur eſſe, autorem eorum Apollinem Delphicum fingit, & inde ſe ea ex præcepto numinis detuliſſe, vt conſueſcendi tædium metus religionis euincat. Deinde vt æternitatem legibus ſuis daret, iureiurando obligat ciuitatem, nihil eos de eius legibus mutaturos, priuſquàm reuerteretur: & ſimulat ſe ad oraculum Delphicum proficiſci, conſulturum quid addendum, mutandumque legibus videretur. Proficiſcitur autem Cretam, ibiq; perpetuum exilium egit, abijcique in mare oſſa ſua moriens iuſſit; ne relatis Lacedæmona, ſolutos ſe Spartani religione iuriſiurandi in diſſoluendis legibus arbitrarentur. His igitur moribus ita breui ciuitas × *conualuit, vt cum Meſſenijs propter ſtupratas virgines ſuas, in ſolenni Meſſeniorum ſacrificio bellum intuliſſent, grauiſſima ſe execratione obſtringent, non prius, quàm Meſſeniam expugnaſſent, reuerſuros, tantum ſibi vel de viribus ſuis, vel de fortuna ſpondentes. Quæ res initiũ diſſenſionis Græciæ, & inteſtini belli cauſſa & origo fuit. Itaque cum* × *contra præſumptionem ſuã annis decem in obſidione urbis tenerentur, et querelis vxorum poſt tam longam viduitatem reuocarentur; veriti ab hac perſeuerantia belli grauius ſibi, quàm Meſſenijs nocerent; quippe illis quantum iuuentutis bello intercidat, mulierum fœcunditate ſuppleri: ſibi & belli damna aſſidua. & fœcunditatem vxorum abſentibus viris nullam eſſe. Itaque legunt iuuenes ex eo genere militum, qui poſt iuſiurandum in ſupplementum venerant:*

coaluit.

Octauo an. imperij Romuli fuit hoc bellum, autor Euſeb.

Id eſt, ſecus quã ſperauerant.

Quibus

Quibus Spartam remiſſis promiſcuos omnium fœminarum concubitus permiſcere, maturiorem futuram conceptionem rati, ſi eam ſingulæ per plures viros experirentur. Ex his nati, ob notam materni pudoris, Partheniȷ ſunt vocati: qui cum ad annos triginta perueniſſent, metu inopiæ (nulli.n. pater exiſtebat, cuius in patrimoniū ſucceſſio ſperaretur) ducē Phalantum aſſumunt, filium × Araci, qui autor Spartanis fuerat, iuuentutis ad generandam ſobolem domum remittendæ: vt ſicuti dudum patrem eius naſcendi habuiſſent autorem ſic ipſum ſpei, ac dignitatis ſuæ haberent. Itaque nec ſalutatis matribus è quarum adulterio infamiam collegiſſe videbantur, ad ſedes requirendas proficiſcuntur, diuque & per varios caſus iactati tandem in Italiam deferuntur, & oppugnata arce Tarentinorum, expugnatis veteribus incolis, ſedem ſibi conſtituunt. Sed poſt annos plurimos dux eorum Phalantus, per ſeditionem in exilium perturbatus, Brunduſium ſe contulit, quò expulſi ſedibus ſuis veteres Tarentini conceſſerant. Is moriens perſuadet, ut oſſa ſua, poſtremasq; reliquias conterant, & tacitè ſpargi in foro Tarentinorum curent. Hoc enim modo recuperare illos patriam ſuam poſſe, Apollinem Delphis ceciniſſe. Illi arbitrantes eum in vltionem ſui, fata ciuium prodidiſſe, præceptis paruere: ſed oraculi diuerſa ſententia fuerat: perpetuitatem enim vrbis, non amiſſionem hoc facto promiſerat. Ita ducis exuliȷs conſilio, & hoſtium miniſterio poſſeſſio Tarenti-

Arati.

na Parthenijs in æternum fundata: ob cuius beneficij memoriam Phalanto diuinos honores decreuere. Intereà Meſſenij cũ virtute non poſſent, per inſidias expugnantur. Deinde cum per annos LXXX. grauia ſeruitutis verbera, plerunque & captiuitatis mala perpeſſi eſſent, poſt longam pænarum patientiam, bellum reſtaurãt. Lacedęmonij quoque eò conſpiratius ad arma concurrut, quò aduerſus ſeruos dimicaturi videbantur. Itaq; cum hinc iniuria, inde indignitas animos acueret, Lacedæmonij de belli euentu oraculo Delphis conſulto, iubentur ducem belli ab Athenienſibus petere. Porrò Athenieſes cum reſponſum cognouiſſent, in contemptũ Spartanorum Tyrtæum poetã claudũ pede miſere, qui tribus prælijs fuſus, eo uſq; deſperationis Spartanos adduxit, vt ad ſupplemẽtum exercitus, ſeruos ſuos manumittent: hisque interfectorum matrimonia pollicerentur, vt non numero tantum amiſſorum ciuium, ſed & dignitati ſuccederent. Sed reges Lacedęmoniorum ne cõtra fortunam pugnando maiora detrimenta ciuitati infunderent, reducere exercitum noluerunt, ni interueniſſet Tyrtæus, qui compoſita carmina exercitui pro concione: recitauit: in quibus hortamenta virtutis, damnorum ſolatia, belli conſilia conſcripſerat. Itaque tantum ardorem militibus iniecit, vt non de ſalute, ſed de ſepultura ſoliciti, teſſeras, inſculpis ſuis & patrum nominibus, dextro brachio deligarent: vt ſi omnes aduerſum prælium conſumpſiſſet, & temporis ſpa-

* captæ ciuitates.

tia

tio confuſa corporum lineamenta eſſent, ex indicio titulorum tradi ſepultura poſſent. Cum ſic animatum reges exercitum viderent, curant rem hoſtibus nuntiare. Meſſenijs autem non timorem res, de æmulationem mutuam dedit. Itaque tantis animis concurſum eſt, vt raro vnquam cruentius prælium fuerit. Ad poſtremum tamen victoria Lacedæmoniorum fuit. Interiectio tempore tertium quoque bellum Meſſenij reparauere: in cuius auxilium Lacedæmonij inter aliquos ſocios etiam Athenienſes adhibuere, quorũ fidẽ cũ ſuſpectam haberent, ſuperuacuos eos ſimulantes, à bello eoſdem dimiſerunt. Hanc rem Athenienſes grauiter ferentes, pecuniam quæ erat in ſtipendium Perſici belli ab vniuerſa Græcia collata, a Delo Athenas transferunt, ne deficientibus a fide ſocietatis Lacedæmonij, prędę ac rapinę eſſet. Sed nec Lacedęmonij quieuere: qui cum Meſſeniorum bello occupati eſſent, Peloponnenſes immiſcere, qui bellum Athenienſibus facerent Par uę tunc temporis, claſſe in Aegyptum miſſa vires Athenienſibus erant. Itaque nau ali prędio dimicantes, facile ſuperãtur. Interiecto deinde tẽpore, poſt reditum ſociorum aucti, & claſſis, & militum robore, pręlium reparant. Iam & Lacedęmonij omiſſis Meſſenijs, aduerſus Athenienſes arma verterant. Diu varia victoria fuit: ad poſtremũ ęquo Marte vtrique diſceſſum. Inde reuocati Lacedęmonij ad Meſſeniorũ bellũ, ne medium tempus otioſum Athenieſibus relinquerẽt,

Erant.n. Delus pro cõmuni ęrario. Probus in vita Ariſtot.

cum Thebanis paciſcuntur, vt Bœotiorum imperium his reſtituerent, quod temporibus Perſici belli amiſerant, vt illi cum Athenienſibus bella ſuſciperent. Tantus furor Spartanorum erat, vt duobus bellis impliciti, ſuſcipere tertium non recuſarent, dummodo inimicis ſuis hoſtes adquirerent. Igitur Athenienſes, aduerſus tantam tempeſtatem belli, duos duces deligunt, Periclem ſpectatæ virtutis virum, & Sophoclem ſcriptorem tragœdiarum, qui diuerſo exercitu, Spartanorum agros vaſtauerunt, & multas Achaiæ ciuitates Athenienſium imperio adiecerunt. His malis fracti Lacedæmonij, in annos xxx. pepigerunt pacẽ: ſed tam longum otium inimicitiæ non tulerunt. Itaque iura quindecim annos rupto fœdere, cum contemptu Deorum hominumque, fines Atticos populantur. Et ne prædam potius, quàm pugnam expetiſſe viderentur, hoſtes ad prælium vocant. Sed Athenienſes, conſilio Periclis ducis populationis iniuriam differunt in tempus ultionis, ſuper uacuam pugnam exiſtimantes, cum vlciſci hoſtem ſine periculo poſſent. Deinde interiectis diebus, naues conſcendunt, & nihil ſentientibus Lacedæmonijs, totam Spartam deprædantur, multoque plura auferunt, quàm amiſerant. Prorſus in comparatione damnorum, longè plurimi fuerit vltio, quàm ira. Clara quidem hæc Periclis expeditio habita, ſed multò clarior priuati patrimonij contemptus fuit. ⁎ *Huic agros in populatione cæterorum intactos hoſtes reliquerant, ſperantes acquirere*

⁎Huius

ſe illi poſſe, aut periculum ex inuidia, aut ex inuidia, aut ex ſuſpitione proditionis infamiam. Quod antè proſpiciens Pericles, & futurum populo prędixerat, & ad inuidiæ impetum declinandũ agros ipſos dono reipublicæ dederat. Atque ita vnde periculum quæſitum fuerat, ibi maximam gloriam inuenit. Poſt hæc interiectis diebus, nauali prælio dimicatum eſt: victi Lacedæmonij fugerunt. Nec ceſſatum deinceps eſt, quin aut terra, aut mari varia præliorum fortuna inuicem ſe trucidarent. Denique feſſi tot malis, pacem in annos quinquaginta fecere, quam non niſi ſex annis ſeruauerunt. Nam inducias, quas proprio nomine cõdixerãt, ex ſociorum perſona rumpebant: quippe quaſi minus periurij contraherent, ſi ferentes ſocij auxilia potius, quàm ſi aperto prælio dimicaſſent. Hinc bellum in Siciliam tranſlatum: quod prius quàm exponam, de Siciliæ ſitu pauca dicenda ſunt.

IVSTINI
LIBER IIII.

Siciliam ferunt anguſtis quondam faucibus Italiæ adhæſiſſe, diremptamq; velut a corpore, maiore impetu ſuperioris maris, quod toto vndarum onere illuc uehitur. Eſt aũtem ipſa terra tenuis, ac fragilis, & cauernis quibuſdã fiſtuliſq; ita penetrabilis, vt vẽtoru tota forme flatib. pateat, necnõ & ignibus generandis, nutriendiſq;, ſoli ipſius naturalis vis. Quippe in-

Vide Pli.li.85 c.15.

trinſecus ſtratũ ſulphure et bitumine traditu: quæ res facit, vt ſpiritu cum igne inter interiora luctãte, frequenter & compluribus locis nunc flãmas, nunc vaporem, nunc fumum eructet. Inde denique Aetnę montis per tot ſecula durat incendiũ. Et ubi acrior per ſpiramenta cauernarum uentus incubuit, harenarum moles egeruntur. Proximũ Italię promontorium, Rhegium dicitur, ideò quòd Græcè obrupta hoc nomine pronuncientur. Nec mirum ſi fabuloſa eſt loci eius antiquitas, in quem res tot coiere mirę. Primum quòd nuſquàm alias tam torrens fretum, nec ſolum citato impetu, verumetiam ſæuo: neque experientibus modò terribile, verumetiam procul viſentibus. Vndarum porrò inter ſe concurrentium tanta pugna eſt, vt alias veluti terga dantes vorticibus in imum deſipere, alias quaſi victrices ſublime ferri videas. Nunc hic fremitum feruentis ęſtus, nunc illic gemitum in voragine deſidentis exaudias. Accedunt vicini, & perpetui Aetnæ montis ignes, & inſularum Aeolidum, veluti ipſis undis alatur incendium. Neque enim in tam anguſtis terminis aliter durare tot ſeculis tantus ignis potuiſſet, niſi & humoris nutrimentis aleretur. Hinc igitur fabulæ Scyllam & Charybdim peperere: hinc latratus auditos. hinc monſtri credita ſimulacra, dum nauigantes magnis vorticibus pelagi deſidentis exterriti, latrare putant vndas, ſorbentis ęſtus vorago collidit. Eadem cauſſa etiam Aetnæ montis perpetuos ignes facit. Nam aquarum ille cõcurſus*

Et dediſcẽdi argumẽtũ Plin.

vortib. mergi, ac in imum.

*curſus raptum ſecum ſpiritum in imum fundum trahit, atque ibi ſuffocatum tam diu temet, donec per ſpiramenta terræ diffuſus, nutrimenta ignis incendat. Iam ipſa Italiæ, Siciliæque uicinitas, iam promontoriorum altitudo ipſa ita ſimilis eſt, vt quantum nunc admirationis, tantum antiquis terroris dederit, credentibus coeuntibus in ſe promõtorijs, ac rurſum diſcedentibus, ſolida intercipi, ab ſumiq́ue nauigia. Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compoſitum, ſed metu & admiratione tranſeuntium. Eà eſt enim procul inſpicientibus natura loci, vt ſinum maris, non tranſitum putes: quò cùm acceſſeris, diſcedere, ac ſeiungi promontoria, quæ ante à iuncta fuerãt, arbitrere. Siciliæ primò Trinacriæ nomen fuit: præterea Sicania denominata eſt. Hæc à principio patria Cyclopum fuit: quibus extinctis, Æolus regnum inſulæ occupauit: poſt quem ſingulæ ciuitates in tyrannorum imperium conceſſerunt, quorum nulla terra feracior fuit. Horum ex numero Anaxilaus iuſtitia cũ cæterorum crudelitate certabat: cuius moderatio haud mediocrem fructum tulit. Quippe decedens cùm paruulos filios reliquiſſet, tutelamq́ue eorum * Micytho ſpectate fidei ſeruo commiſiſſet, tantus amor memoriæ eius apud omnes fuit, vt parere ſeruo, quàm deſerere regis filios mallent: principeſq́ue ciuitates obliti dignitatis ſuæ, regni maieſtatem adminiſtrari per ſeruum paterentur. Imperium Siciliæ etiam Carthaginienſes tentauere, diuq́; varia victoria cum tyrã-*

A Thucydide, autore, Plinio, Triquetra etiã dicta.

*Michalo,

nis dimicatum. Ad poſtremum amiſſo Hamilcare imperatore cum exercitu, aliquantiſper quieuere uicti. Medio tempore cùm Rhegini diſcordia laborarent, ciuitatesq; per diſſenſionem diuiſa in duas partes eſſet, ueterani ab altera parte ab Himera urbe in auxilium uocati, pulſis ciuitate, contra quos implorati fuerant, & mox *cæſis, quibus tuberant auxilium, urbē cũ coniugibus & literis ſociorũ occupauere auſi facinus nulli tyranno cōparandum: quippe ut Rheginis melius fuerat uinci, quàm uiciſſe. Nam ſiue* uictoribus *capiuitatis, iure ſeruiſſent, ſiue amiſſa patria exulare neceſſe habuiſſent, non tamen inter aras & patrios lares trucidati, crudeliſſimis tyrannis patriã cum coniugibus, ac liberis prædã reliquiſſent. Catanenſes quoq; cùm Syracuſanos graues paterētur, diffiſi, uiribus ſuis, auxiliũ ab Athenienſibus petiere: qui ſeu ſtudio maioris imperis, ꝙ Aſiam Græciamq; penitus occuparent, ſeu metu factæ pridē à Syracuſanis claſſis, ne Lacedæmonijs illæ uires accederent, Lamponium ducem cùm claſſe in Siciliam miſere, ut ſub ſpecie ferendi Catanenſibus auxilij, tentarent Siciliæ imperium. Et quoniam prima initia frequenter cæſis hoſtibus proſpera fuerant, maiore denuo claſſe, & robuſtiore exercitu, Lachete, & Cariade ducibus, Siciliã petiuere: ſed Catanenſes ſiue metu Athenienſiũ; ſiue tædio belli pacē cũ Syracuſanis, remiſſis Athenienſiũ auxilijs, fecerunt. Interiectio deinde tēpore, cũ fides pacis à Syracuſanis non ſeruaretur, denuo legatos*

Margin notes: *inde.* (beside "tra quos implorati"); *uictorib.* (beside "ci, quàm uiciſſe")

Athe-

Athenas mittunt, qui ſordida veſte, capillo barbaq; prolixis, & omni ſqualloris habitu ad miſericordiam commouendam × acquiſito, concionem deformes adeunt. Adduntur precibus lacrimę, & ita miſericordem populum ſupplices mouent, vt damnarentur duces, qui ab his auxilia deduxerāt. Igitur claſſis ingens decernitur: creantur duces × Niceas, & Alcibiades, & Lamachus: tantiſque viribus Sicilia repetitur, vt ipſis terrori eſſent, in quorum auxilia mittebantur. Breui poſt tempore, reuocato ad reatum Alcibiade, duo prælia pedeſtria ſecunda Nicias & Lamachus faciunt: monitionibus deinde circundatis, hoſtes etiam marinis commentibus in vrbe clauſos intercludunt. Qui rebus fracti Syracuſani, auxilium a Lacedæmonijs petiuerunt. Ab his mittitur Gylippus, ſolus quidem, ſed in quo inſtar om̄ium auxiliorū erat. Is audito genere belli iam inclinato ſtatu, auxilijs partim in Græciam, partim in Siciliam miſere contractis, oportuna bello loca occupat. Duobus inde prælijs victus, congreſſus tertio, occiſo Lamacho & hoſtes in fugam compulit, & ſocios obſidione liberauit. Sed cum Athenienſes a bello terreſtris in nauale ſe tranſtuliſſent, Gylippus claſſem a Lacedæmone cum auxilijs acceſſit: quo cognito, & ipſi Athenienſes in locum amiſſi ducis Demoſthenē et Eurymedonta cū ſupplemento copiarum mittunt. Peloponnesij quoq; communi ciuitatū decreto ingētia Syracuſanis auxilia miſere, & quaſi Græciæ bellum in Siciliam tranſlatum eſſet, ita ex vtraque

accerſito,

Nicias.

parte ſummis viribus dimicabitur. Prima igitur congreſſione naualis certaminis Athenienſes vincuntur. Caſtra quoque cum omni publica, ac priuata pecunia amittunt. Super hæc mala, cum etiam terreſtri prælio victi eſſent, tunc Demoſthenes cenſere cœpit, ut abirent Sicilia, dum res, quamuis afflictæ, nondum tamen perditæ forent, neq; in bello malè auſpiciato amplius perſeuerandum eſſe, domi grauiora, & forſitan infeliciora bella eſſe, in quæ reſeruare hos vrbis apparatus oporteat. Nicias ſeu pudore malè actæ rei, ſeu metu deſtitutæ ſpei ciuium, ſeu impellente fato, manere contendit. Reparatur igitur nauale prælium, & à nimia prioris fortunæ procella ad ſpem certaminis reuocantur: ſed inſcitia ducum, qui inter anguſtias maris tuentes ſe, Syracuſanos aggreſſi facilè vincuntur. Eurymedon dux in prima acie fortiſſimè dimicans, primus cadit: triginta naues, quibus præfuerat, incenduntur. Demoſthenes & Nicias etiam victi, exercitum in terram deponunt, tutiorem fugam rati itinere terreſtri. Ab his relictas centum triginta naues Gylippus inuaſit: ipſos deinde ſequitur fugientes: partim capit, cædit partim. Demoſthenes amiſſo exercitu à captiuitate, gladio, & voluntaria morte ſe vindicat. Nicias autem ne Demoſthenis quidem exemplo, vt ſibi conſuleret admonitus, cladem ſuorum auxit dedecore captiuitatis.

Variant autores de morte Demoſthenis. Vide Plut.

IVSTINI
LIBER V.

*DVm Athenienſes in Sicilia bellum per biennium cupidius, quàm felicius gerunt, interim concitator & dux eius Alcibiades abſens Athenis inſimulatur, myſteria Cereris, Initiorum ſacra, nullo magis quàm ſilentio ſolennia enuntiauiſſe. Reuocatusq; a bello ad iudicium ſiue conſcientiam, ſiue indignitatem rei non ferēs, tacitus in exilium Elidem profectus eſt. Inde ubi non damnatum ſe tantùm, verumetiā dijs per omnium ſacerdotum religiones deuotum cognouit, Lacedæmona ſe contulit: ibique regem Lacedæmoniorum impellit, turbatis Athenienſibus aduerſo Siciliæ prælio vltro bellum inferre. Quo facto omnia Græca regna, velut ad extinguēdum commune incendium, concurrunt. Tantum odium Athenienſes immoderati imperij * crudelitate contraxerat. Darius quoque rex Perſarum memor paterni auitique in hanc vrbem odij, facta cum Lacedæmonijs per Tyſſafernem præfectum Lydiæ, ſocietate, omnem ſumptum belli pollicetur. Et erat hic quidem titulus cum Græcis coeundi: re autem vera timebat, ne victis Athenienſibus ad ſe Lacedæmonij arma transfertur. Quis igitur miretur, tam florentes Athenienſiū opes * fuiſſe, cum ad opprimendam vnam vrbem totius Oriētis vires cōcurrerent? Nō tamen inerti, ne-*

Feſta Adonia appellat Plut.

Olympiadæ ſacerdotes appellantur a Probo.

Deuotionis exēplū in pila lapidea inciſū in publico poſitū fuit. Prob.

cupiditate.

ruiſſe.

que incruento cecidere bello, ſed præliati ad vltimum * *uictores etiam interdum, conſumpti magis fortunæ varietate, quàm victi ſunt. Principio belli omnes etiam ab his ſocij deſciuerant, vt fit, QVO SE FORTVNA, EODEM ETIAM FAVOR HOMINVM INCLINAT. Alcibiades quoq; motū aduerſus patriā bellum, non gregarij milites opera, ſed imperatorijs virtutibus adiuuabat. Nempe acceptis quinq; nauib. in Aſiam contendit, & tributarias Atheniēſium ciuitates autoritate nominis ſui ad defectionē cōpellit. Sciebant enim domi clarum, nec exilio videbant factum minorem, nec tā ablatum Athenienſibus ducem, quàm Lacedæmonijs traditum, partaq; cum amiſſis imperia penſabant. Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plus inuidiæ, quàm gratiæ contraxit. Itaque cum principes velut æmulum glorię ſuę interficiendū inſidijs mādaſſent, cognita re Alcibiades per uxorē Agidis regis, quàm adulterio cognouerat, ad Tyſſafernem prefectū Darij regis profugit. Cui celeriter officij, comitate, & obſequendi gratia* inſinuauit. Erat enim & ętatis flore, & formę uenceratione, nec minus eloquentia etiam inter Athenienſes inſignis: ſed in reconciliandis amicitiarū ſtudijs, quàm in retinēdis vir melior: quia morum uitia ſub umbra eloquentię primo latebant. Igitur perſuadet Tyſſaferni, ne tanta ſtipendia claſſi Lacedęmoniorum preberet. Vocandos enim in portionem muneris Ionios, quorum pro libertate,*

* victoriæ.

Ioniam enim à ſocietate auerterat.

Timęa, vxor Agidis, * ſe inſinuauit.

A facilitate morum, appellatur à Plutarco Chamæleon

cum

cum tributa Athenienſibus penderent, bellum ſuſceptũ ſit. Sed nec auxilijs nimis enixe. Lacedęmonios iuuãdos. Quippe memorẽ eẽ debere, alienã ſe victoriã, nõ ſuã inſtruere, & eatenus bellũ ſuſtinẽdũ, ne inopia deſeratur. Nã regem Perſarum diſſentientibus Græcis, arbitrium pacis, ac belli fore, & quos ſuis non poſſit, ipſorum armis victurum: perfecto autem bello, ſtatim ei cum victoribus dimicandum. Domeſticis itaq; bellis Græciã obterẽdam, ne externis vacet, exequendasq́; vires partium, & inferiores auxilio leuandos. Non enim quieturos poſt hãc victoriã Spartanos, qui vindices ſe libertatis Græcię profeſſi ſunt. Grata oratio Tyſſaferni fuit. Itaq; cõmeatus maligne præbere, claſſem regiam nõ totam mittere, ne aut victoriã totã daret, aut neceſſitatẽ deponendi belli imponeret. Interea Alcibiades hãc operam ciuibus vẽdicabat: ad quẽ cum legati Atheniẽſium ueniſſent, pollicetur his amicitiã regis, ſi Reſpublica a populo tranſlata ad Senatum foret ſperans vt aut concordante ciuitate dux belli ab oĩbus legeretur aut diſcordia inter ordines facta, ab altera parte in auxiliũ uocaretur. Sed Athenienſib. imminẽte periculo belli, maior ſalutis, quàm dignitatis cura fuit. Itaque permittente populo, imperium ad Senatum transfertur. Qui cum inſita gentis ſuperbia crudeliter in plebem cõſuleret, ſingulis tyrannidis ſibi potẽtiam uendicantib. ab exercitu Alcibiades exul reuocatur, duxq́; claſſi conſtituitur. Statim igitur Athenas mittit ex cõtinẽti ſe exer-

 citu

citu venturum, recepturumq; à quadringentis iura populi, ni ipſi redderēt. Hac denuntiatione optimates territi, primo vrbem prodere Lacedæmonijs tentauere: deinde cum id nequiuiſſent, in exilium profecti ſunt. Igitur Alcibiades inteſtino malo patria liberata, ſumma cura claſſem inſtruit, atque ita in bellū aduerſus Lacedæmonios pergit. Iā *Mindarus. *Zeſtromidarus & Pharnabazus, Lacedæmoniorum duces, inſtructis nauibus expectabat: prælio commiſſo, victoria penes Athenienſes fuit. In eo prælio maior pars exercitus, & omnes ferme hoſtium duces cæſi, naues lxxx. captæ; interiectis* xxx. naues hēt Plut. *quoq; diebus cum bellum Lacedæmonij à mari in terram tranſtuliſſent, iteratò vincūtur. His malis fracti, pacem petiere; quam ne acciperent, opera eorum effectum eſt, quibus ea res quæſtum præſtabat. Interea, & Syracuſanorum auxilia illatū à Carthaginenſib. Siciliæ bellum domum reuocauit: quibus rebus deſtitutis Lacedæmonijs, Alcibiades cū claſſe victrici Aſiam vaſtat, multis locis prælia facit, vbiq: victor, recepit ciuitates, quę defecerant, nonnullas capit, & imperio Athenienſium adijcit. Atq; ita priſca nauali gloria vēdicata, adiecta etiam laude terreſtris belli, deſideratus ciuibus ſuis Athenas reuertitur. His omnib. prelijs ducentæ naues hoſtiū, & præda ingens capta: ad hunc redeuntis exercitus triumphū, effuſa oīs multitudo obuiam procedit, & vniuerſos quidem milites, præcipuè tamen Alcibiadem mirantur. In hunc oculos ciuitas vniuerſa, in hunc ſuſpenſa*

ora conuertit. Hunc quaſi de cœlo miſſum, & vt ipſam victoriam cõtuentur, laudantq́; pro patria. Nec minus admirantur quæ exul contrà geſſerit, excuſantes ipſi iratum prouocatumque feciſſe. Enimuero tantum in vno uiro fuiſſe momenti, vt maximi imperij ſubuerſio & rurſum recepti autor eſſet: & vnde ſtetiſſet, eò ſe victoria transferret, fieretq́; cum eo mira quædam fortunæ inclinatio igitur omnibus non humanis tantum, verumetiam & diuinis eum honoribus honorant: certãt ſecum ipſi, vtrum cõtumelioſius eum expulerint, an reuocauerint honoratius. Ipſos illi deos gratulãtes tulere obuiam, quorum execrationibus erat deuotus. Et cui paulò antè omnem humanã opem interdixerant, eum ſi queant, in cęlo poſuiſſe cupiunt. Explent contumelias honoribus, detrimenta muner.bus, execrationes precibus. Non Sicilia illis aduerſa pugna in ore eſt, ſed Græciæ uictoria: non claſſes per illum amiſſæ, ſed acquiſitæ: nec Syracuſarum, ſed Ioniæ, Helleſpontique meminerũt. Sic Alcibiades nunquam mediocribus, nec in offenſam, nec fauorem ſtudijs ſuorum exceptus eſt. Dum hęc aguntur à Lacedęmonijs, Lyſander claſſi belloq́; pręficitur, & in locum Tyſſafernis Darius rex Perſarum filium ſuum Cyrum Ioniæ Lydiæque præpoſuit: qui Lacedæmonios auxilijs opibusque ad ſpem fortunæ prioris erexit. Aucti igitur viribus. Alcibiadem cum centum nauibus in Aſiam, profectum, dum agros, longa pace diuites, ſecurus populatur, & prædæ dulcedine ſine inſi-

diarum

diarum metu ſparſos milites haberet, repentino aduentu oppreſſere: tantaque cædes palantium fuit, vt plus vulneris eo prælio Athenienſes acceperint, quàm ſuperioribus dederant: & tanta deſperatio apud Athenienſes erat, vt ex continenti Alcibiadem ducem Conone duce commutarent: arbitrãtes victos ſe nõ fortuna belli, ſed fraude imperatoris: apud quem plus prior offenſa valuiſſet, quàm recentia beneficia. Viciſſe autem eum priore bello ideo tantum, vt oſtenderet hoſtibus, quem ducem ſpreuiſſent, & vt carius eis ipſam victoriã venderet. Oĩa enim credibilia in Alcibiade, vigor ingenij, & vitiorum amor, & morum luxuria faciebat. Veritus itaque multitudinis impetum, denuo in voluntarium exilium proficiſcitur. Itaque Conon Alcibiadi ſuffectus, habens ante oculos cui duci ſucceſſiſſet, claſſem maxima induſtria adornat: ſed nauibus exercitus deerat, fortiſſimis quibuſque in Aſiæ populatione amiſſis. Armantur tamen ſenes, aut impuberes pueri, et numerus militum ſiue exercitus robore expletur. Sed nõ magnam bello moram ætas fecit. Imbelles aut cæduntur paſſim, aut fugientes capiuntur: tantaque ſtrages aut occiſorum, aut captiuorum fuit, vt Athenienſium deletum non imperium tantum, verum etiam nomen videretur. Quo prælio perditis, & deſperatis rebus, ad tantam inopiam rediguntur, vt conſumpta militari ætate, peregrinis ciuitatẽ, ſeruis libertatem, damnatis impunitatem darent. Eaq; colluuione hominum, domini antea Græciæ, con-

In vitijs & virtutibus, nihil fuit Alciabade excellentius. Prob.

*conſcripto exercitu, vix libertatē tuebātur. Iterū tamen fortunā maris experiendā decernunt. Tanta virtus animorum erat, vt cum paulò antè ſalutē deſperauerint, non deſperent victoriā. Sed neq; his miles erat, qui nomen Atheniēſium tueretur: neque ea vires, quibus vincere conſueuerant: neq; ea ſcientia militaris in his, quos vincula, nō caſtra continuerant. Itaque omnes aut capti, aut occiſi, cum dux Conon eo prælio ſuperfuiſſet, ſolus crudelitatem ciuium metuens, cum octo nauibus ad Regem Cyprium contendit Euagoram. At dux Lacedæmoniorum rebus feli iter geſtis, fortunæ hoſtium inſultat, captiuas naues cum præda bellica, in triumphi modum ornatas mittit Lacedæmona ac tributarias Athenienſium ciuitates, quas metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat, voluntarias recepit: nec aliud ditioni Athenienſium præter vrbem ipſam reliquit. Quæ cuncta Athenis nuntiata eſſent, omnes relictis domibus, per vrbē diſcurrere pauidi, alius alium ſciſcitari, autorem nuntij requirere: non pueros imprudentia, non ſenes debilitas, non mulieres ſexus * imbecillis domi tenet, adeo ad omnem ætatem tanti mali ſenſus penetrauerat. In foro deinde coeunt, atque ibi perpeti nocte fortunam publicam queſtibus iterant. Alij fratres, aut filios, aut parentes deflent, cognatos alij, alij amicos chariores cognatis, & cum priuatis caſibus querelam publicam miſcent. Iam ſeipſos, iam ipſam patriam perituram, miſerioremque incolumium, quàm*

imbecillitas.

amiſſorum

amiſſorum fortunā iudicantes, ſibi quiſq; ante oculos obſidionem, famem, & ſuperbum victoremq; hoſtem proponentes: Iam ruinam vrbis & incendia, iam omnium captiuitatem & miſerimam ſeruitutem recordantes: feliciores prorſus prioris vrbis ruinas ducentes, quæ incolumibus filijs parentibusq;, tectorum tantum ruina taxatæ ſint. Nūc aūt non claſſem, inquam ſicuti pridem, confugiāt: ſupereſſe: non exercitum, cuius uirtute ſeruati pulchriora poſſent mœnia extruere. Sic defletæ ac propè perditæ vrbi hoſtes ſuperueniunt, & obſidione circundatos & obſeſſos fame vrgent. Sciebant enim neque ex aduectis copijs multum ſupereſſe, & ne nouæ aduehi poſſent prouiderant: quibus malis rebus Athenienſes fracti poſt longam famem, & aſſidua ſuorum funera, pacem petiuere: quę an dari deberet, diu inter Spartanos, ſocioſque deliberatum. Cum multi delendum Athenienſium nomen urbemque incendio cōſumendam cenſerent, negarunt ſe Spartani, ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos: pacem polliciti, ſi demiſſa Pyreum uerſum muri brachia deiecerint, naueſque quæ reliquæ forent, traderent, reſque publica ex ſemetipſis XXX. rectores acciperet. In has leges traditam ſibi vrbem Lacedæmonij formandam Lyſandro tradiderunt. Inſignis hic annus & expugnatione Athenarum, & morte Darij regis Perſarum, et exilio Dionyſij Siciliæ tyranni fuit. Mutato ſtatu, Athenarum etiam ciuium cōditio mutatur. Rectores XXX. reipublicæ

con-

conſtituuntur qui fiunt tyranni: quippe a principio tria millia ſibi ſatellitum ſtatuunt, quantum ex tot cladibus propè nec ciuium ſuperfuerat: & quaſi paruus hic ad continendam ciuitatem exercitus eſſet, ſeptingentos milites a uictoribus accipiunt. Cædes deinde ciuium ab Alcibiade auſpicātur, ne iterum rempublicam ſub obtentu liberationis inuaderet. Quem cum profectum ad Artaxerxem Perſarum regem comperiſſent, citato itinere miſerunt, qui eum interciperent: a quibus occupatus, cum occidit aperte non poſſet, viuus in cubiculo, in quo dormiebat, crematus eſt. Liberati hoc ultoris metu tyranni, miſeras vrbis reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. Quod cum diſplicere uni ex numero ſuo Therameni didiciſſent, ipſum quoque ad terrorem omnium interficiunt. Fit igitur ex vrbe paſſim omniũ fuga, repleturque Græcia Athenienſium exulibus, quod etiã ipſum auxilium unicum a miſeris eripitur: nam Lacedæmoniorum edicto, ciuitates exules recipere prohibebantur: omnes ſe Argos & Thebas contulere; ibi non ſolum tutum exilium egerunt, uerumetiam ſpem recuperandæ patriæ receperãt. Erat inter exules Traſibulus vir ſtrenuus, & domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria, & pro ſalute communi etiam cum periculo, ratus, adunatis exulibus caſtellum Phylen Atticorum finium occupat: nec deerat quarundam ciuitatum tam crudelis caſus miſerantium fauor, Itaque eos Menias Thebanorum princeps, etſi publicis*

Nõ crematum Plu. ſcribit, ſed erupiſſe & telorũ copia obrutũ.

xxx. ſocij Traſibuli. Prob.

* & Hiſmenias.

non

non poterat, priuatus tamen × viribus adiuuabat: & Lyſias Syracuſanus orator, exul tūc, quingētos milites ſtipendio ſuo inſtructos, in auxilium patriæ communis eloquentiæ miſit. Fit itaq; aſperum prælium: ſed cum hinc propria ſummis viribus, inde pro aliena dominatione incurius pugnaretur tyranni vincuntur: victi in vrbem refugerunt, quam exauſtam cędibus ſuis, etiam armis ſpoliant. Deinde cum omnes Athenienſes proditionis ſuſpectos haberent, demigrare eos ex vrbe iubent & in brachijs muri, quæ diruta fuerant, habitare extraneis militibus imperium tuentes. Poſt hæc Traſibulum corrumpere, imperij ſocietatem pollicentes, conantur: quod cum non contigiſſet auxilia a Lacedæmonijs petiuere. Quibus accitis, iterato præliantur. In eo bello Critias & × Hippolochus omnium tyrannorum ſæuiſſimi cadunt. Cæteris victis cum exercitus eorum, ex quibus maior pars Athenienſium erat, fugeret, magna voce Thraſibulus exclamat: Cur ſe victorem fugiant potius, quàm vt vindicem communis libertatis adiuuent. Ciuium illam meminerint aciem, non hoſtium eſſe: nec ſe ideo arma cepiſſe, vt aliqua victis adimat, ſed vt adempta reſtituat: triginta ſe dominis, non ciuitati bellum inferre. Admonet deinde cognationis, legum, ſacrorum communium: tum vetuſti per tot bella commilitij: orat, vt miſereantur exulum ciuium: ſi tam patienter ipſi ſeruiant, reddant ſibi patriam accipiant libertatem. His vocibus tantum promotum eſt, vt reuerſus

*Hippomachus

*in urbem exercitus, xxx.tyrannos emigrare Eleuſina iuberet, ſubſtitutis decem, qui rempubl. regerent: qui nihil exemplo prioris dominationis territi, eandem uiam crudelitatis aggreſſi ſunt. Dum hæc aguntur, nuntiatur Lacedæmone in bellum Athenienſes exarſiſſe: ad quod comprimendum, Pauſanias rex mittitur: qui miſericordia exulis populi permotus, patriam miſeris ciuibus reſtituit, & decem tyrannos ex vrbe Eleuſina migrare ad cæteros iubet. Quibus rebus cum pax ſtatuta eſſet, interiectis diebus repente tyranni non minus reſtitutos exules, quàm ſe in exiliũ actos indignatur, quaſi uerò aliorum libertas ſua ſeruitus eſſet, & bellum Athenienſibus inferunt: ſed ad colloquium veluti dominationem recepturi, progreſſi, per inſidias comprehenſi, ut pacis victimæ trucidantur: populus quem emigrare iuſſerant in urbem reuocatur. Atque ita per multa membra ciuitas * diuiſa, in unum tandem corpus redigitur: & de qua diſſenſio ex antè actis naſceretur omnes iureiurando obſtringuntur, diſcordiarum obliuionem fore. Interea Thebani, Corinthijque legatos ad Lacedæmonios mittunt, qui ex manubijs porionem prædæ, communis belli periculique peterent, quibus negatis, non quidem apertè bellum aduerſus Lacedemonios decernunt, ſed tacitis animis tantam iram concipiunt, vt ſubeſſe bellum intelligi poſſet. Eodem ferè tẽpore Darius rex Perſarum moritur, Artaxerxe & Cyro filijs relictis. Regnum Artaxerxi,*

x. præto res erãt

* diſſipata

Ea fuit lex obliuionis.

Lidiam & maritimas ciuitates. Plu.

Cyro ciuitates, quarũ profectus erat, teſtamẽto legauit. Sed Syro iudicium patris iniuria uidebatur. Itaq; occultè aduerſus fratrẽ bellũ parabat. Quòd cum nuntiatũ Artaxerxi eſſet, accerſitum ad ſe fratrem, et innocentiã diſſimulatione belli ſimulãtẽ, cõpedibus aureis vinxit: interfeciſſetq;, ni mater prohibuiſſet. Dimiſſus igitur Cyrus iã nõ occultè bellum, ſed palàm: nec per diſſimulationem, ſed aperta profeſſione parare cœpit: auxilia vndique contrahit. Lacedæmonij memores Atheniẽſi bello enixè ſe eius opera adiutos, velut ignorantes contra quem bellum pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda, vbi res eius exegiſſet: quærentes & apud Cyrum gratiam, & apud Artaxerxem ſi uiciſſet, venie patrocinia, cum nihil aduerſus eum apertè decreuiſſent. Sed cum in bello ſors prælij utrunque fratrem pugne obtuliſſet, prior Artaxerſes à fratre vulneratur: quem cum equi fuga periculo ſubtraxiſſet, Cyrus à coborte regia oppreſſus, interficitur: ſic victor Artaxerxes, & præda fraterni belli, & exercitu potitur. In eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cyri fuere: quæ & in cornu in quo ſteterant vicerunt, & poſt mortem Cyri, neque armis à tanto exercitu vinci, neque dolo capi potuerunt: reuerentesq́ue inter tot indomitas nationes, & barbaras gentes per tanta itineris ſpatia virtute ſe vſquam terminos patriæ defenderunt.

IVSTINI
LIBER VI.

LAcedæmonij more ingenij humani, quò plura habent, eò ampliora cupiẽtes, non cõtenti acceſſione Athenienſium opum vires ſibi duplicatas, totius Aſiæ imperium affectare cęperunt: ſed maior pars ſub regno Perſarum erat. Itaque * Hercylides dux in hanc militiam electus, cum videret ſibi aduerſus duos præfectos Artaxerxis regis, Pharnabazum & Tyſſafernem, maximarum gentium viribus ſuccintos, dimicandum, pacificari cum altero ſtatuit. Aptior viſus Tyſſafernes, vir & induſtria potior, & militibus Cyri quondam regis inſtructior, in colloquiũ vocatur: & ſtatutis conditionibus, ab armis dimittitur. Hanc rem Pharnabazus apud communem regẽ * criminatur, vt Lacedęmonios Aſiã ingreſſos non repulerit armis, ſed impenſis regijs aluerit, merceturq; ab his, vt differant bella, quæ gerantur, tanquam non ad vnius ſummam imperij detrimentum omne perueniret: indignũ ait bellum nõ perfici, ſed redimi: hoſtem pretio, non armis ſummoueri. His vocibus regem Tyſſaferni alienatũ hortatur, vt in locum eius naualis belli ducẽ eligant Cononẽ Athenienſem, qui amiſſo bello, patria Cypro exulabat: quippe Athenienſibus etſi fractæ ſint opes, manere tamen naualem vſum: nec ſi ex eligendus ſit ex

* Dercyllides.

Miſſo de hac re legato Conone. Aemil.

*vniuerſis, meliorem alium eſſe. Acceptis igitur quingentis talentis, iuſſus eſt Conona claſſi præficere. Hic cognitis Lacedæmonij & ipſi à rege Ægypti Hercymonem in auxilium naualis belli per legatos petunt, à quo centum triremes, & ſexcentum millia modiorum frumenti miſſa, à cæteris quoque ſocijs ingentia auxilia contracta ſunt. Sed tanto exercitui, & contra tantum ducem deerat dignus Imperator. Itaque poſtulantibus ſocijs Ageſilaum ducem, regem tunc Lacedæmoniorum, propter reſponſum oraculi Delphici, diu Lacedæmonij, an eum ſummæ rei præponerent, * deliberauerunt: quibus futurus imperij finis denuntiabatur, cum regium claudicaſſet imperium: erat enim pede claudus. Ad poſtremum ſtatuerunt, melius eſſe inceſſu regem, quàm imperio regnum claudicare. Poſteaquam Ageſilaum cum ingentibus copijs in Aſiam miſere, non facile dixerim, quod aliud par ducum tam bene comparatum fuerit: quippe ætas, virtus, conſilium, ſapientia vtrique propè vna, gloria quoque rerum geſtarũ eadem: quibus cum paria omnia fortuna dederit, inuictum tamen ab altero vtrunque ſeruauit. Magnus igitur amborum apparatus belli, magnę res geſtę fuerunt. Sed Cononem ſeditio militum inuadit, quos præfecti regis fraudare ſtipendio ſoliti erant, eò conſtantius debita poſcentibus, quò grauiorem ſub magno duce militiam pręſumebant. Itaque Conon diu rege per epiſtolas fruſtra fatigato, ad poſtremum ipſe ad eum pergit: cuius*

* diſtulerunt.

aſpectu

aſpectu & colloquio prohibitus eſt, quod eum more Perſarum adorare nolle: agit tamen cum eo per internuntios et queritur opulentiſſimi regis bella inopia delabi: & qui exercitum parem hoſtibus habeat, pecunia vinci qua præſtet: inferioremq; cum ea parte virium inueniri, qua longe ſuperior ſit: poſtulat dari ſibi miniſteriū impēſæ, quia pluribus id mandari perniciosum ſit. dato ſtipēdio ad claſſem remittitur, nec morā agēdis rebus facit: multa fortiter multa felicior agit. Agros hoſtiles uaſtat, vrbē expugnat, & quaſi tēpeſtas quædā cūcta proſternit. Quibus reb. territi Lacedæmonij, ad patrię ſubſidiū reuocandum, ab Aſia Ageſilaum decernunt. Interim Lyſander ab Ageſilao proficiſcente dux patriæ relictus, ingentem claßem ſummis uiribus inſtruit, fortunā belli tentaturus. Necnon et ipſe Conon nūc primum cum hoſtium exercitu concurſurus magna cura ſuos ordinata. Summa igitur non tā ducum in eo prælio, quàm militū æmulatio fuit. Nā ipſe dux Conon non tā Perſis, q̄ patriæ ſtudebat: ſicuti afflictis Athenienſium rebus autor amiſſę dominationis fuerat, ſic volebat idem haberi redditæ: patriamque vincendo recipere, quam victus amiſerat; eò ſpecioſius, quòd ne ipſorum quidem Athenienſium, ſed alieni imperij viribus dimicet: & pugnaturus periculo regis, victurus præmio patrię gloriamque diuerſis artibus, quàm priores ciuitatis ſuæ duces conſecuturus. Quippe illos vincēdo, Perſas patriam defen-

Perſis reges adorant, proſcynim vocat. Plutar.

diſſe: Perſas victores faciendo, reſtituturum patriam eſſe. Porrò Lyſander præter coniunctionem Ageſilai, etiam virtutum æmulator erat, contendebatque ne a rebus geſtis eius, & gloria ſplendore decederet, neve tot bellis ac ſeculis quæſitum imperium, breuiſſimi momenti culpa ſubuerteret. Eadem militum, & omnium regum cura erat, quos maior ſolicitudo cruciabat, non tamen ne ipſi quæſitas opes amitterent, quàm vt priſtinas Athenienſes reciperent. Sed quantò maius prælium fuit, tantò & clarior victoria Cononis. Victi Lacedæmonij fugam capeſſunt, præſidia hoſtium Athenas deducuntur, populo reſtituta dignitate conditio ſeruilis eripitur: multæ quoque ciuitates recipiuntur. Hoc initium Athenienſibus reſumendæ potentiæ, & Lacedæmonijs habendæ finis fuit. Namque veluti cum imperio etiam virtutem perdidiſſent, contemni a finitimis cæpere. Primi igitur Thebani auxiliantibus Athenienſibus, bellum his intulere, quæ ciuitas ex infinitis incrementis, virtute Epaminondæ ducis, ad ſpem imperij Græciæ erecta eſt. Fit itaq; terreſtre prælium eadem Lacedæmoniorum fortuna, qua pugnatum aduerſus Conona nauali prælio fuerat. In eo bello Lyſander, quo duce Athenięſes victi a Lacedæmonijs fuerāt, interficitur. Pauſanias quoque alter dux Lacedæmoniorū proditionis accuſatus, in exilium abijt. igitur Thebani potiti victoria, vniuerſum exercitum ab vrbem Lacedæmoniorum ducunt, facilem expugnationem rati, quoniam deſerti a ſocijs omnibus

uibus erant: quòd metuentes Lacedæmonij, regem ſuum Ageſilaum ex Aſia, qui ibi magnas res gerebat, ad defenſionem patriæ accerſunt. Occiſo enim Lyſandro, nullius alterius fiduciam ducis habebant. Cuius quoniam ſerus aduentus erat, conſcripto exercitu, obuiam hoſti procedunt. Sed victis aduerſus paulò antè victores nec animi; neque vires pares fuere. Primæ igitur congreſſione funduntur. Deletis iam ſuorum copijs, ſuperuenit rex Ageſilaus, qui reſtituto prælio, non difficulter, recenti & multis expeditionibus indurato milite, hoſtibus victoriam eripuit, ipſe tamen grauiter ſauciatur. Quibus rebus cognitis, Athenienſes verentes, ne iterum Lacedæmonijs victoribus in priſtinam ſortem ſeruitutis redigerentur, exercitum contrahunt, eumque in auxilium Bæotiorum per Iphicratem, viginti quidem annos natum, ſed magnæ indolis iuuenem, duci iubent. Huius adoleſcentis ſupra ætatem virtus admirabilis fuit, nec vnquam ante eum Athenienſes inter tot tantoſque duces aut ſpei maioris, aut indolis maturioris imperatorem habuerunt, in quo non imperatoriæ tantùm, verumetiam oratoriæ artes fuere. Conon quoque audito reditu Ageſilai, & ipſe ex Aſia ad populandos Lacedæmoniorum agros reuertitur: atque ita vndique belli formidine circunſtrepente, clauſi Spartani ad ſummam deſperationem rediguntur. Sed Conon vaſtatis hoſtium terris, Athenis pergit: vbi magno ciuium gaudio exceptus,

plus tamen triſtitię ipſe & ex incenſa, & diruta a Lacedęmonijs patria, quàm lætitiæ ex recuperata poſt tantum tẽporis, cæpit. Itaq; quę incenſa fuerant, prædarum ſumptu & exercitu Perſarum reſtituit: quæ diruta fuerant, reficit. Fatum illud Athenarum fuit, ut antè à Perſis crematæ, manubijs eorum: & nunc à Lacędęmonij, dirutæ, ex ſpolijs Lacedęmoniorum reſtituerentur: uerſa quoque uice, nunc haberent ſocios: quos tunc hoſtes habuerunt: & hoſtes nunc paterentur, cum quibus iuncti tunc arctiſſimis ſocietatis uinculis fuerant. Dum hæc aguntur, Artaxerxes rex Perſarum legatos in Græciam mittit, per quos iubet omnes ab armis diſcederè: qui aliter feciſſet, eum ſe pro hoſte habiturum: ciuitatibus libertatem, ſuaque omnia reſtituit: quod non Græciæ laboribus, aſſiduisque bellorum inter ciues odijs conſulens, fecit: ſed ne occupato ſibi Aegyptio bello, quod propter auxilia, aduerſus præfectus ſuos Lacedæmonijs miſſa, ſuſceperat, exercitus ſui in Gręcia detinerentur. Feſſi igitur tot bellis Græci, cupidè paruere. Hic annus non eò tantùm inſignis fuit, quòd repentè pax in tota Gręcia facta eſt, ſed etiam eò quòd eodem tempore vrbs Romana à Gallis capta eſt. Sed Lacedęmonij ſecuri, inſidianter abſentiam Arcadum ſpeculati, caſtellum eorum expugnant, occupatoque præſidium imponunt. Itaque armato inſtructoque exercitu, Arcades adhibitis in auxilium Thebanis, amiſſa bello repetunt. In eo prelio Archidamus dux Lacedęmoniorum

Epiphonema.

Roma quo tpe a Gallis capta.

moniorum vulneratur: qui cum cædi ſuos iam vt victos videret, per præconem corpora interfecto-rum ad ſepulturam poſcit. Hoc eſt enim ſignum apud Græcos victoriæ traditæ. Qua confeſſione contenti Thebani, ſignum parcendi dedere, Poſt paucis diebus, neutris quicquam hoſtile facientibus, cùm quaſi conſenſu tacito, induciæ eßent, Lacedæmonijs alia bella aduerſus finitimos gerentibus, Thebani Epaminonda duce, occupande vrbis eorum ſpem ceperunt. Igitur principio noctis, taciti Lacedæmona proficiſcuntur: non tamen aggredi incautos potuerunt. Quippe ſenex, & cętera imbellis ætas, cum aduentum hoſtium præſenſiſſent: in ipſis portarum anguſtijs armati occurrunt: & aduerſus quindecim millia militum, non amplius centum iam effętę ætatis viri, pugnæ ſeſe offerunt. tantum animorum viriumque patriæ, & penatum conſpectus ſubminiſtrat: tantoque præſentia, quàm recordatione ſui maiores ſpiritus largiuntur. Nam vt viderunt intraque, & pro quibus ſtarent, aut vincendum ſibi, aut moriendum cenſuerunt. Pauci igitur ſuſtinuere ſenes aciem, cui par ante diem vniuerſa iuuentus eſſe non potuit. In eo pręlio duo duces hoſtium cecidere: cum interim Ageſilai aduentus nuntiatur, Thebani receſſere, nec bellum diu dilatum, Siquidem Spartanorum iuuentus, ſenum virtute & gloria incenſa, teneri non potuit, quin ex continenti acie decerneret, cùm victoria Thebanorum eſſet. Et Epaminondas dum non ducis tantum, verumetiam for-

tiſſimi militis officio fungitur, grauiter vulneratur. Quo audio, his ex dolore metus, & illis ex gaudio ſtupor iniÿcitur, atque ita veluti ex placito conſenſu à prælio diſceditur. Poſt paucos deinde dies Epaminondas decedit, cum quo vires quoque reipub. ceciderunt. Nam ſicuti telo ſi primam aciem perfregeris, reliquo ferro vim nocendi ſuſtuleris: ſic illo velut mucrone teli ablato duce, Thebanorum, reipublicæ vires hebetatæ ſunt, vt non tam illum amiſiſſe, quàm cum illo interiÿſſe omnes viderentur. Nam neque ante hunc ducem vllum memorabile bellum geſſere, nec poſtea virtutibus, ſed cladibus inſignes fuere, vt manifeſtum ſit, patriæ gloriam & natam, & extinctam cum eo fuiſſe. Fuit autem incertum, vir melior, an dux eſſet: nam & imperium non ſibi ſemper, ſed patriæ quæſiuit: & pecuniæ adeò parcus fuit, vt ſumptus funeri defuerint: gloriæ quoque non cupidior, quàm pecuniæ; quippe recuſanti omnia imperia ingeſta ſunt. Honoresque ita geſſit, vt ornamentum non accipere, ſed dare ipſi dignitati videretur. Iam literarum ſtudium, iam philoſophiæ doctrina tanta, vt mirabile videretur, vnde tam inſignis militiæ ſcientia homini inter litteras nato. Neque ab hoc vitæ propoſito mortis ratio diſſenſit. Nam vt relatus in caſtra ſemianimis, vocem ſpiritumque collegit, id vnum à circunſtantibus requiſiuit, num cadenti ſibi ſcutum ademiſſet hoſtis: quòd vt ſeruatum audiuit, allatum velut labo-

Apud Mauricam. Cic. li. 5 epiſt. Thebanã rem publ. cõparat a mẽtatæ haſtæ. Vn' homo pluris fuit, quàm vniuerſa ciuitas. Prob.

rum,

nam, gloriæque ſocium oſculatus eſt. Iterum quæſiuit vtri viciſſent: vt audiuit Thebanos, bene habere ſe rem, dixit, atque ita velut gratulabundus patriæ, expirauit. Huius morte etiam Athenienſium virtus intercidit: ſiquidem amiſſo cui æmulari conſueuerant, ſegnitiem, torporemque reſoluti, non vt olim in claſſem exercitusque, ſed in dies feſtos apparatusque ludorum reditus publicos effundunt, & cum autoribus nobiliſſimis poetisque theatra celebrant, frequentius ſcenam quàm caſtra viſentes: verſificatores, oratoresque meliores, quam duces laudantes. Tunc vectigal publicum, quo ante milites & remiges alebantur, cum vrbano populo diuidi cęptum. Quibus rebus effectum eſt, vt inter otia Græcorum, ſordidum & obſcurum antea, Macedonum nomen emergeret. Et Philippus obſes triennio Thebis habitus, Epaminondæ & Pelopidarum virtutibus eruditus, regnum Macedoniæ, Græciæ, & Aſiæ ceruicibus, veluti iugum ſeruitutis imponeret. Ab Alexandro fratre datus. Oroſius

IVSTINI
LIBER VII.

MAcedonia ante nomine Emathionis regis, cuius prima virtutis experimenta in illis locis extant, Emathia cognominata eſt. Huius ſicuti incrementa modica, ita termini per anguſti fuere. Populus Pelaſgi, & regio an.cccc. ab Vrbe condita Tyrocinia intelligis

*gio Bœotia dicebatur. Sed poſtea virtute regum, & gentis induſtria, ſubactis primò finitimis, mox populis, nationibusque, imperium vſque ad extremos Orientis terminos prolatum eſt. In regione Pœoniæ, quæ nunc portio eſt Macedoniæ, regnaſſe fertur Telegonus, pater Aſtriopæi, cuius Troiano bello inter clariſſimos vindices vrbis, nomen accepimus. Ex alio latere in Europa, Europus nomine regnum tenuit. Sed & * Caranu: cum magna multitudine Grcæorum, ſedes in Macedonia reſponſio oraculi iuſſus quærere, cum in Emathiam veniſſet, vrbem Edyſſam non ſentientibus oppidanis. propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem caprarum imbrem fugientium, ſecutus, occupauit ı reuocatusque in memoriam oraculi, quo iuſſus erat, ducibus capris imperium quærere, regni ſedem ſtatuit: religioſeque poſtea obſeruauit, quocunque agmen moueret, ante ſigna eaſdem capres habere, cæptorum duces habiturus quas regni habuerat autores. Vrbem Edyſſam ob memoriam muneris Aegeam, populum Aegeades, vocauit. Pulſo deinde Mida (nam is quoque portionem Macedoniæ tenuit) alijsque regibus pulſis, in locum omnium ſolus ſucceſſit, primusque adunatis gentibus variorum populorum veluti vnum corpus Macedoniæ fecit, creſcentique regno, valida incrementorum fundamenta conſtituit. Poſt hunc Perdicas regnauit, cuius vita illuſtris, & mortis poſtrema veluti ex oraculo præcepta memorabilia fuere. Siquidem*

*Crana' hēt Euſebius.

ſenex moriens, Argæo filio monſtrauit locum, quo condi vellet, ibique non ſua tantũ, ſed etiam ſuccedentium ſibi in regnum oſſa poni iuſſit: præfatus: quoad ibi conditæ poſterorum reliquiæ forent, regnum in familia manſurũ: creduntq; hac ſuperſtitione extinctam in Alexandro ſtirpem, quia locum ſepulturæ mutuerit. Argæus moderatè, & cum amore populi adminiſtrato regno, ſucceſſorem filium Philippum reliquit, qui immatura morte raptus,* Europum paruulum admodũ inſtituit hæredẽ. Sed Macedonibus aſſidua certamina cũ Thracibus et Illyrijs fuere: quorũ armis veluti quotidiano exercitio indurati, gloria belli cę laudis finitimos terrebãt. Igitũ Illyrij infantiã regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur: qui prælio pulſi, rege ſuo in cunis prolato, & pugnæ ante aciem poſito, acrius certamen repetiuerunt: tanquam ideo victi fuiſſent antea, quòd bellantibus ſibi regis ſui aſpicia defuiſſent: futuri vel propterea victores, quòd ex ſuperſtitione animum vincendi cęperant: ſimul & miſeratio eos infantis tenebat, quem ſi victi forent, captiuum de rege facturi videbantur. Conſertio itaq; pręlio, magna cęde Illyrios fudere, oſtenderuntque hoſtibus ſuis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuiſſe. Huic Amyntas ſuccedit, & propria virtute, & Alexandri filij egregia indole inſigniter clarus: cui Alexandro tanta omnium virtutum naturæ ornamenta extitere, vt etiam Olympio*

ſer-

* A cheo.

Eur pem git E ſeb.

Inte cto, Euſe habe Alce Inter

eratiaſtes. Plutarchus.

certamine vario ludicrorum genere victor contenderit. Cum interim Darius rex Perſarum, turpi a Scythia fuga ſummotus, ne vbique deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabazam ad ſubigendam Thraciam, cæteraque eius tractus regna: quibus pro ignobili momento erat acceſſura Macedonia. Qui breui tempore executo regis imperio, legatis ad Amyntam regem Macedoniæ miſſis obſides in pignus futuræ pacis ſibi dari poſtulabat. Sed legati benigne excepti, inter epulas ebrietate creſcente, rogant Amyntam, vt apparatui epularum adijciat ius familiaritatis, adhibitis in conuiuium ſuum filijs & vxoribus & filiabus: id apud Perſas haberi pignus, ac fœdus hoſpitij. Qui vt venerunt, petulantius Perſis eas contrectantibus, filius Amyntæ Alexander rogat patrem reſpectu ætatis, ac grauitatis ſuæ abiret è conuiuio, pollicitus ſe hoſpitum × tentaturum iocos. Quo digreſſo mulieres quoque paulum è conuiuio euocat, cultius exornaturus, gratioresque reducturus. In quarum locum matronali exornatos habitu iuuenes ſupponit, eoſque petulantiam legatorum ferro quod ſub veſte gerebant, compeſcere iubet. Atque ita interfectis omnibus, ignarus rei Megabazus, cum legati non redirent, mittit eo cum exercitus parte Bubarem, vt in bellum facile & mediocre, dedignatus ipſe ire, ne dehoneſtaretur prælio tam fœdæ gentis. Sed Bubares ante bellum, amore filiæ Amyntæ captus omiſſo bello nuptias facit, depoſitiſque

Malo, penſatu'rum, vel tēpera-turum.

hoſtili-

*hoſtilibus animis, in affinitatis iura ſuccedit. Poſt diſceſſum a Macedonia Bubaris, Amyntas rex decedit, cuius filio, & ſucceſſori Alexandro cognatio Bubaris, non Darij tantum temporibus pacem præſtitit, verumetiam Xerſem conciliauit, adeò vt cum Græciam veluti tempeſtas quædam occupaſſet, inter Olympum Hæmumque montes totius regionis eum imperio donauerit. Sed nec virtute mirus, quàm Perſarum liberalitate regnum ampliauit. Per ordinem deinde ſucceſſionis, regnum Macedoniæ ad Amyntam fratris eius * Menelai filium peruenit. Hic quoque inſignis induſtria, & omnibus imperatorijs virtutibus inſtructus fuit: qui ex Eurydice tres filios ſuſtulit, Alexandrum, Perdicam, & Philippum, Alexandri Magni Macedonis patrem, & filium Euryonem. Ex Cygæa autem Archelaum, * Archideum, Menelaum, qui cum Illyrijs, deinde cum Olinthijs grauia bella geſſit. Inſidijs autem Eurydices vxoris, quæ nuptias generi pacta, occidendum virum, regnumque adultero tradendum ſuſceperat, occupatus fuiſſet, ni filia pellicatum matris, & ſceleris conſilia prodidiſſet. Functus itaque tot periculis, ſenex deceſſit, regno maximo ex filijs Alexandro tradito. Igitur Alexander inter prima initia regni, bellum ab Illyrijs pacta mercede, & Philippo fratre dato obſide, redemit. Interiecto quoque tempore per eundem obſidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat: quæ res Philippo maxi-*

Archelai. Euſebius.

Arideũ, legũtur, Euſeb. & Oroſ.

ma

ma incrementa egregiæ indolis dedit. Siquidem trien̄nio Thebis obſes habitus, prima pueritię rudimenta, in urbe ſeueritatis antiquæ & in domo Epaminondæ, ſummi & Philoſophi & Imperatoris, depoſuit. Nec multò pòſt Alexander inſidijs Eurydices matris appetitus occumbit, cui Amyntas in ſcelere deprehenſæ, propter communes liberos, ignarus eiſdem quandoque exitioſam fore, pepercerat. Frater quoque eius Perdica pari inſidiarum fraude decipitur. Indignum prorſus, libidinis cauſſa liberos à matre uita priuatos, quam ſcelerum ſuorum ſupplicijs liberorum contemplatio uindicauerat. Perdicæ hæc indignior cædes uidebatur, quòd ei apud matrem miſericordiam nec paruulus quidem filius conciliauerat. Itaque Philippus diu non ſe regem, ſed tutorem pupilli egit. At ubi grauiora bella imminebant, ſerumq; auxilium in expectatione infantis erat, compulſus a populo, regnum ſuſcepit. Vt eſt ingreſſus imperium, magna de illo ſpes omnibus fuit, & propter ipſius ingenium, quod magnum ſpondebat virum, & propter vetera Macedoniæ fata, quę cecinerant, vno ex Amyntę filijs regnante florētiſſimum fore Macedonię ſtatum: cui ſpei ſcelus matris hunc reſiduum fecerat. Principio regni cum hinc cædes fratrúm indignè peremptorum, inde hoſtium multitudo: hinc inſidiarum metus, inde inopia continui belli & exhauſti regni immaturam ætatem tironis vrgeret, bellaque veluti conſpir atione quadam ad

Exēplū crudelitatis, & impietatis maternæ erga liberos.

Epiphonema.

Philippi poſt adeptū imperiū geſta.

oppri-

*opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diuerſis locis vno tempore confluebant, quoniam omnibus par eſſe non poterat, diſpenſanda ratus, alia interpoſita pactione componit, alia redimit facillimis quibuſcunque aggreſſis: quorum victoria & militum trepidos animos firmaret, & contemptum ſibi hoſtium demeret. Primùm illi cum Athenienſibus certamen fuit: quibus per inſidias victis, metu belli grauioris, cum interficere omnes poſſet, incolumes ſine pretio dimiſit. Poſt hæc bello in Illyrios translato, multa millia hoſtium cędit. Vrbem nouiſſimam Lariſſam capit, hinc Theſſaliam, non prædę cupiditate, ſed quòd exercitui ſuo robur Theſsalorum equitum adiungere geſtiebat, nihil minus quam bellum metuentem, improuiſus expugnat: unumque corpus equitum pedeſtriumque capiarum inuicti exercitus fecit. Quibus rebus fęliciter prouenientibus, Olympiada * Neoptolemi regis Moloſſorum filiam, uxorem ducit, conciliante nuptias fratre patruele, * altore uirginis, Arysba rege Moloſsorum, qui ſororem Olimpiadis Troadam in matrimoniũ habebat, quę cauſsa illi exitij, malorumque omnium fuit. Nam dum regni incrementa affinitate Philippi acquiſiturum ſe ſperat, proprio regno ab eodem priuatus, in exilio conſenuit. His itaque geſtis, Philippus iam non contentus ſummouere bella ultro etiam quietos laceſſit. Cum Methonàm urbem oppugnaret, in prętereuntem de muris ſagitta iacta, dextrum oculum regis effodit.*

* Euruche hẽt Oroſiꝰ.

* tutore

ſodit. Quo vulnere nec ſegnior in bellum, nec iracundior aduerſus hoſtes factus eſt, adeo vt interiectis diebus, pacē deprecantibus dederit: nec moderatus tātū, verumetiā mitis aduerſus victos fuerit.

IVSTINI

LIBER VIII.

GRaeciæ ciuitates dum imperare ſingulæ cupiunt, imperium omnes perdiderunt. Quippe in mutuum exitium ſine modo ruentes, ab omnibus victæ periere. Quid ſinguiæ amitterent, non niſi oppreſſæ ſenſerunt. Si quidem Philippus rex Macedoniæ, velut ſpecula quadam, libertati omnium inſidiatus, dum contentiones ciuitatum alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoresque ſubire regiam ſeruitutem coegit. Cauſſa & origo huius mali Thebani fuere. Qui cùm rerum potirentur, ſecundam fortunam imbecillio animo ferentes, victos armis Lacedæmonios & Phocenſes, quaſi parua ſupplicia cædibus & rapinis luiſſent, apud commune Græciæ concilium ſuperbè accuſauerunt. Lacedæmonijs crimini datum, quòd arcem Thebanam induciarum tempore occupaſſent. Phocenſibus, quòd Bœotiam depopulati eſſent: prorſus quaſi poſt arma & bellum locum legibus reliquiſſent. Cùm iudicium arbitrio victorum exerceretur, tanta pecunia damnantur, quanta exolui non poſſet. Igitur Phocenſes,

*ſes, quum agris, liberis, coniugibusq; priuarentur, deſperatis rebus, Philomelo quodam duce, velut deo iraſcentes, templum ipſum Apollinis Delphis occupauere. Inde auro, & pecunia diuites, conducto mercenario milite, bellum Thebanis intulerunt. Factumque Phocenſium, tametſi omnes execrarentur, propter ſacrilegium, plus tamen inuidiæ Thebanis, a quibus ad hanc neceſſitatem compulſi fuerant, quàm ipſis intulit. Itaque auxilia his & ab Athenienſibus, & a Lacedæmonijs miſſa. Prima igitur congreſſione Philomelus Thebanos caſtris exuit. Sequenti prælio primus inter confortiſſimos dimicans cecidit, & ſacrilegij pœnas impio ſanguine luit. In huius locum dux * Oenomanus creatur. Aduerſus quem Thebani Theſſalique non ex ciuibus ſuis, ne victoris potentiam ferre non poſſent, ſed Philippum Macedoniæ regem, ducem eligunt, & externæ dominationi, quã in ſuis timuerunt, ſponte ſuccedunt. Igitur Philippus quaſi ſacrilegij, non Thebanorum vltor eſſet, omnes milites coronas laureas ſumere iubet, atq; ita veluti deo duce, in prælium pergit. Phocenſes inſignibus dei conſpectis, conſcientia delictorum territi, abiectis armis fugam capeſſunt, pœnasque violatæ religionis ſanguine, & cædibus ſuis pendunt. Incredibile quantam ea res apud omnes nationes Philippo gloriam dedit. Illum vindicem ſacrilegij, illum vltorem religionum: quod orbis viribus expiari debuit, ſolum qui piacula exigeret extitiſſe dignum. Itaque dijs proximus habetur,*

* Onomarchus.

F per

per quę deorum maieſtas vindicata ſit. Sed Athenienſes audito belli euentu, ne in Græciam Philippus tranſiret, anguſtias Thermopylarum pari ratione, ſicut anteà aduenientibus Perſis, occupauere: ſed nequaquam ſimili aut virtute, aut cauſa. Siquidem tunc pro libertate Græciæ, nunc pro ſacrilegio publico: tunc a rapina hoſtium templa vindicaturi, nunc aduerſus vindices templorum raptores defenſuri: aguntque ſe propugnatores ſceleris, cuius turpe erat alios vindices fuiſſe: immemores prorſus, quòd in dubijs rebus ſuis, illo Deo etiam conſiliorum autore, vſi fuerant: quòd illo duce tot bella victores inierant, tot vrbes auſpicatò condiderant, tantum imperium terra mariquc quæſierant: quòd nihil ſine maieſtatə numinis eius, aut priuatæ vnquam, aut publicæ rei geſſerant. Tantum facinus admiſiſſe ingenia omni doctrina exculta, pulcherrimis legibus inſtitutiſque formata, vt quid vnde poſthac ſuccenſere iure barbaris poſſint, non haberent. Sed nec Philippus melioris fidei aduerſus ſocios fuit: quippe veluti timens, ne ab hoſtibus ſacrilegij ſcelere vinceretur, ciuitates, quarum paulò antè dux fuerat, quæ ſub auſpicijs eius militauerant, quæ gratulatæ illi, ſibique victoriam nactæ fuerant, hoſtiliter occupatas diripuit. Coniuges liberoſque omnium ſub corona vendidit, non deorum immortalium templis, non ædibus ſacris, non dijs penatibus publicis priuatiſque, ad quos paulò

Hæc egit ann. 25. tanq̃ iratus dijs. Oroſ.

antè

antè ingreſſus hoſpitaliter fuerat, pepercit: prorſus vt non tam ſacrilegij vltor extitiſſe, quàm ſacrilegiorum licentiam quęſiſſe videretur. Inde veluti rebus egregiè geſtis, in Cappadociam traijcit: vbi bello pari perfidia geſto, captisq́ue per dolum, & occiſis finitimis regibus, vniuerſam prouinciam imperio Macedonię adiungit. Deinde ad abolendam inuidię famam, qua inſignis pręter cęteros tunc temporis habebatur, per regna mittit, & opulentiſſimas ciuitates, & phana, ac templa, qui opinionem ſererent: regem Philippum magna pecunia locare, & muros per ciuitates, & phana, & templa facienda, & vt per pręcones ſuſceptores ſolicitarentur. Qui cum in Macedoniam veniſſent, varijs dilationibus fruſtrati, vim regię maieſtatis timentis, taciti, proficiſcebantur. Poſt hęc Olynthios aggreditur. Receperant enim per miſericordiam poſt cędem vnius duos fratres eius, quos Philippus ex nouerca genitos, veluti particeps regni interficere geſtiebat. Ob hanc igitur cauſam vrbem antiquam & nobilem excindit, & fratres olim deſtinato ſupplicio tradit, pręda q́ue ingenti pariter, & parricidij voto fruitur. Inde quaſi omnia, quę agitaſſet ✱ animo, ei licerent, auraria in Theſſalia, argenti metalla in Thracia occupat. Et ne quod ius vel fas inuiolatum prętermitteretur, piraticam quoque exercere inſtituit. His itaque geſtis, ſorte euenit, vt eum fratres duo reges Thra- ✱ omnino.

*tiæ, non contemplatione iuſtitiæ eius, ſed inuicem metuentes, ne alterius viribus accederet, diſceptationum ſuarum iudicem eligerent. Sed Philippus more ingenij ſui, ad iudicium veluti ad bellum, inopinantibus fratribus, inſtructo exercitu ſuperuenit, regno vtrunque non iudicis more, ſed fraude latronis ac ſcelere ſpoliauit. Dum hæc aguntur, legati Athenienſium petentes pacem ad eum venerunt. Quibus auditis, & ipſe legatos Athenas cum pacis conditionibus miſit: ibiq; ex commodo vtrorũq; pax facta. Ex cæteris quoq; Græciæ ciuitatibus, non pacis amore, ſed belli metu legationes venere. Siquidem crudeſcente ira, * Theſſali, Bœotijque orant, vt profeſſum aduerſus Phocenſes ducem, Græciæ exhibeat: tanto odio Phocenſium ardentes, vt obliti cladium ſuarum, perire ipſi, quàm non perdere eos præoptarent: expertamque Philippi crudelitatem pati, quàm parcere hoſtibus ſuis mallent. Contrà Phocenſium legati adhibitis Lacedæmonijs, & Athenienſibus, bellum deprecabantur: cuius ab eo dilationem ter iam emerant. Fœdum prorſus miſerandumque ſpectaculum, Græciam etiam nunc & viribus, & dignitate orbis terrarum principem, regum certè gentiumque ſemper victricem, & multarum adhuc vrbium dominam, alienis excubare ſedibus: aut rogantem bellum, aut deprecantem, in alterius ope omnem ſpem poſuiſſe: orbis terrarum vindices eo vſque diſcordia ſ. i, ciuilibusque bellis redactos, vt adu-*

Etiam vita ſpoliatos, Oroſ. ſcribit.

* Thebani.

lentur vltro ſordidam paulò antè clientelæ ſuæ partem; & hoc potiſſimum facere Thebanos, Lacedæmoniosque antea inter ſe imperij, nunc Græciæ imperantis æmulos. Philippus inter hæc, vendicatione gloriæ ſuæ, tantarum vrbium faſtigium agitat, atque vtros potius dignetur, æſtimat. Secretò igitur auditis vtriuſque legationibus, his veniam belli pollicetur, iureiurando adactis, reſponſum nemini proditurꝰ: illis cõtrà venturum ſe, auxiliumque laturum. Vtroſque vetat parare bellum, aut metuere. Sic variato reſponſo, ſecuris omnibus, Thermopylarum anguſtias occupat. Tunc primum Phocenſes, ſe captos fraude Philippi animaduertentes, trepidi ad arma confugiunt: Sed neque ſpatium erat inſtruendi belli, nec tempus ad contrahenda auxilia, & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. Victi igitur neceſſitate, pacta ſalute ſe dedunt. Sed pactio eius fidei fuit, cuius antea fuerat deprecati belli promiſſio. Igitur cæduntur paſſim, rapiunturque non liberi parentibus, non coniuges maritis, non Deorum ſimulacra templis ſuis relinquuntur. Vnum tantum miſeris ſolatium fuit, quòd cum Philippus portione prædæ ſocios fraudaſſet, nihil rerum ſuarum apud inimicos viderunt. Reuerſus in regnum, vt pecora paſtores nunc in hybernos, nunc in æſtiuos ſaltus traijciunt, ſic ille populus & vrbes: vt illi vel replenda, vel derelinquẽda quæque loca videbantur, ad libidinem ſuam transfert. Miſeranda

vbique facies,& excidio ſimilis erat. Non quidem pauor ille hoſtilis, nec diſcurſus per vrbem militum erat, non tumultus armorum, non bonorum atque hominum rapina: ſed tacitus mæror, & luctus, verentibus ne ipſę lacrymæ pro contumacia haberentur. Creſcit diſſimulatione ipſa dolor, hoc altius dimiſſus, quò minus profiteri licet. Nunc ſepulcra maiorum,nunc veteres penates, nunc tecta, in quibus geniti erant,in quibusque genuerant, conſiderabant: miſerantes nunc vicem ſuam, quòd in eam diem vixiſſent: nunc filiorum, quòd non poſt eam diem nati eſſent. Alios populos in finibus ipſis hoſtibus opponit: alios in extremis regni terminis ſtatuit, quoſdam bello captos in ſupplementis vrbium diuidit. Atque ita ex multis gentibus nationibusque vnum regnum populumque cōſtituit. Compoſitis ordinatisque Macedoniæ rebus, Dardanos, cænos, cæterosque finitimos fraude captos expugnat. Sed nec à proximis manus obſtinet. Siquidem Arymbam regem Epiri,vxori ſuę Olympiadi arctiſſima cognatione iunctum, pellere regno ſtatuit: atque Alexandrum priuignum eius, vxoris Olympiadis fratrem, puerum honeſtę pulchritudinis, in Macedoniam nomine ſororis accerſit,omnique ſtudio ſolicitatum, in ſpem regni, ſimulato amore ad ſtupri conſuetudinem perpulit, maiora in eo obſequia habiturus, ſiue conſcientię pudore, ſiue regni beneficio. Igitur cum ad viginti annos perueniſſet, ereptum Arymbę regnum

puero admodum tradit, ſceleſtus in vtroque. Nam nec in eo ius cognationis ſeruauit, cui ademit regnum: & eum cui dedit, impudicum fecit antè, quàm regem. In mercedē per petí ſtupri. Oroſius.

IVSTINI
LIBER IX.

IN Græciam Philippus cùm veniſſet, ſollicitatus paucarum ciuitatum direptione, & præda modicarum vrbium, quantæ opes vniuerſarum eſſent, animo proſpiciens, bellum toti Græciæ inferre ſtatuit. Ad cuius emolumentũ egregiè pertinere ratus, ſi ſibi × Byzantiũ, nobilẽ, & maritimã vrbẽ, receptaculum terra mariq; copijs ſuis futurũ, in poteſtatẽ redegiſſet. Eandẽ claudentẽ ſibi portas obſidione cinxit. Hæc nãq; vrbs condita primò a Pauſania rege Spartanorũ, & per vij. annos poſſeſſa fuit: Deinde, variãte victoria, nunc Lacedæmoniorũ, nunc Athenienſium iuris habita eſt. Quæ incerta poſſeſſio efficit, vt nemine quaſi ſuã auxilijs iuuante, libertatẽ conſtantius tueretur. Igitur Philippus longa obſidionis mora exhauſus, pecuniæ commercium de piratica mutuatur. Captis itaq; centum ſeptuaginta nauib. mercium, & diſtractis, anhelantem inopiã paululum recreauit. Deinde, ne vnius vrbis oppugnatione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortiſſimis, multas Cherſonenſium vrbes expugnat.

× Cõſtantinopolis deinde dicta. Oroſius.

Filium Alexandrum, decem & octo annos natum, vt ſub militia patris tyrocinij rudimenta deponeret, ad ſe accerſit. In Scythiam quoque prædandi cauſa profectus eſt, more negotiantium, impenſas belli alio bello refecturus. Erat eo tempore rex Scytharum × *Matthæus, qui cũ bello Iſtrianorum premeretur, auxiliũ a Philippo per Apollonienſes petit, in ſucceſſione eum regni Scythiæ adoptaturus: cùm interim Iſtrianorum rex decedens, & metu belli, & auxiliorum neceſſitate Scythas ſoluit. Itaque Matthæus remiſſis Macedonibus renuntiari Philippo iubet, neque auxilium eius ſe petiſſe, neque adoptionem mandaſſe. Nam neque vindicta Macedonũm egere Scythas, quibus meliores forent: neque hæredem ſibi incolumi filio deeſſe. His auditis, Philippus legatos ad Matthæam mittit, impenſæ obſidionis portionem petentes, ne inopia bellum deſerere cogatur. Quòd eò promptius eum facere debere, quod miſſis a ſe in auxilium eius militibus, ne ſumptum quidem viæ, non modò officij pretia dederit. Matthæus inclementiam cœli & terræ ſterilitatem cauſatus, quæ non patrimonijs ditet Scythas, ſed vix alimẽta exhibeat, reſpondit, Nullas ſibi opes eſſe, quibus tantum regem expleat: & turpius putaret, paruo defungi, quàm totum abnuere: Scythas autem virtute animi, & duritia corporis, non opibus cenſeri. Quibus deriſus Philippus, ſoluta obſidione Byzantij, Scythica bella aggreditur, præmiſſis legatis, quò ſecuriores faceret,*

Eræas, Oroſius legit.

*ceret, qui nuntient Matthææ, dum Byzantium obſidet, vouiſſe ſtatuam Herculi; ad quam in hoſtio Iſtri ponendam ſe venire, pacatum acceſſum ad religionem dei petens, amicus ipſe Scythis venturus. Ille, ſi voto fungi velit, ſtatuam ſibi mitti iubet, non modò vt ponatur, verum etiam, vt inuiolata maneat, pollicetur. Exercitum autem fines ingredi, negat ſe paſſurum. Ac ſi inuitis Scythis ſtatuam ponat, eo digreſſo, ſublaturum, verſurumque æs ſtatuæ in aculeos ſagittarum. His vtrinque irritatis animis prælium committitur. Quum virtute, & * numero præſtarent Scythæ, aſtutia Philippi vincuntur. Viginti millia puerorum, ac fœminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil. Ea primùm fides inopiæ Scythicæ fuit. Viginti millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam miſſa. Sed reuertenti a Scythia, Tribali Philippo occurrunt: negant ſe tranſitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. Hinc iurgium, & mox prælium: in quo ita in femore vulneratus eſt Philippus, vt per corpus eius equus interficeretur. Cùm omnes occiſum putarent, præda amiſſa eſt. Ita Scythica velut deuota ſpolia penè luctuoſa Macedonibus fuere. Vbi verò ex vulnere primùm conualuit, diu diſſimulatum bellum Athenienſibus infert. Quorum cauſa Thebani ſe iunxere, ne victis metuentes Athenienſibus, veluti vicinum incendium belli ad ſe tranſiret. Facta igitur inter duas paulò antè infeſtiſſimas ciuitates ſocietate,*

* animo.

Scythæ p bella fęminis uti malũt, qm̃ urinam curſu non impedito reddũt. Pli. li. 8.

te, legationibus Græciam fatigant, communem hoſtem putant communibus viribus ſummouendum: Neque enim ceſſaturum Philippum, ſi proſperè prima ſucceſſerint, niſi omnem Greciam domuerit. Motę quędam ciuitates Athenienſibus ſe iungunt: quaſdam autem ad Philippum belli metus traxit. Prelio commiſſo, cum Athenienſes longè maiore militum numero prętarent, aſſiduis bellis indurata virtute Macedonum uincuntur, non tamen immemores priſtinę glorię ceciderer. Quippe aduerſis vulneribus, omnes loca, quæ tuenda à ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt. Hic dies uniuerſæ Græciæ & gloriam dominationis, & uetuſtiſſimam libertatem finijt. Huius victoriæ callidè diſſimulata lætitia eſt. Denique non ſolita ſacra Philippus illa die fecit, non in conuiuio riſit, non ludos inter epulas adhibuit, non coronas aut unguenta ſumpſit: & quantum in illo fuit, ita uicit, ut uictorem nemo ſentiret. Sed nec regem ſe Gręcię, ſed ducem appellari iuſſit. Atque ita inter tacitam lætitiam, & dolorem hoſtium temperauit, ut neque apud ſuos exultaſſe, neque apud uictos inſultaſſe uideretur. Athenienſibus, quos paſſus infeſtiſſimos fuerat, & captiuos gratis remiſit, & bello conſumptorũ ſepulturæ reddidit, reliquiasq́; funerũ, ut ad ſepulcra maiorum deferrent, ultro hortatus eſt. Super hæc Alexandrum filium cum amico Antipatro, qui pacem cum his, amicitiamque iungeret, Athenas miſit. Thebanorum porrò non

*ſolum captiuos, verumetiam interfectorum ſepulturam vendidit. Principes ciuitatis alios ſecuri percuſſit alios in exilium redegit, bonaq; omnium occupauit: * pulſos deinde per iniuriã in patriam reſtituit. Ex horum numero* CCC. *exules iudices, rectoresque ciuitati dedit: Apud quos cum potentiſſimi quique rei eius ipſius criminis poſtularentur, quòd per iniuriam ſe in exilium egiſſent, huius conſtantię fuerunt, vt omnes ſe autores faterentur, meliusq; cum republica actum cum damnati eſſent, quàm cum reſtituti contenderẽt. Mira prorſus audacia: de iudicibus vitę necisque ſuę, quemadmodum poſſunt, ſententiam fuerunt, contemnuntque abſolutionem, quam dare inimici poſſunt: Et quoniam rebus nequeunt vlciſci, verbis vſurpant libertatem. Compoſitis in Gręcia rebus, Philippus omnium ciuitatum legatos ad formandum rerum pręſentium ſtatũ, euocari Corinthum iubet: Ibi pacis legem vniuerſę Gręcię pro meritis ſingularum ciuitatum ſtatuit, conciliumque omnium veluti vnum ſenatum ex omnibus elegit Soli Lacedęmonij & legem, & regem contempſerũt, ſeruitutem, non pacem rati, quę non ipſis ciuitatibus conueniret, ſed * à victore ferretur. Auxilia deinde ſingularum ciuitatum deſcribuntur, ſiue adiuuandus ea manu rex oppugnante alique foret, ſeu duce illo bellum inferendum: Neque enim dubium erat, imperium Perſarum his apparatibus peti. Summa auxiliorum ducenta millia peditum fuere, & equitũ quindecim millia.*

* Pulſus à ciuib⁹ ĩ patriã reſtituit legit Oroſ.

* Quid ſi legas, pro à

Extra

Extra hanc ſummam & Macedoniæ exercitus erat, & confinis domitarum gentium barbaries. Initio veris tres duces in Aſiam Perſarum uiris præmittit, Parmenionem, Amyntam, & Attalum, cuius ſororem nuper expulſa Alexandri matre Olimpiade, propter ſtupri ſuſpitionem, in matrimonium acceperat. Intereà dum auxilia à Græcia coeunt, nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri, quem regem Epiri fecerat, celebrat. Dies erat pro magnitudine duorum regum, & collocantis filiam, & vxorem ducentis, apparatibus inſignis. Sed nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum ſpectaculum Philippus cum ſine cuſtodibus, medius inter duos Alexandros, filium generumq; concederet, Pauſanias nobilis ex Macedonibus, nemini ſuſpectus adoleſcens, occupatum anguſtijs Philippum in tranſitu obtruncat: diemque lætitiæ deſtinatum, fœdum luctu funeris facit. Hic Pauſanias primis pubertatis annis ſtuprum per iniuriam paſſus ab Attalo fuerat: cuius indignitati hæc etiam fœditas acceſſerat. Nam perductum in conuiuio, ſolutumque mero Attalus, non ſuæ tantum, verùm, & conuiuarum libidini, velut ſcortum vile ſubiecerat, ludibriumque omnium inter coæquales reddiderat. Hanc rem ægrè ferens Pauſanias, querelam Philippo ſæpe detulerat. Cum varijs fruſtrationibus non ſine riſu deferretur, & honoratum inſuper ducatu aduerſarium cerneret, iram in ipſum Philippum vertit, vltionemque quam aduerſario non poterat, ab iniquo iudice exegit.

Philippus obtruncatur.

exegit. Creditum eſt etiam immiſſum ab Olimpiade matre Alexandri fuiſſe, nec ipſum Alexandrum ignarum paternæ cædis extitiſſe: Quippe non minus Olympiadem, repudium, & prælatam ſibi Cleopatram, quàm ſtuprum Pauſaniam doluiſſe. Alexandrum quoque regni æmulum, fratrẽ ex nouerca ſuſceptum timuiſſe, eoque actum, vt in conuiuio antea primum cum Attalo, mox cum ipſo patre iurgaret, adeò vt etiam ſtricto gladio eum Philippus conſectatus ſit, ægreque à filij cæde amicorum precibus exoratus. Quamobrem Alexander ad auunculum ſe in Epirum cum matre, inde ad regem Illyriorum contulerat, vixque reuocanti mitigatus eſt patri, precibusque cognatorum ægrè redire compulſus. Olympias quoque fratrem ſuum Alexandrum Epiri regem in bellum ſubornabat, peruiciſſetque ni filiæ nuptijs pater generum occupaſſet. His ſtimulis irarum vtrique Pauſaniam de impunitate ſtupri ſui querentem, ad tantum facinus impuliſſe creduntur. Olympias certè fugienti percuſſori, equos quoque præparatos habuit. Ipſa deinde audita regis nece, cùm titulo officij ad exequias eadem nocte cucurriſſet, in cruce pendentis Pauſaniæ capiti, eadem nocte qua venit, coronam auream imponit: quòd nemo alius audere, niſi hæc, ſuperſtite Philippi filio, potuiſſet. Paucos deinde poſt dies, refixũ corpus interfectoris ſuper reliquias cremauit, & tumulũ ei eodem fecit in loco, parentariq; eidẽ quotannis, incuſſa populo ſuperſtitione, curauit.

uit. Poſt hęc Cleopatram, à qua pulſa Philippi matrimonio fuerat, in gremio eius prius filia interfecta, finire vitam ſuſpendio coegit, ſpectaculóque pendentis vltione potita eſt, ad quam per parricidium feſtinauerat. Nouiſſimè gladium illum, quo rex percuſſus eſt, Apollini ſub nomine Myrtalis conſecrauit. Hoc enim nomen antè Olympiadis paruulę fuit. Quę omnia ita palam facta ſunt vt timuiſſe videatur, ne facinus ab ea commiſſum, non probaretur. Deceſſit Philippus XL. & VII. annorum, cum annis XXV. regnaſſet. Genuit ex Laryſſęa ſaltatrice filium Arideum, qui poſt Alexandrum regnauit. Habuit & multos alios filios varijs matrimonijs regio more ſuſceptos, qui partim fato, partim ferro periere. Fuit rex armorum quàm conuiuiorum apparatibus ſtudioſior, cui maximę opes erant inſtrumenta bellorum, diuitiarum quęſtu, quàm cuſtodia ſolertior. Itaque inter quotidianas rapinas ſemper inops erat. Miſericordia in eo, & perfidia pari iure dilectę. nulla apud eum turpis ratio vincendi, blandus pariter, & in gratia offenſam ſimulare: inſidioſus alloquio: qui plura promitteret, quàm pręſtaret; in ſeria & iocos artifex. Amicitias vtilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, inſtruere inter concordantes odia, apud vtrunque gratiã quærere, ſolẽnis illi conſuetudo. Inter hęc eloquentia, et inſignis oratio acuminis et ſolertię plena, vt nec ornatui facilitas, nec facilitati inuentionum deeſſet ornatus. Huic Alexander ſucceſſit, & virtute

Alexandar Magaus.

te & vitijs patre maior. Itaq; vincendi ratio vtrique diuerſa; Hic aperta vi, ille artibus bella tractabat: Deceptis ille gaudere hoſtibus, hic palā fuſis: Prudentior ille conſilio, hic animo magnificentior. Iram pater diſſimulare plerunque & vincere, hic vbi exarſiſſet, nec dilatio vltionis, nec modus erat. Vini nimis vterque auidus, ſed ebrietatis diuerſa vitia. Patri mos erat, & de conuiuio in hoſtem procurrere, manum conſerere, periculis ſe temerè offerre: Alexander non in hoſtem, ſed in ſuos ſæuiebat. Quamobrem Philippum ſæpe vulneratum prælia remiſere: hic amicorum interfector cōuiuio frequenter exceſſit. Regnare ille cum amicis nolebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle, hic metui. Literarum cultus vtrique ſimilis. Solertiæ pater maioris, hic fidei. Verbis atq; oratione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio animus & promptior, & honeſtior: ille nec ſocijs abſtinebat frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis imperij fundamenta pater × fecit, operis totius gloriam filius conſummauit. iecit.

IVSTINI
LIBER X.

ARtaxerxi regi Perſarum ex pellicibus cxv. filij fuere, ſed tres tantùm iuſto matrimonio ſuſcepti, Darius, Ariarates, & Ochus. Ex his Darium contra morem Perſarū, apud

Quarū clx. habuit, Plutar.

Agente Dario annum 30.

*apud quos rex non niſi morte mutatur, per indulgentiam pater regem viuus fecit, nihil ſibi ablatum exiſtimans, quod in filium contuliſſet, ſynceruſque gaudium ex procreatione capturum, ſi inſignia maieſtatis ſuæ viuus in filio conſpexiſſet. Sed Darius poſt noua paternæ pietatis exempla, interficiendi patris conſilium cepit. Sceleratus fuiſſet, ſi ſolus parricidium cogitaſſet: tanto ſceleratior, quòd in ſocietatem facinoris aſſumptos quinquaginta fratres fecit parricidas. Oſtenti prorſus genus, vbi in tanto populo non ſolùm ſociari, verumetiam ſileri parricidium potuit, vt ex L. liberis nemo inuentus ſit, quem aut paterna maieſtas, aut veneratio ſenis, aut indulgentia patris, a tanta immanitate reuocaret. Adeò ne vile paternum nomen, apud tot numero filios fuit, vt quorum præſidio tutus etiam aduerſus hoſtes eſſe debuerat, eorum inſidijs circumuentus, tutior ab hoſtibus, quàm a filijs fuerit? Cauſa parricidij ſceleratior ipſo parricidio fuit. Occiſo quippe Cyro fraterno bello, cuius mentio ſupra habita eſt, Aſpaſiam pellicem eius rex Artaxerxes in matrimonium receperat. Hanc patrem * cedere ſibi ſicuti regnum, Darius poſtulauerat: qui pro indulgentia ſua in liberos, primo facturum ſe dixerat: mox pœnitentia ductus, vt honeſtè negaret, quod temerè promiſerat, Solis eam ſacerdotio præfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus iuuenis, in iurgia primò patris erupit, mox facta cum fratribus coniuratione,*

Cõſilia interficiendi patris Ochum agitaſſe, p Atoſſam, ſc ribit Plut.

* credere.

Dianæ & Bataniç, quã Anetim vocãt, p fectam, Plutar. ſcribit.

tione,

tione, dum patri inſidias parat, deprehenſus cum ſocijs, pœnas parricidij dijs paternę maieſtatis vltoribus dedit. Coniuges quoque omnium cum liberis, ne quod veſtigium tanti ſceleris extaret, interfectę ſunt. Poſt hęc Artaxerxes morbo ex dolore contracto decedit, Rex quam pater felicior. Hęreditas regni Ocho tradita, qui timens parem coniurationem, regiam cognatorum cęde & ſtrage principum replet, nulla non ſanguinis, non ſexus, non ętatis miſericordia permotus: ſcilicet ne innocentior fratribus parricidis haberetur. Atque ita veluti purificatio regno, bellum Armenij infert. In eo cum aduerſus prouocatorem hoſtium Codomanus quidam cum omnium fauore proceſſiſſet, hoſte cęſo, victoriam ſuis pariter, & propè amiſſam gloriam reſtituit. Ob hęc decora idem Codomanus pręficitur Armenijs. Interiecto deinde tempore, poſt mortem Ochi regis ob memoriam priſtinę virtutis rex a populo conſtituitur, Darij nomine, ne quid regię maieſtatis deeſſet, honoratus; bellumque cum Alexandro Magno, diu variante fortuna, magna virtute geſſit. Poſtremò victus ab Alexandro, & a cognatis occiſus, vitam pariter cum Perſarum regno finiuit.

Natus annos 94. Qui cognominatus eſt Artaxerxes Euſeb.

IVSTINI
LIBER XI.

IN *exercitu Philippi, ſicuti varię gentes erãt, ita eo occiſo diuerſi motus animorũ fuere. Alij*

Ann. vrb. condit. 426.

quippe iniuſta ſeruitute oppreſſi, ad ſpem ſe libertatis erigebant: alij tædio longinquæ militiæ, remiſſam ſibi expeditionem gaudebant: nonnulli facem nuptijs filiæ accenſam, rogo patris ſubditam dolebant. Amicos quoque, tam ſubita mutatione rerum, haud mediocris metus cœperat, reputantes nunc prouocatam Aſiam, nunc Europam nondum perdomitam, nunc Illyrios, & Thracas, & Dardanos, cæteraſque barbaras gentes fidei dubiæ, & mentis infidæ. Qui omnes populi, ſi pariter deficiant, reſiſti nullo modo poſſe. His rebus, veluti medela quædam, interuentus Alexandri fuit: qui pro concione, ita vulgus omne conſolatus, hortatuſque pro tempore eſt, vt & metum timentibus demeret, & in ſpem ſui omnes impelleret. Erat hic annos viginti natu: in qua ætate ita moderatè de ſe multa pollicitus eſt, vt appareret plura cum experimentis reſeruare. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem dedit: quo facto tantum ſibi fauorem omnium conciliauit, vt corpus hominis, non virtutem regis mutaſſe ſe dicerent. Prima illi cura paternarum exequiarum fuit: In quibus ante omnia, cædis conſcios ad tumulum patris occidi iuſſit, ſoli Alexandro Lynciſtarum fratri pepercit, ſeruans in eo auſpicium dignitatis ſuæ: Nam regem eum primus ſalutauerat, Aemulum quoque imperij Caranum fratrem ex nouerca ſuſceptum, interfici curauit. Inter initia multas gentes rebellantes compeſcuit. Orientes nonnullas ſeditiones

*tiones extinxit: Quibus erectus, tacito gradu in Græciam contendit: vbi exemplo patris Corinthum * euocatus, ciuitatibus dux in locum eius ſubſtituitur. Inchoatum deinde à patre Perſicum bellum aggreditur, in cuius apparatu occupato, nuntiatur, Athenienſes, Thebanos, & Lacedęmonios ab eo ad Perſas defeciſſe, autoremque eius defectionis magno auri pondere à Perſis corruptum, Demoſthenem oratorem extitiſſe, qui Macedonum deletas omnes cum reges copias à Triballis affirmauerit, producto in concionem autore, qui in eo prelio, in quo rex ceciderat, ſe quoque vulneratum diceret. Qua opinione mutatos omnium ferme ciuitatum animos eſſe, pręſidi à Macedonum obſideri. Quibus motibus occurſurus, tanta celeritate inſtructo, paratoque exercitu Græciã oppreſſit, vt quem venire non ſenſerant, videre ſe vix crederent. In tranſitu hortatus Theſſalos fuerat, beneficiorumque Philippi patris, maternęque ſuæ cum his ab Aeacidarum gente neceſſitudinis admouerat. Cupidè hæc Theſſalis audientibus, exemplo patris dux vniuerſę gentis creatus erat, & vectigalia omnia, reditusq; ſuos ei tradiderant. Sed Athenienſes, ſicuti primi defecerunt, ita primi pęnitere cęperunt, contemptum hoſtis in admirationem conuertentes pueritiamque Alexandri ſpretam anteà, ſupra virtutem veterum bucum extollentes. Miſſi itaque legatis bellum deprecantur. Quibus auditis, & grauiter increpatis, Alexander bellum. Inde Thebas*

*euocatis ciuit.

exercitum conuertit, eadem indulgentia vſurus, ſi parem pœnitẽtiam inueniſſet. Sed Thebani armis, non precibus, nec deprecatione vſi ſunt. Itaq; victi grauiſſima queque ſupplicia miſerrimæ captiuitatis experti ſunt. Cum in conſilio de excidio vrbis deliberaretur, Phocenſes, & Plataenſes, & Theſpienſes, et Orchomenij, Alexandri ſocij, victoriæque participes, excidium vrbium ſuarum, crudelitatemq; Thebanorum referebant, ſtudia in Perſas non præſentia tantùm, verumetiam & vetera aduerſus Græciæ libertatem increpantes. Quamobrem odio. *odium eos omnium populorum eſſe, vel ex eo manifeſtari poſſe, quòd iureiurando ſe omnes obſtrinxerint, vt victis Perſis Thebas diruerent. Adijciunt & ſcelerum priorum fabulas quibus omnes ſcenas repleuerant, vt non præſenti tã tum perfidia, verùm & vetere infamia inuiſi forent. Tunc Eleadas vnus ex captiuis data poteſtate dicendi, non a rege ſe defeciſſe, quem interfectũ audierint, ſed a regis hæredibus: quicquid in eo ſit admiſſum, crudelitatis, non perfidiæ culpã eſſe cuius tamen iam magna ſe ſupplicia pependiſſe. Deleta iuuentute, nunc ſenum fœminarumque ſicuti infirmum, ita innoxium reſtare vulgus, ipſumque ſtupris contumelijſque ita vexatum eſſe vt nihil amarius vnquam ſint paſſi: nec iam pro ciuibus, ſe qui tam pauci remanſerint, orare: ſed pro innoxio patriæ ſolo, & pro vrbe, quæ non viros tantum, verumetiam deos genuerit. Priuata etiam regem ſuperſtitione deprecatur, geniti apud*

ipſos

ipſos Herculis, vnde originem gens Aeacidarum trahat: actaque Thebis a patre eius Philippo pueritia, rogat, vrbi parcat, quæ maiores eius partim apud ſe genitos, deos adoret, partim educatos ſummæ maieſtatis regis viderit. Sed potentior fuit ira, quàm preces. Itaque vrbs diruitur, agri inter victores diuiduntur, captiui ſub corona venduntur, quorum pretium non ex ementium commodo, ſed ex inimicorum odio extenditur. Miſeranda res Athenienſibus viſa. Itaque portas refugijs profugorum contra interdictum regis aperuere. Quam rem ita grauiter tulit Alexander, vt ſecunda legatione denuo bellum deprecantibus, ita demum remiſit, vt oratores & duces, quorum fiducia toties rebellent, ſibi dedantur: paratiſque Athenienſibus, ne cogantur ſubire bellum, eo res deducta eſt, vt retentis oratoribus, duces in exilium agerentur: qui ex continenti ad Darium profecti, non mediocre momentum Perſarum viribus acceſſere. Proficiſcens ad Perſicum bellum, omnes nouercæ ſuæ cognatos, quos Philippus in excelſiorem dignitatis locum prouehens, imperijs præfecerat, interfecit, ſed nec ſuis, qui apti regno videbantur, pepercit, ne qua materia ſeditionis, procul ſe agente, in Macedonia remaneret: & reges ſtipendiarios conſpectioris ingenij, ad commilitium ſecum trahit, ſeniores ad tutelam regni relinquit. Adunato deinde exercitu naues onerat: vnde conſpecta Aſia, incredibili ardore mentis accenſus, duodecim aras

xxx. M. numero vẽdidit pepercit tamen Pindari ſtirpi. Plut.

Vide Apologũ de canibus oui bus, & lupo. apud Plut.

Ioui. Herculi & Mineruæ, sũt aræ ſacratæ in ripa Pirami Q. Curtius.

deorum in belli nota ſtatuit. Patrimonium omne ſuum, quod in Macedonia, Europaque habebat, amicis diuidit, ſibi Aſiam ſufficere præfatur. Priuſquam vlla nauis littore excederet, hoſtias cædit, petens victoriam bello, quo toties à Perſis petitæ Græciæ vltor relictus ſit: quibus longa iam ſatis, & matura imperia contigiſſe, quorumq; tempus eſſet vices excipere melius acturos. Sed neque exercitus eius alia, quàm regis animorum præſumptio fuit. Quippe obliti omnes coniugum liberorumque, & longinquę à domo militiæ, Perſicum aurum & totius Orientis opes, iam quaſi ſuam prædam ducebant: nec belli periculorum, ſed diuitiarum meminerant. Cum delati in continentem eſſent, primus Alexander iaculum velut in hoſtilem terram iecit, armatuſque de naui tripudianti ſimilis proſiluit, atque ita hoſtias cædit, precatus, ne ſe regem illæ terræ inuitæ accipiant. ✱ *Inibi quoque ad tumultos eorum, qui Troiano bello ceciderant, parentauit. Inde hoſtem petens, milites à populatione Aſiæ prohibuit, parcendum ſuis rebus præfatus, nec perdenda eá, quæ poſſeſſuri venerant. In exercitu eius fuere peditum xxx. duo millia, equitum quatuor millia quingenti, naues centum lxxxij. Hac tam parua manu vniuerſum terrarum orbem vtrum ſit admirabilius vicerit, an aggredi auſus fuerit, incertum eſt: cum ad tam periculoſum bellum exercitum legerit, non iuuenes robuſtos, nec primo flore ætatis, ſed veteranos pleroſque etiam emeritæ*

Hoc erat fecialium iure defungi. Vide Macr.

In alio quoque

mili-

*militiæ, qui cum patre, patruiſque militauerant, elegit, vt non tam milites, quàm magiſtros militiæ electos putares. Ordines quoque nemo niſi ſexagenarius duxit, vt ſi principia caſtrorum cerneres, ſenatum te alicuius priſcæ reipubl. videre diceres: itaque nemo in prælio fugam, ſed victoriam cogitauit: nec in pedibus cuiquam ſpes, ſed in lacertis fuit. Contra rex Perſarum Darius, fiducia virium nil aſtu agere, affirmans ſuis occulta conſilia victoriæ furtiuæ non conuenire, nec hoſtem a regni finibus arcere, ſed intimum regnum accipere: glorioſius ratus repellere bellum, quam non admittere. Prima igitur congreſſio in campis Adraſtijs fuit. In acie Perſarum ſexcenta millia militum fuere, quæ non minus arte Alexandri, quàm virtute Macedonum ſuperata, terga verterunt. Magna itaque cædes Perſarum fuit. De exercitu Alexandri nouem pedites, centum xx. equites cecidere, quos rex impenſè ad cæterorum ſolatia humatos, ſtatuit equeſtribus donauit, cognatiſque eorum immunitates dedit. Poſt victoriam maior pars Aſiæ ad eum defecit. Geſſit & plura bella cum præfectis Darij, quos iam non tam armis, quàm terrore nominis ſui vicit. Dum hæc aguntur, interim indicio captiui ad eum defertur, inſidias ei ab Alexandro Lynciſtarum genero Antipatris, qui præpoſitus Macedoniæ erat, parari: Ob quam cauſam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus orietur, in vinculis eum habuit. Poſt hæc * Gordin vrbem*

xxxij. pedites, D. ſaucios, equites CL. interfectos, Q. Curtius ſcribit.

Gordiũ.

bem petit, quæ poſita eſt inter Phrygiam maiorem & minorem: cuius vrbis potiundę non tam propter prædam cupido eum cępit, ſed quod audierat in ea vrbe in templo Iouis iugum plauſtri Gordij poſitum cuius nexum ſi quis ſoluiſſet, eum tota Aſia regnaturum, antiqua oracula ceciniſſe. Huius rei cauſa & origo illa fuit: Gordius cum in his regionibus bobus conductis araret, aues eum omnis generis circumuolare cęperunt: profectus ad conſulendos augures vicinæ vrbis, obuiã in porta habuit uirginem eximiæ pulchritudinis: percunctatusq́ue eam, quem potiſſimum augurem conſuleret: Illa audita cauſa conſulendi, gnara artis ex diſciplina parentum regnum ei portendi, reſpondit: polliceturq́ue ſe & matrimonij, & ſpei ſociam. Tam pulchra conditio, prima regni felicitas videbatur. Poſt nuptias inter Phrygas orta ſeditio eſt. Cõſulentibus de fine diſcordiarum, oracula reſponderunt, regi diſcordijs opus eſſe. Iterato quærentibus de perſona regis, iubentur eum regem obſeruare, quem reuerſi primum in templum Iouis euntẽ plauſtro reperiſſent. Obuius illis Gordius fuit, ſtatimq; eum regẽ conſalutant: ille plauſtrũ, quo uehenti regnum delatum fuerat, in templo Iouis poſitũ, maieſtati conſecrauit regis. Poſt hunc filius Mida regnauit, qui ab Orpheo ſacrorũ ſolennib. initiatus, Phrygiam religionib. impleuit, quibus tutior oĩ uita, quàm armis fuit. Igitur Alexãder capta urbe cum in templum Iouis ueniſſet iugum plauſtri requiſiuit: quo exhibito, cum capi-

ta

a loramentorum intra nodos abſcondita reperi-e non poſſet, uiolentius oraculo vſus, gladio lora-nenta cædit; atq; ita reſolutis nexibus, latentia in nodis capita inuenit. Hoc illi agenti nuntiatur. Da-rium cum ingenti exercitu aduentare. Itaque ti-mens anguſtias, magna celeritate. Taurum tran-ſcendit, in qua feſtinatione quingenta ſtadia cur-ſus fecit. Cum Tarſum ueniſſet, captus Cydni flu-minis amænitate, per mediam urbem influentis, proiectis armis, plenus pulueris ac ſudoris in præ-frigidam nudum undam ſe proiecit. Tum repente tantus neruos eius occupauit rigor, vt intercluſa voce non ſpes modo remedij, ſed nec dilatio peri-culi interueniret. Vnus erat ex medicis, nõie Phi-lippus, qui ſolus remediũ polliceretur: ſed & ip-ſum Parmenionis pridie a Cappadocia miſſæ epi-ſtolæ ſuſpectũ faciebant, qui ignarus infirm itatis Alexãdri, ſcripſerat, a Philippo medico ut caue-ret: Nã corruptũ illũ a Dario ingẽti pecunia eſſe. Tutius tamẽ eſt ratus, dubiæ ſe fidei medici crede-re, quã indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo epiſtolas medico tradidit, atq; ita inter bi-bẽdũ oculos in vultũ legẽtis intẽdit. Vt ſecurũ cõ-ſpexit, lætior factus eſt, ſanitatẽq; quarta die rece-pit. Igitur Darius cũ CCC. millib. peditũ, et centũ millib. equitũ in aciẽ procedit. Mouebat hæc mul-titudo hoſtiũ, reſpectu paucitatis ſuę, Alexãdrũ: interdũ reputabat, quantas res cum iſta paucita-tę geſſiſſet, quantosque populos fudiſſet: Ita-que cum ſpes metum vinceret, periculoſius dif-ferre

Gordius ille nodus, abijt in prouerbiũ.

ignarus.

*ferre bellum ratus, ne deſperatio ſuis creſceret, circunuectus ſuos, ſingulas gentes diuerſa oratione alloquitur. Illyrios & Thracas opum ac diuitiarum oſtentatione, Græcos veterum bellorum memoria, æterniq́ue cum Perſis odij accendebat. Macedones autem nunc Europæ victæ admonet, nunc Aſiæ expetitæ, nec inuentas illis toto orbe pares vires gloriatur. Cæterùm & laborum finem hunc, & gloriæ cumulum fore. Atq́ue inter hæc identidem conſiſtere aciem iubet, vt hac mora conſueſcant oculis turbam hoſtium ſuſtinere. Nec Darij ſegnis opera in ordinanda acie fuit. Quippe omiſſis ducum officijs ipſe omnia circumire, ſingulos hortari, veteris gloriæ Perſarum, imperijq́ue perpetuæ a dijs immortalibus datæ poſſeſſionis admonere. Poſt hæc prælium ingentibus animis committitur. In eo vterque rex vulneratur: tandiu certamen anceps fuit, quoad fugeret Darius. Exinde cædes Perſarum ſecuta eſt. Cæſa ſunt peditum vnum & ſexaginta millia, equitum decem millia, capta quadraginta millia. Ex Macedonibus cecidere pedeſtres C X X X. equites C L. In caſtris Perſarum multum auri, cæterarumq́ue opum inuentum. Inter captiuos caſtrorum mater, & vxor, eademq́ue ſoror, & filiæ duæ Darij fuere. Ad quas viſendas hortandasq́; cùm Alexander veniſſet, conſpectis armatis inuicem ſe complexæ, velut ſtatim morituræ complorationem ediderunt. Prouolutæ deinde genibus Alexandri, non *vitam, ſed vt Darij corpus ſepeliant,*

Alexandri dextrum femur leuiter pſtrictũ. Q. Cur.

Matri Darij nomen Syſigābi fuit.

* mortē.

*peliant, dilatione mortis deprecantur. Motus tanta mulierum pietate Alexander, & Darium viuere dixit, & timentibus mortis metum dimiſit eaſque haberi & ſalutari, vt reginas, pręcepit. Filias quoque non ſordidius dignitate patris ſperare matrimonirm iuſſit. Poſt hæc opes Darij, diuitiarumq́ue apparatum contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur. Tunc primum luxurioſa conuiuia, & magnificentiam epularum ſectari, tunc * Marſinem captiuam diligere propter formæ pulchritudinem cępit. A qua poſtea ſuſceptum puerum Herculem vocauit. Memor tamen adhuc Darium viuere, Parmenionem ad occupandam Perſicam claſſem, aliosq́ue amicos ad recipiendas Aſiæ ciuitates miſit: quæ ſtatim audita fama victorię ipſius, Darij præfectis cum auri magno pondere tradentibus ſe, in poteſtatem victorum venerunt. Tunc in Syriam proficiſcitur: vbi obuios cum inſulis multos reges Orientis habuit. Ex his pro meritis ſingulorum alios in ſocietatem recepit, alijs regnum adenunt, ſuffectis in loca eorum nouis regibus. Inſignis pręter cęteros fuit * Abartomius, rex ab Alexandro Sidonię conſtitutus. Quem Alexander, cum operam ablocare ad puteos exhauriẽdos, hortusq; irrigandos ſolitus eſſet, miſerè vitam * exhibentem regem fecerat, ſpretis nobilibus, ne generis id, non dantis beneficiũ putarent. Tyriorũ ciuitas cũ coronam auream magni ponderis per legatos in titulum gratulationis Alexandro miſiſſet,*

* Barſenem.

* Abdolomin[9].

* exigẽtẽ

gra-

gratè munere accepto, Tyrum ſe ire velle, ad vota Herculi reddenda, dixit. Cum legati rectius id cùm in Tyro vetere, & antiquiore templo facturum dicerent, inde deprecantes eius introitum, ita exarſit, vt vrbi excidium minaretur: confeſtimq; exercitu inſulæ applicato, non minus animoſis Tyrijs fiducia Carthaginenſium, bello excipitur. Augebat enim Tyrijs animos Didonis exemplum, quæ Carthagine condita, tertiam partem orbis quæſiſſet, turpe ducētes, ſi fœminis ſuis plus animi fuiſſet in imperio quærendo, quàm ſibi in tuenda libertate. Amota igitur imbelli ætate Carthaginem & accerſitis mox auxilijs, non magno poſt tempore per proditionem capiuntur. Inde Rhodum Alexander, Aegyptum, Ciliciamque ſine certamine recepit. Ad Iouem deinde Hammonem pergit, conſulturus & de euentu futurorum, & de origine ſua. Namque mater eius Olympias confeſſa viro ſuo Philippo fuerat Alexandrum nō ex eo ſe, ſed ex ſerpente ingentis magnitudinis concepiſſe. Denique Philippus vltimo propè vitæ ſuæ tēpore filium ſuū non eſſe palā prædicauerat. Qua ex cauſa Olympiada velut ſtupri compertam repudio dimiſerat. Igitur Alexander cupiens originem diuinitatis acquirere, ſimul & matrē infamia liberare, per præmiſſos ſubornat Antiſtites, quid ſibi reſponderi velit. Ingredientem templum ſtatim Antiſtites, vt Hammonis filiū ſalutant. Ille lætus Dei Adoptione, hoc ſe patre cenſeri iubet. Rogat deinde, an omnes interfectores patris ſui ſit vltus: reſpondent

Erat hęc extra vrbē in ſede quā Palætyron vocant. Q. Cur. lib. 5.

Septimo poſt menſe, quā eſt cœpta oppugnari. Q. Cur.

ſpondent patrem eius nec poſſe interfici, nec mori, regis Philippi peractam plenè vltionem eſſe. Tertiam interrogationem poſcenti, victoriam omnium bellorum, poſſeſſionemque terrarum dari reſpondent. Comitibus quoque ſuis reſponſum, vt Alexandrum pro Deo, non pro rege colerent. Hinc illi aucta inſolentia, mirusque animo increuit tumor, exempta comitate, quam & Græcorum literis, & Macedonum inſtitutis didicerat. Reuerſus ab Hammone × Alexandriam condidit, & coloniam Macedonum caput eſſe Aegypti iubet. Darius cum Babyloniam profugiſſet, per epiſtolas Alexandrum deprecatus, redimendarum ſibi captiuarum poteſtatem faciat, inque eam rem magnam pecuniam pollicetur. Sed Alexander in precium captiuarum regnum omne, non pecuniam petit. Interiecto tempore aliæ epiſtolæ Darij Alexandro redduntur, quibus filiæ matrimonium, & regni portio offertur. Sed Alexander ſua ſibi dari reſcripſit, iuſſitque ſupplicem venire, & regni arbitria victori permittere. Tum ſpe pacis amiſſa, bellum Darius reparat. CCCC. millibus peditum, & centum millibus equitum obuiam vadit Alexandro. In itinere nuntiatur vxorem eius ex colliſione abiecti partus deceſſiſſe, eiusque mortem illacrymatum Alexandrum, exequiasq; benignè proſecutum, idque eum non amoris, ſed humanitatis cauſa feciſſe. Nam ſemel eam tantum Alexandro viſam eſſe, cum matrem, paruulaſque filias eius frequenter conſolaretur. Tunc Darius

Nã Iliadẽ, vna cum pugione, ſemper ſub puluio habebat. Plut.
Inter paludẽ & mare. Q.Curt.

Ab hoc .n. quis non velit enſa mori?

rius ſe ratus verè victum, cum poſt tot prælia & beneficijs ab hoſte ſuperaretur, gratumque ſibi eſſe, ſi vincere nequeat, quòd à tali potiſſimum vinceretur, ſcribi itaque & tertias epiſtolas, & gratias agit, quòd nihil in ſuos hoſtile ſecarit. Offert deinde maiorem partem regni vſque ad flumen Euphratem, & alteram filiam vxorem, pro reliquis captiuis triginta millia talentorum. Ad hoc Alexander gratiarum actionem ab hoſte ſuperuacaneam eſſe reſpondit, nec à ſe quicquam factum in hoſtis iadulationem, nec quòd in dubios belli exitus, aut in leges pacis ſibi lenocinia, quæreret: ſed animi magnitudine, qua didicerit aduerſus vires hoſtium, non aduerſus calamitates contendere: policeturque ſe præſtaturum ea Dario, ſi ſecundus ſibi, non par haberi velit. Cæterum neque mundū poſſe duobus ſolibus regi, neque orbem ſumma duo regna ſaluo ſtatu terrarum habere: Proinde aut deditionem eadem die, aut in poſteram aciem paret, & nec polliceatur ſibi aliam, quàm ſit ex pectus victoriam. Poſtera die aciem producunt, cùm repentè ante prælium confectum curis Alexandrum ſomnus arripuit. Cum ad pugnam ſolus rex deeſſet, à Parmenonie ægrè excitatus, quærentibus ſomni cauſas omnibus inter pericula, cum etiam in otio ſemper parcior fuerit, magno ſe metu liberatum ait, ſomnumque ſibi à repentina ſecuritate datum, quòd liceat dum omnibus Darij copijs confligere, veritum ſe longam belli moram ſi Perſæ exercitū diuiſiſſent. Ante prælium vtra-

que

que acies hoſtibus ſpectaculo fuit. Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinē: armorumque pulchritudinem mirabantur. Perſæ autem a tam paucis victa ſuorum tot millia ſtupebant. Sed nec duces circumire ſuos ſingulos ceſſabant. Darius vix denis armatis ſingulos hoſtes: ſi diuiſio fieret, euenire dicebat. Alexander Macedonas monebat, ne multitudine hoſtium, ne corporis magnitudine, uel coloris nouitate mouerentur: tantum meminiſſe iubet, cum iiſdem ſe tertiò pugnare, nec meliores factos putarent fuga, cum in aciem ſecum tam triſtem memoriam cædium ſuarum, & tantum ſanguinis de duobus prælijs fuſi ferrent: & quemadmodum Dario maiorem turbam hominum eſſe, ſic virium ſibi. Hortatur, ſpernant illam aciem auro & argento fulgentem, in qua plus prædæ quàm periculi ſit, cùm victoria nō ornamētorum decore, ſed ferri virtute quæratur. Poſt hæc prælium committitur, Macedones in ferrum cum contemptu toties a ſe victi hoſtes ruebant, cōtra Perſæ mori quàm vinci præoptabant. Rarò etiam vllo prælio tantum ſanguinis fuſum eſt. Darius cùm vinci ſuos videret, voluit mori & ipſe: ſed a proximis fugere compulſus eſt. Suadentibus deinde quibuſdam, vt pons Cydni fluminis ad iter hoſtium impediendum intercluderetur, non ita ſaluti ſuæ velle conſultum ait, vt tot millia ſociorum hoſtibus obijciat, debere & alijs fugæ viā patere, quæ patuerit ſibi. Alexander autem perículoſiſſima quæque aggrediebatur: & vbi confertiſſimos

tiſſimos hoſtes acerrime pugnare conſpexiſſet, eò ſe ſemper ingerebat, periculoſaque ſua eſſe, non militum volebat. Hoc prælio Aſiæ imperium rapuit, quinto poſt acceptum regnum anno, cuius felicitas tanta fuit, vt poſt hoc nemo rebellare etiam auſus ſit, patienterque Perſæ poſt imperium tot annorum, iugum ſeruitutis acceperunt. Donatis refectiſque militibus, XXXIII. continuis diebus prædam cognoſcit. In vrbe deinde cauſa XL. millia talentorum inuenit, Expugnat & Perſepolim caput Perciſi regni, vrbem multis annis illuſtrem, refertamque orbis terrarum ſpolijs, quę interitu eius primum apparuerunt. Inter hæc DCCC. admodum Græci occurrunt Alexandro, qui pœnam captiuitatis truncata parte corporum tulerant, rogantes vt ſicuti Gręciam, ſe quoque ab hoſtis crudelitate vindicaret. Data poteſtate redeundi, agros recipere maluerunt, ne non tam gaudium parentibus, quàm deteſtandum ſui conſpectum reportarent. Interea Darius in gratiam victoris a cognatis ſuis aureis compedibus, catenisque in vico Parthorum Tanea vincitur. Credo ita dijs immortalibus vindicantibus, vt in terra eorum, qui ſucceſſuri imperio erant, Perſarum regnum finiretur. Alexander quoque citato curſu poſtera die ſuperuenit, ibique cognouit Darium clauſo vehiculo per noctem exportatum. Iuſſo itaque exercitu ſubſequi, cum VII. millibus equitum fugientem inſequitur: in itinere nulla & periculoſa pręlia fecit. Emenſus deinde multa paſſuum,

cum

cum nullum Darij indicium reperiſſet, reſpirandi equis data poteſtate, vnus ex militibus dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Darium multis quidem vulneribus confoſſum; ſed ſpirantem adhuc inuenit: qui applicito captiuo cum ciuem ex voce cognouiſſet, id ſaltē præſentis fortunæ ſolatium ſe habere dixit, quòd apud intellecturū locuturus eſſet, nec incaſſum poſtremas voces emiſſurus. Perferri hęc Alexandro iubet, ſe nullis in eum meritorum officijs; maximorum illi debitorem mori, quòd in matre liberiſque ſuis regiū eius non hoſtilem animum expertus, feliciuſque hoſtem, quàm cognatos ſortitus ſit: quippe qui matri ac liberis ſuis ab eodem hoſte vitam datam, ſibi a cognatis ereptam, quibus & vitam & regna dederit. Quamobrem gratiam illi eam futurā, quam ipſe victor volet. Alexandro referre ſe quam ſolam moriens poteſt gratiam, precari ſuperum & inferum numina, & regales deos, vt illi terrarum omnium victori contingat imperium, pro ſe iuſtam magis, quàm grauem ſepulturæ veniam orare. Quod ad vltionem pertineat, iam non ſuam; ſed exempli, communemque omnium regum eſſe cauſam, quam negligere, illi & indecorum eſſe, & periculoſum; Quippe cum in altero iuſtitiæ eius, in altero etiam vtilitatis cauſa verſetur. In quam rem vnicum pignus fidei regiæ dexteram ſe ferendam Alexandro dare. Poſt hæc porrecta manu expirauit. Quæ vbi Alexandro nuntiata ſunt, viſo corpore defuncti, tam indignam il-

Polyſtrato ei nomē fuit. Plutar.

Ea.n. ſidei ſacra eſt. Plin. li. 11.

lo faſtigio mortem lachrymis proſecutus eſt corpuſque regio more ſepeliri, & reliquas eius maiorum tumulis inferri iuſſit.

IVSTINI
LIBER XII.

ALexander in perſequendo Dario, amiſſos milites magnis funerum impenſis extulit, reliquis expeditionis eius ſocijs xv. millia talẽtorum diuiſit. Equorum maior pars æſtu amiſſa, inutilesq; etiam qui ſuperfuerant, facti. Pecunia omnis CLIIII. millia talẽtorũ ex victoria nuper congeſta, eique Parmenio præficitur. Dum hæc aguntur, epiſtolæ Antipatris a Macedonia redduntur, quibus bellum Agidis regis Spartanorum in Grecia, Alexandri regis Epiri in Italia, bellum Zopyrionis præfecti eius in Scythia continebatur. Quibus variè affectus, plus tamẽ lætitiæ cognitis moribus duorum æmulorum regum, quàm doloris amiſſi cum Zopyrione exercitus ſuſcepit. Namque poſt profectionem Alexandri, Græcia fermè omnis in occaſionem recuperandæ libertatis, ad arma concurrerat, autoritatem Lacedæmoniorum ſequuta, qui Philippi, Alexandriq; pacem ſoli ſpreuerant, & leges reſpuẽrant. Dux huius belli Agis, rex Lacedæmoniorum fuerat, quem motum Antipater contractis militibus, in ipſo ortu oppreſſit. * Cecidere. *magna tamen vtrinque cædes fuit. Agis rex cum ſuos terga dantes*

dantes uideret, dimiſſis ſatellitibus, ut Alexandro ſi non felicitate par, virtute non inferior uideretur, tanta ſtrages hoſtium edidit, ut agmina interdum fugaret. Ad extremum etſi a multitudine victus, gloriam tamen omnes uicit. Porrò Alexander rex Epiri, in Italiam à Tarentinis, auxilia aduerſus Brutios deprecantibus ſolicitatus, ita cupidè profectus fuerat, vt in diuiſione orbis terrarum, Alexandro Olympiadis ſororis ſuæ filio, Oriens, & ſibi Occidens ſorte contigiſſet: non minorem rerum materiam in Italia, Africa, Siciliaque, quàm ille in Aſia, & in Perſis habiturus. Huc accedebat, vt ſicut Alexandro Magno Delphica oracula inſidias in Macedonia, ita huic reſponſum Dodonæi Iouis vrbem Pandoſiam, amnemque Acheruſium prædixerant. Quæ vtraque cum in Epiro eſſent, ignarus eadem & in Italia eſſe, ad declinanda fatorum pericula peregrinam militiam cupidius elegerat. Igitur cum in Italiam veniſſet, primum illi bellum cum Appulis fuit: quorum cognitio vrbis fato, breui poſt tempore pacem & amicitiam cum rege eorum fecit. Erat nanque tunc temporis vrbs Appulis Brunduſium, quam Aetoli ſequuti, fama rerum in Troia geſtarum, clariſſimum, ac nobiliſſimum ducem Diomedem, condiderant. Sed pulſi ab Appulis, conſulentes oracula, reſponſum acceperant, locum quem reperiſſent, perpetuo poſſeſſuros. Hac igitur ex cauſa, per legatos ſub belli

Lacedæmoniorũ v. M. & ccc lx. Macedonũ ccc. Curt. lib.

comminatione, reſtitui ſibi ab Appulis urbem poſtulauerant. Sed ubi Appulis oraculum innotuit, interfectos legatos in urbe ſepeliunt, perpetuo ibi ſedem habituros: Atque ita defuncti responſo, diu urbem poſſederunt. Quòd cum factum cognouiſſet Alexander Epiri, antiquitatis fata ueneratus, bello Appulorum abſtinuit. Geſſit & cum Brutijs Lucaniſque bellum, multaſque urbes cepit: tum & cum Metapontinis, ac Rutilis, & Romanis fedus, amicitiamque fecit. Sed Brutij, Lucanique cum auxilia à finitimis cõtraxiſſent, acrius bellum reptiuere. Ibi rex iuxta urbem Pandoſia & flumen × Acheruſium non prius fatalis loci cognito nomime, quàm occideret interficitur. Morienſque non in patria fuiſſe ſibi periculoſam mortem, propter quam patriam fugerat, intellexit. Corpus eius Tyrij publicè redemptum, ſepulturæ tradiderunt. Dum hæc aguntur in Italia, Zopyrion quoque præfectus Ponti ab Alexandro Magno relictus, × occiſum ſe ratus, ſi nihil geſſiſſet, adunato XXX. millium militum exercitu, Sythis bellũ intulit. Cæſus cum omnibus copijs, pœnas temere illati belli gẽti innoxie luit. Hæc cum nuntiata in Parthiam Alexandro eſſent, ſimulato mærore, propter Alexandri cognationẽ, exercitui ſuo triduo luctu induxit. Omnibus deinde uelut Darij morte, perpetrato bello. reditum in patriam expectantibus, coniuges, & liberos ſuos animo iam quodammodo complectentibus, ad concionem exercitum uocat: Ibi nihil

Archeronta. | otioſi.

*hil actum tot egregijs prælijs ait, ſi incolumis Orientalis barbaries relinquatur: Nec ſe corpus, ſed regnum Darij petiſſe, perſequendoſque eſſe eos, qui a regno defecerint. Hac oratione, velut ex integro incitatis militum animis, Hyrcaniam, Mardosque ſubegit. Ibi ei occurrit Thaleſtris, ſiue Minothæa Amazonum regina, * cum CCC. millibus mulierum, XXV. dierum inter infeſtiſsimas gentes itinere confecto, ex rege liberos quæſitura: cuius conſpectus aduentusque admirationi fuit, & propter inſolitum fœminis habitum, & propter expetitum concubitum. Ob hoc * XXX. diebus otio datis, a rege ut viſa eſt uterum impleſſe, diſceſsit. Poſt hæc Alexander habitum regum Perſarum, & diadema, inſolitum antea in regibus Macedonicis, uelut in leges eorum quos uicerat, tranſiret, aſſumit. Quæ ne inuidioſius & in ſe uno conſpicerentur, amicos quoque ſuos longam ueſtem auream purpureamque ſumere iubet, ut luxum quoque, ſicuti cultum imitaretur Perſarum. Inter pellicum regiarum greges electę pulchritudinis, nobilitatisque, noctium uices diuidit. His rebus ingentes epularum apparatus adijcit, ne ieiunia & deſtructa luxuria uideretur. Conuiuium quoque iuxta regiam magnificentiam ludis exornat: immemor prorſus, tantas opes amitti his moribus, non quæri ſolere. Inter hęc ndignatio omnium totis caſtris erat, illũ à Philippo patre tantũ degenerauiſſe, ut etiã pa*

Forte, CCC. mulieribus: ita enim in uetuſto codice legitur. XIII.

Conuiuiorum ſatietatẽ ludis interpolat. Cur. lib. 6.

tria nomen euitare; moresque Perſarum aſſumeret, quos propter tales mores uicerat. Sed ne ſolus uitijs eorum, quos armis ſubegerat, ſuccubuiſſe videretur, militibus quoque ſuis permiſit, ſi quarum captiuarum conſuetudine tenerentur, ducere vxores: exiſtimans minorem in patriam reditus cupiditatem futuram, habentibus in caſtris imaginem quandam larium, ac domeſticæ ſedis, ſimul & laborem militiæ molliorem fore dulcedine vxorum. In ſupplementa quoque militum, minus exhauriri poſſe Macedoniam, ſi veteranis patribus tyrones ſuccederent, militaturi in vallo, in quo nati eſſent: conſtantioresque futuri, ſi non ſolùm tyronicia, verumetiam incunabula in ipſis caſtris poſuiſſent: quæ conſuetudo in ſucceſſores quoque Alexandri manſit. Igitur & alimenta pueris ſtatuta, & inſtrumenta armorum, equorumque iuuenibus data, & patribus pro numero filiorum præmia ſtatuta. Si quorum patres occidiſſent, nihilominus pupilli ſtipendia patrum trahebant, quorum pueritia inter varias expeditiones militia erat. Itaque a paruula ætate periculis laboribusque indurati, inuicti exercitus fuere: neque caſtra aliter, quàm patriam: neque pugnam aliud vnquam, quàm victoriam duxere. Hæc ſoboles nomen habuit Epigoni. Parthis deinde domitis, præfectus his ſtatuitur ex nobiliſſimis Perſarum Andragoras, vnde poſteà originem Parthorum reges habuerunt. Interea Alexander non regio, ſed hoſti-

li

*li odio ſæuire in ſuos cœpit. Maximè indignabatur carpi ſermonibus ſuorum, patris Philippi, patriáque mores ſubuertiſſe. Propter quæ crimina, Parmenion quoque ſenex, dignitate regi proximus, cum Philota filio de utroque prius quæſtionibus habitis, interficiuntur. Fremere itaque omnes uniuerſis caſtris cæpere, innoxij ſenis, filijque caſum miſerantes, interdum ſe quoque non debere melius ſperare dicentes. Quæ cũ nuntiata Alexandro eſſent, uerens, ne hæc opinio etiam in Macedoniam diuulgaretur, & ne victoriæ gloria ſæuitiæ macula offuſcaretur, ſimulat ſe ex amicis quoſdam in patriam uictoriarum nũtios miſſurum. Hortatur milites ſuis ſcribere, rariorem, habituros occaſionem, propter militiam remotiorem. Datos faſces epiſtolarum ad ſe tacitè deferri iubet: ex quibus cognito de ſe ſingulorum iudicio, in unam cohortem eos, qui de rege durius opinati fuerant, contribuit, aut conſumpturus eos, aut in ultimis terris in colonias diſtributurus. Inde Dracas, Euergetes, Parymas, *Parpammenos, Hydaſpios, cæteroſq; populos, qui in radice Caucaſi morabantur, ſugebit. Interea unus ex amicis Darij Beſſus, uinctus perducitur, qui regem non ſolùm prodiderat, uerumetiam interfecerat. Quem in ultionem perfidiæ, excruciandum fratri Darij tradidit, reputans non tàm hoſtem ſuum fuiſſe Darium, quàm amicum, à quo eſſet occiſus. Et ut his terris nomen relinqueret, vrbem Alexandriam ſuper amnem Ta-*

* Parapamiſſadas. Exathres, nomen fratris fuit. Plutarc. De ſupplicij gene

re quo Beſſunt affectus fuerit, varie au tores ſcribũt.

naim condidit, intra diem ſeptimumdecimum muro VI. millium paſſuum conſummato, translatis eò trinm ciuitatum populis, quas Cyrus condiderat. In Bactrianis quoque Sodianiſque XII. urbes condidit, diſtributis his, quoſcunque in exercitu ſeditioſos habebat. His ita geſtis, ſolenni die amicos in conuiuium uocat. Vbi orta inter ebrios rerum à Philippo geſtarum mentione, præferre ſe patri ipſe, rerumque ſuarum magnitudinem extollere cælo tenus cępit, aſſentante maiore conuiuarum parte. Itaque cùm unus ex ſenibus Clythus, ductus fiducia amicitiæ regiæ, cuius palmam tenebat, memoriam Philippi tueretur, laudaretque eius res geſtas, adeò regem offendit, ut telo à ſatellite rapto, eundem in conuiuio trucidauerit. Qua cæde exultans, mortuo patrocinium Philippi, laudemque paternæ militiæ obiectabat. Poſtquàm ſatiatus cæde animus quieuit, & in locum iræ ſucceſſit exiſtimatio, modò perſonam occiſi, modò cauſam occidendi conſiderans, pigere eum facti cæpit, qui paternas laudes tam iracundiè accepiſſet, quàm nec conuicia debuiſſet: amicumque ſenem, & innoxium, à ſe occiſum inter epulas & pocula dolebat. Eodem igitur furore in pænitentiam, quo pridē in iràm uerſus, mori voluit. Primũ in fletus progreſſus, amplecti mortuum, vulnera tractare, & quaſi audienti confiteri dementiam: arreptum telum in ſe uertit: peregiſſetque facinus, ni amici interueniſſent. Manſit hæc voluntas moriendi etiam ſequentibus diebus.

Acceſ-

Acceſſerat enim ad pænitētiam, nutricis ſuæ, & ſororis Clyti recordatio, cuius abſentis eum maximè pudebat, tam fœdam illi alimentorum ſuorum mercedem redditam, ut in cuius manibus pueritiam egerat, huic iuuenis, & uictor, pro beneficijs funera remitteret. Reputabat deinde quantum in exercitu ſuo, quantum apud gentes deuictas fabularum, atque inuidiæ, quantū apud cæteros amicos metum, & odium ſui fecerit, quā amarum & triſte reddiderit conuiuium ſuum: non armatus in acie, quàm in conuiuio ſedes terribilior. Tunc Parmenion, & Philotas, tunc Amyntas conſobrinus, tunc nouerca fratreſque interfecti, tunc Attalus, Eurilochus, Pauſanias, alijque Macedoniæ extincti principes occurrebant. Ob hæc illi quatriduo perſeuerata inedia eſt, donec exercitus vniuerſi præcibus exoratus eſt, precantis, ne in mortem unius doleat, ut uniuerſos perdat, quos in ultimam deductos Barbariam, inter infeſtas, & irritatas gentes, bello deſtituat. Multùm profuere & Calliſthenis philoſophi preces, condiſcipulatu apud Ariſtotelem familiaris illi, & tunc ab ipſo regæ ad prodenda memoriæ acta eius accitus. Reuocato igitur ad bellum animo, Choraſmo & Dracas in deditionem accepit. Deinde quod primò ex Perſico ſuperbiæ regiæ more diſtulerat, ut omnia pariter inuidioſiora eſſent, non ſalutari, ſed adorari ſe iubet, Acerrimus inter recuſantes Calliſthene fuit. Qua res & illi, & multis principibus Macedonum

Et Anaxarchi, Plutarcho autore.

cedonum

cedonum exitio fuit: ſiquidem ſub ſpecie inſidiarum omnes interfecti. Retentus tamen eſt Macedonibus mos, ſalutandi regis exploſa adoratione. Poſt hæc Indiã petit, ut Oceano, ultimoque Oriente finiret imperium. Cui gloriæ, ut etiam exercitus ornamenta conuenirent, phaleras equorum, & arma militum argento inducit, exercitumque ſuum, ab argenteis clypeis, Argyraſpidas appellauit. Cum ad Nyſam vrbem ueniſſet, oppidanis nõ repugnantibus, fiducia religionis Liberi patris, a quo condita vrbs erat, parci iuſſit: lætus non militiam tantum, uerumetiam ueſtigia ſe Dei ſequutum. Tunc ad ſpectaculum ſacri montis duxit exercitum, naturalibis bonis, vite, hederaque ueſtiti, non aliter, quàm ſi manu cultus, colentiumque induſtria exornatus eſſet. Sed exercitus eius, ubi ad montem acceſſit, repentino mentis impetu, in ſacros Dei ululatus inſtinctus, cum ſtupore regis, ſine noxa diſcurrit, ut intelligeret, non tam oppidanis parcendo, quàm exercitui ſuo ſe conſuluiſſe. Inde montes Dædalos, regnaque Cleophidis reginæ petit. Quæ, cum ſe dedidiſſet, eius concubitu redemptum regnum ab Alexandro recepit: illecebris conſecuta, quod armis non potuerat: filiumque ab eo genitum, Alexandrum nominauit, qui poſtea regno Indorũ potitus eſt. Cleophis regina, propter proſtratam pudicitiam, ſcortum regium exinde appellata eſt ab Indis. Peragrata India, cum ad ſaxum miræ magnitudinis & aſperitatis, in quod multi populi confugerant, perueniſſet, cognoſcit

Quem Merum incolæ appellant. Curt. li. 7. Bacchates.

gnoſcit

*gnoſcit Herculem ab expugnatione eiuſdem ſaxi terræmotu prohibitum. Capus itaque cupidine, Herculis acta ſuperare, cum ſummo labore ac periculo potitus ſaxo, eius omnes loci gentes in deditione accipit. Vnus ex regibus Indorum fuit, Porus nomine, viribus corporis, & animi magnitudine pariter inſignis, qui bellum iampridem, audita Alexandri opinione, in aduentum eius parabat, Commiſſo itaque prælio, exercitum ſuum inuadere Macedonas iubet, ſibi regem eorum priuatum hoſtem depoſcit. Nec Alexander moram pugnæ fecit: ſed prima congreſſione vulnerato equo, cum præceps in terram cecidiſſet, concurſu ſatellitum ſeruatus eſt. Porus multis vulneribus obrutus capitur. Qui victum ſe adeo doluit, ut cum veniam ab hoſte inueniſſet, neque cibum ſumere voluerit, neque vulnera curari paſſus ſit ægreque ſit ab eo obtentum, vt vellet viuere: Quem Alexander ob honorem virtutis, incolumem in regnū remiſit. Duas igitur vrbes condidit: vnam Nicæam, alteram ex nomine equi * Bucephalam vocauit. Inde Adeſtras, * Stabenos, Paſſidas, Gangaritas, cæſis eorum exercitibus, expugnat. Cum Euſites veniſſet, vbi eum cum C C. millibus hoſtiū equitum opperiebantur, omnis exercitus non minus victoriarum numero, quàm laboribus feſus, lacrymis eum deprecatur; vt finem tandem belli faceret, aliquando patriæ, reditusque meminiſſet: reſpiceret militum annos, quibus vix ætas ad reditum ſufficeret: oſtendere alius, caniciem alius,*

Statuta, s. fuit, quatuor cubitorum & palmi. autor Plut.

Bucephaleā.

Strathenos.

ætate conſumpta corpora, alius cicatricibus exhauſta. Solos ſe eſſe qui duorum regum Philippi Alexandriq́ue continuam militiam pertulerint. Tandem orare, vt reliquias ſaltem ſuas paternis ſepulcris reddat, quorum non ſtudijs deficitur, ſed annis. Ac ſi non militibus, vel ipſe ſibi parcat, ne fortunam ſuam nimis onerando fatiget. Motus his tam iuſtis precibus, velut in finem victoriæ, caſtra ſolito magnificentior fieri iuſſit, quorum molitionibus & hoſtis terreretur, & poſteris admiratio ſui relinqueretur. Nullum opus milites lætius fecere. Itaque cæſis hoſtibus, cum gratulatione in eadem reuerterunt. Inde Alexander ad amnem Aceſinem pergit: per hunc ad Oceanum deuehitur. Ibi Geſſonas Aſybosq́ue, quos Hercules condidit, in deditionem accepit. Hinc ad Ambros & × Sycambros nauigat. Quæ gentes cum armatis LXXX. millibus peditum, & LX. millibus equitum excipiunt. Cum prælio victor eſſet: ad × vrbem eorum exercitum ducit. Quam deſertam a defenſoribus, cum de muro, quem primus ceperat, animaduertiſſet in vrbis planiciem ſine vllo ſatellite deſilijt. Itaque cum eum hoſtes ſolum conſpexiſſent, clamore edito, vndique concurrunt. ſi poſſint in vno capite vrbis bella finire, & vltionem tot gentibus dare. Nec minus Alexander conſtanter reſtitit, & vnus aduerſus tot milli præliatur. Incredibile dictu eſt, vt eum non multitudo hoſtium, non magna telorum vix, non tantus laceſſentiũ clamor terruerit, ſolus tot millia cæderet ac fugaret.

Sabarces

Apud Malos hanc pugnã factã Plu. ſcribit, qui ſunt Indorũ pugnaciſſimi.

Vrbis Oxydracarum fuit. Curt. li. 9.

garet. Vbi uerò ſe obrui multitudine vidit, trunco ſe, qui prope murum ſtabat, applicuit: cuius auxilio tutus, cum diu agmen ſuſtinuiſſet. tandem cognito periculo, eius amici ad eum deſiliunt. Ex quibus multi cæſi: prælitmque tandiu anceps fuit, quoad omnis exercitus, muris deiectis, in auxilium ueniret. In eo prælio ſagitta ſub mamma traiectus cum ſanguinis fluxu deficeret, genu poſito tandiu præliatus eſt, donec eum à quo vulneratus fuerat, occideret. Curatio vulneris grauior ipſo vulnere fuit. Itaque ex magna deſperatione tandem ſaluti redditus, Polyperchonta cum exercitu Babyloniam mittit, ipſe cum lectiſſima manu naues conſcendit, & Oceani litora peragrat. Cum ueniſſet ad vrbem Ambigeri regis, oppidani inuictum ferro audientes, ſagittas, ueneno armant: atque ita gemino mortis vultere hoſtem à muris ſummouentes, plurimos interficiunt. Cum iter multos letaliter vulneratus eſſet Ptolemæus, moriturusque iam uideretur per quietem regi monſtrata in remedia veneni herba eſt: qua in potu accepta, ſtatim periculo eſt liberatus, maiorque pars exercitus hoc remedio ſeruata, Expugnata deinde urbe, reuerſus in naues, Oceanu libamenta dedi, proſperum in patriam reditum precatus, ac ueluti curru circa metam acto, poſitis imperij terminis, qua ſinus aut terrarũ ſolitudines prodire paſſæ ſunt, aut mare nauigabile fuit, ſecundo æſtu oſtio fluminis Indi inuehitur. Ibi in monumẽta rerũ a ſe geſtarũ,*

Sagitta fuit duorũ cubitorum. Q Curt.

* dextra

Sanguina is regi cõiũctus erat Q.Curt.

*vrbem Barcen condidit, araſque ſtatuit, relicto ex numero amicorum, littoralibus Indis præfecto. Inde iter terreſtre facturus, cum arida loca medij itineris dicerentur, puteos opportunis locis fieri præcepit. Quibus ingenti dulci aqua inuenta, Babyloniam redit. Ibi multæ deuictæ gentes, præfectos ſuos accuſauerunt: quos ſine reſpectu amicitiæ, Alexander in conſpectu legatorum necari iuſſit. Poſt hæc Darij regis filiam, Statyram in matrimonium recepit: ſed optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobiliſſimas virgines tradidit; vt communi facto crimen regis leuaretur. Tunc ad concionem exercitum vocat, & promittit ſe æs alienum omnium propria impenſa ſoluturum; vt prædam præmiaque integrè domum ferant. Inſignis hæc munificentia non ſumma tantum, verumetiam titulo muneris fuit, nec a debitoribus magis, quàm a creditoribus gratius accepta: quoniam vtriſque exactio pariter ac ſolutio difficilis erat. XXIII. millia talentorum in hos ſumptus expenſa. Dimiſſis * veteranis, exercitum ex iunioribus ſupplet. Sed retenti veteranorum diſceſſum ægrè ferentes miſſionem & ipſi flagitabant, nec annos, ſed ſtipendia ſua numerari iubebant: pariter in militia lectos, pariter ſacramento ſolui æquum cenſentes: nec iam precibus, ſed conuicio agebant, iubentes eum ſolum cum patre ſuo Hammone finire bella, vt milites ſuos faſtidiat. Contra, ille nunc caſtigare milites, nunc lenibus uerbis monere, ne glorioſam militiam ſeditionibus in-*

Suſis nuptiæ celebrant. Plutar.

Nouem milliũ octingẽtorũ ac ſeptuaginta talentorũ ſummã. Plutar.

* Quorũ erant triginta millia.

infuſcarent. Ad poſtremum cum nihil proficeret verbis, ad corripiendos ſeditionis autores, è tribu nali in concionem armatam inermis ipſe deſilijt, & nemine prohibente, XIII. correptos, manu ſua ipſe ad ſupplicia duxit: tantam vel illis moriendi patientiam metus regis, vel huic exigendi ſupplicia conſtantiam, diſciplina militaris dabat. Inde ſeparatim auxilia Perſarum in concionem alloquitur. Laudat perpetuam illorum tum in ſe, tum in priſtinos reges fidem: ſua in illos beneficia memorat: vt nunquam quaſi victos, ſed veluti victoriæ ſocios habuerit: Denique ſe in illorum, non illos in gentis ſuæ morem tranſiſſe, affinitatibus connubiorum victos victoribus commiſcuiſſe. Nunc quoque ait, cuſtodiam corporis ſui non Macedonibus tantum ſe, verumetiam illis crediturum. Atque ita mille ex his iuuenes in numerum ſatellitum legit: auxiliorum quoque portionem armatam in diſciplinam Macedonum exercitui ſuo miſcet. Quam rem ægrè Macedones tulerunt, iactantes hoſtes ſuos in officium ſuum a rege ſubactos: Tunc vniuerſi flentes, regem adeunt, orant, vt ſupplicijs ſuis potius ſaturet ſe, quàm contumelijs. Qua modeſtia obtinuerunt, vt XI. millia militum veteranorum exautoraret. Sed ex amicis dimiſſi ſenes Polyperchon, Clytus, Gorgias, Polydamas, Antigonas. Dimiſſis his, Craterus præponitur, iuſſus præeſſe Macedonibus in Antipatri locum: Antipatrumque cum ſupplemento tyronum, in locum eius vocat: Stipendia reuertentibus

veluti

Per ſeũ reſpõſa Barbaris dabat.

veluti militantibus, data. Cum hęc aguntur, vnus ex amicis eius Ephæſtion decedit, dotibus primò formę pueritiæq́; mox obſequijs regi perc̄harus. Quem contra decus regium, Alexander diu luxit: tumulumq́ue ei XII. millia talentum fecit; eumq́ue poſt mortem coli vt Deum iuſſit. Ab ultimis littoribus Oceani Babyloniam reuertenti, nun tiantur legationes Carthaginenſium, cęterarumq́ue Africæ ciuitatum, ſed & Hiſpaniarum, Siciliç, Galliç, Sardiniæ, nonnullas quoque ex Italia eius aduentum Babyloniæ opperiri. Adeò vniuerſum terrarum orbem nominis eius terror inuaſerat, vt cunctæ gentes, veluti deſtinato ſibi regi adu larentur. Hac igitur ex cauſa Babyloniam feſtinenti, velut conuentum terrarum orbis acturo, quidã ex Magis prędixit, ne vrbẽ introiret teſtatus hũc locum ei fatalem fore. Ob hoc omiſſa Babylonia, in Byrſiam vrbem trans Euphratem, deſertã olim conceſſit. Ibi ab Anaxarcho philoſopho compulſus eſt, rurſum Magorum prædicta contemnere, vt falſa, vt incerta: etſi fatis conſtent, ignota mortalibus, ac ſi naturæ debeantur, immutabilia. Reuerſus igitur Babyloniam, multis diebus otio deditis, intermiſſum olim conuiuium ſolenniter inſtituit, totusq́ue in lætitiam fuſus, cum dici noctem coniunxiſſet peruigilem, iam è conuiuio × medicus Theſſalus inſtaurata comeſſatione, & ipſum & ſodales eius inuitat. Accepto poculo, media potione repentè veluti telo Alexander confixus, ingemu it: elatusq́ue è conuiuio ſemi animis, tanto do-

Plutar. decem millia habet.

Mago, Pythagora nomẽ fuit, Plutar.

Medius Ferunt hoc venenum, gelidiſſimam aquam fuiſſe, ex Nonacriæ petra ſu dãtem. Plut.

*lore cruciatus eſt, vt ferrum in remedia poſceret, tantumq́ue hominum velut vulnera indoleſceret. Amici cauſam morbi, intemperiem ebrietatis diſſaminauerunt. Re autem vera inſidiæ fuerunt, quarum infamiam ſucceſſorum potentia oppreſſit. Autor inſidiarum Antipater fuit, qui cũ chariſſimos amicos eius interfectos videret, Alexandrum generum ſuum * Lynciſtarum occiſum, ſe magnis rebus in Græcia geſtis, non tam gratum apud regẽ, quàm inuidioſum eſſe, à matre quoque eius Olympiade varijs ſe criminationibus vexatum: Huc accedebãt ante paucos dies, ſupplicia in præfectos deuictarum nationum crudeliter habita. Ex quibus rebus ſe quoque à Macedonia non ad ſocietatem militiæ, ſed ad pœnam euocatum arbitrabatur. Igitur ad occupandum regem, Caſſandrum filium dato veneno ſubornat, qui cum fratribus Philippo & Iolla miniſtrare regi ſolebat: cuius veneni tanta uis fuit, vt non ære, non ferro, non teſta contineretur, nec aliter ferri, niſi in ungula equi potuerit: præmonito filio, ne alijs quam Theſſalo, & fratribus crederet. Hac igitur ex cauſa, apud Theſſalum paratum, repetitumq́; conuiuium eſt. Philippus & Iollas prægustare potum regis ſoliti, in aqua frigida venenum habuerunt, quam prægustatam iam potioni ſupermiſerunt. Quarto die Alexander indubitatam mortem ſentiens, agnoſcere ſe fatum domum maiorum ſuorũ ait: Nam pleroſq; Aeacidarum intra trigeſimum annum defunctos. Tumultuantes deinde milites,*

Cuius fontem. appellat Cur. Stygos hydor.

* Lynceſtem.

inſidijs perire regem ſuſpicantes, ipſe ſedauit: eosque omnes cum prolatus in editiſſimum vrbis locum eſſet, ad conſpectum ſuum admiſit, oſculandamque dextram ſuam flentibus porrexit. Cùm lacrymarent omnes, ipſe non ſinea lcrymis tantũ, verumetiam ſine vllo triſtioris mentis argumento fuit, vt quoſdam impatientius dolentes conſolatus ſit: Quibuſdam mandata ad parentes eorum dedit: adeò ſicut in hoſtem, ita & in mortem inuictus animus fuit. Dimiſſis militibus, amicos circunſtantes percunctatur, videantur ne ſimilem ſibi reperturi regem? Tacentibus cunctis, tunc ipſe, vt hoc neſciat, ita illud ſcire, vaticinarique ſe, ac penè oculis videre dixit, quantũ ſit in hoc certamine ſanguinis fuſura Macedonia, quantisque cædibus, quo cruore, mortuo ſibi parentatura. Ad poſtremum, corpus ſuum in Hammonis templo condi iubet. Cum deficere eum amici viderent, quærunt quem imperij faciat hæredem: Reſpondi:, DIGNISSIMVM. Tanta illi magnitudo animi fuit, vt cum Herculem filium, cum fratrem Arideum, & cum Roxanem vxorem prægnantem relinqueret, oblitus neceſſitudinem, digniſsimum nuncuparet hæredem. Prorſus quaſi nefas eſſet, viro forti alium, quàm virum fortem ſuccedere, aut tanti regni opes alijs, quàm probatis relinqui. Hac voce veluti bellicum inter amicos ceciniſſet, aut malum diſcordiæ miſiſſet, ita omnes in æmulationem conſurgunt, & ambitione vulgi tacitum fauorem militum quærent. Sexto

die

die præcluſa voce, exemptum digito anulum Perdiccæ tradidit: quæ res gliſcentem amicorum diſſenſionem ſedauit. Nam etſi non voce nuncupatus heres, indicio tamen electus eſſe videbatur. Deceſſit Alexander, menſem vnum, annos tres, & triginta natus, vir ſupra humanam potentiam magnitudine animi præditus. Qua nocte cum mater Olympias concepit, viſa per quietem eſt cum ingenti ſerpente volutari: nec Dei decepta ſomnio eſt. Nam profectò maius humana mortalitate opus vtero tulit: quam cum Aeacidarum gens ab vltima ſeculorum memoria, & regnũ patris, fratris, mariti, ac deinceps maiorum omnium illuſtrauerit: nullius tamen nomine, quàm filij, clarior fuit. Prodigia magnitudinis eius in ipſo ortu nonnulla apparuerunt. Nam ea die qua natus eſt, duæ aquilæ tota die præpetes ſupra culmen domus patris eius ſederunt, omen duplicis imperij Europæ, Aſiæque præferentes: eademque die nuntium pater eius duarum victoriarum accepit, alterius belli Illyrici, alterius certaminis Olympiaci, in quod quadrigarum currus miſerat: quod omen vniuerſarum terrarum victorius infanti protendebat. Puer acerrimis literarum ſtudijs eruditus fuit. Exacta pueritia per quinquennium ſub Ariſtotele, doctore inclyto omnium Philoſophorum, creuit. Accepto deinde imperio, regem ſe terrarum omnium ac mundi appellari iuſſit: tantaque fiduciam ſuis militibus fecit, vt illo præſente nullius hoſtis arma, nec inermes timuerint. Itaque

cum nullo hoſtium vnquam congreſſus eſt, quem non vicerit: nullam vrbem obſedit, quam non expugnauerit: nullam gentem adijt, quem non calcauerit. Victus denique eſt ad poſtremum non virtute hoſtili, ſed inſidijs ſuorum, & fraude ciuili.

IVSTINI
LIBER XIII.

Extincto in ipſo ætatis, ac victoriarum flore, Alexandro Magno, triſte apud omnes, totamq; Babyloniam ſilentium fuit. Sed nec deuictæ gentes fidem nuntio habuere, quod vt inuictũ regem, ſic immortalem eum crediderãt: recordãtes, quoties præſenti morti ereptus eſſet, quàm ſæpe ferro amiſſo, repentè ſe non ſoſpitem tantum ſuis, verumetiam victorem obtuliſſet. Vt verò mortis eius fides adfuit, omnes barbaræ gentes paulò antè ab eo deuictæ, non vt hoſtem eum, ſed vt parantem luxerunt. Mater quoq; Darij regis, quam amiſſo filio, à faſtigio tantæ maieſtatis in captiuitatem redactam, indulgentia victoris in eam diem uitæ non pœnituerat, audita morte Alexandri mortem ſibi ipſa conſciuit: non quòd hoſtem filio præferret, ſed quòd pietatem filij in eo, quem hoſtem timuerat, experta eſſet. Contrà Macedones verſa vice, non vt ciuem, ac tantæ maieſtatis regem, verùm vt hoſtem amiſſent, gaudebant, ſeueritatem nimiam, & aſſidua belli pericula execrantes. Huc accedebat, quod principes regnum & imperia, vulgus militum the-

Inedia mortuã quinto poſtea - quã mori ſtatuerat die. Q. Cur. 10.

theſauros, & grande pondus auri, velut inopinatam prædiam, ſpectabant: illi ſucceſſionem regni, hi, opum, ac diuitiarum hæreditatem cogitantes. Erant enim in theſauris C. millia talentum, & in annuo vectigali tributo CCC. millic. Sed nec amici Alexandri fruſtra regnum expectabant. Nam eius virtutis, erant, ac venerationis, vt ſingulos reges putares. Quippe ea forma pulchritudo, & proceritas corporis, & virium ac ſapientiæ magnitudo in omnibus fuit, vt qui eos ignoraret, non ex vna gente, ſed ex toto terrarum orbe electos iudicaret: neque enim vnquam Antea Macedonia, vel vlla gens tam clarorum uirorũ prouentu floruit: quos primum Philippus, mox Alexander tanta cura legerat, vt non tam ad ſocietatem belli, quàm in ſucceſſionem regni, electi viderentur. Qui igitur miretur, talibus miniſtris, orbem terrarum victum, cum exercitus Macedonum à tot, non ducibus, ſed regibus regeretur? qui nunquam ſibi reperiſſent pares, ſi non inter ſe concurriſſent. Multoſq: Macedonia pro vno Alexandro habuiſſet. niſi fortuna eos ex æmulatione virtutis in perniciẽ mutuã armaſſet. Cęterùm occiſo Alexandro, non vt læti, ita, & ſecuri fuere, omnibus in vnũ locum competentibus: nec minus milites inter ſe timebant, quorum & libertas ſolutior, & fauor incertus erat. Inter ipſos verò æqualitas diſcordiam augebat, nemine tantum cæteros excedente, vt ei aliquis ſummitteretur. Armati itaque in regia coeunt, ad formandũ rerũ præſentium ſtatum.

Nec mirũ, tales .n. plerũque sũt cines, princi-pes extiterint. Cic.

tum. Perdicca cenſet, Roxanes expectari partũ, quæ exacto menſe octauo, matura iam ex Alexandro erat; & ſi puerum peperiſſet, hunc dari ſucceſſorem patri. Meleager negat differenda in partus dubios conſilia, nec eſſe expectandum dum reges ſibi naſcerentur, cum tam genitis vti liceret: ſeu ſi puer illis placeat, eſſe Pergami filium Alexandri, natum ex Arſine, nomine Herculem: ſeu mallent iuuenem eſſe, eſſe in caſtris fratrem Alexandri Arideum comitem, & cunctis non ſuo tantùm, verùm patris Philippi nomine acceptiſſimum. Cæterùm Roxanem eſſe originis Perſicæ: nec eſſe fas, vt Macedonibus ex ſanguine eorum, quorum regna deleuerint, reges conſtituantur: quod nec ipſum Alexandrum voluiſſe dicit. Denique morientem nullam de eo mentionem feciſſe. Ptolomæus recuſat regem Arideum, non propter maternas modò ſordes, quòd ex Lariſſæo ſcorto naſceretur, ſed etiam propter inualitudinẽ maiorem, quam patiebatur, ne ille nomen regis, alius imperium teneret: & melius eſſe ex his legi, qui pro virtute regi ſuo proximi fuerint, qui prouincias regant, quibus bella mãdentur, quàm ſub perſona regis, indignorum ſubijciantur imperio. Vicit Perdiccæ ſententia ex conſenſu vniuerſorum. Placuit itaque Roxanes expectari partũ: & ſi puer natus fuiſſet, tutores Leonatum, & Perdiccam, Crateron & Antipatrum conſtituũt, confeſtimque in tutorum obſequia iurant. Cum equites quoque idem feciſſent, pedites indignati

nullas

nullas ſibi conſiliorum partes relictas, Arideum Alexandri fratrem regem appellant, ſatelliteſque illi ex tribu ſua legunt, & nomine Philippi patris vocari iubent. Quæ cum nuntiata equitibus eſſent, legatos ad mitigandum eorum animos, duos ex proceribus Attalum, & Melagrum mittunt, qui potentiam ex vulgi adulatione quærentes, omiſſa legatione, militibus conſentiunt. Statim & ſeditio creuit, vbi caput, & conſilium habere cœpit. Tunc ad delendum equitatum cuncti armati in regiam irrumpunt: quo cognito equites trepidi ab vrbe deſcedunt caſtriſque poſitis, & ipſi pedites terreri cęperunt. Sed nec procerum inter ſe odia ceſſabant. Attalus ad interficiendum Perdiccam ducem, alterius patris mittit: ad quem armatum, & vltro prouocantem, cum accedere percuſſores auſi non fuiſſent, tanta conſtantia Perdiccæ fuit, vt vltro ad pedites veniret, & in concionem euocatos edoceret, quod facinus molirentur: reſpicerent contra quos arma ſumpſiſſent: non illos Perſas, ſed Macedonas: non hoſtes, ſed ciues eſſe: pleroſque etiam cognatos eorum, certè & commilitones eorundẽ caſtrorum, & periculorum ſocios, edituros deinde egregium hoſtibus ſuis ſpectaculum, vt quorum armis victos ſe doleant, eorum mutuis cędibus gaudeant parentaturoſque ſanguine ſuo manibus hoſtium à ſe interfectorum. Hæc cum pro ſingulari facundia ſua Perdicca peroraſſet, adeò monuit pedites, vt probato conſilio eius, dux ab

Infeſti hi perdiccæ fuerũt. Curtius.

omnibus legeretur. Tum etiam equites in concordiam reuocati, in Arideum regem conſentiunt. Seruata eſt portio regni Alexandri filio, ſi notus, eſſet. Hoc agebant, poſito in medio corpore Alexādri, vt maieſtas eius teſtis decretorū eſſet. His itaq; cōpoſitis, Macedoniæ & Græciæ Antipater præponitur. Regiæ pecuniæ cuſtodia Cratero traditur. Caſtrorum exercitus, & rerū cura Meleagro, & Perdiccæ aſſignatur: iubeturq; Arideus corpus Alexandri in Hammonis templum deducere. Tūc Perdicca infenſus ſeditionis autoribus, repentè ignaro collega, luſtrationem caſtrorum propter mortem regis in poſterū edicit. Poſtquam armatum exercitum in campo conſtituit, conſentientibus vniuerſis, euocatos duntaxat de ſingulis manipulis ſeditioſos, ſupplicio tradi occultè iubet. Reuerſus deinde, inter principes prouincias diuidit, ſimul vt remoueret æmulos, & munus imperij beneficij ſui faceret. Primo Ptolomæo Aegyptus, & Africæ, Arabiæq; pars ſortè venit, quem ex gregatio milite Alexander virtutis cauſa prouexerat: cui ad tradendam prouinciam Cleomenes, qui Alexandriam ædificauerat, datur. Confinem huic prouinciæ Syriem Laomedom Mitelenæus, Ciliciam Philotas cum filio, & Illyrios recipiunt. Mediæ maiori Acropatos, minori Alceta frater Perdiccæ præponitur. Suſiana gens Syno, Phrygia maior Antigono, Philippi filio, aſſignatur. Lyciam & Pamphyliā Learchus, Cariam Caſſandes, Lydiam Menander ſortiuntur. Leo

Luſtrabantur milites cane diſciſſe, & ab vtroque parte proiecta Cur.

ecc ferè ſunt ſupplicio aff. Cur.

Et pœni cem.

nato

uato minor Phirgia euenit, Thracia, & regiones Pontici Maris Lyſimaccho. Cappadocia cum Paphlagonia Eumeni datur. Summus caſtrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio ceſſit, Stipatoribus regis, ſatellitibuſque, Caſſander filius Antipatri præficitur. In Bactriana vlteriore, & Indiæ regionibus, priores præfecti detenti. Sed res inter omnes duos, Hydaſpem, & Indum, Taxilles habebat. In colonias in Indijs conditas, Phython Agenoris filius mittitur. Paraponemos fines Caucaſi montis Axiarches accepit. Dracas & Argæos Statanor, Bractrianos Amynthas ſortitur. Sogdianos Scythæus, Nicanor Parthos, Philippus Hyrcanos, Phrataſernes Armenios, Neoptolemus Perſas, Peuceſtes Babylonios, Arthous Pelaſgos, Archeſilaus Meſopotamiã adepti ſunt. Hæc diuiſio, cùm veluti fatale munus ſingulis contigiſſet, ita magna incrementorum materia plurimis fuit. Siquidem non magno poſt tẽpore quaſi regna, non præfacturas, diuiſiſſent, ſic reges ex præfecti, magnas opes non ſibi tantum pararunt, verùm & poſteris reliquerunt. Dum hæc in Oriente aguntur, in Græcia Athenienſes, & Aetoli bellum, quod iam viuo Alexandro mouerant, ſummis viribus inſtruebant. Cauſæ belli erant, quòd reuerſus ab India Alexander, epiſtolas in Græciam ſcripſerat, quibus omnium ciuitatum exules, præter cædis damnatos, reſtituebatur. Quæ recitatæ præſente vniuerſa Græcia, in mercatu Olympiaco, magnos motus fecerant,

quę Helleſpõto adiuncta eſt.

quòd

quòd plurimi non legibus pulſi patria, ſed per factionem principium fuerant, verentibus iiſdem principibus, ne reuocati, potentiores in republica fierent. Palam igitur iam tunc multæ ciuitates, libertatem bello vendicandam fremebant Principes tamen omnium Athenienſes, & Aetoli fuere. Quòd cùm nuntiatum eſſet Alexandro, mille naues longas ſocijs × imperij præceperat, quibus in Occidente bellum gereret, excurſuruſque cum inualida manu fuerat ad Athenas delendas. Igitur Athenienſes, contracto XXX. millium militum exercitu, & CC. nauibus, bellum cum Antipatro, cui Græcia ſorte euenerat, gerat: eumq; detrectantem prælium, & Heracleæ vrbis mœnibus tuentem ſe, oſidione cinxerunt. Eodem tempore, Demoſthenes Athenienſis orator, pulſus patria, ob crimen accepti ab Herpalo auri, qui crudelitatē Alexandri fugerat, ꝙ ciuitatem in eiuſdē Alexandri bellū impelleret, fortè Megaris exulabat: qui cū miſſum ab Athenienſib. Hyperidē legatum cognouit, qui Peloponnenſes in ſocietatem armorū ſolicitaret, ſequutus eū Sicyona, Argos & Corinthum, cæteraſq; ciuitates, eloquentia ſua, Athenienſib. iunxis. Ob quod factū, miſſa ab Athenienſib. obuiam naui, ab exilio reuocatur. Interim in obſidione Antipatri, Loſthenes dux Athenienſium telo è muris in tranſeuntem iacto, occiditur. Quæ res tantum animorum Antipatro dedit, vt etiam vallum reſcindere auderet: auxilium deinde à Leonato petit per legatos: qui

Impera tori.

Factum eſt i obſidio Lamiarū. plut. In Demoſth.

cum

cum venire nunciaretur cum exercitu, obuij et Athenienſes cum inſtructis copijs fuere, ibique equeſtri prælio, graui vulnere ictus extinguitur. Antipater, etſi auxilia ſua videret, deuicta, morte tamen Leonati lætatus eſt: quippe & æmulum ſublatum, & viras eius acceſſiße ſibi gratulabantur. Statim igitur exercitu eius recepto, cum par hoſtibus etiam prælio videretur, ſolutus obſidione, in Macedoniam conceſſit. Græcorum quoque copiæ, a finibus Græciæ hoſte pulſo, in vrbes dilapſæ ſunt. Inuereà Perdicca, bello innoxio Ariarathi, regi Cappado cum illato, prælioque victor, nihil præmij, præter vulnera, & pericula retulit. Quippe hoſtes ab acie in vrbem recept i, occiſis coniugibus, & liberis, domos quiſque ſuas cum omnibus copijs incederunt, Eodem congeſtis, etiam opibus, ſemetipſi præcipitant, vt nihil hoſtis victor ſuarum rerum, præter incendij ſpectaculo frueretur. Inde, vt viribus autoritatem regiam acquireret, ad nuptias Cleopatræ, ſororis Alex. Magni, & alterius Alex. q. vxoris, non aſpernãte Olympiade matre eius, intendit: ſed prius Antipatrũ, ſub affinitatis obtentu, capere cupiebat. Itaq; fingit ſe in matrimoniũ filiã eius petere quo facilius ab eo ſupplementũ tyronum ex Macedonia obtineret. Quẽ dolũ præſentiẽtẽ Antipatro, dũ duas eodẽ tẽpore vxores q̃rit, neutrã obtinuit. Poſt hæc bellũ inter Antigonũ & Perdiccã oritur. Antigono Craterus & Antipater auxiliũ ferebat: qui facta cum Athenienſibus pace, Poly-

per-

perchonta Græciæ, & Macedoniæ præponunt. Perdicca, alienatis rebus, Arideum, & Alexandri Magni filium in Cappadociam, quorum cura illi mandata fuerat, de ſumma belli in conſilium adhibet. Quibuſdam placebat bellum in Macedoniam tranferri, ad ipſum fontem & caput regni, vbi & Olympias eſſet, mater Alexandri, non mediocre momentum partium, & ciuium fauor, propter Alexandri. Philippiq; nomina, ſed in rem viſum eſt ab Aegypto incipere, ne in Macedoniam profectis, Aſia à Ptolomæo occuparetur. Eumeni, præter prouincias, quas acceperat, Paphalagonia, & Caria, & Lycia, & Phrygia adijciuntur. Ibi Craterum, & Antipatrũ opperiri iubetur. Adiutores ei dãtur cũ exercitibus ſuis frater Perdiccæ Alcetas, & Neoptolemus. Clyto cura claſſis traditur: Cilicia Philotæ adempta, Philoxeno datur: ipſe Perdicca Aegyptum cum ingenti exercitu petit. Sic Macedonia, in duas partes diſcurrentibus ducibus, in ſua viſcera armatur, ferrumq; ab hoſtili bello in ciuilem ſanguinem vertit, exemplo furẽtium, manus ac membra ſua ipſa cæſura. Sed Ptolemæus in Aegypto, ſolerti induſtria, magnas opes parabat. Quippe & Aegyptios inſigni moderatione in fauorem ſui ſolicitauerat, & reges finitimos beneficijs, obſequijsque deuinxerat: terminos quoque imperij, acquiſita Cyrene vrbe, ampliauerat: factusque iam tantus erat, vt non tam timeret hoſtes, quàm timendus ipſe hoſtibus eſſet.

Cyrene

*Cyrene autem condita fuit ab Ariſtęo, cui nomen Battos propter linguę obligationem fuit. Huius pater Cyrenus, rex * Theramenis inſulæ, cùm ad oraculum Delphos, propter dedecus adoleſcentis filij nondum loquentis, deum deprecaturus veniſſet, reſponſum accepit, quo iubebatur filius eius Battus Africam petere, & vrbem Cyrenen condere, vſum linguæ ibi accepturus. Cùm reſponſum ludibrio ſimile videretur, propter ſimilitudinem Theramenis inſulæ, ex qua coloni ad vrbem condendam in Africam tam longinquæ regionis, proficiſci iubebantur, res omiſſa eſt. interiectio deinde tempore, velut, contumaces, ex peſtilentia Deo parere compelluntur: quorum tam inſignis paucitas fuit, vt vix vnam nauem complerent. Cum veniſſent in Africam, pulſis accolis, mõtem Cyrã, & propter amænitatẽ loci, & propter fontis vbertatẽ occupauere: ibi Battus dux eorum, lingue nodis ſolutis, loqui primum cæpit: quę res animos eorum ex promiſſis Dei iam parte percepta, in reliquam ſpem condendę vrbis accendit. Poſitis igitur caſtris, opinionẽ ueteris fabulæ accipiunt, Cyrenem eximiæ pulchritudinis virginem, à Theſſaliæ monte Pelio ab Apolline raptam, perlatamq; in eiuſdem montis iuga, cuius collem occupauerat à Deo repletam, quatuor pueros peperiſſe: Nominum, Ariſteum, Eutocũ, Agæũ, miſſos a patre Hypſeo rege Theſſaliæ, qui perquirerent virginẽ, loci amænitate captos in ijſdẽ terris cum virgine reſediſſe.* Theræ.

Ex

*Ex his pueris tres adultos in Theſſaliam reuerſos, auita regna cępiſſe. Ariſteum in Arcadia late regnaſſe, eumque primum & aptum, & mellis vſum, & latis, & coaguli hominibus tradidiſſe, ſolſtitialisque ortus & ſyderum primum inueniſſe. Quibus auditis, Battus virginis nomine ex reſponſis agnito, vrbem Cyrenen condidit. Igitur Ptolemæus huius auctus viribus, bellum in aduentum Perdiccæ parabat. Sed Perdiccæ plus odium arrogantiæ, quàm vires hoſtium nocebant: quem exoſi etiam ſocij, ad Antipatrum gregatim confugiebant. Neoptolemus quoque in auxilium Eumeni relictus, non ſolùm transfugere, verumetiam prodere partium exercitum voluit. Quam rem cum præſenſiſſet Eumenes, cum proditore decernere prælio neceſſe habuit victusque Neoptolemus, ad Antipatrum & Polyperchōta profugit: hisque perſuadet, ut continuatis * manſionibus, læto ex victoria & ſecuro, fuga ſua Eumeni ſuperueniant. Sed res Eumenem non latuit. Itaque inſidiæ in inſidiatorem verſæ: & qui ſecurum aggreſſuros ſe putabāt, ſecuris itinere, & peruigilia noctis fatigais occurſum eſt. In eo prælio Polyperchon occiditur: Neoptolemus quoque cum Eumene cōgreſſus, diu mutuis vulneribus acceptis colluctatus eſt, & in ſumma victus, occumbit. Victor igitur duobus prælijs continuis Eumenes afflictas partes tranſactione ſociorum paululum ſuſtentauit. Ad poſtremum tamen Perdicca occiſo, ab exercitu hoſtis cum Phytone, & Illyrio & Al-*

* Quid ſi leget, tractionibus.

Deciſus eſt a Ptolemæo Oroſius

& Alceta fratre Perdiccæ, rex appellatur: bellumque aduerſus eos Antigono decernitur.

IVSTINI
LIBER XIIII.

EVmenes vt Perdiccam occiſum, ſe vt hoſtē à Macedonib. iudicatū, bellumq; Antigono decretū cognouit, vltro ea militib. ſuis indicauit, ne fama aut rē in maius extolleret, aut militum animos rerū nouitate terreret; ſimul ut, an contra ſe animati eſſent, cognoſceret, ſumpturus conſilium ex motu vniuerſorū. Cōſtanter tum p̄fatus eſt, ſi cui hæc terrori eſſent, habere eū * dicēdi poteſtatē. Qua uoce adeò cunctos in ſtudium partium ſuarum induxit, vt vltro illum omnes hortarentur, reſciſſuroſque ſe ferro decreta Macedonum affirmarent. Tunc exercitu in Aetoliam promoto, pecunias ciuitatibus imperat: recuſantes dare, hoſtiliter diripit. Inde Sardis profectus eſt ad Cleopatram, ſororē Alexandri Magni, ut eius uoce centuriones, principaleſque confirmaretur, exiſtimaturus ibi maieſtatem reginam uerti, unde ſoror Alexandri ſtaret. Tanta ueneratio magnitudinis Alexandri erat, ut etiam per ueſtigia mulierum, fauor ſacrati eius nominis quæreretur. Cum reuerſus in caſtra eſſet, epiſtolæ totis abiectæ ioueniuntur: quibus ijs, qui Eumenis caput ad Antigonum detuliſſent magna præmia definiebantur. Iis cognitis Eu-

Diſcedē di.

*tis Eumenes vocatis ad concionem militibus, primò gratias agit, quòd nemo inuentus ſit, qui ſpem cruenti præmij fidei ſacramento anteponeret: tamen deinde callide ſubnecti, confictas à ſe has epiſtolas, ad experiendos ſuorum animos eſſe. Cæterum ſalutem ſuam in omnium poteſtate eſſe, nec Antigonum, nec quenquam ducum ſic velle vincere, ut ille in ſe exemplum peſſimum ſtatuat. Hoc facto, & in præſenti labantium animos deterruit, & in futurum prouidet, vt ſi quid ſimile accidiſſet non ſe ab hoſte corrumpi, ſed à duce tentari milites arbitrarentur. Omnes igitur operam ſuam certatim ad cuſtodiam ſalutis eius offerunt interim Antigonus cum exercitu ſuperuenit, caſtriſque poſitis, poſterea die in aciem procedit. Nec Eumenes moram prælio fecit: qui victus, in munitum quoddam caſtellum confugit, vbi cum videret ſe fortunam obſidionis ſubiturum, maiorem exercitus partem dimiſit, ne aut conſenſu multitudinis hoſti traderetur, aut obſidio ipſa multitudine grauaretur. Legatos deinde ad Antipatrum, qui * ſolùm par Antigoni viribus videbatur, ſupplices mittit; à quo cum auxilia Eumeni miſſa Antigonus didiciſſet, ab obſidione receſſit Erat quidem ſolutus ad tempus metu moris Eumenes. Sed nec ſalutis, dimiſſo exercitu, magna ſpes erat. Omnie igitur circunſpicienti optimum viſum eſt, ad Alexandri Magni Argyraſpidas inuictum exercitum, & tot victoriarum præfulgentem gloria decurrere. Sed Argyraſpides*

* Solus.

des poſt Alexaadrum omnes duces faſtidiebant, ſordidam militiam ſub aliis, poſt tanti regis memoriam, exiſtimantes. Itaque Eumenes blandimentis agere, ſingulos ſuppliciter alloqui, nunc commilitones ſuos, nunc patronos appellans, periculorum, & operum Orientalium ſocios, nunc refugia ſalutis ſuæ, & vnica præſidia commemorans ſolos eſſe quorum virtute Oriens ſit domitus, ſolos qui militiam Liberi patris, qui Herculis monumenta ſuperauerint, per hos Alexandrũ Magnum factum, per hos diuinos honores, & immortalem gloriam conſecutum: orat vt non tam ducem ſe, quàm cõmilitonem recipiant, vnumque ex corpore ſuo eſſe uelint, Receptus hac lege, paulatim imperiũ, primũ monẽdo ſingulos, mox quæ perperam facto erant blandè corrigendo, uſurpat: nihil in caſtris ſine illo agi, nihil adminiſtrari ſine ſolertia eius poterat. Ad poſtremum quum Antigonum venire cum exercitu eſſet nuntiatum, compellit eos in aciem deſcendere. Ibi dum ducis imperia contemnunt, hoſtium virtute ſuperantur. Iã eo prælio non gloriam tantum tot bellorum, verumetiam cum coniugibus & liberis præmia longæ militiæ parta, perdiderunt. Sed & Eumenes, qui autor cladis erat, nec alia ſpem ſalutis reliquam habebat, victos hortabatur; nam & virtute eos ſuperiores fuiſſe affirmabat. Quippe ab his quinque milia hoſtium cæſa, & ſi in bello præſtent vltro hoſtes pacem petituros. Damna, quibus ſe putent victos, duo milia mulierum & paucos in-

ſantes, & ſeruitia eſſe, quæ melius vincendo poſſint reparere, quàm deſerendo victoria. Porrò Argyraſpides neque fugam ſe tentaturos dicunt poſt damna matrimoniorum, & poſt coniuges amiſſas, neque bellum geſturos contra liberos ſuos vltroque eum conuicijs agitant; quòd ſe poſt tot annos emeritorum ſtipendiorum, redeuntes domum cum præmijs tot bellorum, ab ipſa miſſione rurſus in nouam militiam, immenſaque bella reuocauerit, & laribus quodammodo ſuis, & ab ipſo limite patriæ abductos, inanibus promiſſis deceperit: nunc quoque amiſſis omnibus felicis militiæ quæſtibus, ne victos quidem in miſera & inopi ſenecta quieſcere ſinat. Ignaris deinde ducibus, confeſtim ad Antigonū legatos mittunt, petentes vt ſua reddi iubeat. Is redditurum ſe pollicetur, ſi Eumenem ſibi tradant. Quibus cognitis, Eumenes cum paucis fugere tentauit: ſed retractus deſperatis rebus, cùm concurſus multitudini factus eſſet, petit vt poſtremum ſibi alloqui exercitum liceret. Iuſſus ab vniuerſis dicere, facto ſilentio, laxatiſque vinculis, prolatum, ſicut erat catenatus, manum oſtendit: Cernite, milites, inquit, habitum atque ornamenta ducis veſtri, quæ non hoſtium quiſquam impoſuit. Nam hoc etiam ſolatio foret. Vos me ex victore victū, vos me ex imperatore captiuum feciſtis: quater intra hunc annum in mea verba iure iurando obſtricti eſtis & iſta mitto (NEQVE ENIM MISEROS CONVICIA DECENT)

vnum

vnum oro: ſi propoſitorum Antigoni in meo capite ſumma conſiſtit, inter vos me velitis mori; Nam neque illius intereſt, quemadmodum, aut vbi cadam: & ego fuero ignominia mortis liberatus. Hoc ſi impetro, ſoluo vos iureiurando, quo toties vos ſacramento mihi deuouiſti. Aut ſi ipſos pudet roganti vim adhibere, ferrum huc date, & permittite, quod vos facturos pro Imperatore iuraſtis, Imperatorem pro vobis ſine religione iuriſiurandi facere. Cum non obtineret, preces in iram vertit. At vos, ait, deuota capita reſpiciant dij periuriorum vindices, taleſque vobis exitus dent quales vos ducibus veſtris dediſtis. Nempe vos ijdem paulò antè, & Perdiccæ ſanguine eſtis aſperſi, & in Antipatrum eadem moliti: ipſum denique Alexandrum ſi fas fuiſſe eum mortali manu cadere, interempturi: quod maximum erat, ſeditionibus agitaſtis. Vltima nunc ego perfidorum victima, has vobis diras atque inferias dico vt inopes extorreſque omnes æuum in hoc caſtrenſi exilio agatis, deuoretque vos arma veſtra, quibus plures veſtros, quàm hoſtium duces abſumpſiſtis. Plures deinde iræ, cuſtodes ſuos præcedere ad Antigoni caſtra præcepit. Sequitur exercitus prodito imperatore ſuo, & ipſe captiuus, triumphumque de ſe ipſo ad victoris ſui caſtra ducit: omnia auſpicia regis Alexandri, & tot bellorum palmas laureaſque vnà ſecum victori tradentes: & ne quid deeſſet pompæ, elephanti quoque, & auxilia Orientalia ſubſequuntur. Tanto pulchrio-

Deleti ſunt Argyraſpides ad vnũ oẽs ab Ibircio, iuſſu Antigoni. Pluc. in Eumc.

ra hæc Antigono: quàm Alexandro tot victoriæ fuerunt: ut cum ille Orientem vicerit, hic eos à quibus Oriens victus, ſuperauit. Igitur Antigonus domitores illos orbis, exercitui ſuo diuidit, redditis quæ in victoria cæperat Eumenem verò verecundia prioris amicitiæ, in conſpectum ſuum venire prohibitum, aſsignari cuſtodibus præcepit. Intereà Eurydice, vxor Aridei regis, vt Polyperchonta à Græcia redire in Macedoniam cognouit, & ab eo accerſitam Olympiada, muliebri æmulatione perculſa, abutens valetudine viri, cuius officia ſibi vendicabat, ſcribi regis nomine Polyperchonti, Caſſandro exercitum tradat, in quem regni adminiſtrationem rex tranſtulerit. Eadem & in Aſiam Antigono per epiſtolas nuntiat: quo beneficio deuinctus Caſſander, nihil non ex arbitrio muliebris audaciæ geſſit. Deinde profectus in Græciam, multis ciuitatibus bellum infert: quarum excidio, veluti vicino incendio territi Spartani, vrbem quam ſemper armis, non muris defenderant, tum contra reſponſa fatorum & veterum maiorum gloriã, armis diffiſi, murorum præſidio includunt. Tantum eos degenerauiſſe à maioribus, vt cũ multis ſeculis murus vrbis ciuium virtus fuerit, tunc ciues ſaluos ſe fore non exiſtimauerint, niſi intrà muros laterent. Dum hæc aguntur, Caſſandrum à Græcia turbatus Macedoniæ ſtatus domum reuocauit. Namq; Olympias, mater Alexandri Magni regis cùm ab Epiro in Macedoniam, proſequente

Spartanorum vrbs ſine muro.

Aeacida rege Moloſſorum, veniret, prohiberique finibus ab Eurydice & Arideo rege cępiſſet ſeu memoria mariti, ſeu magnitudine filij, & indignitate rei moti Macedones, ad Olympiada tranſiere, cuius iuſſu & Eurydice, & rex occiditur, ſex annis poſt Alexandrum potius regno. Sed nec Olympias diu regnauit. Nan cum principum paſsim cedes, muliebris magis quàm regio more feciſſet, fauorem ſuum in odium vertit. Itaque audito Caſſandri aduentu, diffiſa Macedonibus, cum nuru Roxane, & nepote Hercule, in ✱ *Pictuam vrbem conceſsit. Proficiſcenti Deidamia, Aeacidæ regis filia, & Theſſalonice priuigia, & ipſe clara Philippi patris nomine, multæque aliæ principium matronæ, ſpecioſus magis quàm vtilis grex, fuere comites. Hæc cum nuntiata Caſſandro eſſent, ſtatim citatọ curſu Pictuam venit, & vrbem obſidione cinxit. Cum fame, ferroquè vrgeretur, Olympias longæ obſidionis tædio, pacta ſalute, victori ſe tradidit. Sed cum Caſſander ad concionem uocato populo, ſciſcitatus quid de Olympiade fieri vellent, ſubornat parentes interfectorum, qui ſumpta lugubri veſte, crudelitatem mulieris accuſarent: à quibus accenſi Macedones, ſine reſpectu priſtinæ maieſtatis, occidendam decernunt: immemores prorſus, quòd per filium eius, virumque, non ſolum vitam ipſi inter finitimos tutam habuiſſent, verumetiam tantas opes imperiumque orbis quæſiſſent. Sed Olympias vbi obſtinatos veni-*

✱ aliàs Piẽthiũ, & ita legit Oroſ.

re ad ſe armatos uidit, veſte regali, duab. ancillis innixa, vltrò obuiam procedit. Qua viſa, percuſſores attoniti fortuna maieſtatis prioris, & tot in eam memoriæ occurrentibus regum ſuorum nominibus, ſubſtiterũt, donec a Caſſandro miſſi ſunt qui eam confoderent, non refugientem gladium, nec vulnera, aut moliebriter uociferantem: ſed uirorum more fortium, pro gloria veteris proſapiæ, morti ſuccumbentem, ut Alexandrum poſſes etiã moriente matre conſpicere. Inſuper expirans, capillis & ueſte crura contexiſſe fertur, ne quid poſſet in corpore eius indecorum videri. Poſt hæc Caſſander Theſſalonicem, regis Aridei filiã, uxorem ducit: filium Alexandri cum matre in arcem Amphipolitanam cuſtodiendos mitti.

Mors Olympiadis.

Quos paulò pòſt interfecit agente Hercule an. 14.

IVSTINI
LIBER XV.

PErdicca & fratre eius Alceta, Eumene ac Polyperchonte, cęteriſq; ducib. diuerſę partis occiſis, finitũ certamen inter ſucceſſores Alexandri Magni videbatur. cum repentè inter ipſos victores nata diſcordia. Quippe poſtulanuibus Ptolemæo, & Caſſandro, & Lyſimacho, ut pecunia in præda capta, prouincięque diuiderentur: Antigonus negauit ſe in eius belli prędam ſocios admiſſurum, in cuius periculum ſolus deſcenderat. Et vt honeſtum aduerſus ſocios bellũ ſuſcipere videretur, diuulgat ſe Olympiadis

*mortem à Caſſandro interfectæ, vlciſci velle, & Alexandri regis ſui filium cum matre, obſidione Amphipolitana liberare. His cognitis, Ptolemæus & Caſſander, inita cum Lyſimacho & Seleuco ſocietate bellum terra, marique enixè inſtruebant. Tenebat Ptolemæus Aegyptum cum Africæ parte maiore, & Cypro, & Phœnice. Caſſandro parebat Macedonia cum Grecia. Aſiã & partem Orientis occupauerat Antigonus, cuius filius Demetrius prima bella congreſſione, à Ptolemæo, apud Calamam vincitur. In quo prælio maior Ptolemæi moderationis gloria, quàm ipſius victoria fuit. Siquidem & amicos Demetrij non ſolum cum ſuis rebus dimiſit, uerumetiã additis inſuper muneribus, honorauit; & ipſius Demetrij priuatum omne inſtrumentum, ac familiam reddidit, adiecto honore verborum, non ſe propter prædam, ſed propter dignitatem iniſſe bellum: indignatum quod Antigonus deuictis diuerſæ factionis ducibus, ſolus victoriæ communis præmia corripuiſſet. Dum hæc aguntur, Caſſander ab Apollonia rediens, incidit in Abderitas, qui propter ranarum muriumque multitudinem, relicto patriæ ſolo, ſedes quærebant: ueritus ne Macedoniam occuparent, facta pactione, in ſocietatem eos recepit, agroſque ijs in vltimis Macedoniæ finibus aßignat. Deinde, ne Hercules Alexandri filius, * qui ferè annos quatuordeim exceſſerat, fauore paterni nominis in regnum Macedoniæ vocaretur; occidi eum tacitè cum ma-*

Vide Pl. lib. 10. c. 65.

* qui per an.

matre Arſine iubet, corporaque eorum terra obrui, ne cędes ſepultura proderetur: & quaſi parum facinoris in ipſo primum rege, mox in matre eius Olympiade, ac filio admiſiſſet, alterum quoque filium cum matre Roxane pari fraude interficit, quaſi regnum Macedoniæ, quod affectabat, aliter conſequi, quàm ſcelere non poſſit. Interea Ptolemæus cum Demetrio nauali prælio iteratò congreditur, & amiſſa claſſe, hoſtique conceſſa uictoria, in Aegyptum refugit. Demetrius filium Ptolemæi Leuticum, & fratrem Menelaum, amicosque eius cum priuati inſtrumenti miniſterio prouocatus, pari antea munere Aegyptum remittit: & vt appareret eos non odij, ed dignitatis gloria accenſos, donis, muneribusque inter ipſa bella contendebant. Tanto honeſtius tunc bella gerebantur, quantò nunc amicitiæ coluntur. Hac victoria elatus Antigonus, regem ſe cũ Demetrio filio appellari à populo iubet. Ptolemęus quoque ne minoris apud ſuos autoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur. Quib. auditis, Caſſander, & Lyſimachus, & ipſi regiã ſiue maieſtatẽ uẽdicauerunt, huius honoris ornamentis tãdiu omnes abſtinuerunt, quandiu filij regis ſui ſupereſſe potuerunt. Tanta in illis verecundia fuit, vt cum opes regias haberent, regnum tamen nominibus æquo animo caruerint, quoad Alexandro iuſtus hæres fuit. Sed Ptolemæus & Caſſander, cæterique factionis alterius duces, cùm carpi ſe ſingulos ab Antigono viderent, dum priua-

tum

tum ſingulorum. non commune vniuerſorum bellum ducunt; nec auxilium ferre alter alteri volunt, quaſi victoria vnius, non omnium foret, per epiſtolas ſemuicem confirmantes, tempus, locum coeundi condicunt, bellumque communibus viribus inſtruunt. Cui cũ Caſſander intereſſe propter finitimum bellum non poſſet, Lyſimachum cum ingentibus copijs, in auxilium ſocijs mittit. Erat hic Lyſimachus illuſtri quidem Macedoniæ loco natus, ſed virtutis experimentis omni nobilitate clarior, quæ tanta in illo fuit, ut animi magnitudine, philoſophia ipſa viriumque gloria, omnes, per quos Oriens domitus eſt, uicerit. Quippe cum Calliſthenem philoſophum, propter ſalutationis Perſicę interpellatum morem inſidiarum quæ ſibi paratæ fuerant, conſcium fuiſſe ratus eſſet, eumque truncatis crudeliter membris abſciſſiſque auribus, ac naſo, labijſque deforme ac miſerandũ ſpectaculum reddidiſſet, inſuper cum cane in cauea clauſum, ad metum cæterorum circunferret: tunc Lyſimachus audiri Calliſthenem, & præcepta ab eo recipere virtutis ſolitus, miſeratus tanti viri, non culpæ, ſed libertatis pęnas pendentis, venenum ei in remedium calamitatum dedit. Quod adeò ægrè Alexander tulit, ut eum obijci ferociſſimo leoni iuberet. Sed cum ad conſpectum eius concitus leo impetum feciſſet, manum manipulo inuolutam Lyſimachus in os leonis immerſit arreptaque lingua feram examinauit. Quod cum nuntiatum regi eſſet, admiratio in ſatisfactio-*

Lyſimachus.

* aliàs, iratus & finxiſſet.

Aliter Plutarch. mortē Calliſthenis ſcribit in Alexandro.

nem

nem ceſſit, charioremque eum propter conſtantiam tantæ uirtutis habuit. Lyſimachus quoque magno animo regis, veluti parentis, tulit contumeliam. Denique omni ex animo huius facti memoria exturbata, poſtea in India inſectanti regi quoſdam palantes hoſtes, cum à ſatellitum turba, equi ſui celeritate, deſertus eſſet, ſolus, ei per immenſas arenarum moles, curſus comes fuit. Quod idem antea Philippus, frater eius, cum facere voluiſſet, inter manus regis expirauerat. Sed Lyſimachum deſiliens equo Alexander, haſtæ cuſpide ita in fronte vulnerauit, vt ſanguis aliter claudi non poſſet, quàm diadema ſibi demptum rex, alligandi vulneris cauſa, capiti eius imponeret. Quod auſpicium primum regalis maieſtatis Lyſimacho fuit. Et poſt mortem Alexandri, cum inter ſucceſſores Alexandri prouinciæ diuiderentur, ferociſſimæ gentes, quaſi omnium fortiſſimo, aſſignatæ ſunt: adeò etiam, conſenſu vniuerſorum, palmam virtutis inter cæteros tulit. Priuſquam bellum inter Ptolemeum, ſocioſque eius, aduerſus Antigonum committeretur, repente ex Aſia maiore digreſſus Seleucus, nouus Antigono hoſtis acceſſerat. Huius quoque & virtus clara, & origo admirabilis fuit. Siquidem mater eius Laodice, cum nupta eſſet Antiocho, claro inter Philippi duces viro, uiſa eſt ſibi per quietem, ex concubitu Apollinis concepiſſe, grauidamque factam, munus concubitus, anulum à Deo accepiſſe, in cuius gemma, anchora

Thraces, & Pōticos intelligit.

ſculpta

ſculpta eſſet. Iuſſaque id donum filio, quem peperiſſet, dare. Admirabilem fecit hunc viſum & anulus, qui poſtera die, eiuſdem ſcripturæ in lecto inuentus eſt, & figura anchoræ, quæ in femore Seleuci nata, cum ipſo paruulo fuit. Quamobrem Laodice anulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Perſicam militiam, edocto de origine ſua, dedit. Vbi poſt mortem Alexandri, occupato regno Orientis, vrbem condidit, ibique geminæ originis memoriam conſecrauit. Nā & vrbem ex Antiochi patris nomine, Antiochiam vocauit, & campos vicinos vrbi, Apollini dicauit. Originis eius argumentum etiam poſteris manſit. Siquidem filij: nepoteſque eius anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere, Multa in Oriente poſt diuiſionem inter ſocios regni Macedonici bella geſſit. Principio Babyloniam cæpit: inde auctis ex victoria viribus, Bactrianos expugnat. Tranſitum deinde in Indiam fecit, quæ poſt mortem Alexādri, veluti, à ceruicibus iugo ſeruitutis excuſſo, præfectos eius occiderat. Autor libertatis Sandrocottus fuerat: ſed titulum libertatis poſt victoriam in ſeruitutem verterat. Siquidem occupato regno, populum quem ab externa dominatione vendicauerat, ipſe ſeruitio premebat. Fuit hic quidem humili genere natus, ſed ad regni poteſtatem maieſtate numinis impulſus: quippe cum prncacitate ſua Alexandrum regem offendiſſet, interfici à rege iuſſus, ſalutem pedum celeritate

ritate quæſierat. Ex qua fatigatione, cum ſomno captus iaceret, leo ingentis formæ ad dormientẽ acceſſit, ſudoremque profluentem lingua ei terſit expergefactumque blandè reliquit. Hoc prodigio primum ad ſpem regni impulſus, contractis latronibus, Indos ad nouitatem regi ſolicitauit Moliẽti deinde bellum aduerſus præfectos Alexandri, elephantus ferus infinitæ magnitudinis vltro ſe obtulit, & veluti domita manſuetudine, eum tergo excepit, duxq; belli, & prœliator inſignis fuit. Sic acquiſito regno, Sandrocottus ea tempeſtate, qua Seleucus futuræ magnitudinis fundamenta iaciebat. Indiam poſſidebat: cum quo facta pactione Seleucus, compoſitisque in Oriente rebus, in bellum Antigoni deſcendit. Adunatis igitur omnium ſociorum copijs, prælium committitur: in eo Antigonus occiditur: Demetrius filius eius in fugam vertitur: ſed ſocij profligato hoſtili bello, denuo in ſemetipſos arma vertunt; & cum de præda non conueniunt, iterum in duas factiones deducuntur. Seleucus Demetrio, Ptolemæus Lyſimacho iungitur: Caſſandro defuncto Philippus filius ſuccedit ſic, quaſi ex integro, noua Macedoniæ bella naſcuntur.

Quæ cõficiebãt lxiiij. M. peditũ, equitũ x. M. D. elephantos CCC currus. CXX. Plut. in vita Demetrij.

IVSTINI

LIBER XVI.

Poſt Caſſandri regis, filijq; eius Philippi cõtinuas mortes, teſſalonice regina uxor Caſſandri, nõ magno poſt tẽpore, ab An

tipatro

tipatro filio cum vitam etiam per vbera materna deprecaretur, occiditur. Cauſa parricidij fuit, quòd poſt mortem mariti in diuiſione inter fratres regni, propenſior fuiſſe Alexandro videbatur. Quod facinus eò grauius omnibus viſum eſt, quòd nullum maternæ fraudi veſtigium fuit. QVAMQVAM IN PARRICIDIO NVLLA SATIS IVSTA CAVSA AD SCELERIS PATROCINIA PRAETEXI POTEST. *Ob hæc igitur Alexander in vltionem maternę necis, geſturus cum fratre bellum, auxilium à Demetrio petit: nec Demetrius, ſpe inuadendi Macedonici regni, moram fecit. Eius aduentum verens Lyſimachus, perſuadet genero ſuo Antipatro, vt malit cum fratre in gratiam reuerti, quam paternum hoſtem in Macedoniam admitti. Inchoatam igitur inter fratres reconciliationem cum preſenſiſſet Demetrius, per inſidias Alexandrum interficit: occupatóque Macedoniæ regno, cędem apud exercitum excuſaturus, in concionem vocat. Ibi priorem ſe petitum ab Alexandro allegat, nec feciſſe ſe, ſed * occupaſſe inſidias. Regem autem ſe Macedoniæ vel ętatis experimentis, vel cauſis iuſtiorem eſſe. Patrem enim ſuum & Philippo regi, & Alexandro Magno ſocium in omni militia fuiſſe. Liberorum deinde Alexandri miniſtrum, & ad perſequendos defectores ducem extitiſſe. Contrà Antipatrum auum horum adoleſcentũ, amariorem ſemper miniſtrũ regni, quàm*

Pyrrhũ auxilio fuiſse Alexandro, ſcribit Plutarch.

Vno atque die ante vertens Alexãdrũ Plutarc.

* pręoccupaſse.

quàm ipſos reges fuiſſe. Caſſandrum verò patrem extinctorem regiæ domus, non feminis, non pueris peperciſſe: nec ceſſaſſe, quoad omnem ſtirpem regiæ ſobolis deleret. Horum ſcelerum vltionem quia nequiſſet ab ipſo Caſſandro exigere, ad liberos eius tranſlatam. Quamobrem etiam Philippum, Alexandrumque (ſi quis manium ſenſus eſt) non interfectores ſuos, ac ſtirpis ſuæ, ſed vltores eorum, Macedoniæ regnum tenere malle. Per hæc mitigato populo, rex Macedoniæ appellatur. Lyſimachus quoque, cum bello * *Doricetis regis Thracum premeretur, ne eodē tempore & aduerſus Demetrium dimicare neceſſe haberet, tradita ei altera parte Macedoniæ, quæ Antipatro eius genero obuenerat, pacem cum eo fecit, Igitur Demetrius totis Macedoniæ uiribus inſtructus, cum Aſiam occupare ſtatuiſſet, iteratò Ptolemæus, Seleucus, & Lyſimachus experti priore certamine, quantæ uires concordiæ eſſent, pacta ſocietate,* * *adiunctiſque exercitibus, bellum aduerſus Demetrium transferunt in Europam. His comitem ſe, & belli ſocium iungit Pyrrhus rex Epiri, ſperans non difficilius Demetrium Macedoniam amittere poſſe, quàm acquiſierat. Nec ſpes fruſtra fuit: Quippe exercitu eius corrupto, ipſoque in fugam acto, regnum Macedoniæ occupauerat. Dum hæc aguntur, Lyſimachus generum ſuum Antipatrū, regnū Macedoniæ ademptum ſibi, ſoceri fraude, querentem interfecit: filiamque ſuam Eurydicen,*

* aduna tisque.

Fugit. Caſſandriam.

ceu, querelarum ſociam, in cuſtodiam tradit: atque ita vniuerſa Caſſandri domus Alexandro Magno, ſeu necis ipſius, ſeu ſtirpis extinctæ, pœnas partim cæde, partim ſupplicio luit. Demetrius quoque a tot exercitibus circumuentus, cum poſſet honeſtè mori, turpiter ſe dedere Seleuco maluit. Finito bello, Ptolemæus cum magna rerum geſtarum gloria moritur. Is contra ius gentium, minimo natu ex filijs, ante infirmitatem, regnum tradiderat, eiusque rei populo rationem reddiderat, cuius non minor fauor in accipiendo, quàm patris in tradendo regnum fuerat. Inter cætera patris & filij mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem parem populi iuueni conciliauerat: & pater regno ei publicè tradito, priuatim officium regi inter ſatellites fecerat, omnique regno pulchrius regis eſſe patrem dixerat. Sed inter Lyſimachum, & Pyrrhum regem, ſocios paulò antè aduerſus Demetrium, ASSIDVVM INTER PARES DISCORDIA MALVM, bellum mouerat. Victor Lyſimachus, pulſo Pyrrho Macedoniam occupauerat. Inde Thraciæ, ac deinceps Heracleæ bellum intulerat: cuius vrbis & initia & exitus mirabiles fuere. Quippe Bœotijs peſtilentia laborantibus, oraculum Delphis reſponderat, coloniam in Ponti regione ſacram Herculi concederent. Cùm propter metum longæ & periculoſæ nauigationis, mortem in patriam omnibus præoptantibus, res omiſſa eſſet, bellum his Phocenſes tulerent.

tulerent. Quorum cum aduerſa prædia paterentur, iteratò ad oraculum decurrunt. Reſponſum, idem belli, quod peſtilentiæ, remedium fore. Igitur conſcripta colonorum manu, in Metapontum delati, vrbem Heracleam condiderunt. Et quoniam fatorum auſpicijs in eas ſedes delati erant, breui poſt tempore magnas opes parauere. Multa deinde huius vrbis aduerſus finitimos bella, multa etiam domeſticæ diſſenſionis mala fuere. Inter cætera magnifica, vel præcipuè illud memorabile fuit: Cum rerum potirentur Athenienſes, victisque Perſis Græcia & Aſiæ tributum in tutelam claſſis deſcripſiſſent, omnibus cupidè ad præſidium ſalutis ſuæ conferentibus, ſoli Heraclienſes ob amicitiam regum Perſicorum, collationem abnuerat. Miſſus itaque ab Athenienſibus Malachus cum exercitu ad extorquendum, quod negabatur, dum relictis in littore nauibus, agros Heraclienſium populatur claſſem cum maiore parte exercitus, naufragio repentinæ tempeſtatis amiſit. Itaque cum neque mari poſſent, amiſſis nauibus, neque terra auderent cum parua manu, inter tot ferociſſimas gentes reuerti, Heraclienſis honeſtiorem beneficij, quàm vltionis occaſionem rati, inſtructos commeatibus, auxilijsque dimittunt, bene agrorum ſuorum poſtulationem exiſtimantes, ſi quos hoſtes habuerant, amicos redidiſſent. Paſſi ſunt inter plurima mala, etiam tyrannidem: ſiquidem cum plebs etiam nouas tabulas, & diuiſionem agrorum diuitum

impo-

*impotenter flagitarent, diu re in ſenatu tractata, cum exitus rei non inuenirentur, ad poſtremum aduerſus plebem nimio otio laſciuientem, auxilia à Timonheo Athenienſium duce, mox ab Epaminonda Thebanorum petiuere. Vtriſque negantibus, ad Clearchum quem ipſi in exilium egerãt, decurrunt: tanta calamitatum neceſſitas fuit, vt cui patriam interdixerat, eum ad tutelam patriæ vocarent. Sed Clearchus exilio facinoroſior redditus, & diſſenſionem populi occaſionem inuadendæ tyrannidis exiſtimans, primò tacitè cum Mithridate, ciuium ſuorum hoſte, colloquitur, & inita ſocietate paciſcitur, vt reuocatus in patriã, prodita ei vrbe, præfectus eius conſtitueretur. Poſtea autem inſidias, quas ciuibus parauerat, in ipſum Mithridatem verterat. Nanque cum velut arbiter ciuilis diſcordiæ, de exilio reuerſus eſſet ſtatuto tempore, quo vrbem Mithridati traderet, ipſum cum amicis ſuis cepit, captumque accepta ingenti pecunia, dimiſit. Atque vt in illo ſubitum ſe ex ſocio fecit hoſtem, ſic ex defenſore ſenatoriæ cauſæ repentè patronus plebis euaſit: & aduerſus autores potentiæ ſuæ, à quibus reuocatus in patriam, per quos in arce collocatus fuerat, non ſolùm plebem accendit, verumetiam nefandiſſima quæque tyrannicæ crudelitatis exercuit. Igitur populo ad concionem vocato, neque ſe affuturum amplius graſſanti in populum ſenatui, * ait non interceſſurum, contra affuturũ etiã ſi in priſtina ſæuitia perſeueret, & ſi pares ſe*

* aliâ
ait: int
ceſſuri
etiam
in pri

*crudelitati ſenatorum arbitrarentur, abiturum cum militibus ſuis, neque ciuilibus diſcordijs interfuturum. Sin verò diffidant viribus proprijs, vindicem ſe ciuium non defuturum. Proinde conſulant ſibijpſis, iubeant abire, ſi malint, vel ſocium cauſæ popularis remanere. His verbis ſolicitata plebs ſumum ad eum imperium defert: & dum ſenatus potentiæ iraſcitur, in ſeruitutem ſe tyrannicæ dominationis cum coniugibus, & liberis tradit. Igitur Clearchus LX. Senatores comprenſos (nam cæteri in fugam delapſi erant) in vincula compingit. Lætari plebs, quòd a duce * potiſſimum ſenatorum, ſenatus deleretur, verſaque vice, auxilium eorum in exitium conuerſum eſſet. Quibus dum mortem poſſim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit: ſiquidem Clearchus magna pecunia (quaſi minis populi occulte eos ſubtracturus) accepta, ſpoliatos fortunis, vita quoque ſpoliauit. Cognito deinde, quòd bellum ſibi ab ijs, qui profugerant, miſericordiam in auxilium ſolicitatis ciuitatibus, pararetur, ſeruos eorum manumittit. Et ne quid in afflictis honeſtiſſimis domibus deeſſet, vxores eorum, filiaſque nubere ſeruis ſuis, propoſita recuſantibus morte, compellit, vt eos ſibi fidiores, & dominus infeſtiores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiæ, * maiores repentis funeribus fuere. Itaque multæ ſe ante nuptias, multæ in ipſis nuptijs, occiſis prius nouis maritis, interficiunt, & ſe tam funeſtis calamitatibus virtute*

Non erge inſcite admonet Comicus: Ita fugiamus, ne præter cauſam *potiſſimo.

grauiores.

ingenui

ingenui pudoris, eripiunt. Prælium deinde committitur: quo victor tyrannus captiuos ſenatores in triumphi modum per ora ciuium trahit. Reuerſus in vrbē, alios vincit, torquet alios, alios occidit: nullus locus vrbis à crudelitate tyranni vacat. Accedit ſæuitiæ inſolentia, crudelitati arrogantia. Interdum enim ex ſucceſſu continuæ felicitatis obliuiſcitur ſe hominem. Interdum Iouis filium ſe dicit. Eunti per publicum, aurea aquila velut argumentum generis, preferebatur: veſte purpurea, & cothurnis regum tragicorum, & aurea corona vtebatur: filium quoque ſuum Ceraunon vocat, vt Deos non mendacio tantum. verumetiam nominibus illudat. Hæc illum facere, duo nobiliſſimi iuuenes Chion & Leonides indignantes, patriam liberaturi, in necem tyranni conſpirant. Erant hi diſcipuli Platonis philoſophi, qui virtutem, ad quam quotidie præceptis magiſtri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, velnti clientes, in inſidijs locant, Ipſi more iurgantium: ad tyrannum veluti ad regem in arcem contendunt: qui iure familiaritatis admiſſi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero occupatur. Sed ipſi, ſocijs tardius auxiliū ferētib. à ſatellitib. obruūtur. Quare factū eſt, vt tyrannus quidē occideretur, ſed patria non liberaretur. Nam frater Clearchi Satyrus eadem via tyrannidē inuadit, multisq; annis per gradus ſucceſſionis, Heraclienſes regnū tyrannorū fuere.

IVSTINI
LIBER XVII.

PER idē ferme tempus in Helleſpōti & Cheroneſi regionib. terræmotus fuit maximus: tantum urbs Lyſimachia, ante duos & viginti annos à Lyſimacho condita, euerſa eſt: Quod portentum dira Lyſimachō, ſtirpiq; eius, ac ruinam regni, cum clade vexatarum regionum portendebat. Nec oſtentis fides defuit: Nam breui poſt tempore, Aglatoclem filium ſuum, quem in ſucceſſionem regni ordinauerat, per quem multa bella proſpere geſſerat, nō ſolùm patrium, verumetiam humanum vltra morem peroſus, miniſtra Arſyrice nouerca, veneno interfecit. Hæc illi prima mali labes, hoc initium impendentis ruinæ fuit. Nam parricidium principum ſequutæ cædes ſunt, luentium ſupplicia, quòd occiſum iuuenem dolebant. Itaque & hi, qui exercitibus præerant, certatim ad Seleucum deficiebant, eumque pronum iam ex æmulatione gloriæ bellum Lyſimacho inferre compellunt. Vltimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit, & velut ad exemplum fortunæ par reſeruatum. Lyſimachus quatuor & LXX. annos natus erat. Seleucus ſeptem & LXX. Sed in hac ætate vtriq; animi iuueniles erāt, imperijq; cupiditatē inſatiabilē gerebāt. Quippe cū orbē terra-

rum

rũ dno ſoli teneret, anguſtijs ſibimet incluſi videbãtur, vitæq; finẽ nõ annorũ ſpatio, ſed imperij terminis metiebantur. In eo bello Lyſimacus amiſſis antea varij caſibus XV. liberis, nõ inſtrenuè moriẽs, poſtremus domus ſuæ ruinæ cumulus acceſſit. Lętus tanta victoria Seleucus, & ꝙ maius victoria putabat, ſolũ ſe decohorte Alexãdri manſiſſe victoremq; victorũ extitiſſe, nõ humanũ opus eſſe ſed diuinũ munus gloriatur, ignarus prorſus, non multò poſt, fragilitatis humanæ ſeipsũ exẽplum futurum. Quippe poſt menſes admodum ſeptem à Ptolemæo, cuius ſororem Lyſimachus in matrimonium habuerat, per inſidias circunuentus occiditur: regnumque Macedoniæ, quod Lyſimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. Igitur Ptolemæus cum & in gratiam memoriæ magni Ptolemæi patris, & in fauorem vltionis Lyſimachi ambitioſus apud populares eſſet, primò Lyſimachi filios conciliare ſibi ſtatuit, nuptiasq; Arſinoes ſororis ſuæ matris eorum petit: puerorum adoptione promiſſa, vt cum in locum eorum ſucceſſiſſet, nihil illi moliri, vel uerecundia matris, vel appellatione patris auderent. Fratris quoque regis Aegypti concordiã per epiſtolas deprecatur profeſſus deponere ſe offenſam erepti paterni regni, neque amplius à fratre quæſiturum, quod honeſtius à paterno hoſte perceperit. Omniq; arte adulatur Eumeni, & Antigono Demetrij filijs, Antigono filio Seleuci, cũ quibus bellũ habiturus erat, ne tertius ſibi hoſtis accederet.

Prodi- tione [illegible] acha- [illegible]ace-

Sed nec Pyrrhus rex Epiri omiſſus, ingens momentum futurus, vtri parti ſocius acceſſiſſent, qui & ipſe ſpoliare ſingulos cupiens, omnibus ſe partibus × vendicabat. Itaque Tarentinis aduerſus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naues ad exercitum deportandum mutuò petit: ab Antiocho pecuniam, qui opibus quàm militibus inſtructior erat: a Ptolemæo Macedonum militum auxilia. Sed Ptolemæus, cui nulla dilationis ex infirmitate virium venia eſſet, quinque millia peditum, equitum IIII. millia, elephantos quinquaginta, non amplius, quàm in bienniŷ vſum dedit. Ob hæc Pyrrhus, filia Ptolemæi in matrimonium accepta, vindicem eum regni reliquit. Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum eſt, de origine regni eius pauca narranda ſunt, Moloſſorum primum in ea regione regnum fuit: Poſt Pyrrhus Achilli filius: amiſſo per abſentiam Troianis temporibus paterno regno, in his locis conſedit, qui Pyrrhidæ primò, poſtea Epirotæ dicti ſunt. Sed Pyrrhus cum in templum Dodonæi Iouis ad conſulendum veniſſet, ibi Anaſam neptem Herculis rapuit, ex cuius matrimonio octo liberos ſuſtulit. Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opesque affinitatum auxilio magnas parauit: atque ita Heleno filio Priami regis, ob induſtriam ſingularem vaticinandi, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipſe matrimonio ſuo in diuiſione Troianæ prædæ acceperat, vxorē reddidit: breuique

.dita
at.

Anno
o vrbe
ondita
54. O-
lius.

uique poſt tempore, Dlephis inſidijs Oreſtis, filij Agamemnonis.inter altaria Dei interijt. Succeſſor huic Pilades filius fuit. Per ordinem deinde regnum ad Arymbam deſcendit: cui, quoniam pupillus & vnicus ex agente nobili ſupereſſet, intentiore omnium cura ſeruandi eius, educandiq; publicè tutores conſtituuntur. Athenas quoque erudiendi gratia miſſus, quantò doctior maioribus ſuis, tātò & gratior populo fuit. Primus itaq; & leges, & ſenatum, annosque magiſtratus, & reipubli. formam compoſuit: & vt à Pyrrho ſedes, ſic vita cultior populo ab Arymba ſtatuta. Hius filius Neoptolemus fuit: ex quo nata eſt Olimpias, mater Alexandri Magni, & Alexander, qui poſt eum regnum Epiri tenuit, & in Italia bello geſto, in Brutijs interijt. Poſt eius mortem, frater Aeacide regno ſucceſſit qui aſſiduis aduerſus Macedonias bellorum certaminibus populum fatigando, offenſam ciuium contraxit, ac proptereà in exilium actus, Pyrrhum filium binum, admodum paruulum in regno reliquit: qui & ipſe cum a populo propter odium patris ad necem quæreretur, furtim ſubtractus in Illyrios defertur, traditusque eſt Beroæ, Glauci regis vxori, nutriendus, quæ & ipſa generis Aeacidarnm erat. Ibi eum ſeu miſericordia fortunæ eius, ſeu infantilibus blandimentis inductus rex, aduerſum Caſſandrum Macedoniæ regem, qui eum belli comminatione depoſcebat, diu protexit, addito in auxilium etiam adoptionis offi-

Prodi- tione Macha- rei ſacer- dotis. Euſeb.

Glaucia regē Il- lyriorū Plut.ap- pellat. Ad ge- nuan- deuolu-

tio. *Quibus rebus moti Epirotæ, odio in miſericordiam verſo, annorum X I. eum in regnum reuocauerunt, datis tutoribus, qui regnum vſque ad adultam eius ætatem tuerentur. Adoleſcens deinde multa bella geſſit: tantusque rerum ſucceſſu haberi cęptus eſt, vt Tarentinos ſolus aduerſus Romanos tueri poſſe videretur.*

ũ pue-
rũ, mox
aeſtem
egis ap
prehen-
diſſe,
ſcribit
Plut.

IVSTINI

LIBER XVIII.

IGitur Pyrrhus rex Epiri, cùm iterata Tarentinorũ legatione, additis Samnitũ & Lucanorũ precibus, & ipſis auxilio aduerſus Romanos indigentib. fatigaretur, non tam ſupplicum precibus, quàm ſpe inuadendi Italiæ imperij inductus, venturum ſe cũ exercitu pollicetur. In quam rem inclinatũ ſemel ãimũ, præcipitē agere cęperant exempla maiorũ: ne aut inferior patruo ſuo Alexandro videretur, quo defenſore ijdem Tarentini aduerſus Brutios uſi fuerant: aut minores animos Magno Alexandro habuiſſe, qui tam longa à domo militia Orientem ſubegit. Igitur relicto cuſtode regni filio Ptolemæo, annos X V. nato exercitum in portu Tarentino exponit, duobus paruulis filijs Alexandro & Heleno, in ſolatia longinquæ ſecum expeditionis adductis. Cuius audito aduentu, Conſul Romanus Valerius Leuinus feſtinans, ut prius cum eo congrederetur, quàm auxilia ſociorum

con-

conuenirent, exercitum in aciem deducit: Nec rex, tametſi numero militum inferior eſſet, certamini moram fecit. Sed Romanos vincẽtes iam, inuſitata antea elephantorum forma ſtupere primò, mox cedere prælio coegit, victoresq́; iam noua Macedonum monſtra repentè vicerunt. Nec hoſtibus incruenta victoria fuit: Nam & ipſe Pyrrhus grauiter vulneratus eſt, & magna pars militum eius cæſa, maioremq́; gloriam eius victoriæ, quàm lætitiam habuit. Huius pugnæ euentum multæ ciuitates ſecutæ, Pyrrho ſe tradunt. Inter cæteros etiam Locri, prodito præſidio Romano, ad Pyrrhum deficiunt. Ex ea præda Pyrrhus CC. captiuos milites Romam gratis remiſit, ut cognita virtute eius, Romani cognoſceret etiam liberalitatem. Interiectis deinde diebus, cùm ſociorum exercitus ſuperueniſſet, iteratò prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit. Intereà Mago, dux Carthaginienſium, in auxilium Romanorum, cum CXX. nauibus miſſus, ſenatum adijt, ægrè tuliſſe Carthaginienſes affirmans, quòd bellum in Italia à peregrino rege paterentur. Ob quam cauſam miſſum ſe, vt quoniam externo hoſte oppugnarẽtur, externis auxilijs iuuarentur. Gratiȩ à ſenatu Carthaginienſibus actæ, auxiliaque remiſſa. Sed Mago Punico ingenio, poſt pauco dies, tacitus, quaſi pacificator Carthaginienſium, Pyrrhum adijt, ſpeculaturus conſilia eius de Sicilia, quò eum accerſiri fama erat. Nã Romanis eadem cauſa mittendi

Sanitũ, & Lucanorum, Plut. Nã elephãtos Italia primũ uidit, Pyrrhi bello. Pli. lib. 8. cap. 6. XIII. M. ferũt caſos ex Epirotis. Pli.

tendi auxilij Carthaginenſibus fuerat, vt Romano bello, ne in Siciliam Pyrrhus tranſire poſſet, in Italia detineretur. Dum hæc aguntur, legatus à ſenatu Romano Fabricius Lucinus miſſus, pacem cum Pyrrho compoſuit. Ad quam confirmandam, Cyneas Romam cum ingentibus à Pyrrho donis miſſus, neminem, cuius domus muneribus pateret, inuenit. Huic continentiæ Romanorum ſimile exemplum iiſdem ferme temporibus fuit. Nam miſſa à ſenatu in Aegyptum legatione, cùm ingentia ſibi à Ptolemæo rege miſſa munera ſpreuiſſent, interiectis diebus ad cœnā inuitatis, aureæ coronæ miſſæ ſunt, quas illi honoris cauſa recepta, poſtera die ſtatuis regis impoſuerunt. Igitur Cyneas cum turbatam cum Romanis pacem × *ab Appio Claudio renuntiaſſet, interrogatus à Pyrrho, qualis Roma eſſet, reſpondit, REGVM VRBEM SIBI VISAM. Poſt hæc legati Siculorum ſuperueniunt, tradentes Pyrrho totius inſulæ imperium, quæ aſſiduis Carthaginenſium bellis vexabatur. Itaque relicto Locris Alexandro filio, firmatisque ciuitatibus valido præſidio, in Siciliam exercitum traiecit. Et quoniam ad Carthaginenſium mentionem ventum eſt, de origine eorum pauca dicenda ſunt, repetitis Tyriorum paulò altius rebus, quorum caſus etiam dolendi fuerant. Tyriorum gens condita à Phœnicibus fuit, qui terræmotu vexati, relicto patriæ ſolo, Aſſyrium ſtagnum primò, mox mari proximum littus incoluerunt, condita*

[Margin: Tā viro rū quā mulierū uſui apta. Valer. Maxi. — × Qui & ſenex & cęcus in ſenatus delatus erat. Cicę. in I. Antō.]

ibi

ibi vrbe, quam a piſcium vberate, Sidona appellauerunt. Nam piſcem Phenices ſidon vocant. Poſt multos deinde annos a rege Aſcoloniorum expugnati, nauibus appulſi, Tyron vrbem ante annum Troianæ cladis condiderunt: ibi Perſarum bellis diu, variæque fatigati, victores quidem fuere: ſed altritis viribus, a ſeruis ſuis multitudine abundantibus, indigna ſupplicia perpeſſi ſunt: qui conſpiratione facta, omnem liberum populum cum dominis interficiunt, atque ita potiti vrbe, lares dominorum occupant, Remp. inuadunt, coniuges ducunt, & quod ipſi non erãt, liberos procreant. Vnus ex tot millibus ſeruorum fuit, qui miſti ingenio, ſenis domini, paruulique filij eius fortuna moueretur: dominosque non truci feritate trucidauit, ſed pia miſericordia, ac humanitate reſpexit. Itaque cum velut occiſos alienaſſet, ſeruisque de ſtatu Reip. deliberantibus placuiſſet regem ex ſuo corpore creari, eumque potiſſimum quaſi acceptiſſimum dijs, qui Solem orientem primus vidiſſet: rem ad Stratonem (hoc enim nomen ei erat) dominum occultè latentem detulit. Ab eo informatus, cum medio noctis omnes in vnum campum proceſſiſſent, cæteris in Orientem ſpectantibus, ſolus Occidentis regionem intuebatur: Id primum alijs videri furor, in Occidente Solis ortum quærere. Vbi verò dies aduentare cepit, editiſſimisque culminibus vrbis Oriens ſplendere, & ſpectantibus alijs, vt ipſum ſolem aſpicerent, hic primus omnibus fulgorem ſo-

lis

quàm ipſos reges fuiſſe. Caſſandrum verò patrem extinctorem regiæ domus, non fœminis, non pueris peperciſſe: nec ceſſaſſe, quoad omnem ſtirpem regiæ ſobolis deleret. Horum ſcelerum vltionem quia nequiſſet ab ipſo Caſſandro exigere, ad liberos eius tranſlatam. Quamobrem etiam Philippum, Alexandrumque (ſi quis manium ſenſus eſt) non interfectores ſuos, ac ſtirpis ſuæ, ſed vltores eorum, Macedoniæ regnum tenere malle. Per hęc mitigato populo, rex Macedoniæ appellatur. Lyſimachus quoque, cum bello × *Doricetis regis Thracum premeretur, ne eodē tempore & aduerſus Demetrium dimicare neceſſe haberet, tradita ei altera parte Macedoniæ, quę Antipatro eius genero obuenerat, pacem cum eo fecit, Igitur Demetrius totis Macedoniæ uiribus inſtructus, cum Aſiam occupare ſtatuiſſet, iteratò Ptolemæus, Seleucus, & Lyſimachus experti priore certamine, quantę uires concordię eſſent, pacta ſocietate,* × *adiunctisque exercitibus, bellum aduerſus Demetrium tranſferunt in Europam. His comitem ſe, & belli ſocium iungit Pyrrhus rex Epiri, ſperans non difficilius Demetrium Macedoniam amittere poſſe, quàm acquiſierat. Nec ſpes fruſtra fuit: Quippe exercitu eius corrupto, ipſoque in fugam acto, regnum Macedonię occupauerat. Dum hęc aguntur, Lyſimachus generum ſuum Antipatrū, regnū Macedonię ademptum ſibi, ſoceri fraude, querentem interfecit: filiamque ſuam Eurydicen,*

(margin: Dromichetis.) (margin: ● adunatisque.) (margin: Fugit Caſſandriam.)

ceu, querelarum ſociam, in cuſtodiam tradit: atque ita vniuerſa Caſſandri domus Alexandro Magno, ſeu necis ipſius, ſeu ſtirpis extinctæ, pœnas, partim cæde, partim ſupplicio luit. Demetrius quoque a tot exercitibus circumuentus, cum poſſet honeſtè mori, turpiter ſe dedere Seleuco maluit. Finito bello, Ptolemæus cum magna rerum geſtarum gloria moritur. Is contra ius gentium, minimo natu ex filijs, ante infirmitatem, regnum tradiderat, eiusque rei populo rationem reddiderat, cuius non minor fauor in accipiendo, quàm patris in tradendo regnum fuerat. Inter cætera patris & filij mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem parem populi iuueni conciliauerat: & pater regno ei publicè tradito, priuatim officium regi inter ſatellites fecerat, omniqúe regno pulchrius regis eſſe patrem dixerat. Sed inter Lyſimachum, & Pyrrhum regem, ſocios paulò antè aduerſus Demetrium, ASSIDVVM INTER PARES DISCORDIA MALVM, bellum mouerat. Victor Lyſimachus, pulſo Pyrrho Macedoniam occupauerat. Inde Thraciæ, ac deinceps Heracleæ bellum intulerat: cuius vrbis & initia & exitus mirabiles fuere. Quippe Bœotijs peſtilentia laborantibus, oraculum Delphis reſponderat, coloniam in Ponti regione ſacram Herculi concederent. Cùm propter metum longæ & periculoſæ nauigationis, mortem in patriam omnibus præoptantibus, res omiſſa eſſet, bellum his Phocenſes

tulerent.

tulerent. Quorum cum aduerſa prædia paterentur, iteratò ad oraculum decurrunt. Reſponſum, idem belli, quod peſtilentiæ, remedium fore. Igitur conſcripta colonorum manu, in Metapontum delati, vrbem Heracleam condiderunt. Et quoniam fatorum auſpicijs in eas ſedes delati erant, breui poſt tempore magnas opes parauere. Multa deinde huius vrbis aduerſus finitimos bella, multa etiam domeſticæ diſſenſionis mala fuere. Inter cætera magnifica, vel præcipuè illud memorabile fuit: Cum rerum potirentur Athenienſes, victiſque Perſis Græcia & Aſiæ tributum in tutelam claſſis deſcripſiſſent, omnibus cupidè ad preſidium ſalutis ſuæ conferentibus, ſoli Heraclienſes ob amicitiam regum Perſicorum, collationem abnuerat. Miſſus itaque ab Athenienſibus Malachus cum exercitu ad extorquendum, quod negabatur, dum relictis in littore nauibus, agros Heraclienſium populatur claſſem cum maiore parte exercitus, naufragio repentinæ tempeſtatis amiſit. Itaque cum neque mari poſſent, amiſſis nauibus, neque terra auderent cum parua manu, inter tot ferociſſimas gentes reuerti, Heraclienſis honeſtiorem beneficij, quàm vltionis occaſionem rati, inſtructos commeatibus, auxilijſque dimittunt, bene agrorum ſuorum poſtulationem exiſtimantes, ſi quos hoſtes habuerant, amicos redidiſſent. Paſſi ſunt inter plurima mala, etiam tyrannidem: ſiquidem cum plebs etiam nouas tabulas, & diuiſionem agrorum diuitum

impo-

*impotenter flagitarent, diu re in ſenatu tractata, cum exitus rei non inuenirentur, ad poſtremum aduerſus plebem nimio otio laſciuientem, auxilia à Timonheo Athenienſium duce, mox ab Epaminonda Thebanorum petiuere. Vtriſque negantibus, ad Clearchum quem ipſi in exilium egerãt, decurrunt: tanta calamitatum neceſſitas fuit, vt cui patriam interdixerat, eum ad tutelam patriæ vocarent. Sed Clearchus exilio facinoroſior redditus, & diſſenſionem populi occaſionem inuadendæ tyrannidis exiſtimans, primò tacitè cum Mithridate, ciuium ſuorum hoſte, colloquitur, & inita ſocietate paciſcitur, vt reuocatus in patriã, prodita ei vrbe, præfectus eius conſtitueretur. Poſtea autem inſidias, quas ciuibus parauerat, in ipſum Mithridatem verterat. Nanque cum velut arbiter ciuilis diſcordiæ, de exilio reuerſus eſſet ſtatuto tempore, quo vrbem Mithridati traderet, ipſum cum amicis ſuis cepit, captumque accepta ingenti pecunia, dimiſit. Atque vt in illo ſubitum ſe ex ſocio fecit hoſtem, ſic ex defenſore ſenatoriæ cauſæ repentè patronus plebis euaſit: & aduerſus autores potentiæ ſuæ, à quibus reuocatus in patriam, per quos in arce collocatus fuerat, non ſolùm plebem accendit, verumetiam nefandiſſima quæque tyrannicæ crudelitatis exercuit. Igitur populo ad concionem vocato, neque ſe affuturum amplius graſſanti in populum ſenatui, * ait non interceſſurum, contra affuturũ etiã ſi in priſtina ſæuitia perſeueret, & ſi pares ſe*

* aliàs, ait: interceſſurũ etiam ſi in priſt…

crudelitati ſenatorum arbitrarentur, abiturum cum militibus ſuis, neque ciuilibus diſcordijs interfuturum. Sin verò diffidant viribus proprijs, vindicem ſe ciuium non defuturum. Proinde conſulant ſibijpſis, iubeant abire, ſi malint, vel ſocium cauſæ popularis remanere. His verbis ſolicitata plebs ſumum ad eum imperium defert: & dum ſenatus potentiæ iraſcitur, in ſeruitutem ſe tyrannicæ dominationis cum coniugibus, & liberis tradit. Igitur Clearchus L X. Senatores comprenſos (nam cæteri in fugam delapſi erant) in vincula compingit. Lætari plebs, quòd a duce ✻ *potiſſimum ſenatorum, ſenatus deleretur, verſaque vice, auxilium eorum in exitium conuerſum eſſet. Quibus dùm mortem poſſim omnibus minatur, cariora eorum pretia facit: ſiquidem Clearchus magna pecunia (quaſi minis populi occulte eos ſubtracturus) accepta, ſpoliatos fortunis, vita quoque ſpoliauit. Cognito deinde, quòd bellum ſibi ab ijs, qui profugerant, miſericordiam in auxilium ſolicitatis ciuitatibus, pararetur, ſeruos eorum manumittit. Et ne quid in afflictis honeſtiſſimis domibus deeſſet, vxores eorum, filiaſque nubere ſeruis ſuis, propoſita recuſantibus morte, compellit, vt eos ſibi fidiores, & dominus infeſtiores redderet. Sed matronis tam lugubres nuptiæ,* ✻ *maiores repentis funeribus fuere. Itaque multæ ſe ante nuptias, multæ in ipſis nuptijs, occiſis prius nouis maritis, interficiunt, & ſe tam funeſtis calamitatibus virtute*

ingenui

ingenui pudoris, eripiunt. Prælium deinde committitur: quo victor tyrannus captiuos ſenatores in triumphi modum per ora ciuium trahit. Reuerſus in vrbē, alios vincit, torquet alios, alios occidit: nullus locus vrbis à crudelitate tyranni vacat. Accedit ſæuitiæ inſolentia, crudelitati arrogantia. Interdum enim ex ſucceſſu continuæ felicitatis obliuiſcitur ſe hominem. Interdum Iouis filium ſe dicit. Eunti per publicum, aurea aquila velut argumentum generis, pręferebatur: veſte purpurea, & cothurnis regum tragicorum, & aurea corona vtebatur: filium quoque ſuum Ceraunon vocat, vt Deos non mendacio tantum. verumetiam nominibus illudat. Hæc illum facere, duo nobiliſſimi iuuenes Chion & Leonides indignantes, patriam liberaturi, in necem tyranni conſpirant. Erant hi diſcipuli Platonis philoſophi, qui virtutem, ad quam quotidie præceptis magiſtri erudiebantur, patriæ exhibere cupientes, quinquaginta cognatos, veluti clientes, in inſidijs locant, Ipſi more iurgantium: ad tyrannum veluti ad regem in arcem contendunt: qui iure familiaritatis admiſſi, dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab altero occupatur. Sed ipſi, socijs tardius auxiliū ferētib. à ſatellitib. obruūtur. Quare factū eſt, vt tyrannus quidē occideretur, ſed patria non liberaretur. Nam frater Clearchi Satyrus eadem via tyrannidē inuadit, multisq; annis per gradus ſucceſſionis, Heraclienſes regnū tyrannorū fuere.

IVSTINI
LIBER XVII.

PER idē ferme tempus in Helleſpōti & Cheroneſi regionib. terræmotus fuit maximus: tantum urbs Lyſimachia, ante duos & viginti annos à Lyſimacho condita, euerſa eſt: Quod portentum dira Lyſimacho, ſtirpiq; eius, ac ruinam regni, cum clade vexatarum regionum portendebat. Nec oſtentis fides defuit: Nam breui poſt tempore, Aglatoclem filium ſuum, quem in ſucceſſionem regni ordinauerat, per quem multa bella proſpere geſſerat, nō ſolùm patrium, verumetiam humanum vltra morem peroſus, miniſtra Arſyrice nouerca, veneno interfecit. Hæc illi prima mali labes, hoc initium impendentis ruinæ fuit. Nam parricidium principum ſequutæ cædes ſunt, luentium ſupplicia, quòd occiſum iuuenem dolebant. Itaque & hi, qui exercitibus præerant, certatim ad Seleucum deficiebant, eumque pronum iam ex æmulatione gloriæ bellum Lyſimacho inferre compellunt. Vltimum hoc certamen commilitonum Alexandri fuit, & velut ad exemplum fortunæ par reſeruatum. Lyſimachus quatuor & LXX. annos natus erat. Seleucus ſeptem & LXX. Sed in hac ætate vtriq; animi iuueniles erāt, imperijq; cupiditatē inſatiabilē gerebāt. Quippe cū orbē terra-

rum

rũ duo ſoli tenerẽt, anguſtijs ſibimet incluſi videbãtur, vitæq; finẽ nõ annorũ ſpatio, ſed imperij terminis metiebantur. In eo bello Lyſimacus amiſſis antea varij caſibus XV. liberis, nõ inſtrenuè moriẽs, poſtremus domus ſuæ ruinæ cumulus acceſſit. Lętus tanta victoria Seleucus, & q᷑ maius victoria putabat, ſolũ ſe deeohorte Alexãdri manſiſſe victoremq; victorũ extitiſſe, nõ humanũ opus eſſe ſed diuinũ munus gloriatur, ignarus prorſus, non multò poſt, fragilitatis humanæ ſeipsũ exẽplum futurum. Quippe poſt menſes admodum ſeptem à Ptolemæo, cuius ſororem Lyſimachus in matrimonium habuerat, per inſidias circunuentus occiditur: regnumque Macedoniæ, quod Lyſimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. Igitur Ptolemæus cum & in gratiam memoriæ magni Ptolemæi patris, & in fauorem vltionis Lyſimachi ambitioſus apud populares eſſet, primò Lyſimachi filios conciliare ſibi ſtatuit, nuptiasq; Arſinoes ſororis ſuæ matris eorum petit: puerorum adoptione promiſſa, vt cum in locum eorum ſucceſſiſſet, nihil illi moliri, vel uerecundia matris, vel appellatione patris auderent. Fratris quoque regis Aegypti concordiã per epiſtolas deprecatur profeſſus deponere ſe offenſam erepti paterni regni, neque amplius à fratre quæſiturum, quod honeſtius à paterno hoſte perceperit. Omniq; arte adulatur Eumeni, & Antigono Demetrij filijs, Antigono filio Seleuci, cũ quibus bellũ habiturus erat, ne tertius ſibi hoſtis accederet.

Sed nec Pyrrhus rex Epiri omiſsus, ingens momentum futurus, vtri parti ſocius acceſſiſſent, qui & ipſe ſpoliare ſingulos cupiens, omnibus ſe partibus × vendicabat. Itaque Tarentinis aduerſus Romanos laturus auxilium, ab Antigono naues ad exercitum deportandum mutuò petit: ab Antiocho pecuniam, qui opibus quàm militibus inſtructior erat: a Ptolemæo Macedonum militum auxilia. Sed Ptolemæus, cui nulla dilationis ex infirmitate virium venia eſſet, quinque millia peditum, equitum IIII. millia, elephantos quinquaginta, non amplius, quàm in bienniū vſum dedit. Ob hæc Pyrrhus, filia Ptolemæi in matrimonium accepta, vindicem eum regni reliquit. Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum eſt, de origine regni eius pauca narranda ſunt, Moloſſorum primum in ea regione regnum fuit: Poſt Pyrrhus Achilli filius: amiſſo per abſentiam Troianis temporibus paterno regno, in his locis conſedit, qui Pyrrhidæ primò, poſtea Epirotæ dicti ſunt. Sed Pyrrhus cum in templum Dodonæi Iouis ad conſulendum veniſſet, ibi Anaſam neptem Herculis rapuit, ex cuius matrimonio octo liberos ſuſtulit. Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit, opesque affinitatum auxilio magnas parauit: atque ita Heleno filio Priami regis, ob induſtriam ſingularem vaticinandi, regnum Chaonum, & Andromachen Hectoris, quam & ipſe matrimonio ſuo in diuiſione Troianæ prædæ acceperat, vxorē reddidit: breuique

[margin: ...dita ...at.]

[margin: Anno ... vrbe ...ondita ...54. O...ſius.]

uique poſt tempore, Dlephis inſidijs Oreſtis, filij Agamemnonis. inter altaria Dei interijt. Succeſſor huic Pilades filius fuit. Per ordinem deinde regnum ad Arymbam deſcendit: cui, quoniam pupillus & vnicus ex agente nobili ſupereſſet, in tentiore omnium cura ſeruandi eius, educandiq; publicè tutores conſtituuntur. Athenas quoque erudiendi gratia miſſus, quantò doctior maioribus ſuis, tātò & gratior populo fuit. Primus itaq; & leges, & ſenatum, annoſque magiſtratus, & reipubli. formam compoſuit: & vt à Pyrrho ſedes, ſic vita cultior populo ab Arymba ſtatuta. Hius filius Neoptolemus fuit: ex quo nata eſt Olimpias, mater Alexandri Magni, & Alexander, qui poſt eum regnum Epiri tenuit, & in Italia bello geſto, in Brutijs interijt. Poſt eius mortem, frater Aeacide regno ſucceſſit qui aſſiduis aduerſus Macedonias bellorum certaminibus populum fatigando, offenſam ciuium contraxit, ac propterea in exilium actus, Pyrrhum filium binum, admodum paruulum in regno reliquit: qui & ipſe cum a populo propter odium patris ad necem quæreretur, furtim ſubtractus in Illyrios defertur, traditusque eſt Beroæ, Glauci regis vxori, nutriendus, quæ & ipſa generis Aeacidarum erat. Ibi eum ſeu miſericordia fortunæ eius, ſeu infantilibus blandimentis inductus rex, aduerſum Caſſandrum Macedoniæ regem, qui eum belli comminatione depoſcebat, diu protexit, addito in auxilium etiam adoptionis offi-

Prod tione Mach. rei ſac dotis. Euſeb.

Glaucia regē Illyriorū Plut. appellat. Ad genuan. deuolu

tio. Quibus rebus moti Epirotæ, odio in miſericordiam verſo, annorum X I. eum in regnum reuocauerunt, datis tutoribus, qui regnum vſque ad adultam eius ætatem tuerentur. Adoleſcens deinde multa bella geſſit: tantuſque rerum ſucceſſu haberi cœptus eſt, vt Tarentinos ſolus aduerſus Romanos tueri poſſe videretur.

I V S T I N I
LIBER XVIII.

EGitur Pyrrhus rex Epiri, cùm iterata Tarentinorũ legatione, additis Samnitũ & Lucanorũ precibus, & ipſis auxilio aduerſus Romanos indigentib. fatigaretur, non tam ſupplicum precibus, quàm ſpe inuadendi Italiæ imperij inductus, venturum ſe cũ exercitu pollicetur. In quam rem inclinatũ ſemel aĩum, præcipitẽ agere cœperant exempla maiorũ: ne aut inferior patruo ſuo Alexandro videretur, quo defenſore ijdem Tarentini aduerſus Brutios uſi fuerant: aut minores animos Magno Alexandro habuiſſe, qui tam longa à domo militia Orientem ſubegit. Igitur relicto cuſtode regni filio Ptolemæo, annos X V. nato exercitum in portu Tarentino exponit, duobus paruulis filijs Alexandro & Heleno, in ſolatia longinquæ ſecum expeditionis adductis. Cuius audito aduentu, Conſul Romanus Valerius Leuinus feſtinans, ut prius cum eo congrederetur, quàm auxilia ſociorum

con-

conuenirent, exercitum in aciem deducit: Nec rex, tametſi numero militum inferior eſſet, certamini moram fecit. Sed Romanos vincẽtes iam, inuſitata antea elephantorum forma ſtupere primò, mox cedere prælio coegit, victoresq; iam noua Macedonum monſtra repentè vicerunt. Nec hoſtibus incruenta victoria fuit: Nam & ipſe Pyrrhus grauiter vulneratus eſt, & magna pars militum eius cæſa, maioremq; gloriam eius victoriæ, quàm lætitiam habuit. Huius pugnæ euentum multæ ciuitates ſecutæ, Pyrrho ſe tradunt. Inter cæteros etiam Locri, prodito præſidio Romano, ad Pyrrhum deficiunt. Ex ea præda Pyrrhus C C. captiuos milites Romam gratis remiſit, ut cognita virtute eius, Romani cognoſceret etiam liberalitatem. Interiectis deinde diebus, cùm ſociorum exercitus ſuperueniſſet, iteratò prælium cum Romanis facit, in quo par fortuna priori bello fuit. Intereà Mago, dux Carthaginienſium, in auxilium Romanorum, cum C X X. nauibus miſſus, ſenatum adijt, ægrè tuliſſe Carthaginienſes affirmans, quòd bellum in Italia à peregrino rege paterentur. Ob quam cauſam miſſum ſe, vt quoniam externo hoſte oppugnarẽtur, externis auxilijs iuuarentur. Gratię à ſenatu Carthaginienſibus actæ, auxiliaque remiſſa. Sed Mago Punico ingenio, poſt pauco dies, tacitus, quaſi pacificator Carthaginienſium, Pyrrhum adijt, ſpeculaturus conſilia eius de Sicilia, quò eum acceſſiri fama erat. Nã Romanis eadem cauſa mittendi

Sanitũ, & Lucanorum, Plut. Nã elephãtos Italia primũ uidit, Pyrrhi bello. Pli. lib. 8. cap. 6. XIII. M. ferũt caſos ex Epirotis. Pli.

tendi auxilij Carthaginenſibus fuerat, vt Romano bello, ne in Siciliam Pyrrhus tranſire poſſet, in Italia detineretur. Dum hæc aguntur, legatus à ſenatu Romano Fabricius Lucinus miſſus, pacem cum Pyrrho compoſuit. Ad quam confirmandam, Cyneas Romam cum ingentibus à Pyrrho donis miſſus, neminem, cuius domus muneribus pateret, inuenit. Huic continentiæ Romanorum ſimile exemplum iiſdem ferme temporibus fuit. Nam miſſa à ſenatu in Aegyptum legatione, cum ingentia ſibi à Ptolemæo rege miſſa munera ſpreuiſſent, interiectis diebus ad cœnã inuitatis, aureæ coronæ miſſæ ſunt, quas illi honoris cauſa recepta, poſtera die ſtatuis regis impoſuerunt. Igitur Cyneas cum turbatam cum Romanis pacem ✕ ab Appio Claudio renuntiaſſet, interrogatus à Pyrrho, qualis Roma eſſet, reſpondit, REGVM VRBEM SIBI VISAM. Poſt hæc legati Siculorum ſuperueniunt, tradentes Pyrrho totius inſulæ imperium, quæ aſſiduis Carthaginenſium bellis vexabatur. Itaque reiicto Locris Alexandro filio, firmatiſque ciuitatibus valido præſidio, in Siciliam exercitum traiecit. Et quoniam ad Carthaginenſium mentionem ventum eſt, de origine eorum pauca dicenda ſunt, repetitis Tyriorum paulò altius rebus, quorum caſus etiam dolendi fuerant. Tyriorum gens condita à Phœnicibus fuit, qui terræmotu vexati, relicto patriæ ſolo, Aſſyrium ſtagnum primò, mox mari proximum littus incoluerunt, condita

Tã vito rũ quã mulierũ uſui apta. Valer. Maxi.

Qui & ſenex & cęcus in ſenatus delatus erat. Cicę. in l. Antõ.

ibi

ibi vrbe, quam a piſcium vberate, Sidona appellauerunt. Nam piſcem Phœnices ſidon vocant. Poſt multos deinde annos a rege Aſcoloniorum expugnati, nauibus appulſi, Tyron vrbem ante annum Troianæ cladis condiderunt: ibi Perſarum bellis diu, variæque fatigati, victores quidem fuere: ſed altritis viribus, a ſeruis ſuis multitudine abundantibus, indigna ſupplicia perpeſſi ſunt: qui conſpiratione facta, omnem liberum populum cum dominis interficiunt, atque ita potiti vrbe, lares dominorum occupant, Remp. inuadunt, coniuges ducunt, & quod ipſi non erãt, liberos procreant. Vnus ex tot millibus ſeruorum fuit, qui miti ingenio, ſenis domini, paruulique filij eius fortuna moueretur: dominosque non truci feritate trucidauit, ſed pia miſericordia, ac humanitate reſpexit. Itaque cum velut occiſos alienaſſet, ſeruisque de ſtatu Reip. deliberantibus placuiſſet regem ex ſuo corpore creari, eumque potiſſimum quaſi acceptiſſimum dijs, qui Solem orientem primus vidiſſet: rem ad Stratonem (hoc enim nomen ei erat) dominum occultè latentem detulit. Ab eo informatus, cum medio noctis omnes in vnum campum proceſſiſſent, cæteris in Orientem ſpectantibus, ſolus Occidentis regionem intuebatur: Id primum alijs videri furor, in Occidente Solis ortum quærere. Vbi verò dies aduentare cępit, editiſſimisque culminibus vrbis Oriens ſplendere, & ſpectantibus alijs, vt ipſum ſolem aſpicerent, hic primus omnibus fulgorem ſolis

lis ſummo faſtigio ciuitatis oſtendit. Non ſeruilis ingenij ratio viſa: requirentibusq́: autorē, de domino confitetur. Tunc intellectū eſt, quantū ingenua ſeruilibus ingenia præſtarēt, MALITIAQVE SERVOS, NON SAPIENTIA VINCERE. Igitur venia ſeni filioq́; data eſt, & velut numine quodā reſeruatos arbitrātes, regē Stratonē creauerant. Poſt cuius mortē regnum ad filium, ac deinde ad nepotes tranſit. Celebre hoc ſeruorum facinus, metuendumq́; exemplum tot orbe terrarum fuit. Itaque Alexander Magnus, cum interiecto tempore in Oriente bellum gereret, velut vltor publicæ ſecuritatis, expugnata eorum vrbe, omnes qui prælio ſuperfuerant, ob memoriam veteris cædis, crucibus affixit: genus tantum Stratonis inuiolatum ſeruauit, regnumq́ue ſtirpi eius reſtituit: ingenuis & inoxijs incolis inſulæ attributis, vt extirpato ſeruili germine, genus vrbis ex integro conderetur. Hoc igitur modo Tyrij Alexandri auſpicijs conditi,

Tyriorū origo. *PARSIMONIA ET LABORE QVAERENDI citò conualuere. Ante cladem dominorum, cum & opibus, & multitudine abundarent, miſſa in Aphricam iuuentute, Vticam condidere: cum interim rex tyro decedit, filio Pygmalione, & Eliſſa filia, inſignis for-*

Eliſſa, q. & Dido. *mæ virgine hæredibus inſtitutis. Sed populus Pygmalioni admodum puero regnum tradidit. Eliſſa quoque Sychæo auunculo ſuo, ſacerdoti Herculis, qui honos ſecundus à rege erat, nupſit. Huic*

ma-

*magna, ſed diſsimulatę opes erant, aurumque metu regis non tectis, ſed terra crediderat: quam rem etſi homines ignorabant; fama tamen loquebatur. Qua incenſus Pygmalion, oblitus iuris humani, auunculum ſuum, eundemque generum ſuum, ſine reſpectu pietatis occidit. Eliſſa diu fratrē propter ſcelus auerſata, ad poſtremum diſsimulato odio, mitigatoque interim vultu, fugā tacite molitur: aſſumptiſque quibuſdam principibus in ſocietatem, quibus par odium in regem eſſe, eandemque fugiendi cupiditatem arbitrabatur. Tum fratrem dolo aggreditur, fingit ſe ad eum migrare velle, ne amplius ei mariti domus, cupidæ obliuionis grauem luctus imaginem renouaret, nè ve vltra amara admonitio oculis eius occurrat. Non inuitus Pygmalion uerba ſororis audiuit, exiſtimans cum ea & aurum Sychæi ad ſe venturum. Sed Eliſſa miniſtros migrationis a rege miſſos, nauibus cum opibus ſuis prima veſpera imponit, prouectaq; in altum, compellit eos onera arenæ pro pecunia inuolucribus inuoluta, in mare deijcere. Tunc deflent ipſa lugubriſque voce * Sicharbam exorat, ut libens opes ſuas recipiat, quas reliquerat, habeatque inferias, quas habuerat cauſam mortis. Tunc ipſos miniſtros aggreditur: ſibi quidem ait optatam olim mortem, ſed illis acerbos cruciatus, & dira ſupplicia imminere, qui * Sicharbę opes, quarum ſpe parricidium rex fecerit, auaritiæ tyranni ſubtraxerunt. Hoc metu omnibus iniecto, comites fu-*

Ille Sychæum Impius ante aras, atq. auri cæcus amore, Clā ferro incautum ſuperat Virg. 1. Aen.

Viſus.n. auget dolorē, Cic.

*Sichæum.

Sichæi.

ga accepit. Iunguntur & ſenatorum in ea nocte præparata agmina, atque ita ſacris Herculis, cu-
Sichæus *ius ſacerdos * Sicharbas fuerat, repetitis exilio ſedes quærunt. Primus illis appulſus terræ, Cyprus inſula fuit: ubi ſacerdos Iouis, cum coniuge & liberis, dei monitu comitem ſe Eliſſę, ſociumq; fortunæ offert, pactus ſibi, poſteriſq; perpetuum honorem ſacerdotij. Conditio pro manifeſto homine accepta. Mos erat Cyprijs, virgines ante nuptias ſtatutis diebus dotalem pecuniam quęſituras, in quæſtum ad littus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamēta Veneri ſoluturas. Harum igitur ex numero LXXX. Admodum virgines, rapi, & nauibus imponi Eliſſa iubet, vt & iuuentus matrimonia, & urbs ſobolem habere poſſit. Dum hæc aguntur, Pygmalion cognita ſororis fuga, cum impio bello fugientem perſequi pararet, ægrè precibus matris & deorū minis victus, quieuit: cui cum inſpirati vates canerent, non impunè laturum, ſi incrementa vrbis toto orbe auſpicatiſſimę interpellaſſet; & hoc modo ſpatium reſpirandi fugientibus datum. Itaque Eliſſa delata in Africę finibus, incolas loci eius, aduentu peregrinorum, mutuarumque rerum commercio gaudentes, in amicitiam ſolicitat: deinde empto loco, qui corio bouis tegi poßit, in quo feſſos longa nauigatione ſocios, quoad proficiſceretur, reficere poſſet, corium in tenuißimas partes ſecari*
Marca- tiq; ſo- *iubet, atque ita maius loci ſpatium, quàm petierat, occupat, unde poſtea ei loco Byrſę nomen fuit.*

fuit. Confluentibus deinde vicinis locorum, qui ſpe lucri multa hoſpitibus venalia inferebant: ſedesque ibi ſtatuentibus, ex frequentia hominum veluti inſtar ciuitatis effectum eſt. Vticenſium quoque legati, dona vt conſanguineis attulerunt: hortatique ſunt, vt vrbem conderent, vbi ſedes ſortiti eſſent. Sed & Afros detinendi aduenas amor cepit. Itaque conſentientibus omnibus, Carthago conditur, ſtatuto annuo vectigali pro ſolo vrbis. In primis fundamentis caput bubalum inuentum eſt: quòd auſpicium quidem fructuoſæ terræ, ſed laborioſæ, perpetuoque ſeruæ vrbis fuit: propter quod in alium locum vrbs tranſlata. Ibi quoque caput equi repertum, bellicoſum, potentemque populum futurum ſignificans, vrbi auſpicatam ſedem dedit. Tunc ad opinionem nouæ vrbis concurrentibus gentibus, breui et populus, & ciuitas magna facta eſt. Cum ſucceſſu rerum florentes Carthaginis opes eſſent, rex Mauritanorum Hiarbas decem Pœnorum principibus ad ſe accerſitis, Eliſſæ nuptias ſub belli denuntiatione petit: quod legati reginæ referre metuentes, Punico cum ea ingenio egerunt, nuntiãtes regem aliquẽ poſcere, qui cultiores mores, victusque eum, Afrosque perdoceat: ſed quenquam inueniri non poſſe, qui ad Barbaros, & ferarum more viuentes, tranſire a conſanguineis velit. Tunc a regina caſtigati, ſi pro ſalute patriæ aſperiorem vitam recuſarent, cui etiam ipſa vita, ſi res exigat debeatur: regis mandata aperuere,

lum de nomine Byrsã, Taurino quãtum poſſent circũdare tergo. Virg.

Getulorũ regẽ Virgili facit Hiarbã

ruere,

ruere, dicentes, quæ præcipiat alijs, ipſi facienda eſſe, ſi velit vrbi conſultum eſſe. Hoc dolo capta diu × *Sicharbæ viri nomine, cum multi lacrymis & lamentatione flebili inuocato, ab poſtremum ituram ſe quò ſua & vrbis fata vocarent, reſpondit. In hoc trium menſium ſumpto ſpatio, pyra in vltima parte vrbis extructa, uelut placatura viri manes, inferiasque ante nuptias miſſura, multas hoſtias cædis, & ſumpto gladio pyram conſcendit. Atque ita ad populum reſpiciens, ituram ſe ad virum, ſicut præceperant, dixit vitamque gladio finiuit. Quandiu Carthago inuicta fuit, pro Dea culta eſt. Condita eſt vrbs hęc LXXII. annis antè, quàm Roma, cuius virtus ſicut bello clara fuit, ita domi ſtatus varijs diſcordiarum caſibus agitatus eſt. Cum inter cætera mala etiam peſte laborarent, cruenta ſacrorum religione, & ſcelere, pro remedio vſi ſunt. Quippe homines vt victimas immolabant, & impuberes (quę ætas etiam hoſtium miſericordiam prouocat) aris admouebant, pacem deorum ſanguine eorum expoſcentes, pro quorum vita dij rogari maximè ſolent. Itaque* × *aduerſis tanto ſcelere numinibus, cum in Sicilia diu infeliciter dimicaſſent, tranſlato in Sardiniam bello, amiſſa maiore exercitus parte, grqui prælio victi ſunt. Propter quod ducem ſuum* × *Machæum, cuius auſpicijs & Siciliæ partem domuerant, & aduerſus Afros magnas res geſſerant cum parte exercitus, quæ ſuperfuerat, exulare iuſſerunt. Quam rem*

Sichei

De origine, cōditionibus, anno conditionis, mire uariant autores, ui de Euſe. & Apuleium.

auerſis

Mezeū Oroſius habet,

*vem ægre ferentes milites, legatos Carthaginem mittunt, qui reditum primò, veniamque infelicis militiæ petant: denuntient, quòd ſi precibus nequeant, armis ſe conſecuturos. Cum preces & minæ legatorum ſpretæ eſſent, interiectis diebus conſcenſis nauibus, armati ad vrbem veniunt: ibi deos, hominesque teſtati, non ſe expugnatum, ſed recuperatum patriam venire, oſtenſurosque ciuibus ſuis, non virtutem ſibi priore bello, ſed fortunam defuiſſe. Prohibitis commeatibus, obſeſſaque vrbe, in ſummam deſperationem Carthaginienſes adduxerunt. Intereà Cartalo Machæi ducis exulis filius, cum præter caſtra patris à Tyro, quò decimas Herculis ferre, ex præda Sicilienſi, quam pater eius ceperat, à Carthaginenſibus miſſus fuerat, reuerteretur, accerſitusque à * patria eſſet, publicæ ſe prius religionis officia executurum, quàm priuatæ pietatis, reſpondit. Quam rem etſi ægreferret pater, non tamen vim afferre religioni auſus eſt. Interiectis deinde diebus, Cartalo petito commeatu a populo, cum reuerſus ad patrem eſset, ornatusque qurpura, & infulis ſacerdotij, omnium ſe oculis ingereret, tum in ſecretum pater adducto ait: Auſus ne es nefandiſſimum caput, iſta purpura, & auro ornatus, in conſpectum tot miſerorum ciuium venire? & mæſta ac lugentia caſtra circunſtantibus quietę felicitatis inſignibus, velut exultabundus intrare? Nuſquam ne te alijs iactare potuiſti? Nullus locus aptior, quàm ſordes patris, & exi-*

*patre.

lij infelicis ærumæ fuerunt? Quid, quòd paulò antè vocatus, non dico patrem, ducem certè ciuium tuorum ſuperbè ſpreuiſti? Et quid porrò tu in purpura iſta coroniſque aliud, quàm victoriarum mearum titulos geris? Quoniam igitur tu in patre nihil niſi exulis nomen agnoſcis: ego quoque imperatorem me magis, quàm patrem indicabo ſtatuamque in te exemplum, ne quis poſthac infelicibus miſerijs patris illudat. Atque ita cum ornatu ſuo, in altiſſimam crucem in conſpectu vrbis affligi iuſſit. Poſt paucos deinde dies Carthaginem capit, euocatoque populo ad concionem, exilij iniuriam quæritur, belli neceſſitatem excuſat, contemptumque victoriarum ſuarum. Punitis autoribus miſerorum ciuium, iniurioſi exilij omnibus ſe veniam dare dicit. Atque ita decem ſenatoribus interfectis vrbem legibus ſuis reddidit. Nec multo poſt tempore affectati regni accuſatus, duplicis & in filio & in patria parricidij pœnas dedit. Huic Mago imperator ſucceſſit, cuius induſtria, & opes Carthaginenſium, & imperij fines, & bellicæ gloriæ laudes creuerunt.

Acta ſũt hæc ferè tẽpore Cyri regis Oroſius.

IVSTINI

LIBER XIX.

Scipſum is Mago interfecerat,

MAgo Carthaginenſium imperator, cum primus omniũ ordinata diſciplina militari, impiũ Pœnorũ cõdidiſſet, uiresq;

ciui-

ciuitatis non minus bellandi arte, quàm virtute firmaſſet, defungitur, relictis duobus filijs Haſdrubale & Hamilcare: qui per veſtigia paternæ virtutis decurrentes, ſicuti generi, ita & magnitudini patris ſucceſſerunt. Iis ducibus Sardiniæ bellum illatum: aduerſus Afros quoque, vectigal pro ſolo vrbis multorum annorum repetētes, dimicatum: ſed Afrorum ſicut cauſa iuſtior, ita & fortuna ſuperior fuit, bellúmque cum his ſolutione pecuniæ, non armis finitum. In Sardinia quoque Haſdrubal grauiter vulneratus, imperio Hamilcari fratri tradito interijt, cuius mortem, tum luctus ciuitatis, tum & dictaturæ vnderim, & triumphi quatuor inſignem fecere: hoſtibus quoque creuere animi, veluti cum duce Pænorum vires concidiſſent. Itaque Siciliæ populis propter aſſiduas Carthaginenſium iniurias, ad Leonidam fratrem regis Spartanorum concurrentibus, graue bellum natum; in quo & diu, & varia victoria præliatum fuit. Dum hæc aguntur, legati à Dario Perſarum rege Carthaginem veniunt, afferentes edictum, quo Pæni humanas hoſtias immolare & canina carne veſci prohibebantur; mortuorum corpora cremare potius, quàm terra obruere à rege iubebantur: petentes ſimul auxilia aduerſus Græcos, quibus illaturus bellum Darius erat. Sed Cartaginenſes auxilia negantes, propter aſſidua finitimorum bella, cæteris ne per omnia contumaces viderentur, cupidè paruere. Interea Hamilcar bello Sicilienſi interficitur, relictis

ob rem male geſtam cōtra Syracuſanos ob quā rē ī crucē ſublatū ē corpus mortui a Carthā. Pl. in uita Timoleonis. Cui cognomēto fuit Barcha.

Minor quid venerit in mentem Iuſtino cur Annibalẽ filium Haſdrubalis dicat, cum ſecus habeant omnes hiſtorias. * agitarent.

*tribus filijs Amilcone, Hannone, Giſgone, Haſdrubali quoque par numerus filiorum fuit; Annibal, & Haſdrubal, & Sappho. Per hos res Carthaginienſium ea tempeſtate regebatur. Itaq; & Mauris bellũ illatũ, & aduerſus Numidas pugnatum, & Afri cõpulſi ſtipendiũ vrbis conditæ Carthaginienſib. remittere. Dein cùm familia tanta Imperatorũ grauis liberæ ciuitati eſſet, omniaq́; agerent ſimul & iudicarent, centum & numero ſenatorũ iudices diliguntur. qui reuerſis à bello ducibus, rationẽ rerũ geſtarũ exigerent, vt hoc metu ita in bello imperia * cogitarent, vt domi iuſtitiã legesq́; reſpicerent. In Sicilia in locũ Hamilcaris, Imperator, Amilco ſuccedit: qui cùm nauali terreſtriq́; bello ſecunda prælia feciſſet, repẽtè peſtilentis ſyderis vi exercitum amiſit. Quæ res cum nuntiata Carthagini eſſet, mæſta ciuitas fuit: Omnia vlulatib. non ſecus ac ſi ipſa vrbs capta eſſet, perſonabant: clauſæ priuatæ domus, claſa deorũ tẽpla, intermiſſa omnia ſacra, omnia priuata officia damnata, cuncti deinde ad portã cõgregãtur, egredientesq́; paucos è nauibus, qui cladi ſuperfuerant, de ſuis percontantur. Vt verò dubia antea ſpe, & ſuſpenſo metu, incerta orbitatis expectatione caſus ſuorũ miſeris illuxit, tunc toto littore plangentiũ gemitus, tunc infelicium matrum vlulatus, & querelæ flebiles audiebantur, Inter hæc procedit inops è naui ſua Imperator Amilco, ſordida, ſeruiliq́; tunica diſcinctus: ad cuius conſpectum plangentiũ agmina iunguntur. Ipſe quo-*

que

que manus ad cęlum tendens, nunc ſortē ſuā, nunc publicam fortunam deflet, nunc deos accuſat, qui tanta belli decora, & tot ornamenta victoriarū, quæ ipſi dederant, abſtulerint: qui captis tot vrbibus, totiesq; prælio victis, exercitū victorē non bello, ſed peſte deleuerint: deferre ſe tamen ciuibus ſuis non modica ſolatia, quòd malis eorum hoſtes gaudere, non gloriari poſſent. Quippe neque eos qui mortui ſunt, à ſe occiſos: neque eos qui reuerſi ſunt, à ſe fugatos poſſint dicere. Prædā quā relictis à ſe caſtris abſtulerint, non eſſe talē, quam velut ſpolium victi hoſtis oſtentent: ſed quam poſſeſſione vacua, fortuitis dominorum mortibus, ſicuti caduca occupauerint. Quòd ad hoſtes pertinet, victores ſe receſsiſſe: Quòd ad hoſtes pertinet, victo: nihil tamen ſe grauius ferre, quā quòd inter fortiſsimos viros mori non potuerit: ſeruatusq; ſit, non ad vitæ iucunditatē, ſed ad ludibriū calamitatis. quanquam vbi miſeras copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, ſe quoque ſequuturum commilitones ſuos: oſtenſurumq: patrię, non ideo ſe in eam diem vixiſſe, quoniam uelit viuere: ſed ne hos, quibus nefanda lues pepercerat, intra hoſtium exercitus relictos morte ſua proderet. Tali uociferatione per urbem ingreſſus, vt ad limina domus ſuæ venit, proſequutam multitudinem velut poſtremo alloquio dimiſit, obſeruatiſq; foribus, ne nemine ad ſeſe, ne filijs quidem admiſſis, mortem ſibi conſciuit.

IVSTINI
LIBER XX.

DIonyſius ex Sicilia pulſis Carthaginienſibus, occupatoque totius inſulæ imperio, graue otium regno ſuo periculoſamque deſidiã tanti exercitus ratus, copias in Italiam traiecit, ſimul vt militum vires continuo labore acuerentur, & regni fines proferẽtur. Prima illi militam aduerſus Græcos, qui proxima Italici maris littora tenebant, fuit: quib. deuictis, finitimos quoſque aggreditur, omneſq; Græci nominis Italiam poſſidentes, hoſtes ſibi deſtinat: quæ gentes non partem, ſed vniuerſam ferme Italiam ea tempeſtate occupauerant: Deniq; multę vrbes adhuc poſt tantam vetuſtatem, veſtigia Græci moris oſtentant. Nanque Tuſcorũ populi, qui oram inferi maris poſſident, à Lydia venerunt: & Venetos, quos incolas ſuperi maris videmus, capta & expugnata Troia, Antenore duce, miſit: Adria quoque Illyrico mari proxima, quæ & Adriatico mari nomen dedit. Græca vrbs eſt, et Harpos, quã Diomedes exciſo Ilio, naufragio in ea loca delatus, condidit: Sed & Piſæ Lyguribus Græcos autores habent; & in Tuſcis, Tarquini à Theſſalis, & Spinambris: Peruſini quoque originem ab Achæis ducunt. Quid Cere vrbem dicam? Quid latinos populos, qui ab Aenea conditi videntur? Item Faliſci, Iapygij, Nolani,

ni, Abellani, non ne Calſidenſiũ coloni ſunt? Quid tractus omnis Campaniæ? Quid Brutij, Sabiniq́ue? Quid Samnites? Quid Tareniini? quos Lacedæmonia profectos, Spurioſq́ue vocatos accepimus? Thurinorum vrbem condidiſſe Philoctetẽ ferunt, ibiq́ue adhuc monumentum eius viſitur; & Herculis ſagittæ iu Apollinis tẽplo, quæ fatũ Troiæ fuere. Metapontini quoque in tẽplo Mineruę ferramenta, quibus Epeus, a quo conditi ſunt, equum Troianum fabricauit, oſtentant: propter quod omnis illa pars Italię maior Gręcia appellatur. Sed principio originum Metapontini cum Sybaritanis et Crotoniẽſibus pellere cęteros Græcos Italia ſtatuerunt. Cum primum vrbem Syrim cepiſſent, in expugnatione eius quinquaginta iuuenes amplexos Mineruę ſimulacrum, ſacerdotemq́ue deæ velatum ornamentis inter ipſa altaria trucidauerunt. Ob hoc cùm peſte & ſeditionibus vexarentur, priores Crotonienſes Delphicum oraculum adierunt. Reſponſum his eſt, finem mali fore, ſi violatum Mineruæ numen, & interfectorum manes placaſſent. Itaq; cum ſtatuas iuuenibus iuſtę magnitudinis, & in primis Mineruæ fabricare cępiſſent, Metapontini cognito oraculo deorum, occupandam, & manium pacem & deæ rati, iuuenibus modica & lapidea ſimulacra ponunt, & deam panificijs placant. Atque ita peſtis vtrobique ſedata eſt, cum alteri magnificentia, alteri uelocitate certaſsẽt. Recepta ſanitate, nõ diu Crotoniẽſes quieuere. Itaq; indi

gnantes, in oppugnatione Syris auxilium contra ſe a Locrenſibus latum, bellum his intulerunt. Quo metu territi Locrenſes, ad Spartanos decurrunt, auxilium ſupplices deprecantur. Illi longinqua militia grauati, auxilium a Caſtore & Polluce petere eos iubent. Neque legatis ſociæ vrbis reſponſum ſpreuerunt; profectiq; in proximum tẽplum facto ſacrificio, auxilium deorum implorant, litatis hoſtijs, obtentóque, vt rebantur, quod petebant, haud ſecus læti, quàm ſi deos ipſos ſecum aduecturi eſſent, puluinaria ijs in naui componũt, fauſtisque profectionibus, ſolacia ſuis pro auxilijs deportant. Iis cognitis Crotonienſes, & ipſi legatos ad oraculum Delphos mittunt, victoriæ facultatem, bellique proſperos euentus deprecãtes: Reſponſum, prius votis hoſtes, quàm armis vincendos. Cum vouiſſent Apollini decimas prædæ, Locrenſes & voto hoſtium, & reſponſo Dei cognito, nonas vouerunt: tacitamque eam rem habuere, ne votis vincerentur. Itaque cum in aciem proceſſiſſent, & Crotonienſium centum viginti millia armatorum conſtitiſſent, Locrenſes paucitatem ſuam circunſpicientes (nam ſola quindecim millia militum habebant) omiſſa ſpe victoriæ, in deſtinatam mortem conſpirant, tantusque ardor ex deſperatione ſingulos cepit, vt victores ſe putarent, ſi non inutili morerentur. Sed dum mori honeſtè quærunt, felicius vicerunt. Nec alia cauſa victoriæ fuit, quàm quòd deſperauerunt. Pugnantibus Locris, aquila ab acie nunquam

quam

quam receſſit, eoſque tandiu circunuolauit, quoad vincerent. In cornibus quoque duo iuuenes diuerſo a cæteris armorum habitu, eximia magnitudine, & albis equis, & coccineis paludamentis, pugnare viſi ſunt, nec vltrà apparuerunt, quàm pugnatum eſt. Hanc admirationem auxit incredibilis famæ velocitas. Nam eadem die, qua in Italia pugnatum eſt, & Corintho, & Athenis, & Lacedæmone nuntiata eſt victoria. Poſt hæc, Crotonienſibus nulla virtutis exercitatio, nulla armorum cura fuit. Oderant enim, quæ infeliciter ſumpſerant, mutaſſentque vitam luxuria, ni Pythagoras philoſophus fuiſſet. Hic Sami Demarato locuplete negotiatore natus, magniſq; ſapientiæ incrementis firmatus, Aegyptum primò, mox Babyloniam ad perdiſcendos ſyderum motus, originemque mundi ſpectandam profectus, ſummam ſcientiam conſecutus erat. Inde regreſſus, Cretam & Lacedæmona ad cognoſcendas Minoris & Lycurgi inclytas ea tempeſtate leges, contenderat. Quibus omnibus inſtructus, Crotonam venit, populumque in luxuriam lapſum autoritate ſua ad vſum frugalitatis reuocauit. Laudabat quotidie virtutem, & vitia luxuriæ contemnebat, caſuſque ciuitatum hac peſte perditarum enumerabat, tantumq; ſtudium ad frugalitatem multitudinis prouocauit, vt aliquos ex hi[illegible]riatos in optimam frugem conuerſo[illegible]ſe in[illegible]le videretur. Matronarum quoq; ſeparatam a viris doctrinā, & puerorū a parentibus frequēter habuit.

Deſperatio. n. magnū ad honeſtè moriendum incitamētum eſt. Curt.

Vide Cice. lib. 2 de Ora. & Liuiū 1. ab Vrbe condita.

Luxuriari, i. eſt luxurià corrupti.

Docebat

Docebat nunc has pudicitiam, & obſequia in viros, nunc illos modeſtiam, & literarum ſtudium. Inter hæc velut GENITRICEM VIRTVTVM FRVGALITATEM *omnibus ingerebat, conſecutusq́; aſſiduitate diſputationum erat, vt matronæ auratus veſtes, cæteraq́ue dignitatis ſuæ ornamenta, velut inſtrumenta luxuriæ deponerent, eaq́ue omnia delata in Iunonis ædem ipſi deæ conſecrarent, præferens,* VERA ORNAMENTA MATRONARVM PVDICITIAM, NON VESTES ESSE. *In iuuentutem quoque quantum profligatum ſit, victi fœminarum contumaces animi manifeſtant. Sed CCC. ex iuuenibus cùm ſodalitij iure ſacramento quodam nexi, ſeparatam a ciuibus cæteris vitam exercerent, quaſi cœtum clandeſtinæ coniurationis haberent, ciuitatem in ſe conuerterunt, quæ eos, cùm in vnam domum conueniſſent, cremare voluit. In quo tumultu lx. ferme homines periere, cæteri in exilium profecti. Pythagoras autem cum annos xx. Crotonæ egißet, Metapontum migrauit, ibiq́ue deceſſit: cuius tanta admiratio fuit, vt ex domo eius templum facerent, eumq́ue pro Deo colerent. Igitur Dionyſius tyrannus quem ſupra a Sicilia exercitum in Italiam traieciſſe, bellumq́ue Græcis intuliſſe memorauimus, expu[illegible] Locri[illegible] Crotonienſes, vix vires longo otio [illegible]oris [illegible] clade reſumentes, aggreditur. Qui fortius cum paucis tanto exercitui eius, quàm antea cum tot millibus Locrenſium paucitate*

Vel inedia, vel interfectus a Syracuſanis, dum agrũ fabaceum circuit. Laert.

tate reſtiterunt. Tantum virtutis paupertas aduerſus inſolentes diuitias habet, tantoq; inſperata interdum ſperata victoria certior eſt. Sed Dionyſium gerētem bellum legati Gallorum, qui paucos ante menſes Romam incenderunt, ſocietatem amicitiamque petentes, adeunt, gentemque ſuam inter hoſtes eius poſitam eſſe, magnoque vſui ei futurum vel in acie bellanti, vel de tergo intentis in prælium hoſtibus, affirmant. Grata legatio Dionyſio fuit. Ita pacta ſocietate, & auxilijs Gallorum auctus, bellum velut, ex integro reſtaurat. Is autem Gallis cauſa in Italiam veniendi, ſedesque nouas quærendi, inteſtina diſcordia, & aſſiduæ domi diſſenſiones fuere: quarum tædio, cum in Italiam veniſſent, ſedibus Tuſcos expulerunt, & Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vicentiam, condiderunt. Tuſci quoque, duce Rheto, auitis ſedibus amiſſis, Alpes occupauere, & nomine ducis gentem Rhetiorum conddierunt. Sed Dionyſium in Siciliam aduentus Carthaginienſium reuocauit: qui recuperato exercitu, bellum quod lue deſeruerant, auctis viribus repetebant. Dux belli Hanno Carthaginienſis erat, cuius inimicus Suniator potentiſſimus ea tempeſtate Pœnorum, cùm odio eius, Græcis literis Dionyſio aduentum exercitus, & ſegnitiem ducis familiariter prænuntiaſſet, comprehenſis epiſtolis proditionis damnatur: facto ſenatuſconſulto, ne quis poſteà Carthaginienſis aut literis Græcis, aut

Gall Senones intelligit.

In Italiā cc. ante ann. migrauerũt Celtæ, q̃ eēt urbs incenſa: li. 5. ab urbe.

Vixitq; ad magnā ſenectutem, & filio regnum.

Græco

per manus tradidit. Lactan. lib. 2. exceſsit .n. annū 60. Pro.

Græco ſermoni ſtuderet, ne aut loqui cum hoſte, aut ſcribere ſine interprete poſſet. Nec multò poſt Dionyſius, quem paulò antè non Sicilia, non Italia capiebat, aſſiduis belli certaminibus victus, fractusque, ad poſtremum inſidijs ſuorum interficitur.

IVSTINI

LIBER XXI.

EXtincto in Sicilia Dionyſio Tyranno, in locò eius milites maximū natu ex filijs eius noīe Dionyſiū, ſufficere: & maturā ætatē eius ſecuti, & ꝗ firmius futurū eſſe regnū, ſi penes vnū remanſiſſent, q̄ ſi portionib. inter plures filios diuideretur, arbitrabatur. Sed Dionyſius inter initia regni auunculos fratrū ſuorū, uelut æmulos imperij ſui, hortatoresq́; puerorum ad diuiſionē regni tollere geſtiebat. Quare pauliſper diſſimulatum animum prius ad fauorem popularium conciliandum intendit, excuſatius facturus, quod ſtatuerat, ſi probatus antè omnibus foret. igitur nexorum tria millia è carcere dimittit, tributa populo per triēniū remittit, & quibuſcunq; delinimentis poteſt, animos omniū ſolicitat. Tunc ad deſtinatū facinus cōuerſus, non cognatos tantùm fratrū, ſed etiam ipſos fratres interficit: vt quibus conſortium regni debebat, ne ſpiritus quidem conſortij relinqueretur, tyrannidem in ſuos prius quàm in externos auſpica-

Qui in tēporaria ſeruitute detinebantur.

ſpicatus. Sublatis deinde æmulis, in ſegnitiem lapſus, ſaginam corporis ex nimia luxuria, oculorumq; valetudinem contraxit, adeò vt non ſolem, non puluerem, non denique ſplendorem ferre lucis ipſius poſſet. Propter quæ dum contemni ſe putat, ſæuitia graſſatur, nec vt pater carcerem nexis, ſed cædibus ciuitatem replet: ob quæ non contemptior omnibus, quàm inuiſior fuit. Itaq; cum bellum aduerſus eum Syracuſani decreuiſſent, diu dubitauit, an imperium deponeret, an bello reſiſteret: ſed a militibus prædã vrbiq; direptionem ſperantibus, deſcendere in prælium cogitur. Victus, cùm iteratò non fœlicius fortunam tentaſſet, legatos ad Syracuſanos mittit, ſpondeus ſe depoſiturum tyrannidem, ſi mitterent ad eum cũ quibus de pace conueniret. In quam rem miſſos primores, in carc[illegible]inet: atque ita incautis omnibus, nec qu[illegible]oſtile metuentibus, exercitũ ad delẽdam ci[illegible]atẽ mittit. Fit igitur in ipſa vrbe anceps prælium: in quo oppidanis multitudine ſuperantib. Dionyſius pellitur: qui cum obſidionem arcis timeret, cum omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus. Exula Locrenſibus ſocijs acceptus, veluti iure regnaret, arcem occupat, ſolitamq; ſibi ſæuitiam exercet. Coniuges principiũ ad ſtuprum rapi iubebat, virgines ante nuptias abducebat, ſtupratasq; procis reddebat. Locupletiſsimos quoſque aut ciuitate pellebat, aut occidi imperabat, bonaque eorum inuadebat. Dein cùm rapinæ occaſio deeſſet, uniuerſam ciuitatem

Dedecore filij, mortuꝰ pater pœnas rependit. Valer. Max.

callido

callido commento circunuenit. Cum Rheginorum tyranni Leophronis bello Locrenſes premerentur, vouerunt, ſi victores forent, vt die feſto Veneris virgines ſuas proſtituerent. Quo voto intermiſſo, cum aduerſa bella cum Lucanis gererent, in contionem eos Dionyſius vocat: hortatur, vt vxores filiasque ſuas in templum Veneris, quàm poſſint ornatiſſimas mittant: ex quibus ſorte centum ductæ, voto publico fungantur, religionisque gratia, vno ſtent in lupanari menſe, omnibus antè iuratis viris, ne quis vllam attaminet, Quæ res ne virginibus, voto ciuitatem ſoluentibus, fraudi eſſet, decretum facerent, ne qua virgo nuberet, priuſquam illæ maritis traderentur. Probato conſilio, quo & ſuperſtitioni, & pudicitiæ virginum cõſulebatur, certatim omnes feminæ impenſius exornatæ, in templum Veneris conueniunt: quas omnes Dionyſius immiſſis militibus ſpoliat, ornamentaque matronarum in prædam ſuam vertit. Quarundam viros ditiores interficit, quaſdam ad prodendas virorum pecunias torquet. Cùm his artibus per annos ſex regnaſſet, conſpiratione Locrorum ciuitate pulſus, in Siciliam redit. Ibi Syracuſas ſecuris omnibus poſt longam intercapedinem pacis, per * *conditionem recepit. Dum hæc in Sicilia geruntur, interim in Africa princeps Carthagínienſium Hanno opes ſuas, quibus reipub. ſuperabat vires, ad occupandam dominationem intendit, regnumque inuadere, interfecto ſenatu, conatus*

Vide qbus votis dæmones, pro dijs culti, delectati fuerint.

* [P]roditio[n]em.

tus eſt. Cui ſceleri ſolennem nuptiarum diem filiæ ſuæ legit, vt religione votorum nefanda committeret, & nefanda commenta facilius tegerentur. Itaque plebi epulas in publicis porticibus, ſenatui in domo ſua parat, vt poculis veneno infectis, ſecretius ſenatum, & ſine arbitris interficerent, orbamque rempub. facilius inuaderet. Quare magiſtratibus per miniſtros prodita, ſcelus declinatum; non vindicatum eſt, ne in viro tam potenti plus negotij faceret res cognita, quàm cogitata. Contenti itaque cohibuiſſe decreto, modum nuptiarum ſumptibus ſtatuunt, idque obſeruari non ab vno, ſed ab vniuerſis iubent, ne perſona deſignata, ſed vitia correpta eſſe viderentur. Hoc conſilio præuentus, iterum ſeruitia concitat, ſtatutaque rurſus cædium die, cum denuo ſe proditum videret, timens iudicium munitum quoddam caſtellum cum viginti millibus ſeruorum armatis occupat. Ibi dum Afros, regemque Mauritanorum concitat, capitur, virgisque cæſus, effoſſis oculis, & manibus, cruribusque fractis, velut a ſingulis membris pœnæ exigerentur in conſpectu populi occiditur, corpus verberibus lacerum in cruce figitur. Filij quoque cognatique omnes etiam innoxij, ſupplicio traduntur, ne quiſquam aut ad imitandum facinus, aut ad mortem vlciſcendam, ex tam nefaria domo ſupereſſet. Interea Dionyſius Syracuſis receptus, cum grauior crudeliorque in dies ciuitatis eſſet, interea conſpiratione obſidetur. Tunc depoſito imperio,

arcem Syracuſanis cum exercitu tradidit, recceptoque priuato inſtrumento, Corinthum in exilium proficiſcitur. Ibi humillima quęque tutiſſima exiſtimans, in ſordidiſſimum vitæ genus deſcendit: non contentus in publico vagari, ſed potare: nec conſpici in popinis, lupanaribusque, ſed totis diebus deſidere: cum perditiſſimo quoque de minimis rebus diſceptare, pannoſusque & ſqualidus incedere; riſum libentius præbere, quàm captare in macello perſtare; quæ emere nõ poterat, OCVLIS DEVORARE: apud ædiles aduerſus lenones iurgari: omniaque ita facere, vt contemnendus magis, quàm metuendus videretur. Nouiſſime ſe ludi magiſtrum profeſſus, pueros in triuio docebat, vt aut à t.mentibus ſemper in publico videretur, aut à non timentibus facilius contemneretur. Nam licet tyrannicis vitijs ſemper abundaret, tamen ſimulatio hæc vitiorum nõ naturæ erat: magisque hac arte, quam amiſſo regali pudore faciebat, expertu quàm inuiſa tyrannorum forent etiam ſine opibus nomina. Laborabat itaque inuidiam præteritorum contemptu præſentium demere, neque honeſta, ſed tuta conſilia circũſpiciebat. Inter has tamẽ diſſimulationũ artes, aliter inſimulatus eſt affectatę tyrannidis: nec aliter, quàm dum contemnitur liberatus eſt. Inter hæc Carthaginenſes tanto ſucceſſu rerum Alexãdri Magni exterriti, verentes Perſico regno & Africam vellet adiungere, mittunt ad ſpeculandos eius animos Amilcarem, cognomento Rhodanum

Ludum Corinthi aperuit Dionyſius. Cic. li. 9 Epiſt.

num, virum ſolertia facundia quæ præter cæteros inſignem. Augebant enim metum & Tyrus vrbs autor originis ſuæ, capta, & Alexandria æmula Carthaginis, in terminis Africæ & Aegypti condita, & felicitas regis, apud quē nec cupiditas, nec fortuna vllo modo terminabātur. Igitur Hamilcar per Parmenionē aditu regis obtē[illegible], profugiſſe ſe ad regē expulſum patria fingit militemq́; ſe expeditionis offert. Atque ita conſilijs eius exploratis in tabellis ligneis, deſuper cera vacua inducta, ciuibus ſuis omnia perſcribebat. Sed Carthaginenſes poſt mortem regis reuerſum in patriam, quaſi vrbem regi vendicaſſet, non ingrato tantum, verumetiam & crudeli animo necauerunt.

Et euerſa oroſ.

IVSTINI

LIBER XXII.

Agathocles Siciliæ tyrannus, qui magnitudini prioris Dionyſij ſucceſſit, ad regni maieſtatem ex humili & ſordido genere peruenit. Quippe in Sicilia patre figulo natus, non honeſtiorem pueritiam, quàm principia originis habuit. Siquidem forma, & corporis pulchritudine egregius, diu vitam ſtupri patientia exhibuit. Annos deinde pubertatis egreſſus, libidinem a viris ad fœminas tranſtulit. Poſt hæc apud vtrumque ſexum famoſus, vitam latrocinijs mutauit. Interiectio tēpore, cū Syracuſas cōceſſiſ-

ſet, accitusque in ciuitatem inter incolas eſſet, diu ſine fide fuit: quoniam nec in fortunis quod amitteret, nec in verecundia quod inquinaret, habere videbatur. In ſumma, gregariam militiam ſortitus, non minus tunc ſeditioſa, quã antea turpi vita, in omne facinus promptiſſimus erat. Nã & manu ſtrenuus, & in concionibus perfacundus habebatur. Breui itaque centurio, ac deinceps tribunus militum factus eſt. Primo bello aduerſus Aetneos magna experimenta ſuis ſyracuſanis dedit. Sequenti Campanorum tantam de ſe ſpem omnibus fecit, vt in locum demortui ducis Damaſcenis ſufficeretur. Cuius vxorẽ adulterio cognitã, poſt mortẽ viri in matrimoniũ recepit. Nec contentus quòd ex inope repentè diues factus eſſet, piraticam aduerſus patriam exercuit. Saluti ei fuit, quòd ſocij capti tortique, de illo negauerunt. Bis occupare imperiũ Syracuſarũ voluit, bus ĩ exiliũ actus eſt. A Murgãtinis apud quos exulabat, odio Syracuſanorũ, primo ꝑtor, mox dux creatur. In eo bello & vrbem Leontinorum capit, & urbem Syracuſas obſidere cepit: ad cuius auxilium Hamilcar dux Penorum imprelatus, depoſitis hoſtilibus odijs, preſidia militũ mittit. Ita uno & eodem tempore Syracuſæ & ab hoſte ciuili amore defenſæ, & à ciue hoſtili odio impugnatæ ſunt. Sed Agathocles, cum videret fortius defendi vrbem quàm oppugnari, precibus per internuntiũ Hamilcarẽ exorat, vt inter ſe & Syracuſanos pacis arbitria ſuſcipiat, perculariain ipſum

officia ſua repromittens. Qua ſpe impletus Hamilcar, ſocietatem cum eo metu potentiæ eius iungit, vt quantum virium Agatocli aduerſus Syracuſanos dediſſet, tantum ipſe ad incrementa domeſticæ potentiæ recuperaret. Igitur non pax tantum Agathocli cōciliatur, verumetiā prętor Syracuſis conſtituitur. Tunc Hamilcari expoſitis ignibus cereis tactisque, in obſequia Pænorum iurat. Deinde accepis ab eo quinq; millibus Afrorum, potentiſſimos quoſque ex principibus interficit, atq; ita veluti reip. ſtatum formaturus populū in theatrum ad concionem vocari iubet, contracto in gymnaſio ſenatu, quaſi quædā prius ordinaturus; ſic compoſitis rebus, immiſſis militibus populum obſidet, ſenatum trucidat: cuius peracta cęde, ex plebe locupletiſſimos, & promptiſsimos quoſque interficit. Iis ita geſtis, militē legit, exercitumque conſcribit; quo inſtructus, finitimas ciuitates nihil hoſtile metuētes, ex improuiſo aggreditur. Pænorum quoque ſocios permittente Hamilcare, fęde iniuriis vexat, propter quod quęrelas Carthaginem ſocij non tam de Agathocle, quàm de Hamilcare detulerunt: hunc vt dominū & tyrannum illum vt proditorē arguentes: à quo infeſtiſſimo hoſti, fortunę ſociorum, interpoſita pactione, donatæ ſint: cui ab initio Syracuſæ in pignus ſocietatis ſint traditę, vrbs sēper Pęnis infeſta, & de imperio Siciliæ Carthaginis æmula, nunc inſuper ciuitates ſociorum eidē pacis titulo traditæ ſint denuntiare igitur ſe, hæc breui ad ipſos redūdatura,

ti diſceſſiſſent, cæteros, ad obſidionis neceſſitatem frumento & ſtipendio inſtruit: quinquaginta tantum ſecum talenta ad præſentem vſum auſert, cætera ex hoſte melius quàm ex ſocijs paraturus, Omnes deinde ſeruos militaris ætatis libertate donatos, ſacramento adegit, eosq; & maiorē patrem ferme militum nauibus imponit, ratus ex æquata vtriuſq; ordinis conditione, mutuam inter eos virtutis æmulationem futuram: cæteros omnes ad tutelam patriæ relinquit. Septimo igitur imperij anno, comitibus duobus adultis filijs, Archagato & Heraclida, nullo militum ſciente quò veheretur, curſum in Africam dirigit. Cum omnes aut in Italiã prædatum ſe, aut in Sardiniam ituros crederent, tum primò expoſito in Africæ littore exercitu, cõſilium ſuum omnibus aperit. Quo in loco Syracuſæ poſitæ ſint, oſtendit: quibus aliud nullum auxilium ſupereßet, quã vt hoſtibus faciant, quæ ipſi paterentur. Quippe aliter domi, aliter foris bella tractari. Domi ea ſola auxilia eſſe, quæ patriæ vires ſubminiſtrent: foris hoſtē etiã ſuis uiribus vinci, deficientibus ſocijs, & odio diuturni imperij, externa auxilia circunſpicientibus. Huc accedere, ꝙ vrbes, caſtellaq; Africę nõ muris cinctæ, nõ in montibus poſitæ ſint, ſed in planis cãpis ſine vllis munimentis iaceant: quas omnes metu excidij, facilè ad belli ſocietatem perduci poſſe. Maius igitur Carthaginienſibus ex ipſa Africa, quã ex Sicilia exarſurum bellum, coituraq; auxilia omniũ aduerſus vnã vrbē, nomine quã opibus

*ampliorem, & quas non attulerit vires, inde ſumpturum. Nec in repentino Pœnorum metu modicum momentum victoriæ fore, qui tanta audacia hoſtium perculſi trepidaturi ſint. Acceſſura & vilarum incendia, caſtellorum, vrbiumque contumatiũ direptionẽ, tum ipſius Carthaginis obſidionem. Quibus omnibus nõ ſibi tantũ in alios, ſed & alijs in ſe ſentient patere bella. His non ſolum Pœnos vinci, ſed & Siciliam liberari poſſe. Nec enim moraturos in eius obſidione hoſtes, cùm ſua vrgeãtur. Nuſquam igitur alibi facilius bellum, ſed nec prædã vberiorẽ inueniri poſſe. Nã capta Carthagine, omnem Africã, Siciliamq; præmium victorũ fore. Gloriam certè tam honeſtæ militiæ, tantam in omne æuum futuram, * vt determinari nullo tẽpore obliuionis poſſit: vt dicatur eos ſolos mortalium eſſe, qui bella, quæ domi ferre non poterant ad hoſtes tranſtulerint, vltroque victores inſecuti ſint, & obſeſſores vrbis ſuæ obſederint. Omnibus igitur forti ac læto animo bellum ineundum, quo nullum aliud poſſit aut præmium victoribus vberius, aut victis monimentum illuſtrius dari. His quidem adhorationibus animi militum erigebantur. Sed terrebat eos portenti viſio quòd nauigantibus eis ſol defecerat. Cuius rei rationem non minore curarex, quàm belli reddebat, affirmans, ſi prius quàm proficiſcerentur factum eſſet, credi aduerſum profecturos pro dignum eſſe: nunc quia egreſſis acciderit, illis ad quos eatur, portendere. Porrò defectus naturalium ſyderum ſemper præſentem*

* Forte legẽdũ erat, vt determinari nullo tẽpore obliquio poſſit.

*ſentem rerum ſtatum mutare, certumque eſſe florentibus Carthaginenſium opibus, aduerſisque rebus ſuis commutationem ſignificari. Sic conſolatis militibus, vniuerſas naues conſentiente exercitu incendi iubet, vt omnes ſcirent auxilio fugæ * ablato, aut vincendum aut moriendum eſſe. Deinde cùm omnia, quacunque ingrederentur, proſternerent, villas caſtellaque incenderent: obuius his fuit cum xxx. millibus Pœnorum Hanno dux, & prælio commiſſo, duo de Siculis, tria millia de Pœnis cum ipſo duce cecidere. Hac victoria & Siculorum animi eriguntur, & Pœnorum franguntur. Agathocles victis hoſtibus, vrbes caſtellaque expugnat, prædas ingentes agit, hoſtium multa millia trucidat. Caſtra deinde quinto lapide a Carthagine ſtatuit, vt damna clariſſimarum rerum, vaſtitatemque agrorum, & incendia villarum, de muris ipſius vrbis ſpecularentur. Interea ingens tota Africa deleti Pœnorum exercitus fama, occupatarumque vrbium diuulgatur. Stupor itaque omnes & admiratio inceſſit, vnde tanto imperio tam ſubitum bellum, præſertim ab hoſte iam victo. Admiratio deinde paulatim in contemptum Pœnorum vertitur. Nec multò poſt non Africa tantū, verumetiam vrbes nobiliſſimæ nouitatē ſequutæ, ad Agathoclem defecere, frumentoque & ſtipendio victorem * adiuuere. His Pœnorum malis etiā deletus in Sicilia cum imperatore exercitus, velut quidam ærumnarum cumulus acceſſit. Nam poſt perfectionem a Sicilia Agathoclis, in ob dio*

adēpto.

Duos tantum amiſit è ſuis Agath. Oroſ.

* exiruxere.

ne Syracuſarum Pæni ſegniores redditi, ab Antā dro fratre regis Agathoclis occiſione cæſi nuntiabantur. Itaque cum domi, foriſque eadem fortuna Carthaginienſium eſſet, iam non tributariæ tãtùm ab his vrbes, verumetiam ſocij reges deficiebant, AMICITIARVM IVRA NON FIDE, SED SVCCESSV PONDERANTES. Erat inter cæteros rex Cyrenarum Ophellas, qui ſpe improba, regnum totius Africæ amplexus, ſocietatem cum Agathocle per legatos iunxerat, pactuſque cum eo fuerat, vt Siciliæ illi, ſibi Africæ imperium victis Carthaginienſibus, cederet. Itaq; cum ad belli ſocietatem cum ingenti exercitu ipſe veniſset, Agathocles blando alloquio, & humili adulatione, cum ſæpius ſimul cœnaſſent, quia filius eius ab Ophella adoptatus eſſet, incautum eum interfecit: occupatoq́ue exercitu eius, iterato Carthaginienſes omnibus virib. bellum × ſtruentes, magno vtriuſque exercitus ſanguine, graui prælio ſuperat. Hoc certamini, diſcrimine tanta deſperatio illata Pænis eſt, vt niſi in exercitu Agathoclis orta ſeditio eſſet, tranſiturus ad eum Bomilcar, dux Pænorum, cũ exercitu fuerit. Ob quem noxam in medio foro a Pænis patibulo ſuffixus eſt, vt idem locus monimentum ſuppliciorum eius eſſet, qui ornamentum ante fuerat honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatẽ ciuium tulit, ad eo ut de ſumma cruce, veluti de tribunali, in Pænorum ſcelera concionaretur, obiectans illis nunc Hannonũ falſa affectati regni

inuidia

inuidia circumuentum, nunc Giſgonis innocentis exilium, nunc in Hamilcarem patruum ſuum tacita ſuffragia, quòd Agathoclem ſocium illis facere, quam hoſtem maluerint. Hæc cum in maxima populi concione vociferatus eſſet, expirauit. Interea Agathocles profligatis in Africa reb. tradito Archagatho filio exercitu, in Siciliam recurrit: nihil actum in Africa exiſtimans, ſi amplius Syracuſæ obſiderentur. Nam poſt occiſum Hamilcarem, Giſgonis filium, nouus eò à Pœnis miſſus exercitus fuerat. Statim igitur primo aduentu eius, omnes Siciliæ vrbes auditis, rebus quas in Africa geſſerat, certatim ſe ei tradunt: atque ita pulſis è Sicilia Pœnis, totius inſulæ imperium occupauit. In Africam deinde reuerſus, ſeditione militum excipitur. Nã ſtipendiorũ ſolutio in aduentum patris dilata a filio fuerat. Igitur ad cõcionẽ vocatos, blandis verbis permulſit, ſtipendia illis non a ſe flagitanda eſſe, ſed ab hoſte quærenda, cõmunẽ victoria, cõmunẽ prædam futuram. Paululum modo anniterentur, dum belli reliquiæ peragantur, cum ſciant Carthaginem captam ſpes omnium expleturam. Sedato militari tumultu, interiectis diebus, ad caſtra hoſtiũ exercitum ducit; ibi inconſultius prælium cõmittendo, maiorem partem exercitus perdidit. Cum itaque in caſtra fugiſſet, verſamque in ſe inuidiam temere commiſsi belli videret, priſtinamq; offenſam non depenſi ſtipendij metueret, cõcubia nocte ſolus a caſtris cũ Archagatho filio profugit. Quod

vbi

vbi milites cognouere, haud ſecus quàm ſi ab hoſte capti eſſent, trepidauere: Bis ſe a rege ſuo in medijs hoſtibus relictos, eſſe proclamantes, ſalutemque ſuam deſertam ab eo eſſe, quorum ne ſepultura quidem relinquendam fuerat. Cum perſequi regem vellent, a Numidis excepti, in caſtra reuertuntur: comprehenſo tamen Archagatho, qui a patre noctis errore deſceſſerat: Agathocles autem nauibus, quibus fuerat a Sicilia regreſſus, cum cuſtodibus earumdem Syracuſas defertur, filiorumque pater proditor. Interim in Africa poſt fugam regis, milites pactione cum hoſtibus facta, interfectis Agathoclis filijs, Carthaginienſibus ſe tradidere. Archagathus cum occideretur ab Archeſilao amico × *Antipatri, rogauit eum, quidnam liberis eius facturum Agathoclem putet, per quem ipſe liberis careat? Tunc reſpondit, ſatis habere ſe, quòd ſuperſtites eos eſſe Agathoclis liberis ſciat. Poſt hæc Peni ad perſequendas belli reliquias, duces in Siciliam miſerunt, cum quibus Agathocles pacem æquis conditionibus fecit.*

antea patris.

IVSTINI

LIBER XXIII.

AGathocles rex Siciliæ, pacificatus cũ Carthaginenſibus, partem ciuitatum a ſe fiducia virum diſſidentium, armis ſubegit. Deinde quaſi anguſtis inſulæ terminis claudere-

dere-

deretur, cuius imperij partem primis incrementis ne ſperauerat quidem, in Italiam tranſcendit, exemplum Dionyſii ſecutus, qui multas ciuitates Italiæ ſubegerat. Primi igitur hoſtes illi Brutij fuere, qui & fortiſsimi & opulentiſsimi videbantur, ſimul & ad iniurias vicinorum prompti. Nã multas ciuitates Græci nominis Italia expulerant: autores quoque ſuos Lucanos bello vicerant, & pacem cum his æquis legibus fecerant. Tanta feritas animorum erat, vt nec origini ſuæ parcerent. Namque Lucani iiſdem legibus liberos ſuos, quibus & Spartani, inſtituere ſoliti erant. Quippe ab initio pubertatis, in ſyluis inter paſtores habebantur, ſine miniſterio ſeruili, ſine veſte quam induerent, vel cui incubarent: ut à primis annis duritiæ, parſimoniæque ſine vllo vſu vrbis, aſſueſcerent. Cibus his præda venatica, potus mellis, & lactis, & fontium liquor erat. Sic ad labores bellicos indurabantur. Horum igitur ex numero quinquaginta primò ex agris finitimorum prædari ſoliti, confluente deinde multitudine, ſolicitati præda cum plures facti eſſent, infeſtas regiones reddebant. Itaque fatigatus querelis ſociorum Dionyſius Siciliæ tyrannus, ſex centos Afros ad compeſcendos eos miſerat, quorum caſtellum proditum ſibi per Brutiam mulierem expugnarunt, ibique ciuitatem, concurrentibus ad opinionem nouæ vrbis paſtoribus, ſtatuerunt: Brutioſque ſe ex nomine mulieris vocauerunt. Primum illis cum Lucanis, originis ſuis

Brutij vnde dicti sũt.

auto-

autoribus, bellum fuit. Qui victoria erecti, cum pacem æquo iure feciſſent, cæteros finitimos armis ſubegerunt: tantaſque opes in breui conſecuti ſunt, vt pernitioſi etiam regibus haberentur. Denique Alexander rex Epiri, quum in auxilium Græcarum ciuitatum cum magno exercitu in Italiam veniſſet, cum omnibus copijs ab hijs deletus eſt. Quare feritas eorum ſucceſſu felicitatis incenſa, diu terribilis finitimis fuit, ad poſtremum imploratus Agathocles, ſpe ampliandi regni, à Sicilia in Italiam traiecit. Principio, aduentus opinione eius concuſſi, legatos ad eum, ſocietatem amicitiamque petentes miſerunt. Quos Agathocles ad cenam inuitatos, ne exercitum traijci viderent, in poſterum ſtatuta his die, conſcenſis nauibus fruſtratus eſt: ſed fraudis haud lætus euentus fuit. Siquidem reuerti eum in Siciliam, interiectis paucis diebus, vis morbi coegi: quo toto corpore comprehenſus, per omnes neruos articuloſque humore peſtifero graſſante, velut inteſtino ſingulorum membrorum bello impugnabatur. Ex qua deſperatione bellum inter filium nepotemque ortum, eius regnum iam quaſi mortui vendicantibus, occiſo filio, regnum nepos occupauit. Igitur Agathocles, cum morbi cura, & ægritudo grauiores eſſent, & inter ſe alterum alterius malo creſceret, deſperatis rebus, uxorem ſuam Theogenam, genitoſque ex ea duos paruulos, cum omni pecunia, & familia, regalique inſtrumento, quo præter illum nemo regum ditior

fuit

fuit, nauibus impoſitos Aegyptum vxorem acceperat, remittit, timens ne prædonem regni ſui hoſtem paterentur. Quanquam vxor diu, ne ab ægro diuelleretur, deprecata eſt, ne diſceſſus ſuus adiungi nepotis parricidio poſſet, & tam cruentè hæc deſeruiſſe virum, quàm ille impugnaſſe auum videretur: NVBENDO SE NON PROSPERAE TANTVM, SED OMNIS FORTVNAE INISSES SOCIETATEM: *nec inuitam periculo ſpiritus ſui empturam, vt extremos viri ſpiritus exciperet, & exequiarum officium, in quod, profecta ſe, nemo ſit ſucceſſurus, obſequio debitæ pietatis impleret. Diſcedentes paruuli flebili vlulatu amplexi patrem tenebant. Ex altera parte vxor maritum non amplius viſura, oſculis fatigabat. Nec minus ſenis lacrymæ miſerabiles erant. Flebantij morientem patrem, ille exules liberos: Hi diſceſſu ſuo ſolitudinem patris ſenis, ægri, ille in ſpem regni ſuſceptos relinqui in egeſtate lugebat. Inter hæc regia omnis aſſiſtentium fletibus tam crudelis diſsidij impleta, reſonabat. Tandem lacrymis finem neceſsitas profectionis impoſuit, & mors regis proficiſcentes filios ſecuta eſt. Dum hæc aguntur, Carthaginienſes cognitis quæ in Sicilia agebantur, occaſionem totius inſulæ occupandæ datam ſibi exiſtimantes, magnis viribus eò traijciunt, multaſque ciuitates ſubigunt. Eo tempore & Pyrrhus aduerſus Romanos bellum gerebat, qui imploratus a Siculis in auxilium, ſicuti*

Matrimoniũ.

dictum

*dictum eſt, ſum Syracuſas vehiſſet, multasque ciuitates ſubegiſſet, rex Siciliæ, ſicut Epiri appellabatur, Quarum rerum felicitate lætatus, Heleno filio Sicillam velut auitum (nam ſuſceptus ex filia Agathoclis regis erat) Alexandro autem Italiæ regnum deſtinat. Poſt hæc multa ſecunda prælia cum Carthaginienſibus facit. Interiecto deinde tempore, legati ab Italicis ſocijs venere, nuntiantes Romanis reſiſti non poſſe, deditionemque futuram, niſi ſubueniat. Anxius tam ambiguo periculo, incertusque quid ageret, vel quibus primum ſubueniret, in vtrunque pronus conſulabat. Quippe inſtantibus hinc Carthaginienſibus, inde Romanis, periculoſum videbatur, exercitum in Italiam non traijcere, periculoſius à Sicilia deducere: ne aut illi non lata ope, aut hi deſerti amitterentur. In hoc æſtu periculorum, tutiſſimus portus conſiliorum viſus eſt, omnibus viribus * decernere in Sicilia, & profligatis Carthaginienſibus, victorem exercitum * transponere in Italiam, Itaque conſerto prælio, cùm ſuperior fuiſſet, quoniam tamen à Sicilia abiret, pro victo fugire vſus eſt: ac propterea ſocij ab eo defecerunt: & imperium Siciliæ tam cito amiſit, quàm facilè quæſierat. Sed nec in Italia meliore felicitate vſus, in Epirum reuertitur. Admirabilis vtriuſque rei caſus in exemplum fuit. Nam ſicut autem ſecunda fortuna, rebus ſupra vota fluentibus, Italiæ Siciliæque imperium, & tot de Romanis victorias attraxerat; ita nunc aduerſa,*

A Tarẽtinis & Sãnitib. Plut.

Decertare.

Transmittere.

Partim ad Carthaginienſes, partim ad Mamertinos. Plut.

velut

velut in oſtentationem fragilitatis humanæ diſtruens quæ cumulauerat, Sicilienſi ruina naufragium maris, & fœdam aduerſus Romanos pugnam, turpemq; ab Italia diſceſſum adiecit. Poſt profectionem à Sicilia Pyrrhi magiſtratus Hiero creatur, cuius tanta moderatio fuit, vt conſentiente omnium ciuitatum fauore, dux aduerſus Carthaginienſes primùm, mox rex crearetur. Huius futuræ maieſtatis ipſa infantilis edicatio quaſi prænuntia fuit. Quippe genitus erat patre Hieroclyto, nobili viro, cuius origo a Gelo, antiquo Siciliæ tyranno, manabat: ſed maternum illi genus ſordidum, atque admodum pudibundum fuit. Nam ex ancilla natus, ac propterea a patre, velut dehoneſtamentum generis, expoſitus fuerat. Sed paruulum, & humanæ opis indigentem, apes congeſto circa iacentem melle, multis diebus aluere. Ob quam rem reſponſo aruſpicum admonitus pater, qui regnum infanti potendi canebant, paruulum recolligit, omniqueſtudio ad ſpem maieſtatis, quę promittebatur, inſtituit. Eidem in ludo inter coæquales diſcenti, lupus tabulam, in turba puerorum repente conſpectus, eripuit. Adoleſcenti quoque prima bella ineunti aquila in clypeo, noctua in hacta conſedit. Quod oſtentum & in conſilio cautum, & manu promptum, regemque futurum ſignificabat. Denique aduerſus prouocatores ſæpe pugnauit, ſemperq; victoriam reportauit. A Pyrrho rege multis militaribus donis donatus eſt. Pulchritudo e-

Cũ M. Curio.

Ob id Pallas delecta- tur noctua, vt Plut. in Demoſ.

corporis

corporis inſignis, vires quoque in homine admirabiles fuere. In alloquio blandus, in negotio iuſtus, in imperio moderatus erat, prorſus vt nihil ei regium deeſſe videretur, præter regnum.

IVSTINI

LIBER XXIIII.

*CVm hæc in Sicilia geruntur, interim in Græcia diſſidentibus inter ſe bello Ptolemæo Ceraunico, Antiocho, et Antigono regibus omnes ferme Græciæ ciuitates, ducibus Spartanis velut occaſione data, ad ſpem libertatis erectæ, miſſis inuicem legatis, per quos in ſocietatis fœdera alligarentur, in bellum prorũpũt: & ne cum Antigono, ſub cuius * bello erant, bellũ cepiſſe viderentur, ſocios eius Aetolos aggrediuntur, cauſas belli prætendentes, ꝙ conſenſu Græciæ ſacratũ Apollini Cyræũ campũ per vim occupaſſent. Huic bello ducem eligunt Aran, qui adunato exercitu, vrbes, ſataq; in his cãpis poſita, depopulatur: quæ auferri nõ poterãt, incẽdit. Quod cum è mõtib. cõſpicati Aetolorũ paſtores eſſent, cõgregati admodũ quingẽti, ſparſos hoſtes, ignorãtes quãta manus eſſet, quoniã conſpectũ illis metus & incẽdiorum fumus abſtulerat, conſectantur, trucidatisque admodum nomen millibus, prædones in fugam verterunt. Reparantibus deinde Spartanis bellum, auxilium multæ ciuitates negauerunt, exiſti-*

* impe-rio.

Cãpus is eſt Pho. id-is, Plin. lib. 3.

exiſtimantes, dominationem eos Græcæ, non libertatem quærere. Intereà inter reges bellum finitur: Nam Ptolemæus pulſo Antigono cum regnum totius Macedoniæ occupaſſet, pacem cum Antiocho facit, affinitatemq; cum Pyrrho data ei in matrimonium filia ſua, iungit. Exinde externo metu depoſito, impium & facinoroſum animũ ad domeſtica ſcelera conuertit, inſidiasq́; Arſinoe ſorori ſuæ inſtruit: quibus & filios eius vita, & ipſam Caſſãdriæ urbis poſſeſſione priuare. Primus ei dolus fuit, ſimulato amore ſororis matrimonium petere. Aliter enim ad ſororis filios, quorum regnum occupauerat, quàm concordiæ fraude peruenire non poterat. Sed nota ſcelerata Ptolemæi voluntas ſorori erat. Itaq; non credenti, mandat velle ſe cum filijs eius regni conſortiũ iungere: cum quibus non ideo ſe armis contendiſſe, quoniã eripere his regnũ: ſed quòd id facere ſui muneris vellet. In hoc mitteret arbitrium iuriſiurandi: quo præſente apud deos patrios, quibus vellet obſecrationibus ſe obligaret. Incerta Arſinoe quid ageret: ſi mitteret, decipi periurio: ſi non mitteret, prouocare rabiem fraternæ crudelitatis timebat. Itaq; plus liberis, quàm ſibi timẽs, quos matrimonio ſuo protecturam ſe arbitrabatur, mittit ex amicis ſuis Dionem, quo perducto in ſanctiſſimum Iouis tẽplum, veterima Macedonũ religionis, Ptolemæus ſumptis in manus altaribus, contingens ipſa ſimulacra, & puluinaria deorum, inauditis, vltimisq́; execrationibus adiu-

Solebat n. ſacrificantes apprehẽdere aras. vnde &

Varro. dicit, antiquitas anſias dictas. Vide Macrob.

rat, ſe ſyncera fide matrimonium ſororis petere: nuncupaturumque ſe eam reginam, neque in contumelia eius ſe aliam vxorem, alios ve, quàm filios eius ſe liberos habiturum. Arſinoe poſtquàm & ſpe impleta eſt, & metu ſoluta, ipſa cum fratre colloquitur: cuius vultus, & blandientes oculi, cùm fidem non minorem, quàm iuſiurandum promitterent, reclamant Ptolemęo filio fraudem ſubeſſe, in matrimonium fratris conſenſit. Nuptiæ magno apparatu, lætitiaq; omnium celebratur. Ad cōcionem quoq; vocato exercitu, capiti ſororis diadema imponit, reginamq; eam appellat. Quo nomine in lætitiā effuſa Arſinoe, quia quod morte Lyſimachi prioris mariti amiſerat, ſcepiſſet; vltro virum in vrbē ſuā Caſſandriā inuitat, cuius vrbis cupiditate fraus ſtruebatur. Prægreſſa igitur virū, diē feſtū vrbi in aduentum eius indicit, domos, tēpla, cæteraq; omnia exornari iubet, aras vbiq; hoſtiasq; diſponi, filios quoq; ſuos, Lyſimachum ſedecim annos natum, Philippum triennio minorem, vtrunq; forma inſignem, coronatos occurrere iubet. Quos Ptolmæus ad celandam fraudem, cupide & vltra modum veræ affectionis amplexus; oſculis diu fatigat. Vbi ad portam ventum eſt, occupari arcem iubet, pueros interfeci. Qui cum ad matrem confugiſſent, in gremio eius, inter ipſa oſcula trucidantur. Proclamāte Arſinoe, quòd tantum nefas aut nubendo, aut poſt nuptias contraxiſſet, pro filijs ſe ſæpe percuſſoribus obtulit. Frequenter corpore ſuo puerorū

corpora amplexata protexit, vulneraq; excipere quæ liberis × intendebantur, voluit. Ad poſtremũ ſpoliata etiam funeribus filiorum, ſciſſa veſte, & crinibus ſparſis, cum duobus ſeruulis ex vrbe protracta, Samothraciam in exilium abijt, eò miſerior, quòd mori cum filijs ei non licuit. Sed nec Ptolemæo inulta ſcelera fuerunt. Quippe dijs immortalibus tot periuria, & tam cruenta parricidia vindicantibus, breui poſt à Gallis ſpoliatus regno, captusq; vitam ferro, vt meruerat, amiſit. Nanq; Galli abundanti multitudine, cum eos non caperent terræ, quæ genuerant trecenta millia hominum ad ſedes nouas quærendas, velut peregrinatum miſerunt. Ex his portio in Italia conſedit, quæ & vrbẽ Romã captã incendit, & portio Illyricos ſinus, ducibus auibus (nam augurandi ſtudio Galli præter cæteros callen.) per ſtrages Barbarorum penetrauit, & in Pannonia conſedit: gens aſpera, audax, bellicoſa, quæ prima poſt Herculem, cui ea res virtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit, Alpium inuicta iuga, & frigore intractabilia loca tranſcendit: ibi domitis Pannonijs per multos annos cum finitimis varia bella geſſerunt. Hortante deinde ſucceſſu, diuiſis agminibus, alij Græciã, alij Macedoniam, omnia ferro proterentes, petiuere: Tantusque terror Gallici nominis erat, vt etiam reges non laceſſiti, vltro pacem ingenti pecunia mercarentur. Solus rex Macedoniæ Ptolemæus, aduentũ Gallorum intrepidus audiuit: itaq; cum paucis & in-

× intentabantur.

compoſitis, quaſi bella non difficilius, quàm ſcelera patrarentur parricidiorum furijs agitatus, occurrit. Dardanorum quoq; legationem, viginti millia armatorum in auxilium offerentem, ſprenit: addita inſuper contumelia, actum de Macedonia dicens, ſi cum totum Orientem ſoli domuerint, nunc in vindictam ciuium Dardanis egeant. Milites ſe habere filios eorum, qui ſub Alexandro rege ſtipendia toto orbe terrarum victores fecerint. Quæ vbi Dardano regi nuntiata ſunt, inclytum illud Macedoniæ regnum breui immaturi iuuenis temeritatem caſurum dixit. Igitur Galli, duce Belgio, ad tentandos Macedonum animos, legatos ad Ptolemæum mittunt, offerentes pacē, ſi emere velit. ſed Ptolemęus inter ſuos, belli metu pacem Gallos petere gloriatus eſt: nec minus ferociter ſe legatis, quàm inter amicos iactauit: aliter ſe pacem daturum negando, niſi principes ſuos obſides dederint, & arma tradiderint: non enim fidem ſe niſi inermibus habiturum. Renuntiata legatione, riſere Galli, vndiq; acclamantes, breui ſenſurū, ſibi an illi conſulentes, pacē obtulerint. Interiectis diebus, prælium conſeritur: victi Macedones ceduntur: Ptolemęus multis vulneribus ſaucius capitur, caput eius amputatur, & lanceam fixum tota acie ad terrorem hoſtium circunfertur. Paucos ex Macedonibus fuga ſeruauit, cęteri aut capti, aut occiſi. Hęc cū nuntiata per omnē Macedoniā eſſent, portę urbium clauduntur, luctu omnia replentur, nunc orbitatū amiſſo-

*amiſſorum filiorum dolebant, nunc excidia vrbiũ metuebant, nunc Alexandri, Philippiq; regum ſuorum nomina, ſicuti numina in auxilium vocabant: ſub illis ſe non ſolum tutos, verumetiam victores orbis terrarum, extitiſſe: vt tuerẽtur patriã ſuam, quã gloria rerum geſtarum cælo proximã reddidiſſent: vt opem afflictis ferrent quos furor & temeritas Ptolemæi regis perdiderat orabant. Deſperantibus omnibus, non votis agendum, Soſthenes vnus de Macedonum principibus ratus contracta iuuentute, & Gallos exultantes victoria compeſcuit, & Macedoniam ab hoſtili depopulatione defendit. Ob quæ virtutis beneficia, multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, ignobilis ipſe præponitur, & cum rex ab exercitu appellatus eſſet, ipſe non in regis, ſed in ducis nomen iurare milites coegit. Interea Brẽnus, quo duce portio Gallorum in Græciam ſe effuderet, audita victoria ſuorum, qui Belgio duce Macedones vicerant; indignatus parta victoria * optimam prædam, & Orientis ſpolijs onuſtam, tam facilè relictã eſſe adunatis CL. millibus peditũ. & XV. millibus equitum, in Macedoniã irrũpit. Cum agros villasq; popularentur, occurrit ei cum inſtructo exercitu Macedonum Soſthenes: ſed pauci a pluribus, trepidi a volentibus facile vincuntur. Itaque cum victi ſe Macedones intra muros vrbium condidiſſent, victor Brennus, nemine prohibente, totius Macedoniæ agros deprædatur. Inde quaſi ſpolia ſordcrent, ani-* *opimã

mum ad deorum immortalium templa conuertit, ſcurriliter iocatus, locupletes deos largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos iter vertit prædam religionis aurum, offenſæ deorum immortalium præferens: quos nullis opibus egere, vt qui eas largiri hominibus ſoleant, affirmabat. Templum autem Apollinis Delphis poſitum eſt in monte Parnaſo, in rupe vndique impendente: ibi ciuitatem frequentia hominum facit. Qui ad affirmationem maieſtatis vndique concurrentes, in eo ſaxo conſedere: atque ita templum ciuitatemq; non muri, ſed præcipitia, nec manufacta, ſed naturalia præſidia defendunt, prorſus vt incertum ſit, vtrum munimentũ loci, an maieſtas dei plus hic admirationis habeat. Media ſaxi rupes in formã theatri receſſit. Quamobrẽ hominũ clamor, & quando accidit tubarum ſonus, perſonantibus & reſonantibus inter ſe rupibus, & multiplex audiri, ampliorque quàm editur reſonare ſolet. Quæ res maiorem maieſtatis terrorem ignaris rei, & admirationem ſtupentibus plerunque affert. In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine, planicies exigua eſt, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus ſpiritus, in quodam velut vento in ſublime expulſus, mentis vatum in vecordiã vertit, impletosq; deo, reſponſa conſulentibus dare cogit. Multa igitur ibi & opulenta regum, populorumque viſuntur munera, quæq; magnificentia ſui reddentiũ vota grata voluntatẽ, & deorũ reſponſa manifeſtant. Igi-

tur

tur Brennus cum in conſpectu haberet templum, diu deliberauit, an confeſtim rem aggrederetur, an verò feſſis via militibus, noctis ſpatium ad reſumendas vires daret.. Euridanus & Theſſalonus duces, qui ſe ad prædæ ſocietatem iunxerant, amputari moras iubent, dum imparati hoſtes, & recens aduentus ſui, terrori eſſet: interiectâ nocte & animo: hoſtibus forſitan & auxilia acceſſura, & vias quæ tunc pateant, obſtructum iri. Sed Gallorum vulgus ex longa inopia, vbi primum vino, cæteriſq; commeatibus referta rura inuenit, non minus abundantia, quàm victoria lætũ, per agros ſe ſparſerat, deſertiſq; ſignis ad occupanda omnia pro victoribus vagabantur. Quæ res dilationem Delphis dedit. Prima nanq; opinione aduentus Gallorum prohibiti agreſtes Græcis oraculis feruntur, meſſes, vinaq; villis efferre: cuius rei ſalutare præceptũ non prius intellectũ eſt, quàm vini, cæterarumq; copiarum abundantia, velut mora Gallis obiecta, auxilia finitimorũ conuenire. Prius itaq; vrbem ſuam Delphi, aucti viribus ſociorum permuniuere, quàm Galli vino velut prędæ incubantes, ad ſigna reuocarentur. Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditũ ſexaginta quinq; millia, Delphorum ſociorumq; non niſi × quatuordecim millia militum erãt, quorum contẽptus Brennus ad acuendos ſuorum animos pradę vbertatẽ omnibus oſtẽdebat, ſtatuaſq; cum quadrigis, quorum ingens copia procul viſebatur, ſolidò auro fuſas eſſe: pluſque impondere,

Alijquatuor millia.

quàm in ſpecie habere prædæ affirmabat. Hac aſſeueratione & animaduerſione incitati Galli, ſimul & heſterno mero ſaucij, ſine reſpectu periculorum in bellum ruebant. Contra Delphi plus in Deo, quàm in viribus ſpem ponentes, cum contemptu hoſtium reſiſtebant, ſcandenteſq; Gallos è ſummo montis vertice, partim ſaxis, prrtim armis obruebant. In hoc partium certamine, repente vniuerſorum templorum antiſtites, ſimul et ipſi vates, ſparſis crinibus, cum inſignibus atque infulis, pauidi, vecordesve, in primam pignantium aciem procurrunt, aduenisse Deum clamant, cumq; ſe vidiſſe deſilientem in templum per culminis aperta faſtigia, Dum omnes opē dei ſuppliciter implorāt, iuuenē ſupra humanum modum inſignis pulchritudinis, comiteſque ei duas armatas virgines, ex propinquis duabus Dianæ Mineruæque ædibus occurriſſe: nec oculis tantum hæc ſe perſpexiſſe, ſed audiſſe etiam ſtridorem arcus, ac ſtrepitus armorum. Proinde nec cunctarentur dijs anteſignanis hoſtem cædere, & victoriæ deorum ſocios ſe adiungere, ſummis obſecrationibus mouebant. Quibus vocibus incenſi, omnes certatim vt prælium proſiliunt. Præſentiam dei & ipſi ſtatim ſenſere. Nam & terræmotu portio montis abrupta, Gallorum ſtrauit exercitum, & conſertiſſimi cunei non ſine vulneribus hoſtiū diſſipati ruebant. Inſecuta deinde tempeſtas eſt, quæ grandine & fulgure ſaucios ex vulneribus abſumpſit. Dux ipſe Brennus cum dolorem vulnerum ferre non poſſet, pugione

vitam

vitam finiuit. Alter ex duobus, punitis belli autoribus, cum decem millibus ſauciorum citato agmine a Græcia excedit. Sed nec fortuna fugientibus commodior fuit. Siquidem pauidis nulla ſub tectis acta nox, nullus ſine labore, & periculo dies aſſidui imbres & gelu, nix concreta, & fames, & laſſitudo, & ſuper hæc MAXIMVM PER VIGILIA E MALVM, *miſeras infelicis belli reliquias obterebant. Gentes quoque, nationesq́; per quas iter habebant, palantes velut prædam ſectabantur. Quo pacto euenit, vt nemo ex tanto exercitu, qui paulò ante fiducia virium ēt deos contemnebat, velut ad memoriam tantæ cladis ſupereßet.*

IVSTINI
LIBER XXV.

INter duos reges, Antigonū & Antiochū, ſtatuta pace, cū in Macedoniā Antigonus reuerteretur, nouus eidē repēte hoſtis exortus eſt. Quippe Galli, qui a Brēno duce, cū in Græciā proficiſcerētur, ad terminos gētis tuēdos relicti fuerāt, ne ſoli deſides viderentur, peditum quindecim millia, equitum tria millia armauerant, fugatisq́ue Getarum, Triballorumq́ue copijs Macedoniæ imminentes, legatos ad regem miſerunt, qui pacem ei venalem offerrent, ſimul & regis caſtra ſpecularentur. Quos Antigonus pro regali munificentia ingenti apparatu epularum ad cœnam inuitauit. Sed Galli expoſitum

grande

grande auri argentiq́ue pondus admirantes, atq; prædę vbertate ſolicitati, infeſtiores, quàm venerant, reuertuntur. Quibus & elephantes ad terrorem, velut inuſitatas Barbaris formas, rex oſtendi iuſſerat, naues onuſtas copijs demonſtrari: ignarus, quòd quibus oſtentatione virium metum ſe inijcere exiſtimabat, eorum animos vt ad opimam prædā ſolicitabat. Itaque legati ad ſuos reuerſi, omnia in maius extollentes, opes pariter & negligentiam regis oſtendunt, referta auro & argento caſtra eſſe, & neque vallo foſſa ve munita: & quaſi ſatis munimenti in diuitijs haberēt, ita eos omnia officia militaria intermiſiſſe: prorſus ferri auxilio non indigerent, quoniam abundarent auro. Hac relatione auidę gentis animi ſatis ad prædam incitabantur. Accedebat tum exemplum Belgij, qui non magno ante tempore Macedonum exercitum cum rege trucidauerat. Itaque conſentientibus omnibus, nocte caſtra regis aggrediuntur, qui præſentiens tantam tempeſtatem, ſignum pridie dederat, vt omnibus rebus ablatis in proximam ſyluam taciti ſe occularent. Neque aliter ſeruata caſtra, quàm quòd deſerta ſunt. Siquidem Galli vbi omnia vacantia, nec ſine defenſoribus modo, verumetiam ſine cuſtodibus uident, non fugam hoſtium, ſed dolum arbitrantes, diu intrare portas timuerunt. Ad poſtremum integris & intactis monimentis, ſeruantes potius quàm diripientes, caſtra occupauerunt. Tunc ablatis quę inuenerant, ad littus conuertuntur. Ibi dum

naues incautius diripiunt, a remigibus, & ab exercitus parte, quæ eò cum coniugibus liberis confugerant, nihil tale metuentes trucidantur: tantaque cædes Gallorum fuit, vt Antigono pacem huius victoriæ opinio, non a Gallis tantum, verum etiam a finitimorum feritate præſtiterit: Quanquam Gallorum ea tempeſtate tantæ fœcunditatis iuuentus fuit, vt Aſiam omnem velut examine aliquo implerent. Denique neque reges Orientis ſine mercenario Gallorũ exercitu vlla bella geſſerint, neque pulſi regno ad alios quam ad Gallos confugerint. Tantus terror Gallici nominis, ſiue armorum inuicta fœlicitas erat, vt aliter neq; maieſtatẽ ſuam tutam, neque amiſſam recuperare ſe poſſe ſine Gallica virtute arbitrarentur. Itaque in auxilium a Bithynia rege inuocati, regnum cum eo pacta victoria diuiſerunt, eamque regionem Gallo Græciam cognominauerunt. Dum hæc in Aſia geruntur interim in Sicilia Pyrrhus a Pœnis nauali prælio victus, ab Antigono Macedoniæ rege ſupplementum militum per legatos petit: denuntians ni mittat, redire ſe in regnum neceſſe habere: incrementa rerum, quæ de Romanis voluerit, de ipſo quæſiturũ. Quod vbi negatum legati retulerũt, diſſimulatis cauſis, repentinam fingit profectionem. Socios interim parare bellum iubet, & arcis Tarentinæ cuſtodiam Heleno filio, & amico Miloni tradit. Reuerſus in Epirum ſtatim fines Macedoniæ inuadit, cui Antigonus cum exercitu occurrit, victusq; prælio in fugã vertitur. Atq; ita Pyrrhus

Mixti Galli & Græci, Gallogrçci appellãtur Liuius 8 quartæ Decadis.

Dũ Sicilia excederet, & in Italiã properaret Plut.

Exercitus Pyrhi viij. M. peditum, &

D. equitũ. Plut.

rhus Macedoniam in deditionem accepit, & veluti damna amiſſę Siciliæ Italięq́; acquiſito Macedoniæ regno penſaſſet, relictum Tarenti filium & amicum accerſit. Antigonus autem cum paucis equitibus, fugæ comitibus, repente fortunæ ornamẽtis deſtitutus, amiſſi regni ſpeculaturus euẽtus, Theſſalonicam ſe recepit, vt inde cum conducta Gallorum mercenaria manu bellum repararet. Rurſus a Ptolemæo Pyrrhi filio funditus uictus cum ſpem comitibus fugiens, non recuperandi regni ſpem, ſed ſalutis latebras, ac fugæ ſolitudines captat. Igitur Pyrrhus in tanto faſtigio regni collocatus, iam nec eo ad quod votis perueniendum fuerat, contentus, Gręciæ, Aſiæque regna meditatur, neque illi maior ex imperio quam ex bello voluptas erat: nec quiſquam Pyrrhum, qua tuliſſet impetum, ſuſtinere valuit. Sed vt ad deuincenda regna inuictus habebatur, ita deuictis acquiſitisq́; celeriter carebat: tanto melius ſtudebat acquirere imperia, quã retinere. Itaque cum copias Cheroneſo tranſpoſuiſſet, legationibus Athenienſium, & Achiuorum, Meſſeniorumque excipitur. Sed Græci omnes admiratione nominis eius, ſimul & rerum aduerſus Romanos, Pœnosq́ue geſtarũm gloria attoniti aduentũ eius expectabãt. Primum illi bellũ aduerſus Spartanos fuit, vbi maiore mulierum, quam virorum uirtute excipitur. Tunc Ptolemæum filium, & exercitus partem robuſtiſſimam amiſit. Quippe oppugnanti vrbẽ, ad tutelã patriæ tanta multitudo fæmi-

Collatus ob id eſt ab Antigono, indocto luſori: qui cum & multa, & feliciter iaciat, ijs tamẽ neſcat vti. Pl.

minarum concurrit, vt non fortius victus, quàm verecundius recederet. Porrò Ptolemæum filium eius adeo ſtrenuũ, & manu fortem fuiſſe tradunt, vt vrbem Corcyram ſolus cum ſexaginta ceperit. Item prælio nauali triremem ex ſcapha cum ſeptẽ inſiluerit, captamque tenuerit. In oppugnatione quoque Spartanorum vſque in mediam vrbem cũ equo procurrerit, ibique concurſu multitudinis interfectus ſit. Cuius corpus vt relatũ, patrem dixiſſe Pyrrhũ fuerũt, aliquantò tardius eum, quam timuerit ipſe, vel temeritas eius meruerit, occiſum eſſe. Repulſus a Spartanis Pyrrhus Argos petit: ibi dum Antigonum in vrbe clauſum expugnare * cogitat, inter confertiſſimos violẽtiſſimè dimicans ſaxo de muris iactato occiditur. Caput eius Antigono refertur: qui victoria mitius vſus, filium eius Helenum cum Epirotis ſibi deditũ, in regnũ dimiſit, eique inſepulti patris oſſa in patriam referenda tradidit. Satis conſtans inter omnes autores fama eſt, nullum nec eius, nec ſuperioris ætatis regem comparandum Pyrrho fuiße, raroque non inter reges tantum, verumetiã inter illuſtres viros, aut vitæ ſanctioris, aut iuſtitiæ probatioris viſum fuiſſe. Scientiam certè rei militaris in illo viro tantam fuiſſe, vt cum Lyſimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus bella geſſerit. inuictus ſemper extiterit. Illyriorum quoque, Siculorum, Romanorumque, & Carthaginenſium bellis nunquam inferior, plerunque etiam victor extiterit: qui patriam certè ſuam anguſtam, ignobilemque fama*

rerum

* patri eſt, dixiſſe.

Duce Acrotato Arciregit filio. plu.

A fęmina iſtis tegulæ occisũ Argis. Plu. ſcribit.

* conatur,

Dabat equidẽ Annibal primas in omni genere virtutis Pyrrho. Pl.

rerum geſtarum, & claritate nominis ſui toto vrbe illuſtrem reddiderit.

IVSTINI
LIBER XXVI.

POſt mortẽ Pyrrhi non in Macedonia tãtum, verumetiam in Aſia, Greciaque magni bellorũ motu fuere. Nã & Peloponneſij p proditionẽ Antigono traditi, & variãte hominũ partim dolore, partim gaudio, prout ſingulæ ciuitates aut exilium de Pyrrho ſperauerant aut metus ſuſtinuerant: ita aut cũ Antigono ſocietatẽ vngebãt, aut mutuis inter ſe odijs in bellũ ruebant. Inter hunc turbatarum prouinciarum motum, Epirorum quoque vrbs ab Ariſtotimo principe per tyrannidẽ occupatur: à quo cum multi ex primoribus occiſi, plures in exilium acti eſſent, Aetolis per legatos poſtulantibus, vt coniuges liberoſque exulum redderet, primò negauit: poſtea quaſi pœniteret, proficiſcẽdi ad ſuos omnibus matronis poteſtatem dedit, diemq; profectionis ſtatuit. Illæ quaſi in perpetuum cum viris exulaturæ, pretioſiſſima quaeque auferentes, cum ad portam quaſi vno agmine, profecturæ conueniſſent, omnibus rebus expoliatæ, in carcere recluduntur, occiſis prius in gremijs matrum paruulis liberis virginibuſque ad ſtuprum direptis. Hanc tam ſæuam dominationem ſtupentibus omnibus, prin ceps eorum Helenatus, ſenex, & liberis

ris

ris orbus, vt qui nec ætatis, nec pignorum reſpe-ctum timeret, conuocatos domi fidiſſimos amico-rum, in vindictam patriæ hortatur. Cunctantibus priuato periculo publicum finire, & deliberandi ſpatium poſtulantibus, accerſitis ſeruis iubet ob-ſerari fores, tyrannoque nuntiari mitteret, qui cõ iuratos ſe comprehenderet, obiectans ſingulis, ſe quia liberandę patrię autor eſſe non poſſit, deſer-tę vltorem futurum. Tunc illi qui ancipiti pericu-lo circunuenti, honeſtiorem viam eligentes, coniu-rant in tyranni necem: atq; ita Ariſtotinus quin-to poſtquam vrbem occupauerat menſe opprimi-tur. Intereà Antigonus cum multiplici bello & Ptolemęi regis, & Spartanorum præmeretur, nouusque illi hoſtis Gallogręcię exercitus afflu-xißet, in ſpeciem caſtrorum parua manu aduer-ſus cęteros relicta, aduerſus Gallos totis uiribus proficiſcitur. Quibus cognitis, Gallicum & ipſi ſe prælio pararent, in auſpicia pugnę hoſtias cę-dunt: quarum extis cum magna cędes, interitusq; omnium prędicaretur, non in timorem, ſed in fu-rorem verſi, ſperantesque deorum minas expiari cęde ſuorum poſſe, coniuges & liberos ſuos truci-dant, auſpicia belli à parricidio incipientes. Tanta rabies feros animos inuaſerat, ut non parcerent ętati, cui etiam hoſtes pepercißent, bellumque in ternecinum & natalitium cum liberis, liberorum que matribus gererent, pro quibus bella ſuſcipio-lent. Itaque quaſi ſcelere vitam, victoriamque re-demiſſent, ſicut erant cruenti ex recenti ſuorum

cęde,

*cęde, in prelium non meliore euentu, quàm omine proficiſcuntur. Si quidem pugnantes, priùs parricidiorum furię, quàm hoſtes circunuenere: obſeruantibusque ante oculos manibus interemptorum, omnes occiſione cęſi. Tanta ſtrages fuit, vt dij pariter cum hominibus conſenſiſſe in excidium parricidarum viderentur. Poſt huius pugnę euentum, Ptolemęus & Spartani, victorem hoſtium exercitum declinantes, in tutiora ſe recipiunt. Antigonus quoque vbi eorum diſceſſum videt, recenti adhuc ex priori victoria militum ardore, bellum Athenienſibus infert. In quo cum occupatus eſſet interim Alexander rex Epiri vlciſci mortem patris Pyrrhi cupiens; fines Macedonię depopulatur. Aduerſus quem cum reuerſus à Gręcia Antigonus eſſe, tranſitione mititum deſtitutus, regnum Macedonię cum exercitu amittit. Huius filius Demetrius puer admodum, abſente patre, reparato exercitu, non ſolùm amiſſam Macedoniam recepit, verumetiam Epiri regno Alexandrum ſpoliat. Tanta vel mobilitas militum, vel fortunę uarietas erat, vt viciſſim reges nunc exules, nunc reges viderentur. Igitur Alexander cum exul ad Arcadas confugiſſet non minore Epirotarum deſiderio, quàm ſociorum auxilio, in regnum reſtituitur. Per idem tempus rex Cyrenarum * Agys decedit; qui ante infirmitatem, Beronicem vnicam filiam, ad finienda cum Ptolemęo fratre cerramina, filio eius deſponderat: Sed poſt mortem Antigoni regis, mater*

ter virginis Arſinoe, vt inuita ſe contractum matrimonium ſolueret, miſit qui ad nuptias virginis, regnumque Cyrenarum Demetrium fratrem regis Antigoni a Macedonia accerſerent: qui & ipſe ex filia Ptolemæi procreatus erat. Sed nec Demetrius moram fecit. Itaque cum ſecundante vento celeriter Cyrenas aduolaſſet, fiducia pulchritudinis, qua nimis placere ſocrui cœperat, ſtatim a principio ſuperbus, regiæ familiæ, militibuſque impotens erat, ſtudiumque placendi a virgine in matrem contulerat. Quæ res ſpectata, primò virgini, deinde popularibus, militibusque inuiſa fuit. Itaque verſis omnium animis in Ptolemæi filium, inſidiæ Demetrio comparantur: qui cum in lectum ſocrus conceſſiſset, percuſſores immittuntur. Sed Arſinoe audita voce filiæ, ad fores ſtantis & præcipientis, vt matri parcerent, adulterum pauliſper corpore ſuo protexit. Quo interfecto, Beronice & ſtuprum matris, ſalua pietate, vlta eſt, & in matrimonio ſortiendo iudicium patris ſequuta.

IVSTINI

LIBER XXVII.

MOrtuo Syriæ rege Antiocho, cum in locum eius filius Seleucus ſucceſſit, Hortante matre Laodice, quæ inhibere debuerat, auſpicia regni a parricidio cepit.

Quippe Beronicem nouercam ſuam, ſororem Ptolemæi regis Aegypti, cum paruulo fratre ex eo ſuſcepto interficit. Quo facinore perpetrato, & infamiæ maculam ſubijt, & Ptolemæi bello ſe implicuit. Porrò Beronice cum ad ſe interficiendam miſſos didiciſſet, paternæ Daphnæ ſe claudit. Vbi cum obſideri eam, cum paruulo filio, nuntiatum ciuitatibus Aſiæ eſſet, recordatione paternæ maiorumque dignitatis eius, & caſum tam indignæ fortunæ miſerantes, auxilia ei omnes miſere. Frater quoque Ptolemæus periculo ſororis excitus, relicto regno, cum omnibus viribus aduolat. Sed Beronice ante aduentum auxiliorum, cum vi expugnari non poſſe, dolo circunuenta trucidatur. Indigna res omnibus viſa. Itaque cum vniuerſæ ciuitates, quæ defecerant, ingentem claſſem comparaſſent, repentè exemplo crudelitatis exterrite, ſimul & in vltionem eius, quam defenſuri erant, Ptolemæo ſe tradunt: qui niſi in Aegyptum domeſtica ſeditione reuocatus eſſet, totum regnum Seleuci occupaſſet. Tantum illi vel odium parricidiale ſcelus, vel huic fauorem indignè interemptæ moris ſororis attulerat. Poſt diſceſſum Ptolemæi, Seleucus cum aduerſus ciuitates, quæ defecerant, ingentem claſſem comparaſſet, repente veluti dijs ipſis parricidium vindicantibus, orta tempeſtate claſſem naufragio amittit: nec quicquam illi ex tanto apparatu, preter nudum corpus, & ſpiritum, & paucos naufragij comites

reſiduos fortuna fecit. Miſera quidem res, ſed optanda Seleuco fuit. Siquidem ciuitates, quæ odio ad Ptolemæum defecerant, velut dijs arbitris ſatisfactum ſibi eſſet, repentina animorum mutatione in naufragij miſericordiam verſæ, imperio ſe eius reſtituunt. Lætus igitur malis ſuis, & damnis ditior redditus, velut par viribus, bellum Ptolemæo infert: ſed quaſi ad ludibrium tantum fortunæ natus eſſet, nec propter aliud opes regni recepiſſet, quàm vt amitteret, victus prælio, non multò quàm poſt naufragium comitatior: trepidus in Antiochiam confugit. Inde ad Antiochiam fratrem litteras fecit, quibus auxilium eius implorat, oblata ei Aſia, inter fines Tauri montis, in præmium latæ opis. Antiochus autem cum eſſet annos XIIII. natus, ſupra ætatem regni auidus occaſionem non tam pio animo, quàm offerebatur, arripuit. Sed latronis more, totum fratri eripere cupiens, puer ſceleratam, virilemque ſumit audaciam. Vnde Hierax eſt cognominatus, quia non hominis, ſed accipitrix ritu, in alienis eripiendis vitam ſectaretur. Intereà Ptolemæus cum audiſſet regem Antiochum in auxilium Seleuco venire, ne cũ duobus vno tempore dimicaret, in annos X. cum Seleuco pacem facit: ſed pax ab hoſte data, interpellatur a fratre: qui conducto Gallorum mercenario exercitu, pro auxilio bellum, pro fratre hoſtem ſe improlatus exhibuit. In eo prælio virtute Gallorum victor quidem Antiochus fuit: ſed Galli arbitrantes Seleucum in prælio cecidiſ-

Damno ditior factus.

ſe, in iſpum Antiochum arma vertunt, liberius depopulaturi Aſiam, ſi omnem ſtirpem regiam extinxiſſent. Quod vbi ſenſi Antiochus, uelut à prędonibus, auro ſe redimit, ſocietatemque cum mercenarijs ſuis iungit. Intereà rex Bithyniæ Eumenes, ſparſis conſūptisq; fratribus, bello inteſtinæ diſcordię, quaſi vagantē Aſiæ poſſeſſionem inuaſurus, victorem Antiochum, Gallosque aggreditur: nec difficilè ſaucios adhuc ex ſuperiore congreſsione integer ipſe viribus ſuperat. Ea nanque tempeſtate omnia bella in exitium Aſiæ gerebantur: vti quiſque fortior fuiſſet, Aſiā velut prædam occupabat. Seleucus & Antiochus fratres bellum propter Aſiam gerebant. Ptolemæus rex Aegypti, ſub ſpecie ſororiæ vltionis Aſiæ inhiabat. Hinc Bithynius Eumenes, inde Galli (humilior ſemper mercenaria manus) Aſiā depopulabantur, cū intereà nemo defenſor Aſiæ inter tot p̄dones inueniebatur. Victo Antiocho, cum Eumenes maiorem partem Aſiæ occupaſſet ne tunc quidem fratres prędito præmio, propter quod bellum gerebant, concordare potuerunt: ſed omiſſo externo hoſte, in mutuum exitum bellum reparant. In eo Antiochus denuo victus, multorum dierum fuga fatigatus, tandem ad ſocerum ſuum Artamenem, regem Cappadociæ, prouehitur: A quo cum primum benignè ſuſceptus eſſet interiectis diebus, cognito quòd ſibi inſidiæ pararentur, ſalutem fuga quæſiuit. Igitur cum profugo nuſquam locus tutus eſſet, ad Ptolemæum hoſtem,

Semper mercenaria manus.

hoſtem, cuius fidem tutiorem quàm fratris exiſti mabat decurrit: memor vel quæ facturus fratri eſſet, vel quæ meruiſſet à fratre. Sed Ptolemæus non tam amicus ei deditus, quàm hoſtis factus ſeruari eum arctiſsima cuſtodia iubet. Hinc quoque Antiochus opera cuiuſdam meretricis adiutus, quam familiarius agnouerat, deceptis cuſtodibus elabitur, fugienſque à latronibus interficitur. Seleucus quoque iiſdem ferme diebus, amiſſo regno, equo præcipitatus, finitus: ſic fratres quaſi germanis caſibus, exules ambo, poſt regna, ſcelerum ſuorum pœnas luerunt.

IVSTINI
LIBER XXVIII.

OLympias Pyrrhi Epirotę regis filia, amiſſo marito, eodemq; germano fratre Alexādro, cũ tutelā filiorũ ex eo ſuſceptorũ Pyrrhi & Ptolemęi, regniq; adminiſtrationē ipſa recepiſſet, ab Aetolis partē Acarnanię, quā in portionem belli mater pupillorũ acceperat, eripere volētib. ad regē Macedoniæ Demetriũ decurrit: eiq; habenti vxorem Antiochi regis Syrię ſororem, filiam ſuam * Phythiam in matrimonium tradidit; vt auxilium quod miſericordia non poterat, iure cognationis obtineret. Fiunt igitur nuptię, quibus & noui matrimonij gratia acquiritur, & veteris offenſa contrahitur.

Nam prior vxor velut matrimonio pulſa, ſponte ſua ad fratrem Antiochum diſcedit, eumque in mariti bellum impellit. Acarnanes quoque diffiſi Epirotis, aduerſus Aetolos auxilium Romanorum implorantes, obtinuerunt à Romano ſenatu, vt legati mitterentur, qui denuntiarent Aetolis, præſidia ab vrbibus Acarnaniæ deducerent: paterenturque eſſe liberos, qui ſoli quondam aduerſus Troianos, autores originis ſuæ auxilia Græcis non miſerunt. Sed Aetoli legationem Romanorum ſuperbè audierunt, Pœnos illis & Gallos, à quibus tot bellis vexati, toties occiſione ſint cæſi, exprobantes, dicentesque, Prius illis portas aduerſus Carthaginienſes aperiendas, quas clauſerit metus Punici belli, quàm in Græciam arma transferenda. Meminiſſe deinde iubent, quibus minentur: aduerſus Gallos vrbem ſuam eos tueri non potuiſſe, captamque non ferro defendiſſe, ſed auro redemiſſe. Quam gentem ſe aliquanto maiori manu Græciam ingreſſam, non ſolum nullis externis viribus, ſed ne domeſticis quidem tectis adiutos, vniuerſam deleſſe, ſedemque ſepulchris eorum præbuiſſe, quã illi viribus, imperioq; ſuo propoſuerant. Contrà Italiam, trepidis ex recenti urbis ſuæ incendio Romanis, vniuerſam ferme a Gallis occupatam. Prius igitur illis Gallos Italia pellendos, quàm minentur Aetolis: priuſque ſua defendenda, quàm aliena defendi appetenda. Quos autem homines Romanos eſſe? nempe paſtores qui latrocinio iuſtis dominis adem-

*ppter.

ptum

*ptum ſolum teneant: qui vxores cum propter originis dehoneſtamenta nec inuenirent, vi publicà rapuerint: qui denique vrbem ſuam parricidio cōdiderint, mũrorumque fundamenta ſanguine aſperſerint: Aetolos autem principes Græciæ ſemper fuiſſe, & ſicut dignitate, ita & virtute cæteris præſtitiſſe, ſolos denique eſſe, qui Macedonas imperio terrarum florentes ſemper contempſerint, qui Philippum regem nō timuerint, qui Alexandri Magni poſt Perſas Indosque deuictos, cum omnes nomen eius horrerent, edicta ſpreuerint. Monere igitur ſe Romanos, contenti ſint fortuna præſenti, nec prouocent arma, quibus & Gallos cæſos, & Macedonas contemptos videant. Sic dimiſſa legatione Romanorum, ne fortius loquuti, quàm feciſſe viderentur, fines Epiri regni Acarnaniæ depopulantur. Iam Olympias filijs regna tradiderat, & in locum Pyrrhi fratris defuncti, Ptolemæus ſucceſſerat: qui cum hoſtibus inſtructo exercitu obuius proceſſiſſet, infirmitate correptus: in itinere decedit. Olympias quoque non magno poſt tempore, gemino funerum vulnere, afflicta, * ægrum ſpiritum trahens, non diu filijs ſuperuixit. Cum ex gente regia ſola Nerei virgo cum Laodomia ſorore ſupereſſent, Nereis nubit Geloni Siciliæ regis filio. Laodomia autem cum in aram Dianæ confugiſſet, concurſu populi interficitur. Quod facinus dij immortales aſſiduis cladibus gentis, & prope interitu totius populi vindicauerunt. Nam ſterilitatem famemque*

Sābina intelli- git. Liu 1. ab vr ba. cōd Frater- no pri mi ma duerūt ſangui- muri. Lucan

* ægrō

paſſi, & inteſtina diſcordia vexati, externis ad poſtremum belli: penè conſumpti ſunt: Miloque Laodomiæ percuſſor in furorem verſus, nunc ferro, nunc ſaxo, in ſumma, dentibus laceratis viſceribus, xij. de interijt. His in Epiro geſtis, interim in Macedonia Demetrius rex, relicto filio Philippo paruulo admodum, decedit. Cui Antigonus tutor datus, accepta in matrimonium matre pupilli, regem ſe conſtituere laborat. Interiecto deinde tempore, cum ſeditione minaci Macedonum clauſus in regia teneretur, in publicum ſine ſatellitibus procedit, proiectoque in vulgus diademate ac purpura, dare hæc eos alteri iubet, qui aut imperare illis ſciat, aut cui parere ipſi ſciant: ſe adhuc inuidioſum illud regnum, non voluptatibus, ſed laboribus ac periculis ſentire: commemorat deinde beneficia ſua, vt defectionem ſociorum vindicauerit, vt Dardanos Theſſaloſque exultantes morte Demetrij regis compeſcuerit, vt denique dignitatem Macedonum non ſolum defenderit, verumetiam auxerit. Quorum ſi illos pęniteat, deponere imperium, & reddere illis munus ſuum ipſi regem quæraat, cui imperēt, Cum populus pudore metus, recipere eum regnum iuberet, tandiu recuſauit, donec ſeditionis autores ſupplicio traderentur. Poſt hęc bellum Spartanis infert, qui ſoli Philippi Alexandrique bellis, & imperium Macedonum, & omnibus metuenda arma contempſerunt. Inter duas nobiliſſimas gentes bellum ſummis vtrinque viribus fuit. Quū hi

pro

*pro vetere Macedonum gloria, illi non ſolum pro illibata libertate, ſed etiam pro ſalute certarent. Victi Lacedæmonij, non ipſi tantum, ſed etiam coniuges, liberique, magno animo fortunam tulere. Nemo quippe in acie ſaluti pepercit, nulla amiſſum cõiugem fleuit filiorum mortem ſenes laudabant, patribus in acie cæſis filij gratulabantur: ſuam vicem omnes dolebant, q non ipſi pro patriæ libertate * decidiſſent. Parẽtes omnes domibus ſocios excipiebant, vulneratos curabant, * lapſos reficiebant. Inter hæc nullus in vrbe ſtrepitus, nulla trepidatio: magis omnes publicam, quàm priuatam fortunam lugebant. Inter hæc Cleomenes rex poſt multas hoſtium cedes, toto corpore, ſuo pariter & hoſtium cruore madens, ſuperuenit. Ingreſſusque vrbem, non humi conſedit, non cibum aut potum popoſcit, non deniq; armorum onus depoſuit: ſed accliuis parieti, cum quatuor millia ſolæ ex pugna ſuperfuiſſe conſpexiſſet, hortatur, vt ſe ad meliora reipublicæ tempora reſeruarent. Tum cum coniuge & liberis Aegyptum ad Ptolemæum proficiſcitur: a quo honorificè ſuſceptus, diu in ſumma dignitate regis vixit. Poſtremò poſt Ptolemæi mortem, a filio eius cum omni familia interficitur. Antigonus autem, cæſis occaſione Spartanis fortunam tantæ vrbis miſeratus, a direptione milites prohibuit, veniamq; his qui ſuperfuerant dedit, præfatus bellum ſe cum Cleomene, non cum Spartanis habuiſſe: cuius fuga omnis ira eius finita ſit, nec minori ſibi gloriæ fore, ſi ab*

* ceciciſſent. Videtur legendũ luxos, aut luxatos.

eo

perdere tur.

*eo ſeruata Lacedæmonia ſit, quàm ſi capta * proderetur. Parcere igitur ſe ſolo vrbis ac tectis, quoniam homines quibus parceret, non ſuperfuiſſent. Nec multo poſt ipſe decedit, regnumq; Philippo annos XIIII. nato tradidit.*

IVSTINI

LIBER XXIX.

EIſdem ferme temporib. propè vniuerſi orbis imperia, noua regũ ſucceſſione mutata ſunt. Nã in Macedonia Philippus mortuo Antigono tutore, eodemque vitrico, quatuordecim annorum regnum ſuſcepit, & in Aſia interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus conſtitutus eſt. Cappadociæ regnum quoque Ariarathi puero admodum pater ipſe tradiderat: Aegyptum patre ac matre interfectis, occupauerat Ptolemæus, cui ex facinoris crimine, cognomentũ Philopater, ex contrario fuit.

Philopater piro niam dictus.

Sed Spartani in locum Cleomenis ſuffecerunt Lycurgum. Et ne qua temporibus mutatio deeſſet, apud Carthaginem ætate adhuc immatura dux Annibal conſtituitur, non penuria ſeniorum, ſed odio Romanorum, quo imbutum eum à pueritia ſciebant: Fatale non tam Romanis, quàm ipſi Africæ malum. His regibus pueris, licet nulli ſenioris ætatis rectores erans, tamen in ſuorum quibuſque maiorum veſtigia intentis magna indoles virtutis emicuit. Solus Ptolemæus ſceleſtus

leſtus

leſtus ſicut in occupando regno, ita & ſegnis in adminiſtrando fuit. Philippum Dardani, cateriq́ue finitimi populi, quibus velut immortale odium cum Macedonum regibus erat, contemptu ætatis aſſiduè laceſſebant: Contra ille ſummotis hoſtibus, non contentus ſua defendiſſe, etiam Aetolis bellum inferre geſtiebat. Quæ agitantem illum Demetrius rex Illyriorum, nuper a × *Paulo Rom. conſule victus, ſupplicibus precibus aggreditur, iniuriam Romanorum quærens, qui non contenti Italiæ terminis, imperium ſpe improba totius orbis amplex, bellum cum omnibus regibus ſerant: ſic illos Siciliæ, ſic Sardiniæ, Hiſpaniæque, ſic deinde totius Africæ imperium affectantes, bellum cum Pœnis, & Annibale ſuſcepiſſe: ſibi quoque non aliam ob cauſam, quàm quòd Italiæ finitimus videbatur, bellum illatum: quaſi nefas eſſet, aliquem regem iuxta imperij eorum terminos eſſe: ſed & ipſi cauendum eſſe exemplum, cuius quantò propius nobiliusque ſit regnum, tantò ſit Romanos acriore hoſtes habiturus. Super hoc cedere ſe illi regno, quod Romani occupauerint, profitetur, gratius habiturus, ſi in poſſeſſionem imperij ſui ſocium potius, quàm hoſtem videret. Huiuſmodi oratione impulit Philippum, vt omiſſis Aetolis, bellum Romanis inferret, minus negotij exiſtimantem, quòd iam victos ab Annibale apud Traſimenum lacum audierat. Itaque ne multis belli eodem tempore grauaretur, pacem cum Aetolis fecit,*

populi

Leuina côſul de his oïb. triũphauit. Florus.

Duce Flaminio.

fecit, non quaſi alio bellum tranſlatus, ſed vt Græciæ quieti conſulturus, quàm nunquam in maiori periculo fuiſſe affirmabat. Siquidem conſurgentibus ab Occidente nouis Pœnorum, & Romanorum imperijs, quibus vna hæc a Græcia, & Aſia ſit mora, dùm inter ſe bello diſcrimen imperij faciunt, cæterum ſtatim victoribus tranſitum in Orientem fore. Videre ſe itaque ait conſurgentem in Italia nubem illam, trucis & cruenti belli: videre tonantem ac fulminantem ab Occaſu procellam, quam in quaſcunque terrarum partes victoriæ tempeſtas detulerit, magno cruoris imbre omnia fœdaturam. Frequenter Græciam ingenteis motus paſſam; nunc Perſarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis: ſed omnia illa ludum fuiſſe exiſtimaturos, ſi ea quæ nunc in Italia concurrat manus, extra terram illam ſe effuderit. Cernere ſe quam cruenta & ſanguinaria inter ſe bella vtrique populi & viribus copiarum, & ducum artibus gerant: quæ rabies ſolo finiri partis alterius interitu, ſine ruina finitimorum non poſſit. Feros igitur animos victorum minus quidē Macedoniæ, quàm Græciæ timendos, quia & remotior, & in vindictam ſui robuſtior ſit: ſcire tamen ſe eos qui tantis viribus concurrant, non contentos hoc ſine victoriæ fore: metuēdūq; ſibi quoq; certamē eorū, qui ſuperiores extiterint. Hoc prætextu finito cū Aetolis bello, nihil aliud quàm Pœnorum Romanorumq; bella reſpiciens, ſingulorum vires perpendebat. Sed nec Romani, quibus Pœni & Annibal

Tertiū id fulmē Annibalis fuit. Flor.

in

in ceruicibus erant, ſoluti metu Macedonico uidebantur: nam terrebat eos & vetus Macedonum virtus, & deuicti Orientis gloria, & Philippus ſtudio Alexandri æmulationis incenſus, quem promptum ad bella, induſtriumq́; cognouerant. Igitur Philippus cum iterato prælio victos à Pœnis Romanos didiciſſet, apertè hoſtem ſe his profeſſus, naues quibus in Italiam exercitum traijceret fabricare cœpit. Legatum deinde ad Annibalem iungendæ ſocietatis gratia cum epiſtolis mittit: qui comprehenſus, & ad ſenatum × productus, incolumis dimiſſus eſt, non in honorem regis, ſed ne dubius adhuc, indubitatus hoſtis redderetur. Poſteà uerò cum Romanis nuntiatum eſſet, in Italiam Philippum copias traiecturum, × Leuinum prætorē cum inſtructis nauibus ad prohibendum tranſitum mittunt. Qui cum in Greciā ueniſſet, promiſſis multis impulit Aetolos bellum aduerſus Philippum ſuſcipere. Philippus quoq; Aetolos in Romanorū bella ſolicitat. Interea et Dardani Macedoniæ fines uaſtare cœperūt: abductisq́; XX. millibus captiuorū, Philippum à Romano bello ad tuendum regnum reuocauerunt. Dum hæc agūtur, Leuinus prætor, inita cū Attalo rege ſocietate, Græciā populatur. Quibus cladibus percuſſæ ciuitates, auxilium petentes, Philippū legationibus fatigant, necnon & Illyriorū reges lateri eius hærentes, aſſiduis precibus promiſſa exigebāt. Super hæc vaſtati Macedones, ultionē flagitabant. Quibus tot tantisque obſeſſus rebus

Apud Trebiā Cōſ. Sēpronio.

pductus

Valeriū

Rege. Pergamorum. Flor.

bus, cui rei primò occurreret, ambigebat: omnibus tamen propediem auxilia ſe miſſurum pollicetur, non quia facere poſſet, quæ promittebat, ſed vt ſpe impletos, in ſocietatis iure retineret. Prima tamen illi expeditio aduerſus Dardanos fuit: qui abſentiam eius aucupantes, maiore belli mole Macedoniæ imminebant. Cum Romanis quoque pacem facit, contentus interim bellum Macedonicum diſtuliſſe: Philopœmeni Achæorum duci, quem Romanos, ſociorumque animos ſolicitare didicerat, inſidias prætenditi. Quibus cognitis, vitiatisque, deſcedere ab eo Achæos autoritate ſua coegit.

IVSTINI

LIBER XXX.

PHilippo in Macedonia magnis rebus intento, Ptolemæi in Aegypto diuerſi mores erant. Nam regno parricidio obtento, & ad necem vtriuſq; parentis, cæde etiam fratris adiuncta, veluti rebus feliciter geſtis, luxuriæ ſeſe tradiderat, regisque mores omnis ſequuta regio erat. Itaque non amici tantum, præfectique, verumetiam omnis exercitus depoſitis militiæ ſtudijs, otio ac deſidia corrupti marcebant. Quibus rebus cognitis, Antiochus rex Syriæ, veteri inter ſe regnorum odio ſtimulante, repentino bello multas vrbes eius oppreſſit, ipſamque Aegyptum aggreditur. Trepidat igitur Ptolemæus, & per lega-

legationes quoſque vires paret, rogat morari Antiochum. Magno deinde in Græcia exercitu conducto, ſecundum prælium facit: ſpoliaſſetque regnum Antiochum, ſi fortunam virtute iuuiſſet. Contentus recuperatione vrbium, quas amiſerat, factaque pace, auidè materiam quietis arripuit: reuolutusque in luxuriam, occiſa Eurydice vxore, eademque ſorore ſua, Agathoclæ meretricis illecebris capitur. Atque ita omni magnitudine nominis, ac maieſtatis oblitus, noctes in ſtupris, dies in conuiuijs conſumit. Adduntur. INSTRVMENTA LVXVRIAE, TYMPANA ET TRIPVDIA: nec iam ſpectator rex, ſed magiſter nequitiæ, neruorum oblectamenta modulatur. Hæc primò labentis regiæ tacita peſtis, & occulta mala fuere. Deinde creſcente licentia, iam nec parietibus regiæ domus contineri meretricis audacia poteſt: quam proteruiorem, ſociata cum Agathocle fratre ambitioſæ pulchritudinis ſcorto, quotidiana regis ſtupra faciebant. Accedebat & matre Euanthe, quæ geminæ ſobolis illecebris deuinctum regem tenebat. Itaque non contentæ rege, iam etiam regnum poſſident, iam in publico viſuntur, iam ſalutantur, iam comitantur. Agathocles regis lateri iunctus, ciuitatem regebat: tribunatus præfecturas, & ducatus mulieres ordinabant: nec quiſquam in regno ſuo minus, quàm ipſe rex poterat, cum interim relicto quinquenni ex Eurydice ſorore filio, moritur: ſed mors eius, dum pe-

cuniam

cuniam regiam mulieres rapiunt, & imperium inita cum perditiſſimis ſocietate occupare conantur, diu occultata fuit: Re tamen cognita, concurſu multitudinis Agathocles occiditur, & mulieres in vltionem Eurydices patibulis ſuffiguntur. Morte regis, ſupplicio meretricum velut expiata regni infamia, legatos Alexandrini ad Romanos miſerunt, orantes, vt tutelam pupilli ſuſciperent, tuerenturque regnum Aegypti, quod iam Philippum & Antiochum, facta inter ſe pactione, diuiſiſſe dicebant. Grata legatio Romanis fuit, cauſam belli quærentibus aduerſus Philippum, qui inſidiatus eis temporibus Punici belli fuerat. Huc accedebat, quòd Pœnis & Annibale ſuperato, nullius magis arma metuebant, reputantibus quantum motum Pyrrhus parua manu Macedonum in Italia feciſſet, quantaſque res Macedones in Oriente geſſiſſent. Mittuntur igitur legati, qui Antiocho, & Philippo, vt a regno Aegypti abſtineant, nuntient. Mittltur & M. Lepidus in Aegyptum, qui tutorio nomine regnum pupilli adminiſtret. Dum hæc aguntur, interim legati Attali regis Pergami, & Rhodiorum iniurias Philippi regis quærentes. Romam venerunt: Quæ res omnem cunctationem Macedonici belli ſenatui exemit. Statim prætextu ferendi auxilij ſocijs, bellum aduerſus Philippum decernitur, legioneſque cum conſule in Macedoniam mittuntur. Nec multo poſt tempore, tota Græcia fiducia Romanorum aduerſus Philippum, ſpe præſti-

na

næ libertatis, erecta, bellum ei intulit: atque ita cum rex vndique vrgeretur, pacem petere compellitur. Deinde cùm expoſitæ conditiones pacis à Romanis eſſent, repetere ſua Attalus, & Rhodij, & Achæi, & Aetoli cępere. Contrà Philippus adduci ſe poſſe, vt Romanis pareat, concedebat. Cęterùm indignum eße, Græcos à Philippo & Alexandro maioribus ſuis victos, & ſub iugũ Macedonici imperij ſubactos, velut victores leges pacis ſibi dicere, quibus priùs ſit ratio ſeruitutis reddenda, quàm libertas vendicanda. Ad poſtremum tamen eo petente, induciæ deorum menſium ſunt datæ, vt pax quæ in Macedonia non conueniebat, Romæ à Senatu peteretur. Eodem anno inter inſulas Theramenem & Theraſiam medio vtriuſque ripæ & maris ſpatio, terręmotus fuit. In quo cum admiratione nauigantium, repentè ex profundo cum calidis aquis inſula emeſit. In Aſia verò eodem die motus terræ Rhodum multaſque alias ciuitates graui ruinarum mole concuſſit: quaſdã ſolidas abſorbuit. Quo prodigio territis omnibus, vates cecinere, Oriens Romanorum imperiũ, vetus Grecorum ac Macedonum vortaturum. Interim à ſenatu repudiata pace, Philippus in ſocietatem belli Nabin tyrannum ſoliciat. Atque ita cum in aciem exercitum inſtructis è diuerſo hoſtibus produxiſſet, hortari ſuos cępit, referendo Perſas, Bactros, Indoſque, & omnem Aſiã Orientis finem à Macedonibus perdomitam, tan-

Alii legũt ona bin fuit is tyrrãnus Lacedęmoniorum. Plu.

eoque fortius hoc bellum quàm illa ſuſtinendum, quanto ſit libertas imperio carior. Sed & Flaminius Romanorum conſul, relatione rerum recentiſſimè geſtarum, ſuos ſtimulabat in prælium oſtendendo hinc Carthaginem cum Sicilia inde Italiam & Hiſpaniam Romana virtute perdomitas: nec Annibalem Alexandro quidem Magno poſtponendum, quo Italia pulſo, Africam ipſam tertiam partem mundi ſuperauerint. Sed nec Macedonas veteri fama, ſed præſentibus viribus × *existimandos: quia non cum Alexandro Magno quem inuictum audierant, nec cum exercitu eius qui totum Orientem deuicerat, bellum gerant: ſed cum Philippo puero immature ætatis, qui regni terminos aduerſus finitimos ægrè defendat: & cum his Macedonibus, qui non* × *ita pridem prædæ Dardanis fuerunt. Illos maiorum decora, Romanos ſe ſuorumque militum commemorare. Nõ enim alio exercitu Annibalem & Pœnos, & totum ferme Occidentem, ſed his ipſis, quos in acie habebat militibus, ſubauctos. His adhortationib. vtrinque concitati milites, prælio concurrunt, alteri Orientis, alteri Occidentis imperio gloriantes, ferenteſq; in bellũ alij maiorum ſuorum antiquam & obſoletam gloriam, alij virentem recentibus experimentis virtutis florẽ. Sed Macedonas Romana fortuna vicit. Fractus itaque bello Philippus, pace à Flaminio conſule petita, nomẽ quidem regiũ retinuit: ſed omnibus* × *Thraciæ vrbibus, velut regni membris extra terminos anti-*

existimãdos.

alii, ita ut pridẽ fuerũt.

Græciæ. Ad Apollo-niã no.

quę poſſeſſionis amiſſis, ſolam Macedoniam retinuit. Offenſi tamen Aetoli, quòd non ex arbitrio eorum, Macedonia quoque adempta regi, & data ſibi in præmium belli eſſet, legatos ad Antiochum × mittũt, qui eum adulatione magnitudinis, in Roma bella, ſpe ſocietatis vniuerſæ Græciæ impellerent.

cturno prælio. Floras. Aetolorũ dux Thoas, impulit Antiochum. Flor.

IVSTINI

LIBER XXXI.

Mortuo Ptolemæo Philopatre rege Aegypti, contẽptaq; paruuli filij eius ętate, q̃ in ſpẽ ẽt regni relictus, p̃da domeſticis erat, Antiochus rex Syrię occupare Aegyptũ ſtatuit. Itaq; Phęnicem cęteraſq; Syrię quidẽ, ſed iuris Aegypti ciuitates cum inuaſiſſet, legatos ad eum ſenatus mittit, qui denuntiarent ei abſtineret à regno pupilli, poſtremis patris præcibus fidei ſuæ traditi. Quibus ſpretis, interiectio tempore alia legatio ſuperuenit, quæ omiſſa pupilli perſona, ciuitates iure belli factas populi Romani in integrum reſtitui iubebat. Abnuenti, bellum denuntiatur: quod ille facile ſuſceptũ infeliciter geſſit. Eodem tẽpore & Nabis tyrannus multas Grętiæ ciuitates occupauerat. Igitur ſenatus, nec eodẽ tẽpore duplici bello Romanæ vires detineretur, ſcripſit Flaminio, ſi ei videatur, ſicut Macedoniã à Philippo, ita Græciã a Nabide liberaret. Ob quã cam

imperiũ ei prorogatũ eſt Terribile q... chi bellũ, Annibalis nomen faciebat, quem æmul eius occulis mãdatis, cũ Antiocho iniſſe ſocietatẽ apud Romanos criminabantur: negantes eũ æquo animo ſub legibus viuere aſſuetũ, imperio, & immoderata licentia militare, ſẽperq; tędio quietis vrbanæ nouas belli cauſas circumſpicere: quæ etſi falſa nũtiata fuiſsẽ, apud timentes tamen pro veris habebantur. Denique ſenatus metu perculſus ad ſpeculandos actus Annibalis, legatum in Africam Seruilium mittit, eiq́ue tacitis mandatis præcepit, vt ſi poſſet, eum per æmulos eius interficeret, metuq́ue inuiſi nominis, tandem populum Romanum liberaret. Sed res Annibalem non diu latuit, virum ad proſpicienda cauendaq́ue pericula peritum: nec minus in ſecundis aduerſa, quàm in aduerſis ſecunda cogitantem. Igitur cum totæ die in oculis principium, legatiq́ue Romani in foro Carthaginienſium obſeruatus in ſupremum fuiſſet, appropinquãte veſpere, equum conſcendit & rus vrbanum, quod prope littus maris habebat, ignaris ſeruis iuſſisq́ue ad portam diuertente operiri, contendit. Habebat ibi naues cum remigibus occulto ſinu littoris abſconditas. Erat etiam grandis pecunia in eo agro præparata, vt cum res exegiſſet, nec facultas fugam, nec inopia moraretur. Lecta igitur ſeruorum iuuentute, quorum copiam. Italicorum captiuorum numerus augebat, nauem conſcendit, curſumq́ue ad Antiochum dirigit. Poſtera die ci-

uitas

uitas principem ſuum, ac tum temporis conſulem in foro expectabat. Quem vt profectum nuntiatum eſt, non aliter quàm ſi vrbs capta eſſet, omnes trepidauere, exitioſamque ſibi fugam eius ominati ſunt. Legatus verò Romanus quaſi bellum iam illatum Italiæ ab Annibale eſſet, tacitus Romam reuertitur, trepidumque nuntium refert. Interim Flaminius in Græcia, iuncta cum quibuſdam ciuitatibus ſocietate, Nabidem tyrannum duobus continuis prælijs ſubegit: & grauiter fractum velut exanguem in regno reliquit. Sed libertate Grecię reſtituta, reductis ab vrbibus præſidijs cum Romanus exercitus in Italiam reportatus eſſet, velut vacua rurſus poſſeſſione ſolicitatus, multas cicitates repentino bello inuaſit. Quibus rebus exteriti Achei, ne uicinum malum etiam ad ſe ſerperet, bellum aduerſus Nabidem decernunt, ducemque prætorem ſuum Philopęmenem inſignis induſtriæ virum, conſtituunt; cuius in eo bello tanta virtus enituit, vt opinione omnium compararetur Flaminio Romano imperatori. Eodē tempore Annibal cùm ad Antiochū perueniſſet, uelut deorum munus excipitur: tantuſque eius aduentu ardor × *animis regis acceſſit* alij, animis acceſſit. *vt non tam de bello, quàm de præmijs victoriæ cogitaret. Sed Annibal, cui nota Romana uirtus erat, negabat oprimi Romanos niſi in Italia poſſe. Ad hoc ſibi centum naues, & decem millia peditum, & mille equites poſcebat: promittens hac manu non minus bellum, quàm geſſerit,*

 Italia

Italiæ reſtauraturum; & in Aſiam regi ſe... aut victoria de Romanis, aut æquas pacis conditiones relaturum. Quippe & Hiſpanis bello flagrantibus, ducem tantùm deeſſe; & Italiam notiorem ſibi nunc, quàm pridem fuiſſe: ſed nec Carthaginem quieturam, ſociamque ei ſine mora præbituram. Cùm regi conſilia placuiſſent, mittitur Carthaginem vnus ex comitibus Annibalis qui bellum cupidos hortetur, Annibalemque cum copijs affuturum nuntiet: nihil dicat partibus, niſi animos Carthaginenſium deeſſe: Aſiam & vires belli, & ſumptum præbituram. Hæc cum relata Carthaginem eſſent, nuntius ipſe ab inimicis Annibalis comprehenditur; & perductus in ſenatum, cum interrogaretur, ad quem miſſus eſſet Punico ingenio reſpondit ſe ad vniuerſum ſenatum miſſum: Nec enim hoc opus ſingulorum, ſed vniuerſorum eſſe. Dum multis diebus deliberant, an eum Romam ad purgandam publicam conſcientiam mittant, tacitus conſcenſa naue ad Annibalem reuertitur: quo cognito, Carthaginenſes ſtatim Romam legatum deferunt. Romani quoque ad Antiochum legatos miſere, qui ſub ſpecie legationis, & regis apparatum ſpecularentur, & Annibalem aut Romanis mitigarent, aut aſſiduo colloquio ſuſpectum inuiſum regi facerent. Itaque legati cùm Epheſi conueniſſent ad Antiochum, mandata ei ſenatus tradunt, Dum reſponſum expectant, omnibus diebus aſſidui cum Annibale fuerunt; dicentes, timidè eum a patria receſſiſſe

Hannonē intelligit, q inimicus Barchinę factioni erat. Plut. in Annibal.

cum

cum pacem Romani non tam cum republica, quàm cum eo factam ſumma fide cuſtodiant: nec bella eum Romanorum magis odio, quam patriæ amore geſſiſſe, cui ab optimo quoque etiam ſpiritus ipſe debeatur. Has enim publicas inter populos, non priuatas inter duces bellãdi cauſas eſſe, inde res geſtas eius laudare, quorum ſermone lætus, ſæpius, cupidiusque cum legatis colloquitur, ignarus quod pro familiaritate Romana odium ſibi apud regem crearet. Quippe Antiochus tam aſſiduo colloquio, reconciliatam cum Romanis gratiam exiſtimans, nihil ad eum ſicut ſolebat referre, expertemque totius cõſilij, uelut hoſtẽ præditorẽq; ſuum, odiſſe cepit. Quæ res tantum apparatũ belli, ceſſante imperatoria arte, corrupit. Senatus mandata fuerant, vt contentus terminis Aſiæ eſſet, ne ipſis ingrediendi Aſiã neceſſitatem imponeret. Quibus ſpretis, non accipiendum bellum ſtatuiſſe, ſed inferendum dicitur. Quum frequenter de bello conſilium habuiſſet, remoto Annibale, tandem eum vocari iuſſiſſe, non vt ex ſententiæ eius aliquid ageret, ſed ne per omnia eum ſpreuiſſe videretur: omnibusque perrogatis, poſtremum interrogaſſe. Quo ille animaduerſo, intelligere ſe profeſſus eſt, non quia egeat conſilio, ſed ad ſupplendũ numerũ ſnãrum ſe vocatũ: tamen & odio Romanorũ, & amore regis apud quem ſolũ tutum ſibi exilium relictum ſit, ſe viam gerendi belli ediſſerturum. Veniam deinde libertatis deprecatus eſt: nihil ſe aut conſilio-

rum, aut cœptorum probare ait: nec ſedem bel Græciam ſibi placere, cùm Italia vberior mate ria ſit: Quippe Romanos vinci non niſi armis ſuis poſſe: nec Italiam aliter, quàm Italicis viribus ſubigi: Siquidem diuerſum cæteris mortalibus eſſe illud & belli genus, & hominum. Alijs bellis plurimum momenti habere, priorem aliquam cepiſſe occaſionem loci, temporiſque agros diripuiſſe, vrbes aliquas expugnaſſe: cum Romano ſeu occupaueris prior aliqua, ſeu viceris, tum etiam cum victo & iacente luctan.um eſt. Quamobrem ſi quis eos ita laceſſierit, ſuis eos opibus, ſuis viribus, ſuis armis poſſe × *vincere,* vinci *ſicut ipſe fecerit. Sin verò quis illis Italia velut fonte virium ceſſerit:* × *proinde falli, ac ſi* perinde *quis amnes non ab ipſis fortium primordijs deriuare, ſed concretis iam aquarum molibus auertere vel exiccare velit. Hoc & ſecreto ſe cenſuis ſe, vltroque miniſterium conſilij ſui obtuliße: & nunc præſentibus amicis ideo repetiſſe, vt ſcirent omnes rationem cum Romanis gerendi belli, eoſque foris inuictos, domi fragiles eſſe: Prius namque eos vrbe quàm imperio, prius Italia quàm prouincijs exui poſſe: Quippe & a Gallis captos, & a ſe propè deletos eſſe: neque ſe vnquam victum prius, quàm terris eorum ceſſerit. Reuerſo Carthaginem, ſtatim cum loco fortunam belli mutatam. Huic ſententiæ obtrectatores amici regis erant: non vtilitatem rei cogitantes, ſed verentes ne probato conſilio eius primum apud regem*

locum

cum gratiæ occuparet, At Antiocho non tam conſilium, quàm autor diſplicebat. ne gloria victoriæ Annibalis, non ſua eſſet. Omnia igitur varijs aſſentationum adulationibus corrumpebantur: nihil conſilio vel ratione agebatur. Rex ipſe per hyemem in luxuriam lapſus, quotidie nuptijs deditus erat. Contra Attilius Romanus conſul, qui ad hoc bellum miſſus erat, copias, arma, cæteráque bello neceſſaria, ſumma induſtria parabat, ciuitates ſocias confirmabat, dubias illiciebat: nec alius exitus belli, quàm apparatus vtriuſque partis fuit. Itaque prima belli congreſſione, cum credentes ſuos rex cerneret, non laborantibus auxilium tulit, ſed fugientibus ſe ducem præbuit, caſtraq; ditia victoribus reliquit. Deinde cum in Aſiam præda Romanis occupati fugiendo perueniſset, pœnitere neglecti conſilij cœpit, reuocatoq; in amicitiam Annibale, omnia ex ſententia eius agere velle dicit. Interim nuntiatur ei Liuium × Neuium Romanum ducem cum octoginta roſtratis nauibus in bellum nauale, a ſenatu miſſum aduentare: quæ res illi reſtituendæ fortunæ ſpem dedit. Itaque priuſquàm ſociæ ciuitates ad hoſtes deficerent, decernere nauali prælio ſtatuit, ſperans cladem in Græcia acceptam, noua poſſe, victoria aboleri. Annibali igitur tradita claſſe prælium committitur: ſed nec Aſiani milites Romanis, neque naues eorum partes roſtratis nauibus fuere: minor tamen clades ducis ſolertia fuit. Romam nondum opinio victoriæ venerat, & idcirco Menonium.

in Conſulibus creandis ſuſpenſa ciuitas erat. Sed aduerſus Annibalem ducem quis melior quàm Africani frater putaretur, cum vincere Pænos opus Scipionum ſit? Creatur igitur Conſul × *Publius Scipio, eique datur legatus frater Africanus vt intelligeret Antiochus, non maiorum fiduciam ſe in Annibale victo, quàm Romanos in uictore Scipione habere. Traijcientibus in Aſiam Scipionibus exercitum, iam vtrobique profligatum bellum nuntiatum eſt, uictumque Antiochũ terreſtri, Annibalem nauali bello inuenerunt. Primo igitur aduentu eorum, legatos pacem petentes ad eos Antiochus mittit, peculiare donum Africano ferentes ipſius filium, quem rex paruo nauigio traijcientem ceperat. Sed Africanus priuata beneficia à rebus publicis ſegregata dixit, aliaq; eſſe patris officia, alia patriæ iura, quæ non liberis tantũ, uerumetiã vitę ipſi præponantur: pronide gratum ſe munus accipere, priuatoq; impendio munificentiæ regis reſpõſurum. Quod ad bellum pacemq; pertineat, nihil neque gratiæ dari, neq; de iure patriæ* × *decidi poſſe, reſpondit. Nam neque de redimendo filio vnquam tractauit, nec ſenatum de eo agere permiſit: ſed vt dignum maieſtate eius erat, armis ſe recepturum filium dixerat. Poſt hæc leges paucis dicuntur, vt Aſia Romanis cederet, contentus Syriæ regno eſſet, naues vniuerſas, captiuos, & trãſfugas traderet, ſumptumq; omnem belli Romanis reſtitueret. Quæ cum nuntiata Antiocho eſſent,*

Lucius

decedi

Sunt & alia conditiones apud Plut. nõ paulò duriores.

nt, nondum ita victum ſe eſſe reſpondit, vt [illegible]liari ſe regno pateretur. [illegible]que ex irritamen-[illegible], non pacis blandimenta eſſe. Igitur dum ab vtroque bellum pararetur, & ingreſſi Aſiam Romani Ilion veniſſent, mutua gratulatio Ilienſium ac Romanorum fuit: Ilienſibus Aeneã, cæteroſq; duces a ſe præfectos, Romanis ſe ab his procreatos referentibus. Tantaq; lætitia omnium fuit, quãta eſſet poſt longum tempus inter parentes & liberos ſolet. Iuuabat Ilienſes, nepotes ſuos, Occidente & Africa domita, Aſiam vt auitum regnum vendicare, optabilem Troiæ ruinam fuiſſe dicẽtes, vt tam feliciter renaſceretur: Contra Romanos, auitos laures, & incunabula maiorum, templaque ac deorum ſimulacra, inexplebile deſiderium videndi tenebat. Profectis ab Ilio Romanis, Eumenes rex cum auxilijs Romanis occurrit: nec multò pòſt prælium eſt cum Antiocho commiſſum. Cum in dexteriore cornu pulſa legio Romana, maiore dedecore, quàm periculo ad caſtra fugeret. M. Aemilius × tribunus militum ad tutelam caſtrorum relictus, armare ſe milites ſuos, & extra vallum progredi iubet, ſtrictiſq; gladijs fugientibus minari, morituros dicens, niſi in prælium reuertantur, infeſtioraque ſua, quàm hoſtium caſtra inuenturos. Attonita tanto periculo legio, comitantibus commilitonibus, qui fugere eos prohibuerant, in prælium reuertitur, magnaque cæde ædita, initium victoriæ fuit. Cæſa hoſtium quinquaginta millia, capta vndecim millia Antiocho

alij, triginta millibus relictis.

pacem petenti, nihil ad ſuperiores conditiones additum, Africano prædicante, NEQVE ROMANIS, SI VINCANTVR, ANIMOS MINVI: NEQVE SI VINCANT, SECVNDIS REBVS INSOLESCERE. Captas igitur ciuitates inter ſocios diuiſere, muneris Romani aptiorem × Aſiam, quàm poſſeſſiones × uoluntarias iudicantes: Quippe uictoriæ gloriam Romano nomini vendicandam, opum luxuriam ſocijs relinquendam.

gloriā. Videtur legēdū, violentas, aut voluptarias.

IVSTINI
LIBER XXXII.

AEtoli qui Antiochum in bella Romana impulerant, uicto eodem, ſoli aduerſus Romanos et uirib. impares, & oī auxilio destituti, remanſerant. Nec multo pòst uicti, libertatem, quam illibatam aduerſus dominationem Athenienſium & Spartanorum, inter tot Græciæ ciuitates ſoli retinuerant, amiſerunt. Quæ conditio tanto illis amarior, quanto ſerior fuit, reputantibus tempora illa, quibus tantis Perſarum opibus, domeſticis viribus reſtiterant: quibus Gallorum violentiam, Aſiæ, Italiæque terribilem Delphico bello fregerant. Quę ſola glorioſa recordatio maius deſiderium libertatis augebat. Dum hęc aguntur. medio tempore inter Meſſenios & Achęos de principatu primò contentio, mox bellum ortum eſt. In eo

no-

*bilis Achæorum Philopæmenes Imperator capitur: non quia pugn[...] vitæ parceret, ſed [du]m ſuos in prælium reuocat, in tranſitu foſſæ equo præcipitatus, à multitudine hoſtium oppreſſus eſt. Quem iacentem Meſſenij ſeu metu virtutis, vel verecundia dignitatis, interficere auſi non fuerunt. Itaque velut in illo omne bellum cōfeciſſent, captiuum per vniuerſam ciuitatem, in modum triumphi circunduxerunt, effuſo obuiam populo, ac ſi ſuos, non hoſtium Imperator aduentaret: nec victorem Achæi auidius vidiſſent, quàm victum hoſtes viderunt. Igitur eundem in theatrum duci iuſſerunt, vt omnes contuerentur, quem potuiſſe capi incredibile ſingulis videbatur. Deinde carcerem deducto, verecundia magnitudinis eius, venenum ei dederunt: quod ille lætus ac ſi viciſſet accepit, quæſito prius an * Licorias præfectus Achæorum, quem ſecundum à ſe eſſe ſcientia rei militaris ſciebat, incolumnis effugiſſet. Quem vt accepit euaſiſſe, non in totum dicens cōſultum malè Achæis, expirauit. Nec multo poſt, reparato bello, Meſſenij vincuntur, pœnasque interfecti Philopæmenis perpenderunt. Interea in Syria rex Antiochus cum graui tributo pacis a Romanis premeretur, & victus oneratusque eſſet, ſeu inopia pecuniæ compulſus, ſeu auaritia ſolicitatus, qua ſperabat ſe ſub ſpecie tributariæ neceſſitatis excuſatius ſacrilegia commiſſurum, adhibita exercitu, nocte templum * Dindymæi Iouis aggreditur. Qua re prodita, concurſu*

inco-

* Lycortas legit Plut.

Nā quicunque autores fuerant occidēdi Philopęmenis, ipſi ſibi ultro mortē conſciuere. Plut.

Dodonæi.

incolarum , cum omni militia interſicitur. Romæ cum multæ Græci[illegible]*tates queſtum de iniurijs Philippi regis Macedonum veniſſent , & diſceptatio in ſenatu inter Demetrium Philippi filium , quem pater ad ſatisfaciendum ſenatui miſerat , & legatos ciuitatum eſſet : turba querelarum confuſus adoleſcens , repentè obticuit . Tunc ſenatus verecundia eius motus, qua priuatim etiã antea , cum obſes Romæ eſſet , charus omnibus fuerat , cauſam illi donauit : atque ita modeſtia ſua Demetrius veniam patri , non iure defenſionis, ſed patrocinio pudoris obtinuit, quod ipſi decreto ſenatus ſignificatum eſt , vt appareret non tam abſolutum Regem , quàm donatum filio patrem . Quæ res Demetrio non gratiam legationis , ſed odium obtrectationis comparauit . Nam apud fratrem Perſeum æmulatio illi inuidiam contraxit, & apud patrem nota abſolutionis cauſa, offenſa fuit, indignante Philippo, plus momenti apud ſenatum perſonam filij, quàm authoritatem patris, ac dignitatem regiæ maieſtatis habuiſſe . Igitur Perſeus perfecta patris ægritudine , quotidie abſentem Demetrium apud eum criminari, & primò inuiſum, poſt etiam ſuſpectum reddere, nunc amicitiam Romanorum, nunc proditionem ei patris obiectare . Ad poſtremum inſidias ſibi ab eo paratas confingit , ad cuius rei probationem immittit indices, teſtes ſubornat, & facinus quod obijcit, * confirmat. Quibus rebus patre compulſo ad parricidium , funeſtam omnem*

*ad mittit.

re-

quam facit. Occiſo Demetrio, ſublatoque æmulo non negligentior tantum Perſeus in patrem, verumetiam & contumacior erat: nec hæredem regni, ſed regem ſe gerebat. His rebus offenſus Philippus, impatientius in dies mortem Demetrij dolebat, tunc & inſidijs ſe circumuentum ſuſpicari, teſtes indicesq; torquere: Atque ita cognita fraude, non minus ſcelere Perſei, quàm innoxia Demetrij morte cruciabatur: peregrißetq; vltionem, niſi morte præuentus eſſet. Nam breui poſt tempore, morbo ex ægritudine animi contracto, deceſſit, relicto magno belli apparatu aduerſus Romanos, quò poſtea Perſus vſus eſt. Nam & Gallos Scordiſcos ad belli ſocietatem perpulerat: feciſſetq; Romanis graue bellum, niſi deceſſiſſet. Nanque Galli bello aduerſus Delphos infeliciter geſto, in quo maiorem vim numinis, quàm hoſtium ſenſerant, amißo Brenno duce, pars in Aſiam, pars in Thraciam extorres fugerant. Inde per eandem veſtigia quà venerant, antiquam patriam repetiuere. Ex his pars quædam in confluente Danubij, & Sai conſedit, Scordiſcosq; ſe appellari voluit. Tectoſagi autem cum in antiquam patriam Toloſam veniſſent, comprehenſique peſtifera lue eſſent, non prius ſanitatem recuperauere, quàm aruſpicum reſponſis moniti, aurum argentumque bello ſacrilegijsque quæſitum, in Toloſenſem lacum mergerent: Quòd omne magno poſt tempore Cæpio Romanus conſul abſtulit. Fuere auri pondo centum decem millia,

ar-

argenti pondo quinquies decies centum millia.
● Seruilio. *Quod ſacrilegium cauſa excidij. Cæpioni, exercituique eius poſtea fuit. Romanos quoque Cymbrici belli tumultus, velut vltor ſacræ pecuniæ, inſequutus eſt. Ex gente Tectoſagorum non mediocris populus prædæ dulcedine Illyricum repetiuit, ſpoliatiſque Iſtris, in Pannonia, conſedit. Iſtriorum gentem fama eſt originem à Colchis ducere, miſſis ab Aceta rege ad Argonautas, raptoremque filiæ perſequendos: qui vt à ponto intrauerunt Iſtrum, alueo Sai fluminis penitus inuecti, veſtigia Argonautarum inſequentes, naues ſuas humeris per iuga montium vſque ad littus Adriatici maris tranſtulerunt. Cognito quòd Argonautæ, idem propter longitudinis nauis priores feciſſent, quos vt aduectos Colchi non reperiunt, ſiue metu regis, ſiue tædio longæ nauigationis, iuxta Aquileiam conſedere. Iſtrique ex vocabulo amnis, quò à mari conceſſerant, appellati. Daci quoque ſoboles Getharum ſunt, qui cùm Olore rege aduerſus Baſtarnas malè pugnaſſent, ob vltionem ſegnitiæ capturi ſomnum, capitã loco pedum ponere iuſſu regis cogebantur, miniſteriaque vxoribus, quæ ipſis antea fieri ſolebant, facere. Neque hæc antè mutata ſunt, quàm ignominiam bello acceptam virtute dederent. Igitur Perſeus, cùm × imperio Philippi patris ſucceſſiſſet,* * Bithyniæ. *omnes has gentes aduerſus Romanos in ſocietatem belli ſolicitabat. Interim inter Pruſiam regem, ad quem Annibal poſt pacem Antiocho*

à Roma-

à Romanis datam, profugerat, & Eumenem bellum ortatum eſt, quod Pruſias Annibalis fiducia rupto fœdere, prior. Nunque Annibal, cũ ab Antiocho Romani inter cæteras conditiones pacis deditionem eius depoſcerent, admonitus, à rege in fugam verſus, Cretam defertur: vbi cum diu quietam vitam egiſſet, inuidioſumque ſe propter nimias opes videret, amphoras plumbo repletas in templo Dianæ, fortunæ ſuæ præſidia depoſuit: atque ita nihil de illo ſolicita ciuitate, quoniam velut pignus opes eius tenebat, ad Pruſiam contendit, auro ſuo in ſtatuis, quas ſecum portabat infuſo, ne conſpectæ opes vitæ ſuæ nocerent. Deinde cum Pruſia terreſtri bello ab Eumene victus eſſet, prœliumque in mare tranſtuliſſet, Annibal nouo commento autor victoriæ fuit. Nam omne ſerpentinum genus in fictiles laganas conijci iuſſit, medioque prælio in naues hoſtium mittit. Id primum Ponticis ridiculum viſum, fictilibus dimicare, qui ferro nequeant. Sed vbi ſerpentibus repleri naues cepere, ancipiti periculo circumuenti, hoſti victoriam ceſſere. Quæ vbi Romæ nuntiata ſunt, miſſi à ſenatu ſunt legati, qui vtrumque regem in pacem cogerent, Annibalemque depoſcerent. Sed Annibal re cognita, ſumpto veneno, legationẽ morte præuenit. Inſignis annus trium toto orbe maximorum imperatorum fuit mortibus, Annibalis, Philopœmenis, et Scipionis Africani. Ex quibus conſtat Annibalem, nec cũ Italia

Huius rei vetuſtiores annales non meminere. Plu.

Mortuus eſt Annibal lxx. ætatis ſuæ anno.

R cum

xit: miſit tamen legatos ad conſulem, qui pacem peterent, quam patri ſuo Romani etiam victo dediſſent, impenſas belli lege victi ſuſcepturus. Sed conſul Sulpitius non minus graues, quàm victo leges dixit. Dum hæc aguntur, metu tam periculoſi belli, Romani Æmilium Paulum conſulem creant, eique extra ordinem, Macedonicum bellum decernunt: qui cũ ad exercitũ veniſſet, nõ magnã moram pugnæ fecit. Pridie quàm conſeritur bellum, luna nocte defecit: triſte id oſtentum Perſeo omnibus præſagientibus, finemque Macedonici regni portendi vaticinantibus. In ea pugna M. Cato, Catonis oratoris filius, dum inter confertiſſimos hoſtes inſigniter dimica, equo delapſus, pedeſtre prælium aggreditur. Nam cadentem manipulus hoſtium cum horrido clamore, velut iacentem obtruncaturus circunſteterat: at ille citius corpore collecto, magnas ſtrages edidit. Quum ad unum opprimendum vndecunque hoſtes conuolarent, dum procerum quendam petit, gladius ei è manu elapſus, in mediã cohortem hoſtium decidit: ad quem recuperandum vmbone ſe protegens inſpectante vtroq; exercitu, inter mucrones ſe hoſtium immer ſit, recollectoque gladio, multis vulneribus exceptis, ad ſocios cum clamore omnium reuertitur. Huius audaciam cæteri imitati, uictoriam pepe- rere. Perſeus rex fuga cum decem millibus talentũ Samothraciã defertur: quem Cyneus Octauius ad perſequendũ miſſus à conſule, cũ duobus

ex Romanis, duce P. Licinio Plut. in vita Aemilij.

Aſylo ſe tutans.

filijs, Alexandro & Philippo, cepit, captumque ad conſulem duxit. Macedonia a Carano, qui primus in ea regnauit, vſque ad Perſeum triginta re-
Euſeb. xl. habet *ges habuit. Quorum ſub regno fuit quidem annis noningentis & viginti tribus: ſed rerum non niſi centum nonaginta duobus annis potita. Ita cum in ditionem Romanorum ceſſiſſet, magiſtratibus per ſingulas ciuitates conſtitutis, libera facta eſt: legeſque, quibus adhuc utitur, a Paulo accepit. Aetolorum vniuerſarum vrbium ſenatus, cum coniugibus & liberis, qui dubia fide fierant, Romam miſſus ibiq; ne in patria aliquid nouaret, diu detētus: ægreq; per multos annos legationib. ciuitatū ſenatu fatigato, in patriam quiſque ſuam remiſſus eſt.*

IVSTINI

LIBER XXXIIII.

POenis ac Macedonibus ſubactis, Aetolorumq; virib. principiū captiuitate debilitatis, ſoli adhuc ex Græcia vniuerſa Achæi nimis potentes tunc tp̄is Romanis videbantur, non propter ſingularū ciuitatū nimias opes, ſed propter cōſpirationē vniuerſarum. Namq; Achæi licet per ciuitates veluti per membra diuiſi ſint, vnum tamen corpus & vnum imperium habent, ſingularumque vrbium pericula
niribus *mutuis × periculis propulſant. Quærentibus igitur Romanis cauſas belli, tempeſtiuè fortuna querelas*

relas Spartanorum obtulit, quorum agros Achei propter mutuum odium populabantur. Spartanis a ſenatu reſponſum eſt, legatos ſe ad inſpiciendas res ſociorum, & ad iniuriam demendam in Græciam miſſuros: ſed legatis occulte mandata data ſunt, vt corpus Achæorum diſſoluerent ſingulasque vrbes proprij iuris facerent, quo facilius ad obſequia cogerentur; & ſi quæ vrbes contumaces eſſent, frangerentur. Igitur legati omnium ciuitatum principibus euocatis Corinthum, decretum ſenatus recitant: quod conſilij habeant, aperiunt. Expedire omnibus dicunt, vt ſingulæ ciuitates leges ſuas & iura ſua habeant. Quod vbi omnibus innotuit, velut in furorem verſi, vniuerſum peregrinum populum trucidant: legatos quoque ipſos Romanorum violaſſent, niſi audito tumultu, trepidi fuiſſent. Hæc vbi Romæ nuntiata ſunt, ſtatim ſenatus Mummio conſuli bellum Achaicum decernit: qui extemplo exercitu deportato, & omnibus ſtrenuè prouiſis, pugnandi copiam hoſtibus fecit. Sed Achæi, velut nihil negotij Romano bello ſuſcepiſſent, ita apud eos neglecta omnia & ſoluta fuere. Itaque prædam, non prælium cogitantes, & vehicula ad ſpolia hoſtiũ reportanda duxerunt: & coniuges liberosque ſuos ad ſpectanda certamina in montibus poſuerunt. Sed prælio commiſſo, ante oculos ſuorũ cæſi lugubre his ſpectaculum ſui, & grauem luctus memoriam relinquerunt. Coniuges quoque & liberi eorum de ſpectatoribus captiui

Critolaus dubiũ, an & manu oratione certe legatos Ro. violauit. Flo.

Sub Iſthmi faucibus prælĩu cõmiſſũ erat.

 facti,

Hoſti. *facti, præda × hoſtium fuere: Vrbs ipſa Corinthus diruitur, populus omnis ſub corona venditur, vt hoc exemplo cæteris ciuitatibus metus nouarum rerum imponeretur. Dum hæc agũtur, rex Syriæ Antiochus Ptolemæo, maioris ſororis ſuæ filio, regi Aegypti, bellum infert, ſegni admodum, & quotidiana luxuria ita marcido, vt non ſolùm regiæ maieſtatis officia intermitteret, verũ ſenſu hominis nimia × ſagina carceret. Pulſus igitur regno, ad fratrem minorem Ptolemæum Alexandriam confugit, participatoque cum eo regno Romam legatos ad ſenatum mittunt: auxilia petunt, fidem ſocietatis implorant. Mouere ſenatum preces fratrum. Mittitur igitur legatus P. Popilius ad Antiochum, qui abſtinere eum Aegypto. aut ſi iam inueniſſet, excedere iuberet. Cum Aegypto eum inueniſſet, oſculumque ei rex obtuliſſet (nam coluerat inter cæteros. P. Popilium Antiochus, cum Romæ obſes eſſet) tunc Popilius faceſſere interim priuatam amicitiam iubet, cum mandata patriæ intercedant, prolatoque ſenatus decreto, & tradito cum cunctari regem videret, cõſultationemque ad amicos referre ibi Popilius virga, quam in manu gerebat, amplo circulo incluſum, vt amicos caperet, conſuleret iubet: nec prius inde exire, quàm reſponſum ſenatui dare, aut pacem, aut bellum cum Romanis habiturum. Adeoque hæc aſperitas animum regis fregit, vt pariturum ſe ſenatui reſponderet. Reuerſus in regnum Antiochus, decedit relicto paruulo*

ſegnitia Alexãdriã tum ob ſi debat Antiochus: Cic. in 8. Ant.

uulo admodum filio; cui cum tutores dati a populo eſſent, patruus eius Demetrius, qui obſes Romanæ erat, cognita morte Antiochi fratris, ſenatum adijt, obſidemque ſe viuo fratre veniſſe: quo mortuo cuius obſes ſit, ſe ignorare. Dimittit igitur ſe ad regnum petendum æquum eſſe, quòd ſicuti iure gentium maiori fratri ceſſerit, ita nunc ſibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi. Cum ſe non dimitti animaduerteret, a ſenatu tacito iuditio tutius apud pupillum, quàm apud eum regnum futurum arbitrante, ſpecie venandi ab vrbe profectus, Hoſtiæ tacitus, cum fuga comitibus nauem conſcendit. Delatus in Syriam ſecundo fauore omnium excipitur, regnumque ei, occiſo pupillo, a tutoribus traditur. Eodem tempore ferme Pruſias rex Bithyniæ, conſilium capit interficiendi Nicomedis filij, dum conſulere ſtudet minoribus filijs, quos ex nouerca eius ſuſceperat, & Romæ habebat. Sed res adoleſcenti ab his, qui facinus ſuſceperant, proditur: hortatique ſunt, vt crudelitate patris prouocatus, occupet inſidias, & in autòrem retorqueat ſcelus, nec difficilis perſuaſio fuit. Igitur cum accitus in patris regnum veniſſet, ſtatim rex appellatur. Pruſias regno ſpoliatus a filio, priuatusque redditur, & a ſeruis deſeritur cum in latebris ageret, non minori ſcelere, quàm filium occidendi iuſſerat, a filio interficitur.

Hoſtias Tyberinā intelligit.

xander admirabili varietate rerum, priſtinarum ſordium oblitus, totius ferme Orientis viribus ſuccinctus, bellum Demetrio infert, victumque vita pariter ac regno ſpoliat: quanquam Demetrio nec animus in propulſando bello defuit. Nam & primo prælio hoſtem fugauit, & regibus bellum reſtituentibus, multa millia cecidet in acie. Ad poſtremum tamen inuicto animo inter confertiſſimos hoſtes fortiſſimè dimicans, cecidit. Initio belli Demetrius duos filios apud hoſpitem ſuum Gnidium, cum magno auri pondere demandauerat, vt & a belli periculis eximerentur, & ſi ita ſors tuliſſet, vltioni paternæ ſeruarentur. Ex his maior Demetrius annos pubertatis egreſſus, audita Alexandri luxuria, quem inſperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captiuum inter ſcortorum greges deſidem in regia tenebantur, auxiliantibus Cretenſibus ſecurum, ac nihil hoſtile metuentem, aggreditur. Antiochenſes quoque veterem patris offenſam nouis meritis correcturi, ſe ei tradunt: ſed & milites paterni fauore iuuenis accenſi, prioris ſacramenti religionem noui regis ſuperbiæ præferentes, ſigna ad Demetrium transferunt: atque ita Alexander non minori impetu fortunæ deſertus, quàm elatus, primo prælio victus interficitur: deditque pœnas & Demetrio, quem occiderat, & Antiocho, cuius mentius originem fuerat.

IVSTINI
LIBER XXVI.

REcuperato paterno regno, Demetrius et ipſe rerum ſucceſſu corruptus vitiȷ adoleſcentię in ſegnitiem labitur: tantumq; contemptum apud omnes inertiæ, quantum odium ex ſuperbia pater habuerat, contraxit. Itaq; cum ab imperio eius paſſim ciuitates deficerent, ab abolendam ſegnitiæ maculam, bellum Parthis inferre ſtatuit: cuius aduentum non inuiti Orientis populi videre, & propter Arſacidę regis Parthorũ crudelitatem, & ꝙ veteri Macedonum imperio, noui populi aſſueti, ſuperbiam indignè ferrebant. Itaq; cùm & Perſarum, & Elimeorum, Bactrianorũq; auxilijs iuuaretur, multis prælijs Parthos fudit. Ad poſtremum tamẽ pacis ſimulatione deceptus, capitur, tractuſque per ora ciuitatum, populis qui deſciuerant, in ludibrium fauoris oſtenditur. Miſſus deinde in Hyrcanam, benignè & iuxta cultum priſtinæ fortunæ habetur. Dum hæc aguntur, interim in Syria Tripho, qui ſe tutorem Antiocho Demetrij priuigno ſubſtitui a populo laborauerat, occiſo pupillo regnum Syriæ inuadit. Quo diu potius, tandem exoleſcente fauore recentis imperij, ab Antiocho puero admodum, Demetrij fratre, qui in Aſia educabatur, bello vincitur; rurſusque regnum Syriæ ad ſobolem Demetrij reuertitur. Igitur Antiochus memor quòd etiam

*pater propter ſuperbiam inuiſus, & frater propter ſagnitiem contemptus fuiſſet, ne in eadem vitia incideret, accepta in matrimonium Cleopatra, vxore fratris, ciuitates quæ initio fraterni imperij deſecerant, ſumma induſtria perſequitur, domitasq; rurſus regni terminis adiecit: Iudæos quoque, qui in Macedonico imperio ſub Demetrio patre armis ſe in libertatem vendicauerant ſabigit. Quorum vires tantæ fuere, vt poſt hunc nullum Macedonum regem tulerint, domeſticisque imperij vſi, Syriam magnis bellis infeſtauerint. Fuit nanque Iudæis origo Damaſcena, quæ Syriæ nobiliſſima ciuitas eſt: vnde & a Syriæ regibus genus ex regina Semiramide fuit. Nomen vrbi a Damaſco rege inditum: in cuius honore, Syrij ſepulchrum Arathis vxoris eius pro templo coluere, deamque exinde ſanctiſſimæ religionis habent. Poſt Damaſcum Abraham, Moſes, Iſrael, reges fuere. Sed Iſraelem felix decem filiorum prouentus maioribus ſuis clariorem fecit. Itaque populum in decem regna diuisũ filijs tradidit, omnesque ex nõie Iudæ, qui poſt diuiſionem deceſſerat, Iudæos appellauit: colique eius memoriam ab omnibus iuſſit. Eius portio omnibus acceſſerat, minimusque inter fratres ætate Ioſeph fuit: cuius excellens ingenium veriti fratres, clàm interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Aegyptum, cum magicas ibi artes ſolerti ingenio percepiſſet, breui ipſi * regi percharus fuit.*

Iudæorũ origo.

Ideo in uiſum fuiſse fratrib. in Geneſ. ſcriptũ, eſt, ꝙ plus omnib. fratrib. deligeretur à patre Iſraele.

* Pharaoni.

Nam

*Nam & prodigiorum ſagaciſſimus erat, & ſomniorum primis intelligentiam condidit: nihilque diuinis iuris humaniq́ue ei incognitum uidebatur: adeò, vt etiam ſterilitatem agrorum ante multos annos prouiderit: periiſſetq; omnis Aegyptus fame, niſi monitu eius, rex edicto ſeruari per multos annos fruges iuſſiſſet: tantaque experimenta eius fuerunt, vt non ab homine, ſed à deo reſponſa dari viderentur. Filius eius Moſes fuit, quem etiã præter paternæ ſcientiæ hæreditatem, formæ pulchritudo commendabat. Sed quum ſcabiem Aegyptij, & prurigin̄e paterentur, reſponſo moniti, eam cum ægris, ne peſtis ad plures ſerperet, terminis Aegypti pellũt. Dux igitur exulum factus, ſacra Aegyptiorum furto abſtulit: quæ repetentes armis Aegyptij, domum redire tempeſtatib: compulſit ſunt. Itaque Moſes Damaſcena patria antiqua repetita, mont̄e * Syneũ occupat, in quo ſeptem dierum ieiunio per deſerta Arabiæ, cum populo fatigatus, cum tand̄e * ueniſſet, ſeptimum diem more gentis, SABBATVM appellatum, IN OMNE AEVVM IEIVNIO SACRAVIT: Quoniam ille dies famem illis erroremque finierat. Et quoniã metu contagionis pulſos ſe ab Aegypto meminerant, ne eadem cauſa inuiſi apud incolas forent, cauerunt, ne cum peregrinis communicarent: quod ex cauſa factum, paulatim in diſciplinam religionemque conuertit. Poſt Moſen etiam eius filius Aruas, ſacerdos ſacris Aegyptis, mox rex creatur: ſemperq́; exinde*

*Synam

* finiſſet Sabbatũ unde religioſum Iudæis.

Secus aliquãto hẽt hiſtoria ſacra.

*exinde hic mos apud Iudæos fuit, vt eoſdem & re-
ges, & ſacerdotes haberent; quorum iuſtitia re-
ligione permixta, incredibile quantum coaluere.
Opes genti ex vectigalibus opobalſami creuere,
quod in his tantum regionibus gignitur. Eſt
nanque vallis, quæ continuis montibus, velit mu-
ro quodam cincta, ad inſtar hortorum clauditur:
ſpatium loci ducenta millia iugera, nomine Hie-
rico dicitur. In ea valle ſylua eſt & amænitate
inſignis. Siquidem palmeto & opobalſamo di-
ſtinguitur. Arbores opobalſami formam ſimi-
lem × piceis arboribus habent, niſi quòd ſunt hu-
miles magis, & in vinearum morem excoluntur.
Hę certo tempore anni balſamum ſudant: ſed
non minor loci eius opacitatis, quàm vbertatis
admiratio eſt: Quippe cũ toto orbe regionis eius
ardentiſſimis ſol ſit, ibi tepida aeris naturalis quæ-
dam ac perpetua opacitas ineſt. In ea regione
lacus eſt, qui propter magnitudinem & aquæ im-
mobilitatem, mortuum mare dicitur. Nam
neque ventis mouetur, reſiſtente turbinibus bitu-
mine, quo aqua omnis ſtagnatur: neque nauiga-
tionis patiens eſt, quoniã omnia vita carentia in
profundũ merguntur: nec materiã vllã ſuſtinet,
niſi quæ alumine × illinatur. Primus Xerxes rex
Perſarũ Iudæos domuit: poſteà cum ipſis in di-
tionem Alexandri Magni venere, diuque in po-
teſtate Macedonici imperij fuere. A Demetrio
cum deſciuiſſet, amicitia Romanorum petita,
primi omnium ex Orientalibus libertatem rece-*

Pineis.

Illut tur.

perunt,

perunt, facilè tunc Romanis de alieno largientibus. Per eandem tempora, quibus in Syria regni mutatio inter nouos reges alternabatur, in Aſia rex Attalus florentiſſimum, & ab Eumene patruo acceptum regnum, cędibus amicorum & cognatorum ſupplicijs fędabat, nunc matrem auum, nunc Beronicen ſponſam, maleficijs eorum necatas confingens. Poſt hanc ſceleſtam violentię rabiem, ſqualidam veſtem ſumit, barbam capillumque in modum reorum ſummittit: non in publicum prodire, non populo ſe oſtendere, non domi lętiora conuiuia inire, aut aliquod ſignum ſani hominis habere, prorſus vt pœnas pendere manibus interfectorum videretur. Omiſſa deindè regni adminiſtratione, hortos fodiebat, gramina ſeminabat, & noxia innoxijs permiſcebat, eaque omnia ueneni ſucco infecta, uelut peculiare munus amicis mittebat. Ab hoc ſtudio ærariæ artis fabricæ ſe tradidit, cæteriſque fingendis, & ære fundendo, procudendoque oblectatur. Matri deinde ſepulchrum facere inſtituit: cui operi intentus, morbum ex ſolis ardore contraxit, & ſeptima die deceſſit; huius teſtamento hæres populus Rom. tunc inſtituitur. Sed erat ex Eumene Ariſtonicus, non iuſto matrimonio, ſed ex pellce Epheſia cithariſtæ cuiuſdam filia genitus, qui poſt mortem Attali uelut paternum regnum inuaſit Aſiam. Cum multa ſecunda prælia aduerſus ciuitates, quæ metu Romanorum ſe tradere ei nolebant, feciſſet, iuſtuſque rex iam uideretur,

Pululus Rom. hæres Attali. Mindũ, Samũ & Colophonẽ intelligit. Flor.

tur, Aſia Licinio Craſſo conſuli decernitur: qui intentior Attalicæ prędæ, quàm bello, quum extremo anni tempore inordinata acię pręlium conſeruiſſet, victus pœnas inconſultæ auaritiæ ſanguine dedit. In huius locum miſſus Perpenna conſul prima congreſſione Ariſtonicum ſuperatum in poteſtatem ſuam redegit, Attalicasque gazas hæreditarias populi Romani nauibus impoſitas, Romam deportauit. Quod ægrè ferens ſucceſſor eius Marcus Aquilius conſul ad eripiendum Ariſtonicum Perpennę, perinde veluti triumphi munus eſſe deberet, feſtinata velocitate contendit. Sed contentionem conſulum mors Perpennę diremit. Sic Aſia facta Romanorum, cum opibus ſuis vitia quoque Romam tranſmiſit.

Prętorē Liciniū Flo. appellat.

Anno 465. Vrbis cōd. Plin. li. 13. c. 3.

IVSTINI

LIBER XXXVII.

Capto Ariſtonico, Maſſilienſes pro Phocenſib. conditionib. ſuis, quorū vrbem ſenatus, & oē nomen, quod & tūc & antè Antiochi bello infeſta cōtra populū Romanū arma tulerant, doleri iuſſerat, legatos Romā miſere deprecantes, veniamque his a ſenatu obtinere. Poſt hæc regibus, qui aduerſus Ariſtonicum auxilia tulerant, pręmia perſoluta: Mithridati Pontico Syria minor, filijs Ariarathis regis Cappadociæ, qui eodem bello ceciderat, Lycaonia & Sicilia datæ, fideliorque populus

Rom. in ſocij filios, quàm mater in liberos fuit. Quippe hinc paruulo cauctum regnum, inde vita adempta, Nanque Laodice ex numero ſex filiorum, quos virilis ſexus ex Ariarathe rege ſuſceperat, timens ne diuturna regni adminiſtratione adultis quibuſdam potiretur, quinque parricidiali numero necauit: vnum paruulum ſceleri matris cognatorum cuſtodia eripuit, qui poſt necem Laodices (nam propter crudelitatem eam populus extinxerat) ſolus regno potitus eſt. Mithridates quoque repentina morte interceptus, filiũ, qui & ipſe Mithridates dictus eſt, reliquit. Cuius ea poſtea magnitudo fuit, vt non ſui tantum temporis, verumetiam ſuperioris ætatis omnes reges maieſtate ſuperauerit, bellaque cum Romanis per X L V I. annos varia victoria geſſerit. Quem ſummi Imperatores Sylla, Lucullus, cæterique, in ſumma, Cneus Pompeius ita vicerunt, vt maior clariorque reſurgeret in reſtaurando prælio, damniſque ſuis terribilior redderetur. Denique ad poſtremum non vi hoſtili victus, ſed voluntaria morte in auito regno ſenex hæredẽ filio deceſſit. Huius futuram magnitudinẽm etiã cęleſtia oſtenta prædixerant. Nam & quo genitus eſt anno & eo quo regnare primum cępit, ſtella cometes per vtrunque tempus ſeptuaginta diebus in luxit, vt cęlum omne conflagrare videretur. Nam & magnitudine ſui quartam partem cæli occupauerat, & fulgore ſui ſolis nitorẽ vicerat: & cum oriretur occumberetque, quatuor

*tuor ſpatium horarum conſumebat. Puer tuorum inſidias paſſus eſt, qui eum fero equo impoſitum, equitare iaculariq́ue cogebant: qui conatus cum eos feſelliſſent, ſupra ætatem regente equum Mithridate, veneno eum appetiuere. Quod metuens, antidota ſæpius bibit, & ita ſe aduerſus inſidias exquiſitoribus remedijs ſtagnauit, vt ne volens quidem ſenex veneno mori pötuerit. Timens deinde ne inimici quod veneno non potuerant, ferro peragerent, venandi ſtudium finxit: quapropter quatuor annos neque vrbis, neque ruris recto vſus eſt: ſed per ſyluas vagatus eſt, & diuerſis montium regionibus pernoctabat, ignaris omnibus quibus eſſet locis: aſſuetus feras curſu aut * fugere, aut perſequi, cum quibuſdam etiam viribus congredi. Quibus rebus & inſidias vitauit, & corpus ad omnem virtutis patientiam durauit. Ad regni deinde adminiſtrationem cum acceſſiſſet, ſtatim non de regendo, ſed de augendo regno cogitauit. Itaque Scythas inuictos antea, qui Zopyrona, Alexandri Magni ducem, cum triginta millibus armatorum deleuerant, qui Cyrum Perſarum regem cum ducentis militibus armatorum trucidauerant, qui Philippum Macedonum regem fugauerant, ingenti felicitate perdomuit. Auctus igitur viribus Pontum quoque, ac deinceps Cappadociam occupauit. Aſiam cum quibuſdam amicis tacitus a regno profectus, nemine ſciente, peruagatus eſt, omniũq; vrbiũ ſitus ac regiones cognouit. Inde Bithy-*

In ſummam ſe necdutẽ beneficio antidoti eua ſit cuius Plinius meminit li. 23

* fugare

Aperto ẽt capite fuiſſe perpetuo, Cicero ſcr. id quod valetudinis pluri-mũ intererat.

*niam tranſcendit, & quaſi iam dominus Aſię, opportuna quæq; victoriæ ſuæ * metatus eſt. Poſt hæc in regnum, cum iam periiſſe crederetur, reuerſus eſt, inuento paruulo filio, quem per abſentiam eius Laodice ſoror vxorq; enixa fuerat: ſed inter gratulationem poſt longã peregrinationem aduentus ſui, & filij geniti, veneno periclitatus eſt. Siquidem Laodice ſoror cum periiſſe eum crederet, in concubitus amicorum proiecta, quaſi admiſſum facinus maiore ſcelere tegere poſſit, venenum aduenienti parauit. Quod cum ex ancilla Mithridates cognouiſſet, facinus in autores uindicauit. Hyeme deinde imminente, non in conuiuio, ſed in campo: non in uacationibus, ſed in exercitationibus: nec inter ſodales, ſed inter æquales, aut equo, aut curſu, aut uiribus contendebat. Exercitum quoque ſuum ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat, atque ita inuictus ipſe inexpugnabilem exercitum fecerat. Inita deinde cum Nicomede ſocietate, Paphlagoniam inuadit, victamque cum ſocio diuidit. Quã cum teneri à regibus ſenatui nuntiatum eſſet, legatos ad vtrunque miſit, qui gentem reſtitui in priſtinum ſtatum iuberent. Mithridates cum ſe parẽ iam magnitudini Romanorum crederet, ſuperbo reſponſo, hæreditarium patri ſuo regnum obueniſſe reſpondit: mirarique ſe, quæ ei controuerſia relata non fuerit, ſibi referant: Nec territus minis, Galatiam quoque occupat. Nicomedes quoniam ſe tueri iure non potuerat, iuſto regi red-*

* meditatus

diturum reſpondit. Atque ita filium ſuum mutato nomine, Philomenem Paphlagonum regum nomine appellat, & quaſi ſtirpi regiæ reddidiſſet regnum, falſo nomine tenet. Sic ludibrio habiti legati, Romam reuertuntur.

IVSTINI
LIBER XXXVIII.

Mithridates parricidia a nece vxoris auſpicatus, ſororis alterius Laodices filios, cuius virum Ariarathem regem Cappadociæ per Gordium inſidijs occiderat tollendos ſtatuit: nihil actũ morte patris exiſtimans, ſi adoleſcentes paternum regnum, cuius ille cupiditate flagrabat, occupaſſent. Igitur dum in his occupationibus verſatur, interim Nicomedes rex Bithyniæ, vacuam morte regis Cappadociam inuadit. Quod cum nuntiatum Mithridati fuiſſet, per ſimulationem pietatis auxilia ſorori ad pellendum Cappadocia Nicomedem mittit. Sed iam Laodice per pactionem ſe Nicomedi in matrimonium tradiderat. Quod ægrè ferens Mithridates, præſidia Nicomedis Cappadocia expellit, regnumq́; ſororis filio reſtituit egregium prorſus factum, niſi ſubſequuta fraus eſſet. Siquidẽ interiectis diebus, ſimulat ſe Gordium, quo miniſtro vſus in Ariarathe interficiendo fuerat, reſtituere in patriam velle, ſperans, ſi obſiſteret adoleſcentes, cauſas

belli futuras: aut ſi permitteret, per eundem filium tolli poſſe, per quē interfecerat patrem. Quod vbi Ariarathes iunior moliri cognouit, indignè ferens interfectorē patris per auunculū potiſſime ab exilio reuocari, ingentem exercitum contrahit. Igitur cum in aciem eduxiſſet Mithridates peditū octoginta millia, equitum decem millia, currus falcatos D C. nec Ariarathi auxiliantibus finitimis regibus, minores copiæ eſſent, incertum bellum timens, conſilia ad inſidias transfert: ſolicitatoque iuuene ad colloquium, cum ferrum occultatum inter faſcias gereret, ſcrutatori ab Ariarathe regio more miſſo, curioſius imum ventrem pertrectanti, ait: caueret, ne aliud telum inueniret quā quæreret. Atque ita riſu protectis inſidijs, ſeuocatum ab amicis velut in ſecretum ſermonem, ſpectante vtroque exercitu, interficit: regnum Cappadociæ octo annorum filio impoſito Ariarathis nomine, additoque ei rectore Gordio, tradit. Sed Cappadoces crudelitate ac libidine præfatorum vexati, a Mithridate deficiunt, fratremque regis, & ipſum Ariarathem nomine, ab Aſia vbi educabatur, reuocant: cum quo Mithridates prælium renouat, victumque Cappadociæ regno expellit. Nec multò pòſt ex ægritudine adoleſcens collecta infirmitate, decedit. Poſt huius mortem Nicomedes timens, ne Mithridates acceſſiones Cappadociæ, etiam Bithyniam finitimam inuaderet, ſubornat puerum eximiæ pulchritudinis, quaſi Ariarathes tres, non duos

filios

filios genuiſſet, qui à Senatu Romano paternum regnum peteret. Vxorem quoque Laodicem Romam mittit, ad teſtimoniũ trium ex Ariarathe ſuſceptorum filiorum: quod vbi Mithridates cognouit, & ipſe pari impudentia Gordium Romã mittit qui ſenatui aſſereret, puerum cui Cappadociæ regnum tradiderat, ex eo Ariarathe genitum, qui bello Ariſtonici auxilia Romanis ferens, cecidiſſet. Sed ſenatus ſtudia regnum intelligens, aliena regna falſis nominibus dare noluit, & Mithridati Cappadociam, & Nicomedi ad ſolitum eius Paphlagoniam ademit; ac ne contumelia regnum foret ademptum illis, quod alijs daretur, vterque populus a libertati donatus eſt. Sed Cappadoces munus libertatis abnuentes, negant viuere gentem ſine rege poſſe. Atque ita rex illis à ſenatu Ariobarzanes conſtituitur. Erat eo tempore Tigranes rex Armeniæ, obſes à Parthis ante non multum tempus datus, olim ab iiſdem in regnum paternum remiſſus. Hunc Mithridates ad ſocietatem Romani belli, quod olim meditabatur, pellicere cupiebat. Nihil igitur de offenſa Romanorum ſentientem, per Gordium impellit, vt Ariobarzani ſegni admodum bellum inferat: & ne quis dolus ſubeſſe videretur, filiam ſuam Cleopatram ei in matrimonium tradidit. Primo ergo aduentu Tigranis, Ariobarzanes ſublatis rebus ſuis, Romam contendit: atque ita per Tigranem rurſus Cappadocia iuris eſſe Mithridatis cœpit. Eodem tempore mortuo Nico-

mede, etiam filius eius, & ipſe Nicomedes, regno à Mithridate pellitur: qui cùm ſupplex Romam veniſſet, decernitur in ſenatu, ut vterque in regnũ ſuum reſtituatur: in quod tamen miſſi Aquilius Manlius, & Malthinus legati. His cognitis Mithridates ſocietatem cum Tigrane bellum aduerſus Romanos geſturus, iungit, pactíque inter ſe ſunt, vt vrbes agríque Mithridati, homines verò & quæcunque auferre poſſent, Tygrani cederent. Poſt hæc Mithridates intelligens quantum bellum ſuſcitaret, legatos ad Cymbros, alios ad Gallogræcos, & Sarmatas, Caſtarnaſque auxilium petitum mittit. Nam omnes has gentes, cùm Romanum meditaretur bellum, varijs beneficiorum muneribus iam antè illexerat. Ab Scythia quoque exercitum venire iubet, omnemque Orientem aduerſus Romanos armat. Non igitur magno labore Aquilium, & Malthinum Aſiano exercitu inſtructos vicit: quibus ſimul cum Nicomede pulſis, ingenti fauore ciuitatum excipitur: multum ibi auri argentíque, ſtudio veterum regum, magnumque belli apparatum inuenit: quibus inſtructus, debita ciuitatibus publica & priuata remittit, & vocationem quinquennio concedit. Tunc concionem milites vocat, eoſque varijs exhortationibus ad Romana bella, ſiue Aſiana incitat. Quam orationem dignam duxi, cuius exemplum breuitati huius operis inſererem, quam obliquam Pompeius Trogus expoſuit: quoniam in Liuio & Salluſtio repræhendit.

In Liuio & [Li-, &: partial margin note]

quòd

quòd conciones directas pro ſua oratione operi ſuo inſerendo hiſtoriæ modum exceſſerint. Optandum ſibi fuiſſe ait, vt de eo liceret conſulere, bellum ne ſit cum Romanis, an pax habenda: quin verò ſit inſiſtendum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui ſpe victoriæ careant. Quippe aduerſus latrones, ſi nequeant pro ſalute, pro vltione tamen ſua omnes ferrum ſtringere. Cęterùm quia non id agitur, an liceat quieſcere, non tantum animo hoſtiliter, ſed etiam prælio congreſſis conſulere, qua ratione ac ſpe cępta bella ſuſtineant: eſſe tamen ſibi victoriæ fiduciam, ſi ſit illis animus: Romanosque vinci poſſe, cognitum non ſibi magis, quàm ipſis militibus, qui & in Bithynia Aquilium, & Malthiniũ in Cappadocia fuderint. At ſi quidem aliena magis exempla, quàm ſua experimenta moueant, audire ſe à Pyrrho rege Epiri, non amplius quàm quinq; millibus Macedonum inſtructo, fuſos tribus prædijs Romanos, Audire Annibalem ſexdecim annos Italiæ victorem immoratum: & quin ipſam caperet vrbem, non Romanorum illi vires obſtitiſſe, ſed domeſticæ æmulationis atq; inuidiæ ſtudium. Audire populos Tranſalpinæ Gallię Italiam ingreſſos, maximis eam, plurimisq; vrbibus poſſidere: & latius aliquanto ſolum finium, quã in Aſia, quæ dicatur imbellis, eoſdem Gallos occupaſſe: nec victam ſolum dici Romam à Gallis, ſed etiam captam, ita vt vnius illis montis tantũ cacumẽ relinqueretur nec bello hoſtẽ, ſed pretio remotum:

Salluſt: qd notarit Põpeius Troxus.

motum: Gallorum autem nomen, quod ſemper Romanos terruit, in partem virum ſuarum ipſe habebat. Nam hos qui Aſiam incolũt, Gallos ab illis qui Italiam occupauerant, ſedibus tantum diſtare: originem quidem ac virtutem, genusque pugnæ idem habere, tantoque his ſagaciora eſſe ingenia quàm illis, quanto longiori ad difficiliori ſpatio per Illyricum Thraciamque prodiderunt, penè operoſius tranſitis illorum × *ſedibus, quàm vbi conſedere poſſeſſis. Iã ipſam Italiam, audire ſe nunquam, vt Roma condita ſit, ſatis illi pacatam, ſed aſſiduè per omnes annos pro libertate alios contrà quoſdam etiam pro iure imperij, bellis continuis perſeueraſſe: quod à multis ciuitatibus Italiæ deletos Romanorum exercitu ferrò, à quibuſdam nouo contumeliæ more ſub iugum miſſos: ac ne veteribus immoremur exemplis, hoc ipſo tẽpore vniuerſam Italiam bello Marſico conſurrexiſſe, nõ iam libertatẽ, ſed conſortium imperij, ciuitatis quæ poſcentem: nec grauius vicino Italiæ bello, quàm domeſticis principium factionibus vrbem premi, multoque periculoſius acceſſiſſe. Italico ciuile bellum: ſimul et à Germania Cymbros, immenſam illam ferorum atque immitiũ populorũ, more procellę illuuiem, inundaſſe Italiam: quorum tametſi ſingula bella ſuſtinere Romani poſſent, vniuerſis tamen obruãtur, ut ne uacaturos quidem bello ſuo putent. Vtendum igitur occaſione, et rapiẽda incremẽta viriũ, ne ſi illis occupatis quieuerint, mox aduerſus uacuos, et*

× finib.

Sammites ĩtelligit, a quibus Ro. sũt ſub iugũ miſſi. lib. 9. ab Vrb. cond.

Anno dclxii. ſimul ciuilia bella, & Mithridatica cœperunt. Oroſ.

quie-

quietos maius uegotiũ habeant. Non enim quæri tuc an capienda ſint armã, ſed vtrum ſua potius occaſione, an illorum: Nam bellum equidem iam tunc ſecum ab illis geri cęptum, çum ſibi pupillo maiorem Phrygiam ademerint, quàm patri ſuo pręmium dati aduerſus Ariſtonicum auxilij conceſſerant, gentemq; quam & proauo ſuo Mithridati Seleucus ⁎ Callinicus in dotem dediſſet. Quid cum Paphlagonia ſe decedere iuſſerunt, non alterum illud genus belli fuiſſe? quæ non vi, non armis, ſed adoptione teſtamenti & regum domeſticorum interitu, hęreditaria patri ſuo obueniſſet, cum inter hanc decretorum amaritudinem parendo, non tamen eos mitigaret, quin acerbius ſe in dies gerant, non obtinuiſſe. Quod enim à ſe non præbitum illis obſequium? non Phrygiam, Paphlagoniamq; dimiſſas? non Cappadocia filium eductum, quam iure gentium victor occupauerat? Raptã tamẽ ſibi eſſe victoriã eius ab illis, quorum nihil eſt niſi bello quæſitũ. nan regẽ Bithynię Chreſton, in quem ſenatus arma decreuerat, à ſe in gratiam illorum occiſum, tamen nihilominus imputari ſibi, ſi qua Gordius aut Trigranes faciat: libertatem etiam in contumeliã ſui à ſenatu vltro delatam Cappadocię, quàm reliquis gentibus abſtulerunt: deinde populus Cappadocum pro libertate oblata, Gordium regem orantem, ideo tanquam amicus ſuus eſſet, non obtinuiſſe. Nicomedem pręcepto illorum bellũ ſibi intuliſſe, qa inultus ierit Mithridates: ab ipſis uen

⁎ Callinachus.

tum

tum obuiam, & nunc eam ſecum bellandi cauſam illis fore, quòd non impunè ſe Nicomedi lacerandum ſaltatricis filio præbuerit: quippe non delicta regum illos, ſed vi res ac maieſtatem inſequi, neque in ſe uno, ſed in aliȷs quoque omnibus hac ſemper arte graſſatos. Sic & auum ſuum Pharnacem per cognationum arbitria ſuccedaneum regi Pergameno Eumeni datum: ſic rurſus Eumenem, cuius claſſibus primum in Aſiam fuere tranſuecti, cuius exercitu magis quàm ſuo, & magnum Antiochum, & Gallos in Aſia, & mox in Macedoniam regem Perſen domuerāt; & ipſum pro hoſte habitum, eique interdictum Italia, & quod cum ipſo deforme ſibi putauerant, cum filio eius Ariſtonico bellum geſſiſſe. Nullius apud eos maiora, quàm Maſiniſſæ regis Numidarum haberi merita. Huic imputari victum Annibalem, huic captum Syphacem, huic Carthaginem delatam, huic inter duos illos Africanos tertium ſenatorem urbis referri: tamen cum huius nepote bellum modò in Africa geſtum adeo inexpiabile, vt ne uictum quidem memoriæ patris donarent, quin carcerem ac triumphi ſpectaculum experiretur. Hāc illos regibus omnibus legem odiorū dixiſſe, ſcilicet quia ipſi tales reges habuerint, quorum etiam nominibus erubeſcant, aut paſtores Aboriginum, aut aruſpices Sabinorum, aut exules Corinthiorum, aut ſeruos uernaſque Tuſcorum: aut quod honoratiſſimum nomen fuit inter hos ſuperbos, atque, ut ipſi ferunt, conditores

ſuos,

ſuos, lupæ vberibus alitos; ſic omnem illum populum luporum animos habere, inexplebiles ſanguinis atque imperij, diuitiarumq; auidos ac ieiunos. Se autem ſeu nobilitate illis comparetur, clariorem illa colluuiæ conuenarum eſſe, qui paternos maiores ſuos à Cyro Darioque conditoribus Perſici regni, maternos à magno Alexandro, ac Nicanone Seleuco conductoribus imperij Macedonici referat: ſeu populis eorum conferat ſuos, earum ſe gentium eſſe, quæ non modò Romano imperio ſint pares, ſed Macedonico quoque obſtiterint. Nullam ſubiectarum ſibi gentium expertam peregrina imperia, nullis vnquam niſi domeſticis regibus paruiſſe, Cappadociam velint, an Paphlagoniam recenſere, rurſus Pontum an Bithyniam, itemque Armeniam maiorem minoremque: quarum gentium nullam neque Alexander ille, qui totam pacauit Aſiam, nec quiſq; ſucceſſorum eius, aut poſterorum attigiſſet. Scythiam duos × *vnquam ante ſe reges non pacarẽ, ſed tantum intrare auſos Darium & Philippum: ægrè inde fugam ſibi expediſſe, vnde ipſe magnã partem aduerſus Romanos virium haberet, multóque ſe timidus ac diffidentius bella Pontica ingreſſum, cum ipſe rudis ac Tyro eſſet. Scythiæ præter arma, virtutemque animi, locorum quoque ſolitudinibus, vel frigoribus inſtructæ, per quę denuntiarentur ingens militiæ labor ac periculum. Inter quas difficultates ne ſpes quidem præmij foret, ex hoſte vago, nec tantum pecuniæ, ſed*

Romani ex lacte lupino, lupinos etiã mores hauſerunt.

omnino.

etiam,

etiam ſedis inopi. Nunc ſe diuerſam belli conditionem ingredi. Nam neque cęlo Aſiæ eſſe temperantius aliud, nec ſolo fertilius, nec urbium multitudine amęnius, magnamq́ue temporis partem non vt militiam, ſed vt feſtum diem acturos, bello dubium facili magis an vberi, ſi modò aut proximas regni Attalici opes, aut veteres Lydiæ Ionięq́ue audierint, quas non expugnatum eant, ſed poſſum, tantumq́ue ſe expectet auida Aſia, vt etiam vocibus vocet: adeo illis odium Romanorum incuſſit rapacitas Proconſulum, exactio publicanorum, calumniæ litium. Sequantur ſe modo fortiter, & colligant, quid ſe duce poſſit efficere tantus exercitus, quem ſine cuiuſquã militum auxilio, ſuamet vnius opera viderint Cappadociam cæſo rege cepiſſe; qui ſolus mortalium Pontum omnem Scythiamq́; pacauit, quã nemo antè tranſire tutò, atq; adire potuerit. Nanq; iuſtitiæ atq; liberalitatis ſuæ, ne ipſos milites, qui experiantur, teſtes effugere: & illa indicia habere, ꝙ ſolus regum omnium non paterna ſolùm, verumetiam externa regna hæreditatibus, propter munificentiam acquiſita poſſideat, Colchos, Paphlagoniam, Boſphorum. Sic excitatis militibus, poſt annos vigintitres ſumpti regni in Romana bella deſcendit. Tunc in Aegypto mortuo rege Ptolemæo, & qui Cyrenis regnabat Ptolemæo per legatos regnum, & vxor Cleopatra regina ſoror ipſius defertur. Lætus igitur hoc ſolo Ptolemæus, quòd ſine certamine fraternum regnum

re-

recepiſſet, in quod ſubornari a matre Cleopatra, & fauore principium, fratris filium cognouerat. Cæterùm infeſtis omnibus, ſtatim vbi Alexandriam ingreſſus eſt, fautores pueri trucidari iuſſit. Ipſum quoque die nuptiarum, quibus matrem eius in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & ſolemnia religionum, in complexu matris interficit: atque ita torum ſororis, cæde filij eius cruentus aſcendit. Poſt quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocauerant, fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia cædis data, omnia ſanguine quotidie manabant, ipſamque ſororem, filia eius virgine per vim ſtuprata & in matrimonium adſcita, repudiat. Quibus rebus territus populus, in diuerſa labitur, patriamque metu mortis, exul relinquit. Solus igitur in tanta vrbe cum ſuis relictus Ptolemæus, cum regem ſe non hominum, ſed vacuarum ædium videret, edicto peregrinos ſolicitat. Quibus confluentibus, obuius legatis Romanorum Scipioni Africano, & Spurio Mumio, & L. Metello, qui ad inſpi iendа ſociorum regna veniebant, procedit. Sed quàm cruentus ciuibus, omnibus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim & vultu deformis, & ſtatura breuis, & ſagina ventris non homini, ſed belluæ ſimilis: Quam fœditatem nimia ſubtilitas, & perlucida veſtis augebat, prorſus quaſi aſtu inſpicienda præberentur, quæ omni ſtudio occultanda pudibundo viro erat. Poſt diſceſſum deinde legatorum, quorum

rum Africanus dum aſpicit vrbem, ſpectaculo Alexandrinis fuit. Ptolemæus iam etiam populo peregrino inuiſus, cum filio, quem ex ſorore ſuſceperat, & cum vxore matris pellice, metu inſidiarum tacitus in exilium proficiſcitur, contractoque mercenario exercitu bellum ſorori pariter ac patriæ infert. Accerſitum maximum deinde a Cyreneis filium, ne eum Alexandrini contra ſe regem crearent, interficit. Tunc populus ſtatuas & imagines eius detrahit. Quod factum ſtudio ſororis exiſtimans, filium quem ex ea ſuſceperat, interficit, corpuſque in membra diuiſum, & in ciſta impoſitum, matri die natali eius, inter epulas afferri curat. Quæ res non reginæ tantùm, verumetiam vniuerſæ ciuitati acerba, & luctuoſa fuit: tantumque mœrorem feſtiuiſſimo conuiuio intulit; vt regia omnis repentino luctu incenderetur. Verſo igitur ſtudio principium ab epulis in exequias, membra lacerata populo oſtendunt, & quid ſperare de rege ſuo debeant, filij cæde demonſtrant. Finito luctu orbitatis, Cleopatra cum vrgeri ſe fraterno bello videret, auxilium a Demetrio petit Syriæ rege, per legatos eius, cuius ipſius varij & memorabiles caſus fuere. Namque Demetrius, vt ſupra dictum eſt, cum bellum Parthis intuliſſet, & multis congreſſionibus victor fuiſſet, repentè circumuentus inſidijs, amiſſo exercitu capitur. Cui Arſacides Parthorum rex, magno & regio animo amiſſo in * *Bithyniam, non cultum tantùm regium præſtitit,*

Crudelitas Ptolemæi.

Hyrcaniam.

*tit, ſed & filiam in matrimonium dedit, regnumque Syriæ, quod per abſentiam eius Trypho occupauerat, reſtituturum promittit. Poſt huius mortem deſperato reditu, non ferens captiuitatem Demetrius, priuatam, etſi opulentam, uitam pertæſus, tacitus in regnum fugam meditatur. Hortator illi accomes Calimander amicus erat, qui poſt captiuitatem eius à Syria per Arabiæ deſerta, ducibus pecunia comparatis, Parthico habitu Babyloniam peruenerat, Sed fugientem Phrahartes, qui Arſacidæ ſucceſſerat, equitum celeritate, per compendioſos tramites occupatum retrahit. Vt eſt deductus ad regem, Calimandro quidem non tantum venia, verumetiam præmium fidei datum: Demetrium autem & grauiter caſtigatum ad coniugem in Hyrcaniam remittit, & arctoribus * cuſtodibus obſeruari iubet. Interiectio deinde tempore, cum fidem illi etiam ſuſcepti liberi facerent, eodem amico comite repetita fuga eſt: ſed pari infeli citate prope fines regni ſui deprehenditur, ac denuo perductus ad regem, vt inuiſus a conſpectu ſummouetur. Tunc quoque vxori & liberis donatus, in Hyrcaniam, pœnalem ciuitatem ſibi donatam remittitur, taliſque aureis ad exprobationem puerilis lenitatis donatur. Sed hanc tam Parthorum mitem in Demetrium clementiam non miſericordia gentis, nec reſpectu cognationis faciebat, ſed quòd Syriæ regnum affectabant, uſuri Demetrio aduerſus Antiochum fratrem, prout*

* cuſtodijs

res,

res, vel tempus, vel fortuna belli exegiſſet. His auditis, Antiochus occupandum bellum ratus, exercitum, quem multis finitimorum bellis indurauerat, aduerſus Parthos ducit. Sed luxuriæ non minor apparatus, quàm militiæ fuit. Quippe * *VIII. millia armatorum ſequuta ſunt trecenta lixarum: ex quibus coquorum, piſtorum, ſcenicorum que maior numerus fuit. Argenti certè aurique tantum, vt etiam gregarij milites caligas auro figerent, proculcarentque materiam; cuius amore populi ferro dimicant. Culinarum quoque argentea inſtrumenta fuere, prorſus quaſi ad epulas, non ad bella pergerent. Aduenienti Antiocho multi Orientales reges occurrere, tradentes ſe, regnaque ſua cum execratione ſuperbiæ Parthicæ. Nec mora congreſſioni fuit. Antiochus tribus prælijs victor Babyloniam cum occupaſſet, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum deficientibus populis, nihil Parthis relictum præter patrios fines fuit. Tunc Phrahartes Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præſidio mittit, vt eo pacto Antiochus ad ſua tuenda a Parthia reuocaretur. Interim quoniam viribus non poterat, inſidijs Antiochum vbique tentabat. Propter multitudinem hominum omnem exercitum ſuum Antiochus per ciuitates in hyberna diuiſerat: quæ res exitij cauſa fuit. Nam cum grauari ſe copiarum præbitione & iniurijs militum, ciuitates viderent, ad Parthos deficiunt, & de ſtatuta omnes*

* Fortè, octingenta millia armatorũ 300 millia lixarum.

nes apud ſe diuiſum exercitum per inſidias, ne inuicem ferre auxilia poſſent, aggrediuntur. Quæ cum nuntiata Antiocho eſſent, auxilium proximis laturus, cum ea manu, quæ ſecum hyemabat, progreditur. In itinere obuium regem Parthorum habuit, aduerſus quem fortius, quàm exercitus eius dimicauit. Ad poſtremum tamen cùm virtute hoſtes uincerent, metu ſuorum deſertus, occiditur: cui Phrahartes exequias regio more fecit, filiamque Demetrij, quem ſecum Antiochus adduxerat, captus amore virginis vxorem duxit. Pęnitere deinde dimiſſi Demetrij cępit: ad quem retrahendum cum turmas equitum feſtinanter miſiſſet, Demetrium hoc ipſum metuentem iam in regno miſſi inuenerunt, fruſtraque omnia conati, ad regem ſuum reuerſi ſunt.

IVSTINI
LIBER XXXIX.

ANtiocho in Parthia cum exercitu deleto, frater eius Demetrius obſidione Parthorum liberatus, ac reſtitutus in regnum, cum oĩs Syria in luctu propter amiſſum exercitum eſſet, quaſi Parthica ipſius ac fratris bella, quib. alter captus, alter occiſus erat, proſpere geſſiſſet: ita Aegypto bellum inferre ſtatuit, regnum Aegypti Cleopatra ſocru pretium auxilij aduerſus fratrē ſuũ pollicente. Sed dum aliena affecta, vt aſſolet fieri, propria per defectione

Syriæ amiſit. Siquidem Antiochẽs primi, duce Tryphone, execrantes ſuperbiam regis, quæ conuerſatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apamenij, cæteræque ciuitates, exemplum ſequutæ, per abſentiam regis a Demetrio defecere. Ptolemæus verò Rex Aegypti, bello ab eodem petitus, cum cognouiſſet Cleopatram ſororem ſuam opibus Aegypti nauibus impoſitis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugiſſe, immittit iuuenem quendam Aegyptum, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum Syriæ armis peteret. Et compoſita fabula, quaſi per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam eſſet, nec Syrijs quemlibet regem aſpernantibus, ne Demetrij peterentur ſuperbiam, nomen iuueni Alexander imponitur, auxiliaque ab Aegypto ingentia mittuntur. Intereà corpus Antiochi interfecti a rege Parthorum in luculo argenteo in ſepulturam in Syriam remiſſum peruenit: quod cum ingenti ſtudio ciuitatum & regis Alexandri, ad firmandam fabulæ fidem, excipitur: quæ res illi magnum fauorem popularium conciliauit, omnibus non fictas in eo, ſed veras lacrymas exiſtimantibus. Demetrius autem victus ab Alexandro, cum vndique circunſtantibus malis premeretur, ad poſtremum etiam ab vxore filijſque deſeritur. Relictus igitur cum paucis ſeruulis, cum Tyrum religione templi ſe defenſurus petiſſet, naui egrediens, præfecti iuſſu interficitur. Alter ex filijs Seleucus, quoniã

ſine

ſine matris autoritate diadema ſumpſiſſet, ab eadem interficitur: Alter cui propter naſi magnitudinem, cognomen Grypho fuit, rex a matre hactenus conſtituitur, vt nomen regis penes filium, ius autem omnis imperij penes matrem eſſet. Sed Alexander occupato Syriæ regno, tumenes ex ſucceſſu rerum, ſpernere iam etiam ipſum Ptolemæum, a quo fuerat in regno ornatus, ſuperba inſolentia cępit. Itaque Ptolemæus reconciliata ſororis gratia, deſtruere Alexandri regnum, quod odio Demetrij viribus ſuis acquiſierat, ſummis operibus inſtituit. Mittit ergo in Gręciam Grypho auxilia, & filiam Gryphinam Grypho nupturam, vt populos in auxilium nepotis, non ſocietate tantùm belli, verumetiam affinitate ſua ſolicitaret. Nec res fruſtra fuit. Nam cum omnes Gryphum inſtructum Aegyptijs viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cæpere. Fit deinde inter eos prælium, quo victus Alexander, Antiochiam profugit: ibi inops pecuniæ, eum ſtipendio militibus deeſſent, in templo Iouis ſolidum ex auro victoriæ ſignū tolli iubet, facetis iocis ſacrilegium circunſcribens: Nam victoriam commodatam ſibi a Ioue eſſe dicebat. Inter iectis deinde diebus, cum ipſius Iouis aureum ſimulacrum infiniti ponderis tacitè euelli iuſſiſſet, deprehenſusque in ſacrilegio, concurſu multitudinis in fugam eſſet verſus magna vi tempeſtatis oppreſſus ac deſeruatus a ſuis, a latronibus capitur perductusque ad Gry-

*phum, interficitur. Gryphus porrò recuperato patrio regno, externiſque periculis liberatus, inſidijs matris appetitur. Quæ cum cupiditate dominationis prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto, huius quoque victoria inferiorem dignitatem ſuam factam doleret. venienti ab exercitatione veneni poculum obtulit. Sed Gryphus prædictis antè iam inſidijs, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipſam iubet: abnuenti, inſtat. Poſtremum prolato indice eam arguit, ſolam defenſionem ſceleris ſupereſſe affirmans, ſi bibat, quod filio obtulit. Sic victa regina ſcelere in ſe verſo, veneno, quod alij parauerat, extinguitur, Parta igitur regni ſecuritate, Gryphus octo annis quietem & ipſe habuit, & regno ſuo * præſtitit. Natus deinde illi eſt æmulus regni, frater ipſius Cyricænus, eadem matre genitus, ſed ex Antiocho patruo ſuſceptus: quem cum veneno tollere voluiſſet, vt maturius cum eodem armis de regno contenderet, excitauit. Inter has regni Syriæ parricidiales diſcordias, moritur rex Aegypti Ptolemæus, regno Aegypti vxori & alteri filio, quem illa legiſſet, relicto, videlicet quaſi quietior Aegypti ſtatus, quàm Syriæ regnum eſſet, quum mater altero ex filijs electo, alterum hoſtem eſſet habitura. Igitur cum pronior in minorem filium eſſet, a populo compellitur maiorem eligere: cui prius quàm regnum daret, vxorem ademit, compulſumque repudiare chariſſimam ſibi ſororem Cleopatram, minorem ſororem Seleucen ducere*

præfuit

iubet,

*iubet non materno inter filias iudicio, cum alteri maritum eriperet, alteri daret. Cleopatra verò non tam à viro repudiata, quàm à matre diuortio viri dimiſſa Cyricęno in Syria nubit, eique ne nudum nomen vxoris afferret, exercitum Cypri ſollicitatum, velut dotalem, ad maritum deducit. Par igitur viribus iam factus Cyricęnus, prælium committit, ac victus in fugam conuertitur, Antiochiamq; venit. Tunc Antiochiam Gryphus, in qua erat Cyricæni vxor Cleopatra obſidere cepit: qua capta Gryhina vxor Gryphi nihil antiquius quàm ſororem Cleopatram requiri iuſſit, non vt captiuæ opem ferret, ſed ne effugere captiuitatis mala poſſet, quæ ſui æmulatione in hoc potiſſimum regnum inuaſerit, hoſtique ſororis nubendo hoſtem ſe eius efficerit. Tum peregrinos exercitus in certamina fratrum addutos, tum repudiatã à fratre & contra matris voluntatem extra Aegyptum nuptam accuſat. Contrà Gryphus orare, ne tam fœdũ facinus facere cogatur, à nullo vnquam maiorum ſuorum inter tot domeſtica, tot externa bella poſt * victoriam in feminas ſæuitum, quas ſextus ipſe & periculis bellorum & ſæuitiæ victorum eximat: in hac verò præter commune bellantium * nefas, accedere neceſſitudinem ſanguinis: Quippe ipſius quæ tam cruentè ſæuiat, ſororem equidem germana eſſe, ſuam vèrò conſobrinam: liberorum deinde communium materteram. His tot neceſſitatibus ſanguinis adijcit ſuperſtitionẽ templi, quò abdita profugerit,*

*victum hoſtem.

*fas.

gerit, tantoque religioſius colendos deos ſibi quò magis his propitijs ac fauentibus viciſſet: tum neque occiſa illa, ſe virium quicquam Cyricęno dempturum, nec ſeruaturum reddita. Sed quantò Gryphus abnuit, tantò ſoror muliebri pertinaci acceditur, rata non miſericordiæ hæc verba, ſed amoris eſſe. Itaque vocatis ipſa militibus, mittit qui ſororem confoderet. Qui vt in templum intrauerunt, cum euellere eam non poſſent, manus amplexantes deæ ſimulacrum præciderunt. Tunc Cleopatra execratione parricidarum mandata violatis numinibus, in vltionem ſui decidit. Nec multò pòſt repetita prælij congreſſione, victor Cyricęnus vxorem Gryphi Gryphinam, quæ paulo antè ſororem interfecerat, capit, eiusque ſupplico vxoris manibus parentauit. At in Aegypto Cleopatra cum grauaretur ſocio regni, filio Ptolemæo, populum in eum incitat, abductaque ei Seleuce vxore, eò indignus, quòd ex Seleuce iam duos filios habebat, exultare cogit. Accerſito minori filio Alexandro, & rege in locum fratris conſtituto: nec filium regno expuliſſe contenta, bello Cypri exulantem perſequitur vnde pulſo, interfecit ducem exercitus ſui, quòd viuum eum è manibus × dimiſiſſet: quanquam Ptolemæus verecundia materni belli, non viribus minor ab inſula receſſiſſet. Igitur Alexāder territus hac matris crudelitate, & ipſe eam reliquit, PERICVLOSO REGNO SECVRAM, AC TVTAM VITAM ANTEPONENS.

dimiſiſſet.

NENS. *Cleopatra verò timens ne maior filius Ptolemæus ab Cyriceno ad recuperandam Aegyptum auxilijs iuuaretur, ingentia Grypho auxilia & Seleucem vxorem nupturam hoſti prioris mariti, mittit, Alexandrumque filium per legatos in regnum reuocat: cui cum occultis inſidijs exitium machinaretur, occupata ab eodem interficitur, ſpiritumq; non fato, ſed parricidio dedit; Digna prorſus hac mortis infamia, quæ etiam matrem thoro expulit, & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit: & filio alteri in exilium acto, bellum intulit: alteri erepto regno exitium per inſidias machinata eſt. Sed nec Alexandro cædes tam nefanda inulta fuit. Nam vbi primum compertum eſt, per ſcelus filij matrem interfectam, concurſu populi in exilium agitur, reuocatoque Ptolemæo regnum redditur, qui neque cum matre bellum gerere voluiſſet, nec à fratre armis repetere, quod prior poſſediſſet. Dum hæc aguntur, frater eius ex pellice ſuſceptus, cui pater Cyrenarum regnum teſtamento reliquerat, hærede populo Romano inſtituto, deceſſit. Iam enim fortuna Romana porrigere ſe ad Orientalia regna (non contenta Italiæ terminis) cœperat. Itaque & ea pars Libyæ prouincia facta eſt: poſteà Creta, Ciliciaque piratico bello perdomitæ, in formam prouinciæ rediguntur. Quo facto, & Syriæ & Aegypti regna × vicinitate Romana arctata: & quæ incrementa definitimis bellis quærere ſolebant, adempto vagandi arbitrio, vires ſuas* cũ vnitate.

in perniciem ſuam conuerterunt; adeò, vt aſſiduis prælijs conſumpti, in contemptum finitimorum venerint, prædæque Arabum genti imbelli anteà fuerint. Quorum rex Hierotimus, fiducia ſexcentorum filiorum, quos ex pellicibus ſuſceperat, diuiſis exercitibus nunc Aegyptum, nunc Syriam infeſtabat, magnumque nomen Arabum, viribus finitimorum exanguibus, fecerat.

Sexcēti filij Hierotimi regis.

IVSTINI

LIBER XL.

MVtuis fratrum odijs, & mox filiorũ inimicitijs parentũ ſuccedẽtibus, cum inexpiabili bello & reges, et regnũ Syriæ cõſumptũ eſſet, ad externa populus auxilia cõcurrit, peregrinosq; ſibi reges circũſpicere cępit. Itaq; cũ pars Mithridatem Ponticum. pars Ptolemæũ ab Aegypto arceſſendum cenſeret, oc curreretq; q Mithridates implicitus bello Romano eſſet, Ptolemæus quoq; hoſtis Syriæ ſemper fuiſſet, oẽs in Tigrana regem Armeniæ conſenſerunt, inſtructũ præter domeſticas vires, Parthica ſocietate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnũ Syriæ, per XVIII. annos trãquilliſſimo regno potius eſt, neque bello alium laceſſere, neque laceſſitus inferre alij bellum neceſſe habuit. Sed ſicut ab hoſtibus tuta Syria fuit, ita terræmotu vaſtata eſt, quo centum ſeptuaginta hominum millia,*

* accideretque.

Terræmotus in Syria maximus.

lia,& multæ vrbes perierunt. Quod prodigiũ mutationem rerum portendere aruſpices reſpõderũt. Igitur Tigrane a Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus, Cyriceni filius, ab eodem Lucullo appellatur. Sed quod Lucullus dederat, poſteà ademit Pompeius, qui poſcenti regnum reſpondit, ne volenti quidem Syriæ, nedum recuſanti daturum ſe regem, qui XVIII. annos, quibus Tigranes Syriã tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit: victo autem eodem Tigrane a Romanis, alieni operis præmia poſtulet. Igitur vt habenti regnum non ademerit, ita quò ceßerit Tigrani, non daturum, quod tueri neſciat, ne rurſus Syriam Iudæorum & Arabum latrocinijs infeſtam reddat. Atque in Syriam in prouinciæ formam redigit, paulatimq; Oriẽs Romanorũ, diſcordia conſanguineorum regum, factus eſt.

An. ab vrb. cõ. 1299. Conſuli bus Tullio Cic. & C. Anton. Oroſius.

IVSTINI

LIBER XLI.

Parthi, penès quos, velut diuiſione orbis cum Romanis facta, nunc Orientis imperiũ eſt, Scytharũ exules fuerũt. Hoc ẽt ipſorũ vocabulo manifeſtatur: Nam Scythico ſermone Parthi exules dicuntur, Hi & Aſſyriorũ & Medorũ tẽporibus, & inter Orientales populos obſcuriſſimi fuere. Poſtea quoque cum imperium Oriẽtis a Medicis ad Perſas translatum eſt, veluti vulgus ſine nomine, præda victo-

Parthi exules.

rum fuere. Poſtremò Macedonibus triumphato Oriente ſeruierunt, vt cuiuis mirum videatur, ad tantam eos felicitatem per virtutem prouectos, vt imperent gentibus, ſub quarum imperio veluti ſeruile vulgus fuere. A Romanis quoque trinis bellis per maximos duces florentiſſimis temporibus laceſſiti, ſoli ex omnibus gentibus non ſolùm pares, verumetiam victores fuere. Quanquàm plus gloriæ ſit, inter Aſſyria, & Medica, Perſicaque memorata olim regna, & opulentiſſimum mille vrbium Bactrianum imperium emergere potuiſſe, quàm longinqua bella viciſſe. Præterea cùm grauibus Scythicis, & vicinalibus bellis aſſiduis vexati, varijsque periculorum certaminibus vrgerentur, ij domeſticis ſeditionibus Scythia pulſi, ſolitudines inter Hyrcaniam, & Dacas, & Areos, & Spartanos, & Maianos furtim occupauere fines. Deinde non intercedentibus primò finitimis, poſteà etiam prohibentibus, in tantum protulere, vt non immenſa tantum iam, ac profunda camporum, verumetiam prærupta collium, montiumque ardua occupauerint. Ex quo fit, vt Parthiæ pleraque finium aut æſtus, aut frigoris magnitudo poſſideat, quippe cum montes nix, & campos æſtus infeſtat. Adminiſtratio gentis poſt defectionem Macedonici imperij, ſub regibus fuit. Proximus maieſtati regum, populorum ordo eſt: ex hoc duces in bello, ex hoc rectores in pace habentur. Sermo his inter Scythicum Medumque medius, ex vtroque

mixtus:

*mixtus: ueſtis olim ſui moris: poſteaquam acceſſere opes, vt Medis perlucida, ac fluida: armorum patrius, ac Scythius mos: exercitum non vt aliæ gentes liberorum, ſed maiorem partem ſeruorum habent. Quorum vulgus, nulli manumittendi poteſtate permiſſa, ac per hoc omnibus ſeruis naſcentibus, in dies creſcit. hos pari cura ac liberos ſuos habent, & equitare & ſagitare magna induſtria docent. Locupletiſſimus vt quiſque eſt, ita plures in bello equites regi ſuo præbet. Denique Antonio bellum Parthis inferenti, cùm quinquaginta millia equitum occurrerent, ſoli * CCCCL.* DCCC
liberi fuere. Cominus in acie præliari neſciunt, obſeſſaſque expugnare vrbes. Pugnat autem procurrentibus equis, aut terga dantibus: ſæpe etiam fugam ſimulant, vt incautiores aduerſus vulnera inſequentes habeant. Signum his in prælio non tuba, ſed tympano datur, nec pugnare diu poſſunt. Cæterùm intolerandi forent, ſi quantus his impetus eſt, vis tanta & perſeuerantia eſſet. Plerunque in ipſo ardore certaminis prælia deſerunt, ac paulò pòſt pugnam ex fuga repetunt, & cum maximè viciſſe te putes, tunc tibi diſcrimen ſubeundum ſit. Munimentum ipſis equiſque, loricæ plumatæ ſunt, quæ vtrunque toto corpore tegunt. Auri argentique nullus, niſi in armis vſus. Vxores dulcedine variæ libidinis ſinguli plures habent: nec vlla delicta adulteriis grauius vindicant. Quam ob rem fœminis non conuiuia tantùm virorum, verumetiam conſpectum

inter-

interdicunt. Carne non niſi venatibus quæſita veſcuntur. Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis conuiuia, illis publica ac priuata officia obeunt: ſuper illos ire, conſiſtere mercari, colloqui. Hoc denique diſcrimen inter ſeruos liberoſq; eſſe, quòd ſerui pedibus, liberi non niſi equis incedunt. Sepultura vulgò aut auium, aut canum laniatus eſt: Nuda demum oſſa terra obruuntur. In ſuperſtitionibus ad curam deorum præcipua omnibus veneratio eſt. Ingenia genti tumida, ſeditioſa, fraudulenta, procacia. Quippe violentiam viris, manſuetudinem mulieribus aſſignant: ſemper aut in externos, aut in domeſticos motus inquieti, natura taciti: ad faciendum, quam ad dicendum promptiores: proinde ſecunda, aduerſaq́ue ſilentio tegunt. Principibus metu, non pudore parent: In libidinem proiecti, in cibum parci: fides dictis promiſsiſq́ue nulla, niſi quatenus expedit. Poſt mortem Alexandri Magni, cum inter ſucceſſores eius Orientis regna diuiderentur, nullo Macedonum dignante Parthorum imperium. Satagenori externo ſocio traditur. Hi poſtea ſeductis Macedonibus, in bellum ciuile cum cæteris ſuperioris Aſiæ populus Eumenẽ ſequuti ſunt, quo victo, ad Antigonum tranſiere. Poſt hunc à Nicanore Seleuco, ac mox ab Antiocho & ſucceſſoribus eius poſſeſſi: à cuius pronepote Seleuco primum defecere: Primo Punico bello L. Manilio Piſone. Attilo Regulo conſulibus, huius defectionis impunitatem illis duorum fratrum

*regnum, Seleuci & Antiochi diſcordia dedit: qui dum ſibi inuicem eripere regnum volunt, perſequi defectores omiſerunt. Eodem tempore etiam Theodotus mille vrbium Bactrianorum præfectus, defecit, regemque ſe appellari iuſſit: quod exemplum ſequuti totius Orientis populi a Macedonibus defecere. Erat eo tempore Arſaces vir, ſicut incertæ originis, ita virtutis expertæ. Hic ſolitus latrociniis & rapto viuere, accepta opinione Seleucum a Gallis in Aſia victum, ſolutus regis metu, cum prædonum manu Parthos ingreſſus, præfectum eorum Andragoram oppreſſit, ſublatoque eo, imperium gentis inuaſit. Non magno deinde poſt tempore, Hyrcanorum quoque regnum occupauit, atque ita duarum ciuitatum imperio præditus, grandem exercitũ parat, metu Seleuci & Theodoti Bactrianorum regis. Sed citò morte Theodoti, metu liberatur, cum filio eius, & ipſo Theodoto fœdus ac pacem fecit: nec multo pòſt cum Seleuco rege ad defectores perſequendos veniente, congreſſus, victor fuit: quem diem Parthi exinde ſolennem, velut initium libertatis, obſeruant. Reuocato deinde Seleuco, nouis motibus in Aſiam dato laxamento, regnum Parthicum format, militem legit, caſtella munit, ciuitates firmat, vrbem quoque nomine * Claram, in monte Thaborreno condit: Cuius loci ea conditio eſt, vt neque munitius quicquam eſſe, neque amœnius poſſit: Ita enim & præruptis rupibus vndique cingitur, vt tutela loci nullis defen-*

Daram.

ſori-

ſoribus egeat, & ſoli circumiacentis tanta vbertas eſt, vt proprijs opibus expleatur: Iam fontiũ ac ſyluarum ea copia eſt, vt & aquarum abundantia erigetur, & venationũ voluptatibus exornetur. Sic Arſaces quæſito ſimul, conſtitutoq́; regno, non minus memorabilis Parthis, quàm Perſis Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, matura ſenectute decedit. Cuius memoriæ hunc honorem Parthi tribuerunt, vt omnes exinde reges ſuos Arſacis nomine nuncupent. Huius filius & ſucceſſor regni, Arſaces & ipſe nomine, aduerſus Antiochum Seleuci filium, centum millibus peditum, & XX. millibus equitum inſtructus, mira virtute pugnauit: ad poſtremum in ſocietatem eius aſſumptus eſt. Tertius Parthis rex, Pampacius fuit, ſed & ipſe Arſaces dictus: nam (ſicut ſupra dictum eſt) omnes reges ſuos hoc nomine, ſicuti Romani Cæſares, Auguſtosq́; cognominauerunt. His actis in regno XII. annis deceſſit, relictis duobus filijs, Mithridate & Pharnace: quorum maior Pharnaces more gentis, hæres regni, Mardos validam gentem bello domuit, nec multo pòſt deceſſit, multis filijs relictis; quibus præteritis, fratri potiſſimum Mithridati, inſignis virtutis viro, reliquit imperiũ, plus regno quàm patrio deberi nomini ratus, potuſq́ patriæ, quàm liberis conſulendum. Eodem fermè tempore, ſicuti in Parthis Mithridates, ita in Bactris Eucratides, magni vterque viri regna incunt. Sed Parthorum fortuna felicior, ad ſummum

Arſaces reges Parthorum,

mum hoc duce imperij faſtigium eos perduxit. Bactriani autem per varia bella iactati, non regnum tantum, verumetiam libertatem amiſerunt: ſiquidem Sogdianorum, & Dranganitanorum, Indorumque bellis fatigati, ad poſtremum ab inualidioribus Parthis, velut exangues, oppreſſi ſunt. Multa tamen Eucratides bella, magna virtute geſſit: quibus attritus, cum obſidione Demetrij regis Indorum pateretur, cum CCC. *militibus, LX. millia hoſtium aſſiduis eruptionibus vicit. Quinto itaque menſe liberatus, Indiam in poteſtatem redegit. Vnde cum ſe reciperet, a filio quem ſocium regni fecerat, in itinere interficitur: qui non diſſimulato parricidio, velut hoſtem, non patrem interfeciſſet, & per ſanguinem eius currum egit, & corpus abijci inſepultum iuſſit. Dum hæc apud Bactros geruntur, interim inter Parthos & Medos bellum oritur: cum varius vtriuſque populi caſus fuiſſet, ad poſtremum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithridates, Mediæ Bachaſum in regno præponit, ipſe in Hyrcaniam proficiſcitur. Vnde reuerſus bellum cum Elimeorum rege geſſit: quo victo hãc quoque gentem regno adiecit, imperiumque Parthorum a monte Caucaſo, multis populis in ditionem redactis, vſque ad flumen Euphratem protulit. Atque ita aduerſa valetudine arreptus, non minor Arſace proauo glorioſa ſenectute deceſſit.*

* millibus.

Nulla fides regni ſocijs, omniſque poteſtas Impatiẽs conſortis erit. Lucanus.

IVSTINI

LIBER XLII.

POſt necem Mithridatis, Parthorum regis, Phrahartes filius eius rex conſtituitur: qui cum inferre bellum, in vltionem tentati ab Antiocho Parthici regni Syriæ ſtatuiſſet, Scytharum motibus ad ſua defendenda reuocatur. Nanque Scythæ in auxilium Parthorum aduerſus Antiocho, Syriæ regem, mercede ſo licitati, quum confecto iam bello ſuperueniſſent, in calumnia tardius lati auxilij mercede fraudarentur, dolentes tantum ijs itineris fruſtra menſum, quum vel ſtipendium pro vexatione, vel alium ho ſtem dari ſibi poſcerent, ſuperbo reſponſo offenſi, fines Parthorum vaſtare cęperunt. Igitur Phrahartes cum aduerſus Scythas proficiſceretur, ad tutelam regni reliquit Hymerum quendam, pueritiæ ſibi flore conciliatum, qui tyrannica crudelitate oblitus, & uitæ præteritæ, & uicarij officij, Babilonios, multasque alias ciuitates importunè vexauit. Ipſe autem Phrahartes exercitum Græcorum, quem bello Antiochi captum crudeliter ſuperbeq; tractauerat, in bellum ſecum ducit: immemor prorſus, quòd hoſtile eorum animos nec captiuitas minuerat, & inſuper iniuriarum indignitas exacerbauerat. Itaque cum inclinatam Parthorum aciem diuiſiſſent, arma ad hoſtes tranſtulerunt, & diu cupitam captiuitatis ultionem exer-

citus

citus Parthici, & ipſius Phrahartis regis cruenta cæde exequuti ſunt. In huius locum Arthabanus, patruus eius, rex ſubſtituitur: Scythæ aũt cõtenti victoria, populata Parthia, in patriã reuertuntur. Sed Arthabanus bello Colchataris illato, in brachio uulneratus, ſtatim decedit. Huic Mithridates filius ſuccedit, cui res geſta Magnũ cognomen dedere. Quippe claritatẽ parentis, æmulatione uirtutis accenſus, animi magnitudine ſupergreditur. Multa igitur bella cum finitimis magna uirtute geſſit, multoſq; populos Parthico regno addidit. Sed & cũ Scythis proſperè aliquoties dimicauit, vltorq́ue iniuriæ parentum fuit. ad poſtremum Arthoadiſti Armeniorum regi bellum intulit. Sed quoniam ad Armeniam tranſitum facimus, origo eius paulo altius repetenda eſt. Neque enim ſilentio præteriri tantum regnum fas eſt, quum fines eius poſt Parthiam omnium regnorum magnitudinem ſuperent. Siquidem Armenia à Cappadocia uſque undecies centena millia ad mare Caſpium patet, ſed in latitudinem millia paſſuum ſeptingenta porrigitur. Condita eſt autem ab Armenio, Iaſonis Theſſali comite: quem cum perditum propter inſignem periculoſamque regno ſuo uirtutem Pelias rex cuperet, denuntiata militia, in Colchos eum abire iubet, pellemq́ue arietis memorabilem gentibus reportare: ſperans interitum uiri, aut ex periculo tam longæ nauigationis, aut ex bello tam profundæ barbariæ. Igitur Iaſon diuulgata opinione tam

Armeniæ deſcriptio.

Vellus aureum

glorioſæ expeditionis, cum ad cum certatim principes iuuentutis totius ferme orbis concurrerent Argonautæ. *exercitum fortiſſimorum virorum, qui Argonautæ cognominati ſunt, comparauit. Quem quum magis rebus geſtis incolumen reduxiſſet, rurſus a Peliæ filiis Theſſalia pulſus, magna vi cum ingenti multitudine, quæ ad famam virtutis eius ex omnibus gentibus quotidie confluebat, comite Medea vxore; quam repudiatam miſeratione exilij rurſum receperat, & Medeo priuigno ab Aegæo rege Athenienſium genito, Colchos repetiuit, ſocerumque etiam regno pulſum reſtituit. Magna deinde bella cum finitimis geſſit, captasque ciuitates partim regno ſoceri, ad abolendum ſuperioris militiæ iniuriam, qua & filiam eius Medeam abduxerat, & filium Aetæ Aegilaum interfecerat, adiunxit: partim populis quos ſecum adduxerat, aſſignauit. Primus humanorum poſt Herculem & Liberum, qui reges Orientis fuiſſe traduntur, eam cæli palagam domuiſſe dicitur. Populis quibuſdam Phrygium & Anſiſtratum aurigas Caſtoris & Pollucis duces aſſignauit: cum Albanis fœdus percuſſit, qui Herculem ex Italia ab Albano monte, cum Geryone extincto, armenta eius per Italiam duceret, ſecuti dicuntur, quique memores Italicæ originis, exercitum Cn. Pompeij bello Mithridatico fratres ſalutauere. Itaque Iaſoni totus ferme Oriens, vt conditori diuinos honores, templaq; conſtituit, quæ Parmenion, dux Alexandri*

Ma-

*Magni, poſt multos annos dirui iuſſit, ne cuiuſquam nomen in Oriente venerabilius quàm Alexandri eſſet. Poſt mortem Iaſonis Medus æmulus virtutis eius, in honorem matris Medeæ, Medeam vrbem condidit, regnumque ex nomine ſuo Medorum conſtituit, ſub cuius maieſtate * Orientis poſteà imperium fuit. Albanis vicinæ Amazones ſunt, quarum reginam Thaleſtrem concubitum Alexandri petiſſe, multi autores prodidere. Armenius quoque & ipſe Theſſalus, vnus de numero ducum Iaſonis, recollecta multitudine, quæ amiſſo Iaſone rege paſſim vagabatur, Armeniam condit, a cuius montibus Tigris fluuius modicis primò incrementis naſcitur: interiecto deinde aliquanto ſpatio, ſub terras mergitur, atque ita poſt XXV. millium paſſuum grande iam flumen in regione Sophone emergit, ac ſic in paludes Euphratis recipitur. Igitur Mithridates rex Parthorum, poſt bellum Armeniæ, propter crudelitatem a ſenatu Parthico regno pellitur. Frater eius * Horodes cum regnum vacans occupaſſet, Babyloniam, quò Mithridates confugerat, diu obſidet, & fame coactor in deditionem oppidanos compellit. Mithridates autem fiducia cognationis vltro ſe in poteſtatem Horadis tradit. Sed Horodes plus hoſtem, quàm fratrem cogitans, in conſpectu ſuo trucidari eum iuſſit: & poſt hæc, bella cum Romanis geſſit, Craſſumque imperatorem cum filio, & omni exercitu Romano deleuit. Huius filius Pacorus miſſus ad perſe-*

Medi vnde dicti.

* omne poſtea

Loco nomen eſt Elōgoſine. Tgris à celeritate incipit vocari:ita.n. Medi ſagittā appellant. Pli. li.6.

*Hyrodes a Plut. appellatur

quendas Romani belli reliquias, magnis rebus in Syria geſtis, in Parthiam patri ſuſpectus reuocatur: quo abſente, exercitus Parthorum relictus in Syria, a Caſſio Quæſtore Craſſi cum omnibus ducibus trucidatur. His itaque geſtis, non magno poſt tempore Romanis inter Cæſarem Pompeiumque ciuile bellum oritur, in quo Parthi Pompeianarum partium fuere, & propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico iunctam, & propter Craſſi necem, cuius filium in partibus Cæſaris eſſe audierant, quem vltorem patris, victore Cæſare, futurum non dubitabant. Itaque victis partibus Pompeianis & Caſſio & Bruto, auxilia aduerſus Auguſtum & Antonium miſere: & poſt belli finem rurſum Pacoro duce, cum Labieno inita ſocietate, Syriam & Aſiam vaſtauere: caſtraque Ventidij, qui poſt Caſſium abſente Pacoro exercitum Parthicum fuderat, magna mole aggrediuntur: ſed ille ſimulato timore, diu ſe continuit, et inſultare Parthos aliquantiſper paſſus eſt. Ad poſtremum in ſecuros lætosque partem legionum emiſit, quarum impetu fuſi Parthi, in aduerſa abiere. Pacorus autem cùm fugientes ſuos abduxiſſe ſecum legiones Romanas putaret, caſtra Ventidij, veluti ſine defenſoribus, aggreditur. Tunc Ventidius reliqua parte legionum emiſſa, vniuerſam Parthorum manum, cum rege ipſo Pacoro, interfecit: nec vllo bello Parthi vnquam maius vulnus acceperunt. Hæc cùm nuntiata in Parthia eſſet, Horodes pater Pacori, qui

*paulò ante vaſtatam Syriam, occupatam Aſiam à Parthis audierat, victoremque Pacorum Romanorum gloriabatur, repentè filij morte, & exercitus clade audita, ex dolore ad furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quenquam, non cibum ſumere, non vocem mittere, ita vt mutus factus videretur. Poſt multos deinde dies, vbi dolor uocem laxauerat, nihil aliud quàm Pacorum vocabat: Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur: cum illo loqui, cum illo conſiſtere: interdum quaſi amiſſum flebiliter dolebat. Poſt longum deinde luctum, alia ſolicitudo miſerandum ſenem inuadit, quem ex numero XXX. filiorum in locum Pacori regem conſtituat. Multæ pellices, ex quibus generata tanta iuuentus erat, pro ſuis quęque ſolicitæ, animum ſenis obſidebant. Sed fatum Parthiæ fecit, in qua iam quaſi ſolenne eſt reges parricidas haberi, vt ſceleratiſſimus omnium, & ipſe Phrahartes nomime, Rex ſtatueretur. Itaque ſtatim, quaſi nollet mori naturaliter, patrem interfecit, fratres quoque XXX. trucidat ſed nec in filijs ceſſant parricidia. Nam cum infeſtos ſibi optimates propter aſſidua ſcelera videret, * nec eſſet qui nominatim rex poßet creari, adultū filium interfici iubet. Huic Antonius, propter auxilium aduerſus ſe, & Cæſarem latum, bellum cum ſedecim validiſſimis legionibus intulit: ſed grauiter multis prælijs vexatus, à Parthia refugit: qua victoria inſolentior Phrahartes redditus, cum multa crudeliter conſuleret, in exi-*

* nec eſſet qui nominari rex poſſet adul.

lium à populo ſuo pellitur. Itaq; cum magno tempore finitimas ciuitates, & ad poſtremum Scythas precibus fatigaſſet, Scytharum maximo auxilio in regnum reſtituitur. Hoc abſente, regem Parthi Tyridatem quendam conſtituerat: qui audito Scytharum aduentu, magna amicorum manu ad Cæſarem, in Hiſpaniam bellum tunc tēporis gerentem, profugit, obſidem Cæſari minium filium Phrahartis ferens, quem negligentius cuſtoditum rapuerat. Quo cognito, Phrahartes legatos ſtatim ad Cæſarem mittit, ſeruum ſuum Tyridatem, & filium remitti ſibi poſtulat. Cæſar & legatione Phrahartis audita, & Tyridatis poſtulatis cognitis (nam & ipſe reſtitui in regnum deſiderabat, iuris Romanorum futuram Parthiam affirmans, ſi eius regnum muneris eorum fuiſſe) neq; Tyridatem dediturum ſe Parthis dixit, neque aduerſus Parthos Tyridati auxilia daturum: Ne tamen a Cæſare nihil per omnia obtentum uideretur, Phraharti filium ſine pretio remiſit, & Tyridati quoad monere apud Romanos uellet, opulentū sūptum præbei iuſſit. Poſt hæc finito Hiſpano bello, cum in Syriam ad componendum Orientis ſtatum perueniſſet, metum Phraharti iniunxit, ne bellum Parthiæ uellet inferre. Itaq; tota Parthia captiui ex Caſſiano, ſiue Antonij exercitu recollecti, ſignaq; cum his militaria Auguſto remiſſa. Sed & filij nepoteſq; Phraharatis obſides Auguſto dati: plusque Cæſar magnitudine nominis ſui fecit, quàm armis alius imperator facere potuiſſet.

IVSTINI
LIBER XLIII.

PArthicis, Orientalibusque, ac totius propemodum orbis rebus expeditis, ad initia Romanæ vrbis Trogus, velut poſt longam peregrinationem domum reuertitur: ingrati ciuis officium exiſtimans, ſi cum omnium gentium res geſtas illuſtrauerit, de ſola tantum patria taceat. Breuiter igitur initia Romani imperij perſtringit, vt nec modum propoſitis operis excedat, nec vtique originem vrbis, quæ eſt caput totius orbis, ſilentio prætermittat. Italiæ cultores primi Aborigines fuere; quorum rex Saturnus tantæ iuſtitiæ fuiſſe dicitur, vt neque ſeruierit ſub illo quiſquam, neque quicquam priuatæ rei habuerit: ſed omnia communia & indiuiſa omnibus fuerint, veluti vnum cunctis patrimonium eſſet. Ob cuius exempli memoriam cautum eſt, ut Saturnalibus exæquato omnium iure, paſſim in conuiuijs ſerui cum dominis recumbant. Itaque Italia regis nomine, Saturnia appellata eſt: & mons quem inhabitabat Saturnus: in quo nunc veluti a Ioue, pulſo ſedibus ſuis Saturno, Capitolium eſt. Poſt hunc tertio loco regnaſſe Faunum ferunt ſub quo Euander ab Arcadiæ vrbe Pallanteo, in Italiam, cum mediocri turba popularium venit, cui Faunus & agros & montẽ, quẽ ille poſtea palatinũ appellauit, benignè aſſignauit. In huius radicibus

Ideo ærarium Romæ volebãt eſſe in templo Saturn.

Faunus in Arcadia tem

pla Lyceus habet. Ouid. *dicibus templum Lyceo, quem Græci Pana, Romani Lupercum appellãt, conſtituit: ipſum dei ſimulacrũ nudum caprina pelle amictum eſt, quo habitu nunc Romæ Lupercalibus decurritur.* Fatua. *Fauno fuit vxor nomine Fatua; quæ aſſiduè diuino ſpiritu impleta, velut per furorem futura præmonebat. Vnde adhuc qui inſpirari ſolent, fatuari dicuntur. Ex filia Fauni & Hercule, qui eodem tempore extincto Geryone, armenta victoriæ præmia per Italiam ducebat, ſtupro conceptus Latinus, procreatur. Quo tenente regnum Aeneas ab Ilio, Troia à Græcis expugnata, in Italiam venit: ſtatimque prælio exceptus, cum in aciem exercitum eduxiſſet, & ad colloquium vocatus, tantam admirationem ſui Latino præbuit, vt in ſocietatem regni reciperetur: & Lauinia in matrimonium data, ei gener aſciſceretur. Poſt hæc commune vtriuſque bellum aduerſus Turnum Rutulorum regem, propter fraudatas Lauiniæ nuptias fuit; in quo & Turnus & Latinus interierunt. Igitur cum Aeneas iure victoriæ vtroque populo potiretur, vrbem ex no-* Lauiniũ *mine vxoris Lauiniæ condidit. Bellum deinde aduerſus Mezentium, regem Hetruſcorum, geſſit: in quo cum ipſe occidiſſet, in locum eius Aſcanius filius ſucceſſit: qui Lauinio relicto, longam Albam condidit, quæ trecentis annis caput regni fuit. Poſt multos deinde vrbis huius reges, ad poſtremum Numitor & Amulius regno potiti ſunt. Sed Amulius cum ætate potiorẽ Numi-*

*nitorem oppreſſiſſet, filiam eius Rheam in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni ſexus uirilis ex genere Numitoris orieretur, * demerſit:* demiſit. *addita iniuriæ ſpecie honoris, vt non damnata, ſed ſacerdos electa videretur. Igitur clauſa in luco Marti ſacro, duos pueros incertum ſtupro, an ex Marte conceptos, enixa eſt. Quo cognito, Amulius multiplicato metu prouentu duorum, pueros exponi iubet, & puellam vinculis onerat, ex quorum iniuria deceſſit. Sed Fortuna origini Romanæ proſpiciens, pueros lupæ alendos obtulit, quæ amiſſis catulis, diſtenta vbera exinanire cupiens, nutricem ſe infantibus præbuit. cum ſæpius ad paruulos, veluti ad catulos reuerteretur, rem Fauſtulus paſtor animaduertit, ſubtractosq; feræ inter greges pecorum agreſti vita nutriuit. Martios pueros fuiſſe, ſiue quod in luco Martis enixi ſunt, ſiue quòd a lupa, quæ in tutela Martis eſt, nutriti, velut manifeſtis argumentis creditum eſt. Nomina pueris, alteri Remo, alteri Romulo fuere. Adulti inter paſtores de virtute quotidiana certamina & vires & pernicitatem auxere. Igitur cum latrones a rapina pecorum induſtriè frequenterque ſummouerent, Remus ab ijſdem latronibus captus, & ueluti ipſe eſſet, quod in alijs prohibebat, regi offertur: crimini datur, quaſi greges Numitoris infeſtare ſolitus eſſet. Tunc a rege in ultionem Numitori traditur. Sed Numitor adoleſcentia iuuenis permotus, & in ſuſpicionem expo-*

Quia deus, autor culpę honeſtior erat. Li.

ſiti

ſiti nepotis adductus, cum eum nunc lineamentorum filiæ ſimilitudo, nunc ætas expoſitionis temporibus congruens, anxium teneret, repentè Fauſtulus cum Romulo ſuperuenit, a quo origine cognita puerorum, facta conſpiratione, & adoleſcentes in vltionem maternæ necis, & Numitor in vindictam erepti regni armantur. Occiſo Amulio, regnum Numitori reſtituitur, & ibi vrbs Romana ab adoleſcentibus conditur. Tunc & ſenatus centum ſeniorum, qui patres dicti ſunt, conſtituitur: tunc & vicinis connubia paſtorum dedignantibus, virgines Sabinæ rapiuntur, finitimiſque populis armis ſubiectis, primum Italiæ, mox orbis imperium quæſitum. Per ea adhuc tempora reges HASTAS PRO DIADEMATE HABEANT, quas Græci ſcioptra dixere. Nam & ab origine rerum pro diis immortalibus veteres haſtas coluere: ob cuius religionis memoriam, adhuc deorum ſimulacris haſtæ adduntur. Temporibus Tarquinij regis, ex Aſia Phocenſium iuuentus, oſtio Tyberis inuecta, amicitiam cum Romanis iunxit: inde in vltimos Galliæ ſinus nauibus profecta, Maſſiliam inter Ligures, & feras gentes Gallorum condidit, magnaſque res, ſiue dum armis ſe aduerſus Gallicam feritatem tuentur, ſiue dum vltro laceſſunt, a quibus fuerant ante laceſſiti geſſerunt. Nanque Phocenſes ex ignauitate ac macie terræ coacti, ſtudioſius mare quam terras exercuerunt, piſcando, mercando: plerunque etiam latro-

Romã quis ex truxerit, variè ſcribunt autores. Vide Solinum.

ſceptra.

tro-

*trocinio maris (quod illis temporibus gloria habebatur) uitam tolerabant. Itaque in ultimam Oceani oram procedere auſi, in ſinum Gallicum oſtio Rhodani amnis deuenere. Cuius loci amœnitate capti, reuerſi domum, referentes quæ viderant, plures ſolicitauere. Duces claſſi Furius & Peranus fuere, Itaque ad regem Segoregiorum, Senanum nomine, in cuius finibus urbem cõdere geſtiebant, amicitiam petentes conueniunt. Fortè eo die rex occupatus in apparatu nuptiarum Gyptis filiæ erat, quam more gentis electo inter epulas genero, nuptum tradere illi parabat. Itaque cum ad nuptias inuitati omnes * proceſſiſſent, rogantur & Græci hoſpites ad conuiuium. Introducta deinde virgo, cum iuberetur à patre aquam porrigere ei quem virum eligeret, tunc omiſſis omnibus ad Græcos conuerſa, aquam Perano porrigit: qui factus ex hoſpite gener, locum condendæ vrbis a ſocero accepit. Condita igitur Maſſilia eſt prope oſtia Rhodani amnis, in remoto ſinu, veluti in angulo maris. Sed Ligures incrementis vrbis inuidentes, Græcos aſſiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulſando intantum enituerunt, vt victis hoſtibus in * Capertinis agris multas colonias conſtituerent. Ab his igitur Galli & vſum vitæ cultioris, depoſita & manſuefacta barbaria, & agrorum cultus, & vrbes mœnibus cingere didicerunt. Tunc & legibus, non armis viuere: tunc & vitem putare, tunc oliuam ſerere*

* proci eſſent.

* captiuis.

con-

*conſueuerunt. Adeoque magnus & hominibus & rebus impoſitus eſt nitor, vt non Græcia in Galliam emigraſſe, ſed Gallia in Græciam tranſlata videretur. Mortuo rege Senano, Segoregiorum, à quo locus acceptus condendæ vrbis fuerat, cum regno filius eius ſucceſſiſſet Commanus, affirmante regulo quodam, quandoque Maſſiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamque in ipſo ortu, ne mox validior ipſum obrueret, ſubnectit & illam fabulam: Canem aliquando partu grauidam locum à paſtore precario petiiſſe, in quo pareret: quo obtento, iteratò petiiſſe, vt ſibi educare eodem loco catulos, liceret: ad poſtremum adultis catulis, fultam domeſtico præſidio, proprietatem loci ſibi vendicaſſe: Non aliter Maſſilienſes, qui nunc inquilini videantur, quandoque dominos regionum futuros. His incitatus rex, inſidias Maſſilienſibus extruit. Ita ſolenni Floraliorum die, multos fortes ac ſtrenuos viros hoſpitij iure miſit in vrbem, plures * ſcirpis latentes, frondibuſque ſupertectos induci vehiculis iubet, & ipſe cum exercitu in proximis montibus delitescit, vt cum nocte prædictis apertæ portæ forent, tempeſtiuè ad inſidias adeſſent, vrbemque ſomno ac vino ſepultam armati inuaderent. Sed has inſidias mulier quędam regis cognata prodidit, quę adulterari cum Græco adoleſcente ſolita, in amplexu iuuenis miſerata formam eius, inſidias aperit, periculumque declinare iubet. Ille rem ſtatim*

Quādoque pro aliquando.

ſcirpeis.

ad

ad magiſtratus defert, atque ita patefactis inſidijs, Ligures comprehenduntur, latenteſque de ſcirpis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis, inſidianti regi inſidiæ tenduntur. Cæſa ſunt, cum ipſo rege, hoſtium ſeptem millia. Exinde Maſſilienſes feſtis diebus portas claudere, vigilias agere, ſtationem in muris obſeruare, peregrinos recognoſcere, curas habere, ac veluti bellum habeant, ſic vrbem pacis temporibus cuſtodire: adeò illic bene inſtituta non temporum neceſſitates, ſed rectè faciendi conſuetudine ſeruantur. Poſt hæc illis magna cum Liguribus, magna cum Gallis fuere bella: quæ res & vrbis gloriam auxit, & virtutem Græcorum, multiplicata victoria, celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginienſium quoque exercitus, cùm bellum captis piſcatorum nauibus ortum eſſet, ſæpe fuderunt, pacemque victis dederunt: cum Hiſpanis amicitiam iunxerunt, cum Romanis propè ab initio conditæ vrbis fœdus ſumma fide cuſtodierunt, auxilijſque in omnibus bellis induſtriè ſocios iuuerunt: quæ res illis & virium fiduciam auxit, & pacem ab hoſtibus præſtitit. Cùm igitur Maſſiliæ fama rerum geſtarum, & abundantia opum, & virium gloria virente floreret, repentè finitimi populi ad nomen Maſſilienſium delendum, veluti ad commune extinguendum incendium, concurrunt. Dux conſenſu omnium Caramandus regulus eligitur, qui cùm magno exercitu lectiſſimorum virorum vrbem hoſtium obſideret,

Inde et eſt, quod cũ telo nemini licuit intrare vrbẽ. Val. Max. libro 2.

*ſideret, per quietem ſpecie toruæ mulieris, quæ ſe deam dicebat, exercitus, vltro pacem cum Maſſilienſibus fecit: petitoque vt intrare vrbem, & deos eorum adorare liceret, cum in arcem Mineruæ veniſſet, conſpecto in porticibus ſimulacro deæ quam per quietem viderat, repentè exclamat, illã eſſe, quæ ſe nocte exterruiſſet, illam, quæ recedere ab obſidione iuſſiſſet. Gratulatusque Maſſilienſibus, quòd animaduerteret eos ad curam deorum immortalium pertinere; torque aureo donata dea, in perpetuum amicitiam cum Maſſilienſibus iunxit. Parta pace, & ſecuritate fundata, reuertentes a Delphis Maſſilienſium legati, quò miſſi munera Apollini tulerant, audiuerant vrbem Romanam a Gallis captam incenſamque. Quam rem nuntiatam domi publico funere Maſſilienſes proſequuti ſunt; aurumque & argentum publicum & priuatum contulerunt, ad explendum pondus Gallis a quibus redemptam pacem cognouerant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus ſpectaculorum in ſenatu datus, & fœdus æquo iure percuſſum. In poſtremo libro, Trogus maiores ſuos a Volſcis originem ducere, auum ſuum Trogum Pompeium Sertoriano bello ciuitatem Cn. Pompeio * peperciſſe dicit: patruum Mithridatico bello turmas equitum ſub eodem Pompeio duxiſſe, patrem quoque ſub Caio Cæſare militaſſe, epiſtolarumque & legationum, ſimul & anuli curam habuiſſe.*

* percepiſſe. Anuli cura, quæ hodie penes Cancellarios, vt vulgò appellamus eſt.

IVSTINI LIBER XLIIII.

*Hiſpania ſicuti Europæ terminos claudit, ita & huius operis finis futura eſt. Hãc ueteres ab Ibero amne primum Iberẽã, poſteà ab Hiſpalo Hiſpaniam cognominauerunt. Hæc inter Africam & Galliam poſita Oceani freto, & Pyrenæis montibus clauditur. Sicut minor vtraque terra, ita vtraque fertilior. Nam neque vt Africa violento ſole torretur, neque vt Gallia aſſiduis ventis fatigatur: ſed media inter vtranque, hinc temperato calore, inde felicibus & tempeſtiuis imbribus, in omnia frugũ genera fœcunda eſt, adeò vt non ipſi tantùm incolis verumetiam Italiæ, vrbiq; Romanæ cunctarum rerum abundantiam * ſufficiat. Hinc enim non frumenti tantùm copia magna eſt, verumetiam vini, mellis, oleíque: nec ferri ſolùm materia præcipua eſt, ſed & equorum pernices greges: nec ſumma tantùm terræ laudanda bona, virum & abſtruſorum metallorum felices diuitiæ. Iam lini ſpartíque vis ingens, minij certè nulla feracior terra. In hac curſus amnium non torrentes, rapidíque vt noceant, ſed lenes, & vineis campiſque irrigui, æſtuarijſque Oceani affatim piſcoſi. Plerique etiam diuites auro, quod in laudibus vehunt. Vno tantum Pyrenæi montis dorſo adhæret Galliæ, reliquis partibus vndique in orbem mari cingitur.*

Græci, Plin.

* ſuppetat.

Quacũque ambitur mari, Pli. li. 4.

gitur. Forma terræ propè quadrata, niſi quòd arctantibus freti littoribus in Pyrenæum cogit. Porrò Pyrenæi montis ſpatium ſexcenta millia paſſuum efficit. Salubritas cæli per omnem Hiſpaniam, æqualiſque aeris ſpiritus, nulla paludum graui nebula inficitur. Huc accedunt marinæ auræ undique aduerſus aſſidui ſtatus, quibus omnem prouinciam penetrantibus, euentilato terreſtri ſpiritu, præcipua omnibus ſanitas redditur. Corpora hominum ad inediam, laborem[q]ue, animi ad mortem parati. Dura omnibus & ſtricta parſimonia, bellum quàm otium malunt. Si extraneus deeſt, domi hoſtem quærunt. Sæpe tormentis pro ſilentio rerum creditarum immortui: adeo illis fortior taciturnitatis cura, quàm vitæ celebratur. Eadem etiam bello Punico ſerui illius patientia, qui ultus dominum inter tormenta riſu exultauit, ſerenaque lætitia crudelitatem torquentium uicit. Velocitas genti pernix, inquies animus, plurimis militares equi, & arma ſanguine ipſorum chariora. Nullus, niſi feſtis diebus, epularum apparatus. Aqua calida lauari poſt ſecundum bellum Punicum a Romanis didicere. In tanta ſeculorum ſerie nullus illis dux magnus, præter Viriatum fuit, qui annos decem Romanos uaria uictoria fatigauit (adeo feris propiora, quam hominibus ingenia ſunt) quẽ ipſum non iudicio populi electum, ſed ut cauendi ſcientem, declinandorumque periculorum peritum, ſequuti ſunt. Cuius ea uirtus, continentiaq;

Interfecto Aſdrubale. Val. Max.

fuit,

fuit, cum Conſulares exercitus frequenter vicerit tantis rebus geſtis non armorum, non veſtis cultū non denique victum mutauerit: ſed in eo habitu, quo primū bellare cępit, perſeuerauerit, vt quiuis gregarius miles, ipſo imperatore etiam opulentior videretur, In Luſitanis iuxta fluuium Tagū, equas vento concipere multi autores prodiderūt: quę fabulę ex equarum fecunditate, & gregum multitudine natę ſunt, qui tanti in Galleci & Luſitanię, ac tam pernices viſuntur, vt non immeritò ipſo vento concepit videantur. Galleci autem Gręcam ſibi originem aſſerunt. Siquidem poſt finem Troiani belli, Teucerum morte Aiacis fratris inuiſum patri Telamoni, quum non reciperetur in regnum, Cyprum conceſſiſſe, atque ibi vrbem nomine antiquę patrię Salaminam condidiſſe: Inde accepta opinione paternę mortis, patriam repetiſſe. Sed quum ab Euryſace Aiacis filio, acceſſe prohiberetur, Hiſpanię littoribus appulſum, loca, vbi nunc eſt Carthago noua, occupaſſe, inde Galleciam tranſiſſe, poſitisque ſedibus genti nomen dediſſe. Gallecię autem portio, Amphilochi dicuntur. Regio cùm ęris & plumbi vberina, tum minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit, Auro quoque ditiſſima, adeò vt etiam aratro frequenter glebas aureas excindat. In huius genti finibus ſacer mons eſt, quem ferro violari nefas habetur. Sed ſi quando fulgure terra proſciſſa eſt (quæ in his locis aſſidua res eſt) detectum aurum velut Dei

Flante Fauonio.

Euryce

Circa Bęticā

X munus

munus colligere permittitur. Feminæ res domeſticas, agrorumque culturas adminiſtrant, ipſi armis & rapinis ſeruiunt: præcipua his quidem ferri materia, ſed aqua ipſo ferro violentior. Quippe temperamento eius ferrum acrius redditur: nec ullum apud eos tellum probatur, quod non aut Bubili fluuio, aut Chalybe tingatur. Vnde etiam Chalybes fluuij huius finitimi appellati, ferroque cæteris præſtare dicuntur. Saltus verò Cartheſiorum, in quibus Titanas bellum aduerſus Deos geſsiſſe proditur, incoluere Curetes: quorum rex uetuſtiſsimus Gargoris, mellis colligendi uſum primus inuenit. Huic cum ex filiæ ſtupro nepos prouenisſet, pudore flagitij uarijs generibus extingui paruulum uoluit: ſed per omnes caſu fortuna quandam ſeruatus, ad poſtremum ad regnum tot periculorum miſeratione peruenit. Primùm omnium cum eum exponi iuſsiſſet, & poſt dies ad corpus expoſiti requirendum miſiſſet, inuentus eſt vario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domum, tramite anguſto, per quem armenta commeare conſueuerant, proijci iubet: crudelis prorſus qui proculcari nepotem, quàm ſimplici morte interfici maluit. Ibi quoque cum inuiolatus eſſet, nec alimentis egeret, canibus primò ieiunis, & multorum dierum abſtinentia cruciatis, mox etiam ſuibus obijci iubet. Itaque cum non ſolum non noceret, uerumetiam quarundam uberibus aleretur: ad ultimum in Oceanum abijci iuſſit.

Diſſentit à ſeipſo.

Tam

Tum planè manifeſto quodam numine inter furentes æſtus, ac reciprocantes vndas, uelut naue non fluctu ueheretur, leni ſalo in littore exponitur: nec multo pòſt, cerua affuit, quæ ubera paruulo offerret. Inde denique conuerſatione nutricis eximia puero pernicias fuit; interque ceruorum greges diu montes, ſaltuſque haud inferior uelocitate peragrauit. Ad poſtremum laqueo captus, regi datus dono eſt. Tunc ad lineamentorum ſimilitudinem, & ex notis corporis, quæ inuſtæ paruulo fuerant, nepos agnitus. Admiratione deinde tot caſuum periculorumque ab eodem ſucceſſor regni deſtinatur. Nomen illi impoſitum Habidis, qui vt regnum accepit, tantæ magnitudinis fuit, vt non fruſtra deorum maieſtate periculis ereptus uideretur. Quippe barbarum populum legibus iunxit: & boues primò aratro domari, frumentaque ſulco ſerere docuit. & ex agreſti cibo melioribus veſci, odio eorum quæ ipſe paſſus fuerat, homines coegit. Huius caſus fabuloſi viderentur, niſi & Romanorum conditores lupa nutriti, & Cyrus rex Perſarum cane alitus proderetur. Ab hoc & miniſteria ſeruilia populo interdicta, & plebs in ſeptem vrbes diuiſa. Mortuo Habide regnum per multas ſecula à ſucceſſoribus eius retentum eſt. In alia parte Hiſpaniæ, & quæ ex inſultis conſtat, regnum penes Geryone fuit. In hac pabuli tanta lętitia eſt, ut niſi abſtinentia interpellata ſagina fuerit, pecora rumpantur. Inde deni-

Vide lactis materni vim.

*que armenta Geryonis, quę illis temporibus ſolę opes habebantur, tantę famę fuere, ut Herculem ex Aſia prædæ magnitudine illexerint. Porrò Geryonem ipſum non triplicis naturę, vt fabulis proditur, fuiſſe ferunt; ſed tres fratres tantę concordię extitiſſe, vt vno animo omnes * regi viderentur: nec bellum Herculi ſua ſponte intuliſſe: ſed quum armenta ſua rapi vidiſſent, amiſſa bello repetiſſe. Poſt regna deinde Hiſpanię, primi Carthaginienſes imperium prouinciæ occupauere. Nam cum Gaditani à Tyro, unde & Carthaginienſium origo eſt, ſacra Herculis per quietem iuſſi in Hiſpaniam tranſtuliſſent, urbemque ibi condidiſſent, inuidentibus incrementis nouę urbis, finitimis Hiſpanię populis, ac propterea Gaditanos bello laceſſentibus, auxilium conſanguineis Carthaginienſes miſerunt. Ibi felici expeditione & Gaditanos ab iniuria uendicauerunt, & maiorem partem prouinciæ imperio ſuo adiecerunt. Poſtea quoque hortantibus primæ expeditionis auſpicijs, Hamilcarem imperatorem cum magna manu ad occupandam prouinciam miſerunt: qui magnis rebus geſtis, dum fortunam inconſultius ſequitur, in inſidias deductus, occiditur. In huius locum gener ipſius Haſdrubal mittitur, qui & ipſe à ſeruo Hiſpani cuiuſdam, ulciſcente domini iniuſtam necem, interfectus eſt. Maior utroque Annibal imperator Amilcaris filius ſuccedit. Siquidem res geſtas utriuſque ſupergreſſus, uniuerſam Hiſpa-*

Geryon tricorpor, vnde.

* regere

ſpa-

ſpaniam domuit: inde Romanis illato bello Italiam per annos ſexdecim varijs cladibus fatigauit: cum intereà Romani, miſſis in Hiſpaniam Scipionibus, primò Pœnos prouincia expulerunt. Poſteà cum ipſis Hiſpanis grauia bella geſſerunt: nec prius perdomitæ prouinciæ iugum Hiſpaniæ accipere potuerunt, quàm Cæſar Auguſtus perdomito orbe, victricia ad eos arma tranſtulit, populumque barbarum ac ferum, legibus ad cultiorem vitæ uſum traductum, in formam prouinciæ redegit.

FINIS.

DE VITA ET MORIBVS IMPERATORVM Romanorum,

Excerpta ex libris Sexti Aurelij Victoris, à Cæſare Auguſto vſque ad Theodoſium Imperatorem.

D. CAESAR OCTAVIANVS AVGVSTVS.

Auum Octauij argëtariū, patrē adſtipulatorē Cicero dicit fuiſſe, quorū vterque ꝑcariū quæſtū fecerit.

Ob id horreū populo Ro. appellant.

Anno vrbis conditæ DCCXXII. *ab exactis verò regibus* CCCCLXXXV *mos Romæ repetitus, vni prorſus parendi, pro rege Imperatori, vel ſanctiori nomine Auguſto appellato. Octauianus igitur patre Octauio Senatore genitus, maternum genus ab Aeneæ per Iuliam familiam ſortitus adoptione vero C. Cæſaris maioris auunculi C. Cæſar dictus, deinde ob uictoriam Auguſtus cognominatus eſt. Iſte in imperio poſitus, Tribunitiam poteſtatem per ſe exercuit. Regionē Aegypti inundatione Nili acceſſu difficilē, inuiãq; paludibus, in ꝓuinciæ formā redegit. Quā vt annonæ vrbis copioſam efficeret, foſſas in curia vetuſtatis limo clauſas, labore militū patefecit. Huius tēpore ex Aegypto urbi annua ducēnes centena millia frumēti inferebantur. Iſte Can-*

tabros

tabos & Aquitanos, Rhetos, Vindelicos, Dalmatas, numero prouinciarũm populi Romani coniunxit; Sueuos, Cattoſque deleuit, Sycambros in Galliam tranſtulit, Pannonios ſtipendiarÿs adiecit, Getharum populos, Baſtarnaſque laceſſitos bellis ad concordiam compulit. Huic Perſæ obſides obtulerunt, creandique regis arbitrium permiſerunt. Ad hæc Indi, Scythæ, Garamantes, Aethiopes, legatos cum donis miſerunt. Adeo denique turbas, bella, ſimultates execratus eſt, ut niſi iuſtis de cauſis nunquam genti cuiquam bellum indixerint. Iactantiſque eſſe ingenij, & leuiſſimi dicebat ardore triumphandi, & ob lauream coronam, deeſt, folia infructuoſa, in diſcrimen per incertos euentus certaminum, ſecuritatem ciuium præcipitare. Neque imperatori bono quicquam minus, quàm temeritatem congruere. Satis celeriter fieri, quicquid commodè gereretur. Armaque niſi maioris emolumenti cauſa, nequaquam, mouenda eſſe, ne compendio tenui, iactura graui petita uictoria, ſimilis ſit hamo aureo piſcantibus, cuius abrupti amiſſique detrimentum nullo capturæ lucro penſari poteſt. Huius tempore trans Rhenum uaſtatus eſt Romanus exercitus, atque Tribuni, & Proprætor cæſus. Quod intantum accidiſſe perdoluit, ut cerebri ualido incurſu parietem pulſaret, ueſte capilloque ac reliquis lugentium indicÿs deformis. Auunculi quoque inuentum uehementer arguebat, qui milites commilitones nouo blandoq; more appellans, dũ affe-

Quintili Vare, redde legiones.

ſtat charior fieri, autoritatem principis emolliuerat. Denique erga ciues clementiſſimè verſatus eſt. In amicos fidus extitit: quorum præcipui erant ob taciturnitatem Mecænas, ob patientiam laboris modeſtiamque Agrippa. Diligebat præterea Vergilium: rarus quidem ad accipiendas amicitias, ad retinendas conſtantiſſimus. Liberalibus ſtudijs, præſertim eloquentiæ in tantum incumbens: vt nullus ne in procinctu quidem laberetur dies, quin legeret, ſcriberet, declamaret. Leges alias nouas, alias correctas protulit ſuo nomine. Auxit, ornauitque Romam ædificijs multis, iſto glorians dicto, VRBEM LATERITIAM REPERI, RELINQVO MARMOREAM. Fuit mitis, gratus, ciuilis animi & lepidi, corpore toto pulcher, ſed oculis magis: quorum aciem clariſſimorum ſyderum modo uibrans, libenter accipiebat cedi ab intendentibus tanquam Solis radijs aſpectu ſuo. A cuius facie dum quidam miles ſe auerteret, & interrogaretur ab eo, cur ita faceret, reſpondit: Quia fulmen oculorum tuorum ferre non poſſum. Nec tamen vir tantus vitijs caruit: fuit enim paludũ impatiens, leniter iracundus, occultè inuidus palàm factioſus, Porrò autem dominandi ſupra quàm æſtimari poteſt cupidiſſimus: ſtudioſus aleæ luſor. Cumque eſſet cibi ac vini multi, aliquatenus vero ſomni abſtinens, ſeruiebat tamen libidini vſque ad probrum vulgaris famæ. Nam inter duodecim catamitos, totidemq; puellas accu-

bare

bare ſolitus erat. Abiecta quoque vxore Scribonia, amore alienæ coniugis poſſeſſus, Liuiam quaſi marito concedente ſibi coniunxit: cuius Liuiæ iam erant filij Tiberius & Druſus. Cumque eſſet luxuriæ ſeruiens, erat tamen eiuſdem vitij ſeueriſſimus vltor: more hominum, qui in vlciſcendis vitijs, quibus ipſi vehementer indulgent, acres ſunt. Nam & poetam Ouidium, qui & Naſo, pro eo quòd tres libellos amatoriæ artis conſcripſit, exilio damnauit. Quodque eſt læti animi, vel ameni, oblectabatur omni genere ſpectaculorum, præcipuè ferarum incognita ſpecie, & infinito numero. Annos ſeptem & ſeptuaginta ingreſſus, Nolæ morbo interij: quanquam alij ſcribant, dolo Liuiæ extinctum, metuentis, ne quia priuignæ filium Agrippam, quem odio nouercali in inſulam relegauerat, reduci compererat, eo ſummam rerum adepto, pęnas daret. Igitur mortuū, ſeu necatum, multis nouisque honoribus ſenatus cenſuit decorandum. Nam pręter id quòd anteà patrem patriæ dixerat, templa tam Romæ, quàm per vrbes celeberrimas ei conſecrauit, cunctis vulgò iactantibus, Vtinam aut non naſceretur, aut non moreretur. Alterum enim peſſimi incepit, exitus pręclari alterum. Nam & in adipiſcendo principatu, oppreſſor libertatis eſt habitus: & in gerendo ciues ſic amauit, vt tridui frumento in horreis quondam viſo, ſtatuiſſet veneno mori, ſi è prouincijs claſſes interea non venirent: Quibus aduectis, felicitati eius ſalus patriæ

Ouidius relegatus in Tomū.

eſt

eſt attributa. Imperauit annis quinquaginta, & VI. XII. cum Antonio, XL. uerò & quatuor ſolus. Qui certe nunquam aut reipublicæ ad ſe potentiam traxiſſet, aut tandiu ea potiretur, niſi magnis naturæ & ſtudiorum bonis abundaſſet.

CLAVDIVS TIBERIVS.

Nero-
es lin
ua Sa-
ina for
es app.
rauq.

CLaudius Tiberius Liuiæ filius, Cæſaris Octauiani priuignus, imperauit annis vigintiquatuor. Iſte qui Claudius Nero dicebatur, eleganter à iocularibus Claudius Biberius Mero, ob uinolentiam nominatus eſt. Satis prudens in armis, ſatisque fortunatus ante ſumptum imperium ſub Auguſto fuit, ut non immeritò reipublicæ dominatus ei committeretur. Inerat ei ſcientia literarum eloquio clarior, ſed ingenio peſſimo, truci, auaro, inſidioſo, ſimulans ea ſe uelle, quæ nollet: His quaſi infenſus, quibus conſultum cupiebat: his uerò quos oderat, quaſi beneuolus apparens. Repentinis reſponſionibus aut conſiliis melior, quàm meditatis. Denique delatum à patribus principatum, quod quidem aſtu perfecerat, fictè abnuere, quid ſinguli dicerent, uel ſentirent, atrociter explorans; quæ res bonos quoſque peſſum dedit. Aeſtimantes enim ex animo eum longa oratione imperialis moleſtiæ magnitudinem declinare, cum ſententias ad eius uoluntatem promunt, inceſſere exitia poſtrema. Iſte

Cap-

Cappadocas in prouinciam, remoto Archelao rege eorum, redegit: Getulorum latrocinia repreſſit: Maraboduum Sueuorum regem, callidè circumuenit. Cum immani furore inſontes, noxios, ſuos pariter externosque puniret, reſolutis militiæ artibus, Armenia per Parthos, Mœſia à Dacis, Pannonica à Sarmatis, Gallia à finitimis gentibus direptæ ſunt. Iſte poſt LXXVIII. annum & menſem quatuor inſidijs Caligulæ extinctus eſt.

C. CAESAR CALIGVLA.

CAligula imperauit annos IIII. Iſte filius fuit Germanici: & quia natus in exercitu fuerat, cognomentum calciamenti militaris, id eſt, Caligulæ, ſortius eſt. Ante principatum omnibus charus, acceptusque fuit: In principatu verò talis, vt non immeritò vulgaretur, atrociorem illo dominum non fuiſſe. Denique tres ſorores ſuas ſtupro maculauit. Incedebat habitu deorum ſuorum. Iouem ob inceſtum, è choro autem Bacchanali Liberum ſe afferebat: de quo neſcio an decuerit memoriæ prodi, niſi fortè quia iuuat de principibus noſſe omnia, vt improbi ſaltem famæ metu talia declinent. In palatio matronas nobiles publicæ libidini ſubiecit. Primus diademate impoſito, dominum ſe iuſſit appellari trium millium quod in ſinu Puteolano inter moles iacet, duplici ordine naues contexens, arenæ ad geſtu

Quãob-rem de malis principibus ſcribatur.

ſtu, ad terræ ſpeciem viam ſoli latam, phalerato equo, inſignisque ærea corona, quaſi triumphans indutus aureo paludamento, curru bijugi decucurrit. Dehinc à militibus confoſſus, interijt.

CLAVDIVS TIBERIVS.

CLaudius Tiberius, * *Druſi, Tiberij fratris filius, Caligulæ patruus, imperauit annos quatuordecim. Iſte cum ſenatus cenſuiſſet gentem Cæſarum exterminari, deformi latebra latens, repertus à militibus, quia vecors erat, & mitiſſimus videbatur imprudentibus, Imperator effectus eſt. Hic ventri, vino, libidini fœdæ obediens, vecors & probè hebes, ignauus ac pauidus, libertorum, & coniugis imperijs ſubiectus fuit. Huius tempore Scribonianus Camillus intra Dalmatias Imperator creatus, continuò occiditur. Mauri prouincijs à Cæſare pulſi, cæſa Muſalamorum manus eſt. Aqua Claudia Romæ introducta. Huius vxor Meſſalina primò clàm, mox paſſim quaſi iure, adulterijs vtebatur: ex quo facto plures metu obſtinentes, extincti ſunt. Dehinc atrocius accenſa, nobiliores quaſque nuptas & virgines, ſcortorum modo ſecum propoſuerat, coactique mares vt adeſſent. Quòd ſi quis talia horruerat, adficto crimine, ipſum, omnemque familiam ſæuiebatur, vt magis videretur ſub imperatore viro, quàm imperatori nupta eſſe: ita libertis eius poteſtatem ſummam adepti, ſtupri, exilio, cæde, pro-*

* Decimi

proſcriptionibus omnia fœdabant. Ex quibus Felicem legionibus Iudææ præfecit: Poſſidio eunucho poſt triumphum Britannicum, inter militarium fortiſſimos, arma inſignia tanquam participi victoriæ dono dedit: Polybum inter conſules medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narciſſus ab epiſtolis, dominum ſe gerens ipſius domini: Pallas pretorijs ornamentis ſublimatus, adeo diues, ut cauſante eo inopiam fiſci, lepiſſimè famoſo elogio vulgatum ſit, Abunde ei pecuniam fore, ſi a duobus libertis in ſocietatem reciperetur. Huius temporibus uiſus eſt apud Aegyptum Phenix, quam ferunt uolucrem anno. D. ex Arabia memoratos locos aduolare: atque in Aegæo mari repentè inſula emerſit. Hic Agrippinã, Germanici fratris ſui filiam, uxorem duxit, quæ filio imperium procurans, primo priuignos inſidijs multiformibus, debinc ipſum coniugem veneno interemit. Vixit annis ſexagintaquatuor, cuius funus, vt quondam in Tarquinio Priſco, diu occultatum, dum arte muliebri corrupti cuſtodes ægrum ſimulant, Nero priuignus imperij iura ſuſcepit.

Poſſ… hoc etiã hodie in reges dici. Hoc falſum eſt, ſe Pli. li. 10 ſcribit. Moguntiæ ?tē putant

DOMITIVS NERO.

DOmitius Nero, Patre Domitio Aenobarbo genitus, matre Agrippina, imperauit annis tredecim. Iſte quinquennio tolerabilis viſus. Inde quidam prodidere Traianum ſolitum dicere,

procul

Hunc Perſæ intantum dilexerunt, ut legatos mitterent, orantes copiam conſtruendi monumenti. Cæterùm adeò cunctæ prouinciæ, omniſque Romæ interitu eius exultauit, ut plebs induta pileis manumiſſionum, tanquam ſæuo excempta domino triumpharet. Pileum ſumere.

SERGIVS GALBA.

Galba nobili Sulpitiorum genere progenitus, imperauit menſes ſeptem, dieſque totidem. Iſte in adoleſcentes infamis, ad ueſcendum intemperans fuit, trium amicorum conſilio, id eſt, Iunij Cornelij, & Cælij, cuncta diſponens: adeò vt inter Palatinas ædes, pariter & uulgo pædagogi dicerentur. Hic ante ſumptam dominationem, multas prouincias egregiè adminiſtrauit, militem ſeueriſſimè tractans, ita ut ingreſſo eo caſtra, uulgaretur ſtatim, Diſce militare miles, Galba eſt, non Getulicus. Cum LXXIII. ætatis annum ageret, dum factione Othonis accenſus legiones, lorica tectus: lenire contenderet, ad lacum Curtium ceſus eſt.

OTHO * SALVIVS.

*Siluius

Saluius Otho ſplendidis ortus maioribus ex oppido Ferentino, imperauit menſes quatuor. Vita omni turpis, maximè adoleſcentia. Hic à Vitellio primùm apud Placentiam, dehinc apud 95. dies regnaſſe ſcribit

Bebria-

Bebriacum uictus, ſemet gladio tranſfixit, anno
38. *ætatis XXXVIII. adeo amabilis militibus*
Tranq. *proprijs, vt plerique corpore eius uiſo, ſuis manibus interierint.*

AVLVS VITELLIVS.

VItellius ortus familia nobili, patre Lucio Vitellio tertio conſule, imperauit menſes viij. Iſte mente crudelis, auarusque cum profuſione fuit. Huius tempore, Veſpaſianus in oriente principatus abripuit: à cuius militibus certamine ſub muris vrbis habito, ſuperatus, & palatio quo ſe abdiderat Vitellius, uinctis à tergo manibus productus, circunducitur ad ſpectaculum vulgi. Ac ne homo impudens, in extremis ſaltem malorum quæ geſſerant, rubore faciem demitteret, ubiecto in mentum gladio, ſeminudus, multis cæno, ſimo, & cæteris turpioribus dictu purgamentis vultum eius inceßentibus, per ſcalas Gemonias trabitur, vbi Sabinum Veſpaſiani fratrem necari permiſerat, numeroſis ictibus confoßus interijt. Vixit annis quinquaginta ſeptem. Hi omnes quos paucis attigit, præcipue Cæſarum gens, adeo literis culti, atque eloquentia fuere, vt ni cunctis vitijs, abſque Auguſto, nimij forent, profecto traxiſſent immodica flagitia.

Inde vnco tractus ad Tiberi. Tranq.

VESPASIANVS.

VEſpaſianus imperauit annis decem. Huius inter cætera bona illud ſingulare fuit, inimi-

citias

citias obliuiſci, adeò vt Vitellij hoſtis ſui filiã locupletiſſimæ dotatam, ſplendidiſſimo coniungeret viro. Ferebat patienter amicorum motus, contumelijs eorum, vt erat faceti∫ſimus, dictis iocularibus reſpondens. Nanque Licinium Mutianũ, quo adiutore ad imperium peruenerat, fiducia meritorum inſolentem flectebat, adhibito aliquo vtrique familiari, id vnum dicens, Noſti me virum eſſet. Sed quid mirum in amicis cum etiã cauſidicorum obliqua dicta, & philoſophorum contumaciam contemneret? Iſte exanguem diu, feſſumque terrarum orbem breui refecit. Nanque primum ſatellites tyrannidis, niſi qui atrocius longè proceſſerant flectere potius maluit, quàm excruciatos delere, prudentiſſimè ratus, nefaria miniſteria à pluribus metu curari. Præterea legibus æquiſſimis monendo, quodque vehementius eſt vitæ ſpecie vitiorum plura aboleuerat. Infirmus tamen, vti quidam prauè putant, aduerſus pecuniam, cũ ſatis conſtet, ærarij inopia, & clade vrbium, nouas eum, neque poſtea habitas vectigalium penſiones exquiſiuiſſe. Hic Romam deformem incendijs veteribus, ac ruinis, permiſſa, ſi domini deeſſen, volentibus ædificandi copia, Capitolium, ædẽ Pacis, Claudijq́; monimenta reparauit, multaque noua inſtituit per omnes terras, quà ius Romanum eſt. renouatæ vrbes cultu egregio: viæ operibus maximis munitæ ſunt. Tunc cauati mōtes per Flaminiam ſunt prono tranſgreſſui, quæ vulgariter Pertuſa petra vocitatur. Mille gentes

compoſita, cùm ducentas ægerrimè reperiſſet, extinctis ſæuitia tyrannorum pleriſque. Rex Parthorum Vologeſes, metu ſolo in pace coactus eſt: Syria ſeu Palæſtina, nec non Cilicia, Tracheta, & Comagene, quam hodie Auguſto phratenſem nominamus, prouincijs acceſſere: Iudæi quoque additi ſunt. Hic monentibus amicis, vt caueret à Metio Pompoſiano, de quo ſermo percrebuerat, regnaturum, Conſulem fecit, alludens tali cauillo. Quandoque memor erit tanti beneficij. Inſtitutũ verò vniforme omni imperio tenuit. Vigilare de nocte, publiciſque actiuus abſolutis charos admittere, dum ſalutatur calcamenta ſumens, & regium veſtitum. Pòſt autem negotijs quęcunque aduenisſent, auditis, exerceri uectatione, deinde requieſcere: poſtremò vbi lauiſſet, remiſſiore animo conuiuium curabat. Plura dicere ſtudium coegit imperatoris boni, quem ab Auguſti morte poſt annos VI. & L. Romana Reſpub. exanguis ſæuitia tyrannorum, quaſi fato quodam, ne penitus rueret, adſecuta eſt. Itaque annum agens vitæ abſque vno ſeptuageſimum, ſerijs ioca, quibus delectabantur, admiſcens, interijt. Quippe primò cum crinitum ſydus apparauiſſet: Iſtud, inquit, ad regem Perſarum pertinet, cui capillus effuſior. Deinde ventris inluuie feſſus, & aſſurgens Stãtem, ait, imperatorem excedere terris decet.

Optimũ hoc eſt ad abolendam inuidiã

T I T V S.

Titus vocabulo patris etiã Veſpaſianus dictus, mater liberta Domicilla nomine genitus

tus, imperauit annos duos, & menſes I I. dieſq; viginti. Iſte à puero præclare ſtudijs, probitatis, militiæ, literarũ inſſatiſſimè deditus, quò cõtenderet, animi & corporis muneribus oſtendit. Hic vbi patriæ curam ſuſcepit, incredibile eſt, quantũ quos imitabantur anteierit, præcipuè clementia, liberalitate, honorificentia, ac pecuniæ cõtemptu: quæ eo amplius grata fuere, quòd ex nonnullis à priuato adhuc priuatis aſperior, luxuriæq; & auaritiæ amans credebatur fore. Nanque præfecturam prætorianam patre imperante adeptus, ſuſpectum quemque & oppoſitum ſibi immiſſis qui per theatra & caſtra inuidioſa iactantes ad penam poſcerent, quaſi criminis cõuictos oppreſſit. In queis Cecinam conſularem adhibitum cenæ, vixdum triclinio egreſſum, ob ſuſpicionem ſtuprate Berenicis vxoris ſuæ, iugulari iuſſit. Iurgia autem ſub patre venundata, rapinarum cupdum: vnde Neronẽ cuncti vocantes opinãteſque, ſummam rerum nactum, grauiter acceperant. Sed hæc in melius conuerſa, adeò ei immortalem gloriam contulere, vt delitiæ atque emor humani generis appellaretur. Denique vt ſubijt pondus regium, Berenicen nuptias ſuas ſperantem regredi domũ, & eneruatorum greges abire præcepit quo facto, quaſi ſignũ protulit mutatæ intemperantiæ. Dehinc cùm donata, conceſſave a prioribus principibus firmare inſequentes ſolerent: ſimul imperium cepit, talia poſſidẽtibus edicto ſponte cauit, vel conceſſit. Quandam etiam die, recor-

Deliti[æ] human[i] gene[ris]

 dans

dans veſpri, nihil ſe cuiquã præſtitiſſe, venerãdo cæleſtiq; dicto: Amici ait, PERDIDIMVS DIEM: *quia erat magnificæ liberalitatis, Clementiam verò vſq; eò perduxit, vt ampliſſimi ordinis duo, cùm aduerſus eum cõiuraſſent, neq; abnuere cogitatũ ſcelus quirẽt, monuerit primò poſt deductos in ſpectaculũ ſe vtrinq; aſſidere iuſſerit: petitoq; ex induſtria mirmillonum, quorũ pugnæ viſebantur, gladio, quaſi ad explorandã aciẽ, vni atque alteri commiſerit: quibus perculſi, & conſtantiã mirantibus diceret, Videtis ne* POTESTATES FATO DARI, *fruſtraq; tentari facinus potiundi ſpe, vel amittendi metu? Fratrem quoq; Domitianũ parantẽ inſidias, militũq; animos ſolicitãtem, flens ſæpius obteſtatus eſt, ne parricidio adſequi cuperet, quod & ſe volente eſſet, obuenturũ ei, etiã haberet, cum ſi particeps poteſtatis. Huius tempore mons Veſuuius in campania ardere cœpit, incendiumque Romæ ſine nocturna requie per triduũ fuit: lues quoq;, quanta vix unquã anteà fuit. Quibus tamen malis non nullis vexatis, pecunia propria ſubuenit cunctis remediorum generibus: nunc ægrotantes per ſemetipſum reficiẽs, nunc cõſolans ſuorum moribus afflictos. Vixit annos quadraginta vnũ, & in eodem, quo pater apud Sabinos, agro, febre interijt. Huius mors credi vix poteſt, quantum luctu urbi prouincijſque intulerit, adeò ut eum delitias publicas, ſicut diximus, appellantes, quaſi perpetuo cuſtode orbatum terrarum orbem deflerent.*

Poteſtas fato datur.

DO-

DOMITIANVS.

Domitianus & Domicillæ libertæ filius, germanus Titi, imperauit annis xv. Iſte primò clementiã ſimulãs, neq; adeò ineres, domi belliq́ue tolerãtior videbatur: idcircoq́; Cattos Germanoſq́ue deuicit, ius æquiſſimè dixit. Romæ multa ædificia vel cępta, vel à fundamentis conſtruxit: bibliothecas incendio conſumptas, petitis vndique, præſertim Alexandria exẽplis, reparauit. Sagittaturum tam doctus fuit, vt inter parentes digitos extentę manus viri procul poſiti ſpicula tranſuolarent. Dehinc atrox cædibus, bonorum ſupplica agere cępit, ac more Caligulę dominum ſeſe, deumq́ue dici coegit, ſignisq́ue ridiculè remotis omnibus, muſcarum agmina perſequebatur: furens libidine, cuius fœdum exercitium Grecorum lingua clinopalim vocabat. Hinc percunctanti cuidam, quiſquam ne in palatio eſſet, reſponſum eſt, Ne muſca quidẽ. His eius ſęuitijs, ac maxime iniuria verborum, qua ſe ſcortum vocari dolebat, accenſus Antonius, curans Germaniam ſuperiorem, imperium corripuit. Quo per Normanium Appium acie ſtrato. Domitianus longè deterior in omne hominum genus, etiam in ſuos ferarum more graſſabatur. Igitur metu crudelitatis, & conſcientię ſuę coniurauere plerique impulſoribus Parthenio procurante cubiculũ, & Stephano & tũ ob fraudẽ interceptę pecunię, ſupplicium ſuſpectãte Clodiano, adſcita etiã in conſilia clinopalis.

tyranni vxore Domitia, ob amorem Paridis hiſtrionis à principe cruciatus formidante; Domitianum multis vulneribus confodiunt, poſt annum V. & XI. vitæ. At Senatus gladiatoris more funus efferri, radendumque nomen decreuit. Huius tempore ſeculares ludi celebrati ſunt.

COCCEIVS NERVA.

HActenus Romæ, ſeu per Italiam orti imperium rexere, hinc aduenæ: vnde compertum eſt, vrbem Romam externorum virtute creuiſſet. Quid enim Nerua prudentius aut moderatius? quid Traiano diuinius? quid præſtantius Adriano? Cocceius Nerua oppido Narnienſi genitus imperauit menſes XIII. dies X. iſte quum imperium ſuſcepiſſet, mox rumore orto, viuere atque adfore Domitianum, perinde trepidauit, vt colore mutato, uerbis amiſſis, vix conſiſteret: ſed a Parthenio confirmatus, recepta fiducia ad ſolenne delinimentum conuerſus eſt. Qui cum in curia a ſenatu gratanter exceptus eſſet, ſolus ex omnibus Arrus Antonius, uir acer, eique amiciſſimus, conditionem imperium prudenter exprimens; amplexus eum gratulari ſe ait Senatui & populo, prouincijsque, ipſi autem nequaquam: cui ſatius fuerat malos ſemper principes eludere, quàm tanti oneris vim ſuſtinentem, non moleſtijs modò & periculis ſubijci, ſed famæ etiam inimicorũ pariter & amicorum; qui quum ſe mereri

om-

omnia prẹſumunt, quicquã non extorſerunt, atrociores ſunt ipſis quoque hoſtibus. Iſte quicquid antea pœnæ nomine tributis acceſſerat, indulſit: afflictas ciuitates releuauit: puellas pueroſq; natos parentibus egeſtoſis ſumptu publico per Italię oppida ali iuſſit. Hic acceſſu maleuolorum terreretur, Iunij Mauritij conſtantis uiri dicto ita admonetur. Qui conuiuio familiari adhibitus, cum Veientonem conſulari honore functum quidem, apud Domitianum tamen multos occultis criminationibus perſecutum, adeſſe vidiſſet, inter colloquia mentione Catuli facta, calumniatoris præcipui, dicente Nerua, Quid nunc faceret, ſi Domitiano ſuperuixiſſet? Nobiſcum, inquit Mauritius, cęnaret. Hic iurgiorum diſceptator & ſcientiſſimus & frequens fuit. Calphurnium Craſſum, promiſſis ingentibus animos militum pertentantem detectum, confeßumq; Tarentũ cum vxore remouit, patribus lenitatem eius increpantibus. Cũq; interfectores Domitiani ad exitũ poſcerentur, tantum eſt conſternatus, ut neq; uomitum, neq; impetum uentris valuerit differre. Et tamen vehementer obſtitit, dictitans æquius eſſe mori, quã autoritate imperij ſędere, proditis potentię ſumendæ autoribus. Sed milites neglecto principe, requiſitos Petronium vno ictu, Parteniũ vero demptis prius genitalibus, & in os coniectis, iugulauere: redempto magis ſumptibus Caſperio, *qui ſcelere tam truci inſolentior, Neruam compulit referre apud populũ gratias militibus, quia peſſimos*

Mauritiũ Pliñ. appellat

Aeliari

 nefan-

nefandoſq; omnium mortalium peremiſſent. Hic Traianũ in liberi locum, inq; partẽ imperij adoptauit: cum quo tribus uixit mẽſibus. Qui dũ ſuggerẽte ira, nocte voce quàm maxima contra quendam, Regulum nomine, inclamaret, ſudore correptus eſt. Eo die quo interijt, ſolis defectio facta eſt.

Opinor eſſe M. Regulũ quẽ Pli. iunior bipedũ omniũ nequiſſimũ vocat.

VLPIVS TRAIANVS.

Vlpius Traianus ex vrbe Tudertina, Vlpius ab auo dictus: Traianus a Troio paterni generis autore, uel de nomine Traiani patris ſic appellatus, imperauit annis viginti. Iſte talem ſe reipublicæ præbuit, qualem uix ægreque exprimere ualuerunt ſummorum ſcriptorum miranda ingenia. Hic imperium apud Agrippinam, nobilem Galliæ coloniam, ſuſcepit, habens diligentiam in re militari, in ciuilibus lenitatem, in ſubleuandis ciuitatibus largitionem. Cumque duo ſint, quæ ab egregijs principibus expectentur. SANCTITAS DOMI, IN ARMIS FORTITVDO VTROBIQVE PRVDENTIA, tantus erat in eo maximarũ rerũ modus, ut quaſi temperamento quodam uirtutis micuiſſe uideretur, niſi quia cibo, uinoq; paululũ deditus erat: liberalis in amicos, & tanquam uitæ conditione par ſocietatibus perfrui. Hic ob honorem × Suræ, ſtudio cuius imperium abripuerat, lauacra condidit. De quo ſuperuacaneum uidetur cuncta uelle nominatim promere, cum ſatis

Agens annum xiij. Agrippina.

Licinij

ſit

ſit excultum atque emendatum dixiſſe. Fuit enim patiens laboris, ſtudioſus optimi cuiuſque, ac bellicoſi, magiſque ſimpliciora ingenia, aut eruditiſſimos, quamuis ipſe parcæ eſſet ſcientiæ, moderateque eloquens, diligebat. Iuſtitiæ uerò, ac iuris humani diuiniq; tam repetor noui, quã inueterati cuſtos. Quæ omnia eò maiora viſebantur, quoniam per multos atque atroces tyrannos perdito atque proſtrato Romano, in remedium tãtorum malorum diuinitus credebatur opportune datus, uſque eò, ut aduenìens imperium eius pleraque mirifica denunciauerint: In queis præcipuum cornicem è faſtigio Capitolij Atticis ſermonibus effata calos eſtræ. Huius exuſti corporis cineres relati Romam, humatique Traiani foro ſub eius columna, & imago ſuperpoſita, ſicuti triumphantes ſolent, in urbem inuecta ſenatu præeunte, & exercitu. Eo tempore multo pernicioſius, quàm ſub Nerua Tiberis inundauit, magna clade ædium, & terræmotus grauis per prouincias multas, atroxque peſtilentia, famesque: et incendia facta ſunt. Quibus omnibus Traianus per exquiſita remedia plurimum opitulatus eſt; ſtatuens ne domorum altitudo L X. ſuperaret pedes: ob ruinas faciles, & ſumptus, ſi quando talia contingerent, exitioſos. Vnde meritò PATER PATRIAE dictus eſt. Vixit annis LXIIII.

AELIVS

nefandosq́; omnium mortalium peremiſſent. Hic Traianū in liberi locum, inq́; partē imperij adoptauit: cum quo tribus uixit mēſibus. Qui dū ſuggerēte ira, nocte voce quàm maxima contra quendam, Regulum nomine, inclamaret, ſudore correptus eſt. Eo die quo interijt, ſolis defectio facta eſt.

Opinor eſſe M. Regulū quē Pli. iunior bipedū omniū nequiſſimū uocat.

VLPIVS TRAIANVS.

*VLpius Traianus ex vrbe Tudertina, Vlpius ab auo dictus: Traianus a Troio paterni generis autore, uel de nomine Traiani patris ſic appellatus, imperauit annis viginti. Iſte talem ſe reipublicæ præbuit, qualem uix ægreq́ue exprimere ualuerunt ſummorum ſcriptorum miranda ingenia. Hic imperium apud Agrippinam, nobilem Galliæ coloniam, ſuſcepit, habens diligentiam in re militari, in ciuilibus lenitatem, in ſubleuandis ciuitatibus largitionem. Cumq́ue duo ſint, quæ ab egregijs principibus expectentur. SANCTITAS DOMI, IN ARMIS FORTITVDO VTROBIQVE PRVDENTIA, tantus erat in eo maximarū rerū modus, ut quaſi temperamento quodam uirtutis micuiſſe uideretur, niſi quia cibo, uinoq́; paululū deditus erat: liberalis in amicos, & tanquam uitæ conditione par ſocietatibus perfrui. Hic ob honorem * Suræ, ſtudio cuius imperium abripuerat, lauacra condidit. De quo ſuperuacaneum uidetur cuncta uelle nominatim promere, cum ſatis*

Agens annum xiij. Agrippina.

*Licinij

ſit

ſit excultum atque emendatum dixiſſe. Fuit enim patiens laboris, ſtudioſus optimi cuiuſque, ac bellicoſi, magiſque ſimpliciora ingenia, aut eruditiſſimos, quamuis ipſe parca eſſet ſcientiæ, moderateque eloquens, diligebat. Iuſtitiæ uerò, ac iuris humani diuiniq́ue tam repetor noui, quã inueterati cuſtos. Quæ omnia eò maiora viſebantur, quoniam per multos atque atroces tyrannos perdito atque proſtrato Romano, in remedium tãtorum malorum diuinitus credebatur opportune datus, uſque eò, ut aduenіens imperium eius pleraque mirifica denunciauerint: In queis præcipuum cornicem è faſtigio Capitolij Atticis ſermonibus effata calos eſtræ. Huius exuſti corporis cineres relati Romam, humatiq́ue Traiani foro ſub eius columna, & imago ſuperpoſita, ſicuti triumphantes ſolent, in urbem inuecta ſenatu præeunte, & exercitu. Eo tempore multo pernicioſius, quàm ſub Nerua Tiberis inundauit, magna clade ædium, & terræmotus grauis per prouincias multas, atroxque peſtilentia, fameſque: et incendia facta ſunt. Quibus omnibus Traianus per exquiſita remedia plurimum opitulatus eſt; ſtatuens ne domorum altitudo LX. ſuperaret pedes: ob ruinas faciles, & ſumptus, ſi quando talia contingerent, exitioſos. Vnde merito PATER PATRIAE dictus eſt. Vixit annis LXIIII.

AELIVS

AELIVS ADRIANVS.

Aelius Adrianus ſtirpis Italicæ, Aelio Adriano Traiani principis cõſobrino Adriæ orto genitus: quia id oppidum agri Piceni, etiam mari Adriatico nomen dedit. Imperauit annis duodecim. Hic Græcis literis impenſius eruditus, à pleriſque Græculus appellatus eſt. Athenienſium ſtudia, moresque auxit, poetico non ſermone tantum, ſed & cæteris diſciplinis canendi, pſallendi, medendique ſcientia, muſicis, geometria, pictor, fictor, æmulatorque, ex ære uel marmore proxime Polycletos, & Euphranoras. Proinde omnino ad iſta × effectus, ut elegantius nunquàm, rarò quicquam humanæ res expertæ uideantur, memor ſupra quàm cuiquam credibile eſt, locos, negocia, milites, abſente quoque nominibus recenſere, rem immenſi laboris. Quippe qui prouincias omnes pedibus circumierit, agmen comitantium præuertens, cum oppida uniuerſa reſtitueret, augeret ordinibus. Nanque ad ſpecimen legionum militarum fabros, perpendiculatores, architectos, genusque cunctum extruendorum mœnium, ſeu decorandorum in cohortes centuriauerat. Varius multiplex, multiformis ad uitia atque uirtutes, quaſi arbiter genitus, impetum mentis quodam artificio regens: ingenium inuidum, triſte, laſciuum, & ad oſtentationem ſui inſolens callide tegebat. Continentiam, facilita-

effectus

Vno tē pore ſcripſit, dictauit audiuit & cum amicis fabulatus eſt, Spartia.

tem,

tem, & clementiam ſimulans, contraque diſſimulans ardorem gloriæ quo flagrabat. accerimus ad laceſſendum pariter, & reſpondendum ſerijs, ioco maledictis: referre carmen carmini, dictum dicto: prorſus vt meditatum crederes aduerſus omnia. Huius vxor Sabina, dū propè ſeruilibus iniurijs afficitur, ad mortem voluntariam compulſa: quæ palam iactabat, quàm immane ingenium pertuliſſet, & elaboraſſe, ne ex eo humani generis pernicies grauidaretur. Hic morbo ſubtercutaneo quem diu placidè pertulerat, victus dolore, ardens, impatiensque plures è ſenatu extinxit. A regibus multis pace occultis muneribus impetrata, iactabat palàm, plus ſe otio adeptum, quā armis cæteros. Officia ſanè publica & palatina, necnon militiæ, in eam formam ſtatuit, quæ paucis per Conſtantinum immutatis hodie perſeuerant vixit annos * LXII. dehinc miſerabilis exitu conſumptus eſt, cruciatu membrorum ferè omnium confectus, in tantum, vt ſeſe interficiendum miniſtrorum fidiſſimis precans offerre: ac ne in ſemetipſum ſæuiret, cuſtodia chariſsimorum ſeruaretur. * 72.

ANTONIVS PIVS.

T. Aurelius Fulnius Boionius, Antonius Pius.

ANtonius Fuluius, ſeu Boionius dictus, poſtea etiā Pius cognominatus eſt, imperauit annis XXIII. Iſte ab Adriano in filium adoptatus, cuius gener fuerat, tātæ bonitatis in principatu

cipatu fuit, vt haud dubiè ſine exemplo vixerit: quãuis eum Numæ contulerit ætas ſua, cum orbẽ terræ nullo bello per ann. xxiij. autoritate ſola rexerit: adeò trementibus eu atque amantibus cunctis regibus, nationibusq; & populis, vt parentẽ, ſeu patronum magis, quàm dominum imperatorem verè putarent, omnesq; vno ore in cœleſtium morẽ propitiũ optantes, de controuerſijs inter ſe iudicẽ poſcerent. Quin etiã Indi, Bactri, Hyrcani legatos miſere, iuſtitia tanti imperatoris comperta, quã ornabat uultu ſereno & pulchro, procerus mẽbra, decenter validus. Priuſquã ſalutãdus prodiret, deguſtans panis aliquantulũ, ne frigeſcente circũ præcordia per ieiuniũ ſanguine, viribus exceſſis interciperetur, eoq; actuum publicorũ laboribus minimè ſufficeret: quæ incredibili diligentia ad ſpeciem optimi patrisfamilias exequebatur, appetentia gloriæ carens & oſtentatione: adeò manſuetus, vt inſtantibus patribus, ad eo qui contra eum coniurauerant perſequendos, compreſſerit quæſtionem: præfatus, neceſſe non eſſe ſceleris in ſemetipſum cupidos pertinacius indagari, ne ſi plures reperientur, quantis odio eſſet, intelligeretur. Igitur cum eſſet annorum lxxij. apud Lorios villa propria, milibus paſſuum xij. ab vrbe febri paucorum dierum poſt tres atque viginti annos imperij conſumptus eſt: ob cuius honorem templa, ſacerdotes, atque infinita alia decreta ſunt. Vſque eò autem mitis fuit, vt cum ob inopiæ frumentariæ ſuſpicionem lapidibus à plebe Romana per-

Satius enim putauit vnũ ciuem ſeruare, q̃ mille hoſtes perdere Spart.

perſtringeretur, maluerint ratione expoſita placare, quàm vlciſci ſeditionem.

M. ANTONINVS.

Marcus autem Antoninus imperauit annis xviij. iſte virtutum omnium, cęleſtiſq; ingenij extitit, ærumniſque publicis quaſi defenſor obiectus eſt. Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet, profectò quaſi vno lapſu ruiſſent omnia ſtatus Romani. Quippe ab armis quies nunquàm erat: perque omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamque bella feruebant, terræmotus non ſine interitu ciuitatum, inundationes fluminum, lues, crebræ, locuſtarum ſpecies agris infeſtæ: prorſus vt propè nihil, quo ſummis angoribus atteri mortales ſolēt, dici, ſeu cogitari queat, quod non illo imperante ſæuierit. Credo diuinitus attributum, vt dum mundi lex, ſeu natura aliunde quid hominibus incognitum gignit, rectorum conſilijs tanquam medicinæ remedijs leniatur. Is propinquum ſuum Lucium Annium Verum, ad imperij partem nouo beneuolentiæ genere adſciuit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiā iter faciens, ictu ſanguinis, quem morbum Græci apoplyzim vocant, vndecimo imperij anno extinctus eſt: carminum, maximè tragicorum, ſtudioſus, ingenij aſperi atque laſciui.

M. AN-

cipatu fuit, vt haud dubiè ſine exemplo vixerit: quãuis eum Numæ contulerit ætas ſua, cum orbẽ terræ nullo bello per ann. xxiij. autoritate ſola rexerit: adeò trementibus eu atque amantibus cunctis regibus, nationibusq; & populis, vt parentẽ, ſeu patronum magis, quàm dominum imperatorem verè putarent, omnesq; vno ore in cœleſtium morẽ propitiũ optantes, de controuerſijs inter ſe iudicẽ poſcerent. Quin etiã Indi, Bactri, Hyrcani legatos miſere, iuſtitia tanti imperatoris comperta, quã ornabat uultu ſereno & pulchro, procerus mẽbra, decenter validus. Priuſquã ſalutãdus prodiret, deguſtans panis aliquantulũ, ne frigeſcente circũ præcordia per ieiuniũ ſanguine, viribus exceſſis interciperetur, eoq; actuum publicorũ laboribus minimè ſufficeret: quæ incredibili diligentia ad ſpeciem optimi patrisfamilias exequebatur, appetentia gloriæ carens & oſtentatione: adeò manſuetus, vt inſtantibus patribus, ad eo qui contra eum coniurauerant perſequendos, compreſſerit quæſtionem: præfatus, neceſſe non eſſe ſceleris in ſemetipſum cupidos pertinacius indagari, ne ſi plures reperientur, quantis odio eſſet, intelligeretur. Igitur cum eſſet annorum lxxij. apud Lorios villa propriæ, milibus paſſuum xij. ab vrbe febri paucorum dierum poſt tres atque viginti annos imperij conſumptus eſt: ob cuius honorem templa, ſacerdotes, atque infinita alia decreta ſunt. Vſque eò autem mitis fuit, vt cum ob inopiæ frumentariæ ſuſpicionem lapidibus à plebe Romana

Satius enim putauit vnũ ciuem ſeruare, q̃ mille hoſtes perdere Spart.

per-

perſtringeretur, maluerit ratione expoſita placare, quam vlciſci ſeditionem.

M. ANTONINVS.

Marcus autem Antoninus imperauit annis xviij. iſte virtutum omnium, cęleſtiſq; ingenij extitit, ærumniſque publicis quaſi defenſor obiectus eſt. Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet, profecto quaſi vno lapſu ruiſſent omnia ſtatus Romani. Quippe ab armis quies nunquam erat: perque omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamque bella feruebant, terræmotus non ſine interitu ciuitatum, inundationes fluminum, lues, crebræ, locuſtarum ſpecies agris infeſtæ: prorſus vt prope nihil, quo ſummis angoribus atteri mortales ſolēt, dici, ſeu cogitari queat, quod non illo imperante ſæuierit. Credo diuinitus attributum, vt dum mundi lex, ſeu natura aliunde quid hominibus incognitum gignit, rectorum conſilijs tanquam medicinæ remedijs leniatur. Is propinquum ſuum Lucium Annium Verum, ad imperij partem nouo beneuolentiæ genere adſciuit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiā iter faciens, ictu ſanguinis, quem morbum Græci apoplyzim vocant, vndecimo imperij anno extinctus eſt: carminum, maximè tragicorum, ſtudioſus, ingenij aſperi atque laſciui.

M. AN-

M. ANTONINVS.

Cogno-
mento
Philoſo
phus di
ctus.

POſt cuius obitum M. Antoninus remp. ſolus tenuit, à principio vitæ trãquilliſſimus, adeò vt ab infantia vultum nec ex gaudio, nec ex mœrore mutauerit: philoſophiæ ſtudens, literarumque Græcarum peritiſſimus. Hic permiſit viris clarioribus, vt conuiuia eodem cultu, quo ipſe, & miniſtris ſimilibus exhiberent. Hic cùm ærario exhauſto, largitiones quas militibus impenderet, non haberet, neque indicere prouincialib. aut ſenatui aliquid vellet inſtrumentorum regij cultus, facta in foro Traiani ſectione, ditraxit vaſa aurea, pocula cryſtallina & murrina, vxoriam ac ſuam ſericam & aurcam veſtem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menſes venditio habita eſt, multumque auri redactũ. Poſt victoriam tamen emptoribus pretia reſtituit, qui reddere comparata voluerunt. Moleſtus nulli fuit, qui maluit ſemel empta retinere. Huius tempore Caſſius tyrannidem arripiens, extinctus eſt. Ipſe anno vitæ LIX. apud Bendobonam morbo conſumptus eſt. De eius nuntio Romam peruecto, conſula luctu publico vrbe, Senatus in curia veſte terra indutus, lacrymans conuenit, et quod de Romulo ægrè creditum eſt, omnes pari ſenſus præſumpſerunt, Marcum cœlo receptum eſſe: ob cuius honorem templa, columnæ, multaque alia decreta ſunt.

COMMODVS.

AVrelius Cõmodus M. Antonini filius, Antoninus et ipſe dictus, imperauit annis xiij. Hic qualis futurus eſſet, in ipſo primordio oſtendit. Nam cùm ſupremis moneretur à parente, attritos iam Barbaros, ne permitteret vires recipere, reſpondit, Ab incolumi, quamuis paulatim, negotia perfici poſſe, à mortuo nihil. Sæuior oĩb. libidine atq; auaritia, crudelitate, nulli fidus: magisque in eos atrox, quos ampliſſimis honoribus, donisque ingentibus extulerat. In tantum deprauatus, vt gladiatorijs armis ſæpiſſime in amphitheatro dimicauerit. Huic Martia generis libertini, forma tamen, meretricisque artibus pollens, quum animum eius penitus deuinxiſſet, egreſſo è balneo, veneni poculum obtulit. Ad extremum ab immiſſo validiſſimo paleſtrita, compreſſis faucibus expirauit, anno vitæ triceſimo ſecundoque. Hoſtis Deorũ, parricida ſenatus. Lãprid.

HELVIVS PERTINAX.

HEluius pertinax imperauit dies LXXXV. Iſte coactus imperauit, repugnansque ſuſcipiens, tale cognomentum ſortitus eſt. Origine gentis ſordida, præfecturam vrbi agens, imperator effectus, ſcelere Iuliani multis vulneribus obtruncatur, annos natus VII. atque LX. Huius caput Sexagenario maior ad imperium acceſſit.

put

put tota vrbe circumuectum eſt. Hoc exitu obijt vir ad humanæ conuerſationis exemplum per laboris genera vniuerſa abſumptus, prouectus eò, vt FORTVNAE vocaretur PILA. Nam libertino genitus patre apud Ligures, in agro ſqualido Lolij Gentiani, cuius in præfectura quoque clientem ſe eſſe libentiſsimè fatebatur. Fuit doctor literarum, quæ à grammaticis traduntur, blandius magis, quàm beneficus: vnde eum Græco nomine christologom appellauere. Nunquam iniuria accepta ad vlciſcendum ductus: amabat ſimplicitatem: communem ſe effatu, conuiuio, inceſſu præbebat. Huic mortuo diui nomen decretum eſt: ob cuius laudem ingeminatis ad vſq; defectum adplauſibus clamatum eſt. PERTINACE IMPERANTE SECVRI VIXIMVS, NEMINEM TIMVIMVS, PATRI PIO, PATRI SENATVS, PATRI OMNIVM BONORVM.

Fortunæ pila.

Chreſtologus.

DIDIVS IVLIANVS.

Didius Iulianus ortu Mediolanẽſis, imperauit menſib. VII. vir nobilis, iure peritiſsimus, factioſus, præceps, regni auidus. Hoc tempore Niger Peſcennius apud Antiochiam, in Pannonia Sarabia Septimus Seuerus creatur Auguſti: ab hoc Seuero Iulianus in abditas palãtij balneas ductus, extenta damnatorum modo ceruice, decollatur, caputq; eius in Roſtris ponitur.

SEP-

SEPTIMIVS SEVERVS.

SEptimius Seuerus imperauit annis xviij. Hic * Peſcennium interemit, hominem omnium turpitudinum. Sub eo etiam Albinus. qui in Gallia ſe Cæſarem fecerat, apud Lugdunum occiditur. Hic Seuerus filios ſuos ſucceſſores ſuos reliquit. Baſianum & Getam. Hic in Britannia vallum per xxxij. paſſuum millia a mari ad mare deduxit. Fuit bellicoſiſſimus omnium qui ante eum fuerunt Acer ingenio, ad omnia quæ intendiſſet in finem perſeuerans. Beneuolentia quo inclinaſſet mirabili ac perpetua: ad quærendum diligens, ad largiendum liberalis: in amicos inimicosque pariter uehemens. Quippe Laterarum Chilonem, Æmilinum Baſſum, cætrosque alios ditaret: ædibus quoque memoratu dignis, quarum præcipuas uidemus, Parthorum quæ dicuntur ac Laterani. Hic nulli dominatu ſuo permiſit honores uenundari: Latinis literis ſufficienter inſtructus, Punica eloquentia promptior: quippe genitus apud Leptim prouinciæ Africæ. Is dum membrorum omnium, maxime pedum dolorem pati nequiret, veneni uice, quod ei negabatur, cibum grauis ac plurime carnis auidus inuaſit: quem cum conficere non poſſet, cruditatem paſſus, expirauit. Vixit annos LXX.

Piſcenium.

Heroũ filij, noxa.

Afrum quiddã ſonans vſq; ad ſenectutem. Sparta.

ANTO-

ANTONINVS CARACALLA.

AVrelius Antoninus Baſſianus Caracalla, Serui filius, Lugduni genitus, imperauit ſolus annis vi. Hic Baſſianus ex aui materni nomine dictu eſt. At cum è Gallia veſtem plurimam deuexiſſet, talaresq́; caracallas feciſſet, coegiſſetq́; plebem ad ſe ſalutandum indutam talibus introire, de nomine huiuſce veſtis Caracalla cognominatus eſt. Hic fratrem ſuum Getam peremit. Ob quam cauſam furore pęnas dedit Dirarum inſectatione, quę non immeritò VLTRICES vocantur: a quo poſt furore conualuit. Hic corpore Alexandri Macedonis conſpecto, Magnum atque Alexandrum ſe iuſſit appellari, adſentantiū fallacis eò perductus, vti truci fronte, & ad læuum humerum conuerſa ceruice, quod in ore Alexandri notauerat, incedens, fidem vultus ſimillimi perſuaderet ſibi. Fuit impatiens libidinis, quippe qui nouercā ſuam * duxit vxorem. Cum Carris iter faceret, apud Edeſſam ſecedēs* ad officia naturalia, à milite, qui quaſi ad cuſtodiam ſequebatur, interfectus eſt. Vixit annis ferè triginta. Corpus Romam relatum eſt.

Diræ victrices.

*Iuliam

* ad veſicam lauādam. Alij 43. an. vixiſſe ſcribunt.

OPILIVS MACRINVS, & DIADVMENVS.

MAcrinus cum Diadumeno filio ab exercitu imperatores creati, imperauerunt menſes xiiij.

xiiij. ab eodem exercitu obtruncantur, pro eo, quia Macrinus militarem luxuriam, ſtipendiaq́; profuſiora comprimeret.

AVRELIVS HELIOGABALVS.

*AVrelius Antoninus Varus, idem Heliogabalus dictus, Caracallæ ex Semea conſobrina occultè ſtuprata filius, imperauit biennio & menſibus viij. Huius matris Semeæ auus Baſſianus nomine fuerat, * Solis ſacerdos. Is cũ Romam ingenti militum & ſenatus expectatione veniſſet, probris ſe omnibus contaminauit. Cupiditatem ſturpi, quam adſequi naturæ defectu nondum poterat, in ſe conuertens, muliebri nomine Baſſianam ſe pro Baſſiano iuſſerat appellari. Veſtalem virginem quaſi matrimonio iungens ſuo abſciſſiſque genitalibus, mari ſe Magnæ ſacrauit. Hic Macellum, qui poſt Alexander eſt dictus, conſobrinum ſuum Cæſarẽ fecit ipſe tumultu militari interfectus eſt. Huius corpus per vrbis vias more canini cadaueris à milite tractum eſt, militari cauillo appellantium, INDOMITAE ET RABIDAE LIBIDINIS CATVLAM. Nouiſſimè cum anguſtum foramen cola cæ corpus minimè reciperet, vſque ad Tiberim deductum, adiecto pondere, ne vnquam emergeret. fluuium proiectum eſt. Vixit annis xvi. atque ex rebus quæ acciderant, Tiberinus Tractiuſque appellatus eſt.*

Varius, ꝙ mario ſemine natus.

* Iouis.

Per pontem Aemilium, Cũ matre Scœmide.

SEVERVS ALEXANDER.

SEVERVS Alexander imperauit annis xiij. Hic bonis reipublicæ fuit ærumnoſus. Sub hoc imperãte Taurinus Auguſtus effectus eſt. Ob timorem ipſe ſe Euphrati fluuio obiecit. Tunc ẽt Maximinus regnum arripuit, pluribus de exercitu corruptis. Alexãder verò cum deſeri ſemet à ſtipatoribus vidiſſet, matrem ſibi cauſam fuiſſe moris exclamans, accurrenti percuſſori obuoluto capite, ceruices ſuas validè compreſſas
xxix. præbuit, anno vitæ xxvi. Huius mater Mammęa eò filium coegerat, vt illa ipſa quamuis permodica, ſi menſæ prandioque ſupereſſent, conuiuio reponerentur.

IVLIVS MAXIMINVS.

IVlius Maximinus Trax è militaribus, imperauit annis iij. Is dum perſequitur pecunioſos, inſontes pariter, noxiosque, apud Aquileiam ſeditione militum diſcerptus eſt, vnà cum filio: conclamantibus cunctis militari ioco, EX PESSIMO GENERE NE CATVLVM HABENDVM. Huius imperio duo Gordiani pater & filius principatum arripientes, vnus poſt vnum interiere. Pari etiam tenore Pupianus & Balbinus regnum inuadentes, perempti ſunt.

GOR-

GORDIANVS.

Gordianus nepos Gordiani ex filia, ortus Romæ clariſſimo patre, imperauit annis VI. Apud Cteſiphontem, à Philippo præf. præto. accenſis in ſeditionem militibus, occiditur, anno vitæ xx. Corpus eius prope fines Romani, Perſicique imperij poſitum nomen loco dedit, SEPVLCHRVM GORDIANI. Alij 22.

PHILIPPVS.

Marcus Iulius Philippus imperauit annis v. Veronæ ab exercitu interfectus eſt, medio capite ſupra ordines dentium præciſo. Filius autem eius Gallus Iulius Saturninus, quem Potentiæ ſociauerat, Romæ occiditur, agens vitæ annos vij. adeò ſeueri & triſtis animi, ut iam tum à quinquenni ætate, nullo prorſus cuiuſquam commento ad ridendum ſolui potuerit: patremque ludis ſecularibus petulantius cachinantem, quanquam adhuc tener, vultu notauerit auerſato. Is Philippus humilimo ortus loco fuit, patre nobiliſſimo latronum ductore. Milleſimo anno ab Vrbe cõdita.

DECIVS.

Decius è Pannonia Bubalia natus, imperauit menſes xxx. Hic Decium filium ſuum

Affecti martyrio Fabianus, & Cornelius Pontif. Rom.

Cæſarem fecit, vir artibus cunctis, uirtutibusque inſtructus, placidus, & communis domi, in armis promptiſſimus. In ſolo barbaico iter confuſas turbas, gurgite paludis ſummerſus eſt: ita ut nec cadauer eius potuerit inueniri. Filius uero eius bello exinctus eſt. Vixit annis quinquaginta, Huius temporibus, Valens Lucinianus imperator effectus.

VIRIVS GALLVS.

Voleſiano Et menſib. octo

VIrius Gallus cum Voluſione filio imperauerunt annis II. Horum temporibus Hoſtilianus Perpenna à Senatu imperator creatus, nec multo poſt peſtilentia conſumptus eſt. Sub his etiam Aemilianus in Mæſia imperator effectus eſt: contra quem ambo profecti, apud Interamnam ab exercitu ſuo cæduntur, anno ætatis pater VII. circiter & XL. creati in inſula Menynge, quæ nunc Girba dicitur: Aemilianus uero menſe IIII. dominatus, apud Spoletum ſiue Pontem, quem ab eius cæde Sanguinarium accepiſſe nomen ferunt, inter Ocriculum, Narniamq́; & Spoletum, & urbem Romam regione media poſitum. Fuit autem genere Maurus, pugnax, nec tamen præceps. Vixit annis IIII. minus L.*

LICINIVS VALERIANVS.

LIcinius Valerianus cognomento Colobius, imperauit annis XV. parentibus ortus ſplendidiſſimis,

didiſſimis, ſtolidus tamenꝗ & multum iners, neq; ad uſum aliquem publicum officio, conſilio, ſeu geſtis accommodatus. Hic filium ſuum Galienum Auguſtum fecit, Galieniq́ue filium Cornelium Valerianum Cæſarem. His imperantibus, Religianus in Meſia, Caßius Labienus Poſthumus in Gallia, Galieni filio interfecto, imperatores effecti ſunt. Pari modo Aelianus apud Moguntiam, cum in Aegypto Aemilianus, apud Macedonas Valens, Mediolani Aureolus dominatum inuaſere. Valerianus vero in Meſopotamia bellum gerens, à Sapore, Perſarum rege ſuperatus, mox etiam captus eſt: apud Parthos ignobili ſeruitute conſenuit. Nam quandiu uixit, rex eiuſdem prouinciæ, incuruato eo, pedem ceruicibus eius imponens, equum aſcendere ſolitus erat.

GALIENVS.

Galienus quidem in locum Cornelij filij ſui, Salonianum alterum filium ſubrogauit, amori diuerſo pelli cum deditus, Saloninæ coniugis & concubinæ, quam per pactionem conceſſa parte ſuperioris Pannonię, à patre Marcomannorum rege, matrimonij ſpecie ſuſceperat, Pipam nomine. Nouiſſime aduerſus Aureolum profectus eſt. Quem cum apud Pontem, qui ex eius nomine Aurelius appellatur, obtentum, detruſumq́ue Mediolanum obſedit, eiuſdem Aureoli 70. an. maior mortu eſt.

commento à ſuis interijt. Regnauit annis XV. cum patre VII. & ſolus VIII. vixit annis L.

CLAVDIVS.

Nec integris. ab *Claudius imperauit annis II. Hunc plerique putant Gordiano ſatum, dum × alij Liſcenſa muliere natura inſtitueretur ad vxorem. Hinc Claudius Galieni morientis ſententia imperator deſignatus, ad quem Ticini poſitum per Gallonium Baſilium indumenta regiã direxerat: extinctoque à ſuis Aureolo, receptis regionibus, aduerſum ×* aciem Primus Gottho rum arma impetuque repreſſit *autem Alemannorum haud procul à lacu Benaci dimicans, tantam multitudinem fudit, ut egrè pars dimidia ſuperfuerit. His diebus Victorinus regnũ cepit. Claudius verò, cùm ex fatalibus libris, quis inſpici præceperat, cognouiſſet, ſententiæ in ſenatu dicendæ, primi morte remedium deſiderari, Pomponio Baſſo, qui tunc erat, ſe offerente, ipſe vitam ſuam, haud paſſus reſponſa fruſtrari dono reipubl. dedit, præfatus neminem tanti ordinis primas habere ipſum Imperatorem. Ea res ſic erat cunctis grata, vt non diui vocabulum modò, ſed ex auro ſtatuam prope ipſum Iouis ſimulacrum, atque in curia imaginem auream proceres ſacrauerint.*

QVINTILIVS.

XVII. dies. *Hic ſucceſſit frater eius Quintilius. Is paucis diebus imperiũ tenens, interemptus eſt.*

AVRELIANVS.

AVrelianus genitus patre mediocri: &, vt quidem ferunt, Aurelij clariſſimi Senatoris colono, inter Daciam & Macedoniam: imperauit annis V. Iſte haud diſſimilis fuit Magno Alexandro, ſeu Cæſari Dictatori. Nam Romanam vrbem triennio ab inuaſoribus receptauit, cum Alexander annis XIII. per victorias ingentes ad Indiam peruenit, & C. Cæſar decennio ſubiecerit Gallos, aduerſum ciues quadriennio congreſſus. Iſte in Italia tribus prælijs victor fuit, apud Placentiam, iuxta amnem Metaurum, ac fanum Fortunæ, poſtremò Ticinenſibus in campis. Huius tempore apud Dalmatas Septimius imperator effectus, mox à ſuis obtruncatur. Hoc tempore in vrbe Roma monetarij rebellarunt, quos Aurelianus victor vltima crudelitate compeſcuit. Iſte primus ad Romanos diadema capiti innexuit: gemmiſque, & aurata omni veſte, quod adhuc ferè incognitum Romanis moribus videbatur, vſus eſt. Hic muris validioribus & laxioribus vrbem ſepſit, Porcinæ carnis vſus populo inſtituit. Hic Tetricum, qui imperator ab exercitu in Gallijs effectus fuerat, correctorem Lucaniæ prouexit, aſpergens hominem eleganti ioco, Sublimius habendum regere aliquam Italiæ partem, quàm trans Alpes regnare. Nouiſſimè

fraude

fraude ſerui ſui, qui ad quoſdam militares uxor amicos ipſius, nomina pertulit adnotata falsò manum eius imitatus, tanquam Aurelianus ipſos pararet occidere, ab iiſdem interfectus eſt in itinere medio, quod inter Conſtantinopolim & Heracleam eſt. Fuit ſæuus & ſanguinarius, & trux omni tempore, etiam filij ſororis interfector, Hoc tempore V I I. menſibus interregni ſpecies euenit.

M nu uca- or s.

TACITVS.

Tacitus poſt hunc ſuſcepit imperium, uir egregiè moratus, qui ducenteſimo imperij die apud Tarſum febri moritur.

Caput nperat. on pe- es.

FLORIANVS.

Huic ſucceſſit Florianus. Sed cum magna pars exercitus equitantium Probrum militiæ peritum legiſſet, Florianus dierum lx. quaſi per ludum imperio vſus, inciſis à ſemetipſo uenis, effuſo ſanguine conſumptus eſt.

Taciti ater.

PROBVS.

Probus genitus patre agreſti, hortorum ſtudioſo, Dalmatio ſanguine, imperauit annos V I. Iſte Saturnium in Oriente, Proculum, & Bonoſum Agrippinæ imperatores effectos oppreſſit.

b p̄cla ſſimâ ocē oc ditur : on fo- opus

*preßit. * Vineas Gallos & Pannonios habere permiſit. Opere militari * Almum montem apud Syrmium, & Aureum apud Meſiam ſuperiorem uineis conſeruit. Hic Syrmio in turri ferrata occiditur.*

militi-
bus,
hoſtes
deeſſe
*Vites
Alm
Vopiſ
legit.

C A R V S.

C*Arus Narbone natus, imperauit annis II. Iſte conſeſtim Carinum, & Numerianum Cæſares fecit. Hic apud Cteſiphonia ictu fulminis interijt. Numerianus quoque filius eius, cum oculorum dolore correptus in lecticula ueheretur, impulſore Apro, qui ſocer eius erat, per inſidias occiſus eſt. Cum dolo occularetur ipſius mors, quouſque Aper inuadere poſſet imperium, fœtore cadaueris, ſceius eſt proditum. Hinc Sabinus Iulianum inuadens imperium, a Carino in campis Veronenſibus occiditur. Hic Carinus omnibus ſe ſceleribus inquinauit, plurimos innoxios fictis criminibus occidit: matrimonia nobilium corrupit: condiſcipulis quoque, qui taxauerunt eum in auditorio uerbi fatigatione, pernicioſus fuit. Ad extremum trucidatur eius præcipuè Tribuni dextere, cuius dicebatur coniugem polluiße.*

Capit
le fere
fuit,
tra Ct
phõte
ęgrec
Vopiſ

DIOCLETIANVS.

D*Iocletianus Dalmata, Anulini ſenatoris libertinus, matre pariter atque oppido nomi-*

ne

ne Dioclea, quorum vocabulis, donec imperium ſumeret, Diocles appellatus. Vbi orbis Romani potentiam cepit, Graium nomen in Romanũ morem conuertit. Imperauit annis xxv. Is Maximianũ Auguſtũ effecit, Conſtantiũ & Galeriũ Maximianũ cognomento Armẽtariũ, Cæſares creauit, tradens Conſtantio Theodoram Herculij Maximiani priuignam abiecta vxore priori. Hoc tempore Carauſio in Gallijs, Achilleus apud Aegyptum, Iulianus in Italia imperatores effecti, diuerſo exitu periere. E quibus Iulianus acto per coſtas pugione, in ignem abiecit ſe. Diocletianus verò apud Nicomediam ſponte imperiales faſces relinquens, in proprijs agris conſenuit. Qui dum ab Herculio atque Galerio ad recipiendum imperium rogaretur, tanquam peſtem aliquam deteſtans, in hunc modum reſpondit: Vtinam Salone poſſetis viſere × oleta noſtris manibus inſtituta, profectò nunquam iſtud tentandum indicaretis. Vixit annis lxviij. ex queis communi habitu propè nouem egit. Morte conſumptus eſt, vt ſatis patuit, per formidinem voluntariam. Quippe cum à Conſtantino atque Licinio vocatus ad feſta nuptiarum, per ſenectam, quo minus intereſſe valeret, excuſauiſſet, reſcriptis minacibus acceptis, quibus increpabatur Maxentio fauiſſe, ac Maximino fauere, ſuſpectans necem dedecoroſam, venenum dicitur hauſiſſe. His diebus Conſtantius Conſtantini pater, atque Armentarius, Cæſares Auguſti appellantur. Creatis Cæ-

lera ij 78. ı. ui- le io.

ſaribus

ſaribus Seuero per Italiam, Maximini Galerij ſororis filio per Orientem, eodemque tempore Conſtantinus Cæſar efficitur. Maxentius imperator in villa VI. millibus ab vrbe diſcreta itinere Lauicano: dehinc Licinius Auguſtus efficitur, pariq; modo Alexander, apud Carthaginẽ Imperator fit: ſimiliq; modo Valens Imperator creatur, quorum exitus iſte fuit: Senatus ab Herculio Maximano Romæ intra tabernas extinguitur, funusq; eius Galieni ſepulcro infertur: quod ab vrbe abeſt per Appiam millibus IX.

GALERIVS MAXIMIANVS.

Galerius Maximianus conſumptis genitalibus defecit. Maximianus Herculeius à Conſtantino apud Maſſiliam obſeſſus, deinde captus, pœnas mortis genere: poſtremò fractis laqueo ceruicibus Alexander à Conſtantini exercitu iugulatur. Maxentius dum aduerſus Conſtantinum congreditur paulò ſuperius à ponte Miluio, in põtem nauigijs compoſitum, ab latere ingredi feſtinans, lapſu equi in profundum demerſus eſt, voratumque limo pondere thoracis corpus vix repertum. Maximianus apud Tarſum morte ſimplici perijt. Valens à Licio morte mulctatur. Fuerunt autem morum huiuſmodi. Aurelius Maximianus, cognomento Herculeius, ferus natura, ardens libidine, conſilijs ſtolidus, ortu agreſti Pannonioq;. Nam etiam nunc haud lõgè Syrmio Max mori

eminet

eminet locus palatio ibidem constructo, vbi parentes exercebant opera mercenaria. Aetate interijt ſexaginarius, annorum xx. imperator. Genuit ex Eutropia Syra muliere Maxentium, & Fauſtam coniugem Constantini: cuius patri Constantio tradiderat Theodoram priuignā. Sed Maxentium ſuppoſitum ferunt arte muliebri tenere mariti animum laborantis auſpicio gratiſſimi cępti à puero. Is Maximus charus × *nulli vnquam fuit, nec patri aut ſocero quidem Galerio.*

nunq̃ i.

GALERIVS ARMENTARIVS.

Galerius autem fuit, licet inculta agreſtisq; iuſtitia, ſatis laudabilis, pulcher corpore, eximius & felix bellator, ortus parentibus agrarijs, paſtor armentorum, vnde ei cognomen Armentarius fuit. Ortus Dacia Ripenſi, ibique ſepultus eſt: quem locum Romulianum etiam uocabulo Romulæ matris appellaret. Is inſolenter affirmare auſus eſt, matrem more Olympiadis Alexandri Magni creatricis, compreſſam dracone ſemet concepiſſe.

GALERIVS MAXIMINVS.

Galerius Maximinus ſorore Armentarij progenitus, veroque nomine ante imperiū * *Daza dictus, Cæſar quadriennio, dehinc per Orien-*

ara.

Orientem Auguſtus triennio fuit: ortu quidem atque inſtituto paſtorali, verùm ſapientiſſimi cuiuſque, ac literatorum cultor: ingenio quieto, vini auidior. Quo ebrius, quædam corrupta mente aſpera iubebat: qui cum pigeret factum, differri quæ præcepiſſet, in tempus ſobrium ac matutinum ſtatuit. El orac deceſſi

ALEXANDER.

ALexander fuit Phryx origine, ingenio timidus, inferior aduerſus laborē vitio ſenectę ætatis. His omnibus abſumptis, imperij iura penes Conſtantinum & Licinium deuenere.

CONSTANTINVS.

COnſtantinus Conſtantij imperatoris & Helenæ filius, imperauit annis triginta. Hic dum iuuenculus à Galerio in Vrbe Roma religionis ſpecie obſes teneretur fugam arripiens, atque ad fruſtandos inſequentes publica iumenta quaq; iter egerat, interfecit: & ad patrem in Britanniam peruenit, & fortè hiſdem diebus ibidem Conſtantium parentem fata vltima perurgebat. Quo mortuo, cunctis qui aderant adnitentibus, ſed præcipuè Eroco Alemannorum rege auxilij gratia Conſtantium comitato, imperium capit. Hic ſororem ſuam Conſtantiam Licinio Mediolanum accito coniugit, filiumque ſuum Criſpum

nomine

nomine ex Mineruina concubina ſuſceptum: idẽ Conſtantinum, iiſdem diebus natum, oppido Arelatenſi, Liciniumque Licinij filium, menſium ferè viginti, Cæſares effecit. Vero enimuero VT IMPERIA DIFFICILE CONCORDIAM CVSTODIVNT, diſſidium inter Licinium Conſtantinumque exoritur, primumque apud Cibalas iuxta paludem, Hiulcam nomine, Conſtantino nocte caſtra Licinij irrumpente, Licinius fugam petijt, Byzantimque fuga volucri peruenit: ibi Martinianum officiorum magiſtrum Cæſarem creat. Dehinc Conſtantinus acie potior, apud Bithyniã adegit Licinium, pacta ſalute indumentum regium offerre per vxorem: inde Theſſalonicam miſſum, paulò pòſt eum Martinianumque iugulari iubet. Hic Licinius annum dominationis ferè poſt xiiij. vitæ proximè LX. occiditur, auaritiæ cupidine omnium peſſimus, neque alienus à luxu venereo, aſper admodum, haud mediocriter impatiens: infeſtus literis, quas per inſcitiam immodicam, virus ac peſtem publicam nominabat, præcipuè forenſem induſtriam. Agraribus planè ac ruſticantibus, quia ab eo genere ortus altusque erat, ſatis vtilis; ac militiæ cuſtos, ad veterum inſtituta ſeueriſſimus: SPADONVM ET AVLICORVM OMNIVM VEHEMENS DOMITOR, TINEAS SORICESQVE PALATII APPELLANS. At Conſtantinus obtento totius Romani imperij

Tineas & ſorices, aulicos vocabat.

miræ

mira bellorum felicitate regimine, Fauſta coniuge, vt putant, ſuggerente, Criſpum filium necari iubet. Dehinc vxorem ſuam Fauſtam in balneas ardentes coniectam interimit: cum eum mater Helena ardore nimio nepotis increparet. Fuit verò vltra quàm æſtimari poteſt, laudis auidus. Hic Traianum HERBAM PARIETARIAM. *ob titulos multos ædibus inſcriptos, appellare ſolitus erat. Hic pontem in Danubio conſtruxit: habitum regium gemmis, & caput exornans perpetuo diademate. Commodiſſimus tamen rebus multis fuit: calumnias ſedare, legibus ſeueriſſimis nutrire artes bonas, præcipuè ſtudia literarum: legere ipſe, ſcriberè, meditari, audire legationes, & querimonias prouinciarum. Cumque liberis filioque fratris Delmatio Cæſaribus confirmatis, iij. & Lx. annis uixiſſet, ex quib. dimidios, ita vt xiij. ſolus imperaret, morbo conſumptus eſt, irriſor potius quàm blandus. Vnde prouerbio vulgari, Tracala, decem annos præſtantiſſimus, duodecim ſequentibus latro, decem nouiſſimis pupillus ob profuſiones immodicas nominatus. Corpus ſepultum in Byzantio, Conſtantinopoli dicta: quo mortuo, Delmatius militum ui necatur. Ita ad tres orbis Romani dominatio redacta eſt, Conſtantino, & Conſtantio, ac Conſtante, filijs Conſtantini. Hi ſinguli has partes regendas habuerunt. Conſtantinus iunior cuncta trans Alpes: Conſtantius à freto Propontidis, Aſiam atque Orientem: Conſtans Illyricum,*

Herba parietaria.

Nicomedias obijt. Eutropius.

Italiamque, & Africam, Dalmatiam, Thraciam, Macedoniamque, & Achaiam.

Conſtãtinus.

*ANNIBALIANVS, CONSTANS, ET CONSTANTIVS.

ANnibalianus Delmatij Cæſaris conſanguineus, Armeniam nationesque circùm ſocias. Interim ob Italiæ Africęque ius diſſentire ſtatim Conſtantius & Conſtans cæperunt. Conſtantius latrocinij ſpecie, dum incautus, fędeque temulentus in aliena irruit, obtruncatus eſt, proiectusque in fluuium, cui nomen Alſa eſt, non longè ab Aquileia. Ad Aquleiam. *Conſtans verò venandi cupidine, dum per ſyluas, ſaltusque erraret, conſpirauere aliquanti militares in eius necem, autoribus Chreſtio & Marcellino, ſimulque Magnentio: qui vbi patrandi negotij dies placuit, Marcellinus natalem filij ſimulans, pleroſque ad cęnam rogat. Itaque in multam noctem conuiuio celebrato, Magnentius quaſi ad ventris ſecreta ſcedens, habitum venerabilem capit. Ea re cognita: Conſtans fugere conatus, apud Halenam oppidum Peireneo proximum, à Gaiſone cum lectiſsimis miſſo, interficitur anno xiij. Auguſtæ dominationis: nam Cæſar triennio fuerat, æui ſeptimo viceſimoque. Hic fuit debilis pedibus, manibusque articulorum dolore. Fortunatus cęli temperie, fructum prouentu, nulla à Barbaris formidine: quæ profecto maiora fuerint, ſi prouinciarum rectores*

non

non pretio, ſed iudicio prouexiſſet. Huius morte cognita, Vetranio magiſter militum, imperium in Pannonia apud * *Murſiam corripuit: quem Conſtantius non poſt multos dies regno exuit, grandæuo ætati non vitam modò, ſed etiam voluptarium otium concedens. Fuit autem propè ad ſtultitiam ſimpliciſſimus.*

Murſiũ vixit an nis xl. regnauit aũt 24.

CONSTANTIVS.

Conſtantius Gallum fratrem patruelem, Cæſarem pronuntiat, ſororem Conſtantinam illi coniungens: Magnentius quoque Decantium conſanguineum ſuum trans Atpes Cæſarem creauit. His diebus Romæ Nepotianus Eutrephiæ Cõſtantini ſororis filius, hortantibus perditis, Auguſti nomen rapi: quem octauo die viceſimoque Magnentium oppreſſit. Hoc tempore Conſtantius cum Magnentio apud Murſiam dimicans vicit: in quo bello penè nunquam amplius Romanæ conſumptæ ſunt vires, totiusque imperij fortunæ peſſundatæ. Dehinc cum ſe Magnentius in Italiam recepiſſet, apud Thicanum plures fudit, incautius, & vt in victoria ſolet, audacius perſequentes. Nec multò poſt apud Lugdunum coanguſtatus, gladio occultè prouiſo, ictum pulſi parietis iuuans, transfoſſo latere, vt erat vaſti corporis, vulnere naribusque, & ore cruorem effundens, menſe imperij xlij. ætatis verò L. expirauit: ortus parentibus, qui Galliam inhabitant: legendi ſtu-

dio promptus, ſermonis acer, animi tumidi, & immodice timidus: artifex tamen ad occultandam audaciæ ſpecie formidinem. Eius morte audita, Decentius laqueo faſciæ ad collum poſito, vitam finiuit. Hoc tempore Gallus Cæſar à Conſtantio occiditur. Imperauit annis iiij.

SILVANVS.

Siluanus imperator effectus, die imperij vigeſima octauo perimitur. Fuit ingenio blandiſſimus, quanquàm barbaro pater genitus: tamen inſtitutione Romana ſatis cultus, & patiens.

CONSTANTIVS.

Conſtantius Claudium Iulianum, fratrem Galli, honore Cæſaris adſumit, annis natum ferè tres atque viginti. Iſte in campis Argentoracenſibus apud Gallias cum paucis militibus infinitas hoſtium copias deleuit. Stabant acerui montium ſimiles, fluebat cruor fluminum modo captus rex nobilis Nodomarius, fuſi omnes optimates, redditus limes Romanæ poſſeſſionis: ac poſtmodum cum Alemannis dimicans, potentiſſimum eorum regem Badomarium cepit. Hic à militibus Gallicanis Auguſtus pronuntiatur. Hic Conſtantius vrgere legationibus, in ſtatum nomenque priſtinum reuerti.

IVLIANVS.

IVlianus mandatis mollioribus, refert ſe ſub nomine Celſi imperij multò officioſius pariturum. Hinc Conſtantius magis magiſquè ardens dolore atque, vt erat talium impatiens, in radicibus Tauri montis apud Mopſocrenem febri acerrima, quam indignatio nimia vigilijs augebat, interijt anno æui iiij. & xl. imperij ix. atque xxx. verum Auguſtus iiij. xx. quæ octo ſolus, cum fratribus atque Magnentio xvi. xv. Cæſar. Felix bellis ciuilibus, externis lacrymabilis, mirus artifex in ſagittis: à cibo vinoque & ſomno multum intemperans, patiens laboris, facundiæ cupidus: quam cum adſequi tarditate ingenij non poſſet, alijs inuidebat. Spadonum aulicorumque amori deditos, & vxorum: quibus contentus, nulla libidine tranſuerſa, aut iniuſta polluebatur. Sed ex coniugibus, quas plurimas ſortitus eſt preciptuè Euſebiam dilexit: decoram quidem, verum per Amantias, & Gorgonias, & alia importuna miniſteria vexantem famam viri, contrà quàm fœminis modeſtioribus mos eſt, quarum ſæpe præcepta maritos iuuant. Nanque vt cæteras omittam, Pompeia Plotina incredibile dictu eſt quanto auxerit gloriam Traiani, cuius procuratores cũ prouincias calũnijs agitarẽt, adeo vt vnus ex ijs diceretur locupletiũ quẽque ita cõuenire, Quę habes ad menſam; Vnde habes

Vxores quales ſint.

tertium, Pone quæ habes : illa coniugem corripuit : atque increpans quòd laudis ſuæ eſſet incurioſus, talem reddidit, vt poſtea exactiones improbans, & deteſtans, FISCVM LIENEM VOCARET, quòd eò creſcente artus reliqui tabeſcant. Igitur Iulianus redacta ad vnum ſe orbis Romani curatione, gloriæ nimis cupidus in Perſas proficiſcitur. Illic à transfuga quodam inſidias deductus, cum eum hinc inde Parthi vrgerent, è caſtris iam poſitis, arrepto tantum clypeo procurrit. Cumque inconſulto ardore nititur ordines ad prælium componere, ab vno ex hoſtibus, & quidem ſurgente, conto percutitur: relatusq; in tabernaculum, rurſuſque ad hortandos ſuos egreſſus, paulatim ſanguine vacuatus, circa noctis ferè medium defecit: præfatus, conſultò ſeſe de imperio nihil mandare, ne uti, ſolet, in multitudine diſcrepantibus ſtudijs amicorum, ex inuidia rei præ diſcordia exercitus periculum pararet. Fuerat in eo literarum, ac negociorum ingens ſcientia: eo iuuauerat philoſophus, & Grecorũ ſapientiſſimos: vſu promptior corporis, quàm ualidus quidem, ſed breuis fuit. Hæc minuebat quarundam rerum neglectus modus. Cupido laudis immodica, cultus numinum ſuperſtitioſus, audax plus quàm imperatorem decet: Cui ſalus propria, cum ſemper ad ſecuritatem omnium, tum maximè in bello conſeruanda eſt. Ita illum cupido gloriæ flagrantior peruicerat, vt neque terræ motu, neque pleriſque præſagijs, quibus vetebatur pete-

Fiſcum lineũ dixit Traianus.

Scripſit hic in Chri-

re

re Perſidem, adductus ſit finem ponere ardori; ac ne noctu quidem viſus ingens globus cœlo latante diem belli cautum præſtiterit.

IOVINIANVS.

IOuinianus genitus patre Verroniano, inſulæ agri Singidonenſis, prouinciæ Pannoniæ: imperauit menſes octo. Cuius patri cum liberos crebros amitteret, præceptum ſomnio eſt, eum qui iam iactante vxoris partu edendus foret, diceret Iouinianum. Hic fuit inſignis corpore, lætus ingenio, litterarum ſtudioſus. Hic dum a Perſide hyeme aſpera mediaque Conſtantinopolim accelerans, crud tate ſtomachi, tectorio noui operis grauatus eſſet, repente interijt annos gerens proxime quadraginta.

Ann. MCIX. ab vrbe cond.

VALENTINIANVS.

VAlentinianus imperauit annis duodecim, minus diebus centum. Huius pater Gratianus mediocri ſtirpe ortus, apud Cibalas Funarius appellatus eſt, eò q venalitium funem portanti, quinq; milites nequirēt extorquere: eo merito adſcitus in militiā, vſq; ad præfecturę prætorianæ potentiam conſcendit. Ob cuius apud milites cōmēdationem, Valentiniano imperium reſiſtenti aggeritur. Hic Valentem conſanguineū ſuum ſibi ſocium in imperio adſciuit, ac demum Gratianum filium,

*nec dum plenè puberem, hortátu ſocrus & vxoris Auguſtum creauit. Hic Valentinianus fuit vultu decens, ſolers ingenio, animo grauis, ſermone cultiſsimus. Quanquam enim ad loquēdum parcus, ſeuerus, vehemens, infeſtus tamē vitijs, maximeque auaritiæ: cuius punitor ipſe fuit acer: & in ijs quæ memoraturus ſum, Adriano proximus: Genera vetuſtiſsimorum meminiſſe, noua arma meditari, fingere terra ſeu limo ſimulacra, prudenter vti locis, temporibus, ſermonibus, atque, vt breuiter concludam, * ſemper criminibus, queis ſeſe quaſi fideliſſimis prudentiſſimisque dederat, careret: aut probatis eruditisque monitoribus vti licuiſſet, perfectus haud dubie princeps enituiſſet. Huius tempore firmus apud Mauritaniam regnum inuadens extinguitur. Valentinianus apud Bergentionem legationi Quadorum reſpondens, anno æui V. & L. impetu ſanguinis voce amiſſa, ſenſu integer expirauit. Quod quidem intemperantia cibi ac ſaturitate, qua artus diffuderat, accidiſſe plures detulere. Itaque eo mortuo, Valentinianus adhuc quadriennis, autore Equitio ac Merobaude propinquo, vbi cum matre fuerat allatus, creatus eſt imperator.*

Conſtātinopoli.

ſi inſidis hominib. ita legit Eutropius.

VALENS.

Valens unà cum Valentiniano germano ſuo, de quo diximus, regnauit annos x. menſes v.

Hic

Hic Valens cum Gotthis lacrymabili bello commiſſo, ſagittis ſaucius in caſam deportatur viliſſimam: vbi ſuperuenientibus Gotthis igniq; ſuppoſito, incendio concrematus eſt. in quo probanda hęc fuere. Fuit poſſeſſoribus conſultor bonus, mutare iudicia, uerus, in amicos fidus, iraſci ſine noxa ac periculo cuiuſdam, ſanè valde timidus. Huius temporibus Procopius tyrannus cadens extinguitur.

GRATIANVS.

Gratianus genitus Syrmij, imperauit cum patre Valentiniano annis viij. diebus lxxxv. cum patruo & fratre iij. cum eodem fratre ac Theodoſio iiij. & cum his omnibus accedente Arcadio menſes VI. Hic apud Argentarium oppidum Galliæ, xxx. Alemannorum millia in bello extinxit. Hic cum animaduertiſſet Thraciam Daciamq; tanquam genitales terras poſſidentibus Gotthis Triballisque, atque omni pernicie atrocioribus Hunnis & Alanis, extremum periculum inſtare nomini Romano, accitum ab Hiſpania Theodoſium, cunctis fauentibus, agenti annum à triceſimo tertium, imperium committit. Fuit autem Gratianus literis haud mediocriter inſtitutus, carmen facere, ornatè loqui, explicare controuerſias rhetorum more. Nihil aliud die noctuq; agere, quàm ſpiculis meditari, ſummæq; voluptis, diuinæq; artis credere, ferire An.ab vrb. 1132.

pe-

peritè ſibi deſtinata: cibique, vini, ac libidinis victor. Cunctiſque uiſſet plenus bonis, ſi ad cognoſcendam reip. gerendæ ſcientiam animum intereſſet: a qua propè alienus, non modò voluntate, ſed etiam exercitio fuit. Nam dum exercitum negligeret, & paucos ex Alanis, quos ingenti auro ad ſe tranſtulerat, anteferret veteri ac Romano militi, adeoque Barbarorum comitatu, & propè amicitia capitur, vt nonnunquam eodem habitu iter faceret, odia contra ſe militum excitauit. Hoc tempore cum Maximus apud Britanniam tyrannidem arripuiſſet, & in Galliam tranſmiſiſſet, ab infenſis Gratiano legionibus exceptus, Gratianum fugauit, nec mora extinxit: qui vixit annis trigintaocto.

Floruit hoc tpe Diuus Hieronymus, & Martinus.

THEODOSIVS.

Theodoſius genitus patre Honorio, matre Thermantia, genere Hiſpanus, originem a Traiano principe trahens, a Gratiano Auguſto apud Syrmium Imperator effectus, regnauit annis trigintaſeptem. Huic ferunt nomen ſomnio parentes monitos ſacrauiſſe, vt Latinè intelligimus, a Deo datum. De hoc etiam oraculo in Aſia diuulgatum eſt, eum Valenti ſucceſſurum, cuius nomen eſt, th, & ès os, atque a Græcis literis initiaretur. Qua cognitione principij deceptus Theodorus, cū ſibi imperium præſumeret, ſceleſte cupidinis ſupplicia percepit. Fuit autem Theodoſius propaga-

tor

tor reipub. atque defenſor eximius. Nam Hunnos, & Gotthos, qui eam ſub Valente defatigaſſent, diuerſis prælijs vicit: cum Perſis quoque petitus pacem pepigit. Maximum autem tyrannum, qui Gratianum interfecerat, & ſibi Gallias vindicabat, apud Aquileiam extinxit: Victorem quoque eius filium, intra infantiæ annos à Maximo patre Auguſtum factum, necauit. Eugenium quoque tyrannum, atque Arbogaſtem ſuperauit, delictis eorum decem millibus pugnatorum. Hic etenim Eugenius confiſus viribus Arbogaſtis, poſtquàm apud Viennam Valentinianum extinxerat, regnum inuaſit, ſed mox ſimul cum uita imperium perdidit. Fuit autem Theodoſius moribus, & corpore Traiano ſimilis, quantum ſcripta veterum, & pictura edocent: ſic eminens ſtatus, membra eadem, per cæſaries, os abſque eo quòd illi aliquantum vellendo ſteriles genæ, neque tam ingentes oculi erant, neſcio an & tanta gratia, tantuſque flos in facie, ſeu tanta dignitas in inceſſu. Mens uerò prorſus ſimilis, adeò ut nihil dici queat, quod non ex libris in iſtum videatur transferri. Clemens animus, miſericors, communis, ſolo habitu differre ſe cæteris putans: in omnes homines honorificus, verum effuſius in bonos: ſimplicia ingenia æquè diligere, erudita mirari, ſed innoxia: largiri magno animo magna: amare ciues uel priuato contubernio cognitos, eoſque honoribus, pecunia, beneficijs cæteris munerari, præſertim quorum er-

ga

gaſſe velut patrem aſpero caſu officia probauerat. Illa tamen quibus Traianus aſperſus eſt, violentiam ſcilicet, & cupidinem triumphandi, vſque eò deteſtatus eſt, ut bella non mouerit: ſed inuenerit, prohibueritque lege miniſteria laſciua, pſaltriasque comeſſationibus adhiberi: tantum pudori tribuens, & continentiæ. vt conſobrinarum nuptias vetuerit tanquam reorum. Literis, ſi nimium perfectos contemplemur, mediocriter doctus, ſagax planè, multumque diligens ad noſcendá morum geſta: è quibus non deſinebat execrari ueterum facta ſuperba, crudelia, libertati infeſta quæ legerat, ac Cinnam, Marium, Syllamque atque vniuerſos dominantium, præcipuè tamen perfidos & ingratos. Iraſci ſanè rebus indignis, ſed flecti cito, unde modica dilatione emolliebatur. Aliquando ſeuera præcepta hauuit de Liuio, vel quod Auguſtus à philoſophiæ doctore didicerat: qui cum vidiſſet eum facilè commoueri, ne aſperum aliquid ſtatuerat, monuit, ut ibi iraſci cæpiſſet, quatuor atque viginti Græcas literas memoria recenſeret, vt illa concitatio, quæ momenti eſt, mente aliò traducta, parui temporis interiectu langueſceret. Melior haud dubiè, quòd eſt claræ uirtutis, poſt auctam anuis potentiam regalem, multoque maximè poſt ciuilem victoriam. Nam & annonæ curam ſolicitus attendere, & auri argentique graue pondus ſublati atque expenſi à tyranno, multis è ſuo reſtituere, cum benigni principes, & quidem vix fundos ſolerent

Præcepta ex Liuio.

lerent nudos, ac deformata prædia concedere. Iam illa minutiora, & , vt dicitur, intra aulam: quæ quidem qꝫia occulta ſunt, magis naturæ hominum curioſæ oculos aureſque ad ſe trahunt. Patruum colore tanquam genitorem, fratris mortui, ſororisque liberos habere pro ſuis, cognatos affineſque parentis animo complecti: elegans lætumq; conuiuium dare, non tamen ſumptuoſum, miſcere colloquia perſonis, ſtudia dignitatibus, ſermone cum grauitate ineundo blandus pater, concors maritus. Exercebatur neque ad illecebras, neque ad laſſitudinem: ambulationibus magnis, cum eſſet otium, reficiebat animum. Ad veſcendi continentiam valetudinem regebat. Sicque in pace rebus humanis annum agens quinquageſimum, apud Mediolanum exceſſit: vtranque rem publicam vtrique, id eſt, Arcadio & Horatio quietam reliquens. Corpus eius eodem anno Conſtantinopolim tranſlatum, atque ſepultum eſt.

Intra aulam.

Floruit Diuus Ambroſius.

IL FINE.

Ho [illegible] di mandarvi io

[illegible] con tutte la sua ex[illegible]

a voler conferire [illegible] del quale questi [illegible]

metto con quel antico modo di parlare

mad. vanda

Che nõ

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE ROMA